Philip Yancey

Kur Dievas, kai skauda?

Tapati
knyga

PHILIP YANCEY

KUR DIEVAS, KAI SKAUDA?

Tapati
knyga

UDK 27-184
Ia-02

Spaustuvė UAB „Balto Print"
Žurnalas „Tapati"

Where is God when it hurts?

ISBN 978-609-8153-02-6

Skiriu dr. Polui Brandui (Paul Brand),
kuris nesavanaudiškai su manimi
pasidalino per visą gyvenimą
sukaupta medicinine ir dvasine
patirtimi

Turinys

Įžanga

Knygų leidyboje, kaip ir smegenų chirurgijoje ar automobilių mechanikoje, galioja esminė taisyklė: „Jei nesugedo, netaisyk." Kadangi žmonės vis dar perka originalų knygos *„Kur Dievas, kai skauda?"* leidimą, bandydamas iš esmės jį peržiūrėti, greičiausiai sulaužysiu šią taisyklę.

Šią knygą parašiau įpusėjus 70-ajam praeito amžiaus dešimtmečiui, kai dar nebuvau sulaukęs nei trisdešimties. Nuo tada nesiliauju galvojęs apie šią temą. Kaip pėdsekys aplink šviežius pėdsakus mintys vis sukasi apie skausmo problemą ieškodamos atsakymo užuominų. Be to, per tuos metus gavau šimtus skaitytojų laiškų, daugelyje kurių – širdį veriantys pasakojimai apie asmeninę skausmo kelionę. Dėl šių priežasčių pajutau pareigą grįžti prie kažkada baigto darbo ir jį atnaujinti.

Daugelis Biblijos tyrinėtojų laiko Jobo knygą seniausia iš visų Šventojo Rašto knygų, todėl nuostabu, kad Jobo taip iškalbingai iškelti klausimai vis dar svarbūs šiandien. Amžiams bėgant, jie skamba vis garsiau ir aštriau. Pavadinimas naujam romanui *The Only Problem* („Vienintelis klausimas") paimtas iš pokalbio apie tai, kaip geras Dievas gali leisti žmonėms kentėti. „Iš esmės, tai vienintelis klausimas, kurį verta svarstyti" – nusprendžia pagrindinis veikėjas.

Mane stebina dar vienas dalykas. Knygos skausmo tema gražiai pasidalina į dvi grupes. Senosios knygos, parašytos tokių autorių kaip Tomas Akvinietis, Bunjanas (Bunyan), Donas (Donne), Liuteris, Kalvinas ir Augustinas, be murmėjimo priima skausmą

ir kančią kaip naudingus Dievo įrankius. Šie autoriai neabejoja Dievo veiksmais. Jie paprasčiausiai bando „pateisinti žmogui Dievo kelius". Jie rašė labai užtikrintai, lyg savo samprotavimų jėga galėtų nuraminti emocinę reakciją į skausmą.

Šiuolaikinės knygos apie skausmą labai skiriasi. Jų autoriai mano, kad blogio ir kančios mastas pasaulyje nedera su tradiciniu požiūriu gero ir mylinčio Dievo įvaizdžiu. Taip Dievas praranda savo, kaip teismo draugo, statusą ir patenka į teisiamųjų suolą. Lyg tie pikti šiuolaikiniai autoriai sakytų: „Dieve, kaip gi galėtum save pateisinti?" Daugelis jų imasi keisti Dievo sąvoką iš naujo apibrėždami Jo meilę arba suabejodami Jo galiomis suvaldyti blogį.

Kai palygini šių dviejų kategorijų knygas, nuotaikos skiriasi stulbinančiai. Lyg šiuolaikiniai žmonės manytų turį kentėjimų rinkos monopolį. Mes užmirštame, kad Liuteris ir Kalvinas gyveno pasaulyje be eterio ir penicilino, kai vidutinė gyvenimo trukmė buvo trisdešimt metų, o Bunjanas ir Donas savo svarbiausius kūrinius parašė kalėjime ir maro karantino kambaryje. Ironiška, kad pykčiu liepsnoja būtent šiuolaikiniai autoriai, besimėgaujantys karališkais patogumais, dirbantys kondicionuojamuose biuruose ir prisikimšę vaistų spinteles eliksyrų.

Perskaitęs kelias lentynas tokių knygų, paklausiau savęs: „Ar pasauliui tikrai reikia dar vienos knygos apie skausmo problemą?" Kadangi nemažai laiko praleidau su kenčiančiais, turėjau pripažinti, kad taip. Supratau, kad daugelis knygų apie skausmą kenčiantiems yra visiškai neaktualios. Jiems skausmas nėra teorinė problema ar teologinis žaidimas, kaip tinkamai sudėlioti dedukcinius išvedžiojimus. Tai santykio problema. Daug kenčiančių žmonių nori mylėti Dievą, bet nemato toliau savo ašarų. Jie jau-

čiasi įskaudinti ir išduoti. Deja, Bažnyčia dažnai labiau sujaukia nei paguodžia.

Prieš penkiolika metų, kai dėl savo amžiaus neturėjau jokios teisės imtis šio bauginančio skausmo klausimo, tokiems žmonėms parašiau knygą *„Kur Dievas, kai skauda?"* Peržiūrėti ir papildyti šią knygą iš dalies pastūmėjo mano pokalbiai su daugeliu iš jų. Tam tikra prasme šis naujas leidimas yra lyg dialogas su mano skaitytojais ir kitas žingsnis mano paties dvasinėje kelionėje.

Ypač išplėčiau skyrių „Kaip galime susidoroti su skausmu?", nes tikiu, kad Dievas pašaukė Bažnyčią parodyti Jo meilę kenčiančiam pasauliui. Paprastai manome, kad, klausdami apie skausmą, mes klausiame Dievo, bet šį klausimą jis užduoda ir mums. Kaip mes reaguojame į kenčiančius žmones?

Šiame leidime panaudojau kelis savo straipsnius, išspausdintus žurnale *Christianity Today,* ir brošiūrą *Helping the Hurting* („Padėti kenčiantiems"), išleistą leidyklos Multnomah Press. Esu jiems dėkingas, kad leido įtraukti šią medžiagą.

Mąstyk
apie visus kenčiančius,
lyg jų skausmas būtų ir
tavo skausmas.

HEBRAJAMS 13:3
(DŽ. B. FILIPSAS)

I SKYRIUS

Amžinas klausimas

O kur yra Dievas? Tai vienas didžiausią nerimą keliančių simptomų. Jei atsigręžtum į jį su dėkojimu, kai esi laimingas, toks laimingas, kad nejauti, kaip tau Jo reikia, būtum priimtas išskėstomis rankomis. Bet ką randi atbėgęs pas Jį, kai tau Jo beviltiškai reikia, kai bet kokia kita pagalba atrodo bevertė? Prieš veidą užtrenktas duris ir užsklendžiamų skląsčių garsą kitoje pusėje. Po to – tyla. Gali eiti šalin.

C. S. LEWIS
„Ištvertas sielvartas“

Jaučiuosi bejėgis šalia labai kenčiančių žmonių. Bejėgis ir kaltas. Stoviu šalia ir stebiu, kaip persikreipia jų veidai, ir klausau jų atodūsių ir dejonių, labai aiškiai suvokdamas mus skiriančią prarają. Negaliu permanyti jų kentėjimo – tik stebėti. Ką bebandyčiau sakyti, viskas atrodo silpna ir netikra lyg mintinai išmokti žodžiai mokyklos vaidinimui.

Vieną dieną sulaukiau sielvartingo pagalbos šauksmo iš artimų draugų Džono ir Klaudijos Klakstonų. Vos perkopę dvidešimt metų, jaunavedžiai buvo ką tik pradėję savo bendrą gyvenimą vidurio vakaruose. Su nuostaba žvelgiau, kaip romantiška meilė visiškai pakeitė Džoną Klakstoną. Per dvejus sužieduotuvių su Klaudija metus ištirpo jo ciniškumas ir sušvelnėjo charakteris. Jis tapo optimistas ir dabar jo laiškai paprastai kunkuliuodavo džiaugsmu savo jaunąja žmona.

Tačiau vienas Džono laiškas privertė mane sunerimti vos tik jį atplėšiau. Jo paprastai gražią rašyseną darkė klaidos ir išbraukymai. Netrukus paaiškėjo: „Atsiprašau už rašyseną... Turbūt ji parodo, kaip man sunku rasti žodžius. Nežinau, ką sakyti." Jaunoji Klakstonų pora susidūrė su kliūtimi, kur kas didesne už juos abu. Klaudijai buvo diagnozuota Hodžkino limfoma, limfmazgių vėžys, ir gydytojai davė tik penkiasdešimties procentų tikimybę išgyventi.

Per savaitę chirurgai išpjaustė ją visą nuo pažastų iki pilvo, pašalindami visus ligos pėdsakus. Priblokšta ir nusilpusi, Klaudija atsidūrė ligoninės lovoje.

Ironiška, kad tuo metu Džonas dirbo vietinės ligoninės kapeliono asistentu. Jo užuojauta kitiems pacientams pavojingai sumenko. „Tam tikru požiūriu, – sakė jis man, – galėjau geriau suprasti, ką jautė kiti pacientai. Tačiau man buvo vis tiek. Rūpėjo vien Klaudija. Norėjau juos aprėkti: „Nustokite verkšlenti, idiotai! Manote, kad turite problemų? Mano žmona galbūt šiuo metu miršta!"

Nors Džonas ir Klaudija buvo atsidavę krikščionys, netikėtai sukilo pyktis prieš Dievą – pyktis prieš mylimą draugą, kuris

juos išdavė. „Dieve, kodėl mums tai? – šaukė jie. – Ar vienerius laimingus santuokos metus davei tik mums paerzinti, kad dabar ištiktum šituo?“

Gydymas kobaltu nualino Klaudijos kūną. Jos grožis sunyko vos ne per naktį. Ji jautėsi taip, kaip atrodė: nusikamavusi, papilkėjusi, nuplikusi. Jos gerklė buvo gyva žaizda, o skrandis atpildavo beveik viską, ką suvalgydavo. Gydytojai buvo priversti sustabdyti gydymą, nes tinstanti gerklė nebegalėjo ryti.

Atnaujinus radiacinį gydymą, ją reguliariai nuogą guldydavo ant stalo. Klaudija tegalėjo ramiai gulėti ir klausytis dūzgimo ir spragsėjimo aparatūros, jos kūną bombardavusios nematomomis dalelėmis, kurių viena dozė ją pasendindavo mėnesiais. Gulėdama tame šiurpiame plieno kambaryje, ji galvodavo apie Dievą ir savo kančią.

Klaudijos lankytojai

Klaudija vylėsi, kad aplankantys krikščionys paguos ją ir padės suvokti, kas su ja vyksta. Bet jų balsai ne guodė, o kėlė sumaištį.

Bažnyčios diakonas patarė labai rimtai pagalvoti, ko Dievas nori ją išmokyti. „Tavo gyvenime tikrai yra kažkas, kas nepatinka Dievui, – pasakė jis. – Kažkur tikrai turėjai peržengti Jo valią. Tokie dalykai *nenutinka šiaip sau.* Dievas naudoja aplinkybes mus įspėti ir nubausti. Ką Jis tau sako?“

Po kelių dienų Klaudija nustebo pamačiusi mažai pažįstamą moterį iš bažnyčios. Ši apkūni ir išsiblaškiusi našlė akivaizdžiai buvo prisiėmusi ligonių drąsintojos rolę. Ji atnešė gėlių, giedojo giesmes ir pasiliko skaityti džiaugsmingų psalmių apie

čiurlenančius upelius ir katučių plojančius kalnus. Kai tik Klaudija mėgindavo pakalbėti apie savo ligą ar prognozes, ši moteris tuoj pat pakeisdavo temą, bandydama įveikti kančią džiugia nuotaika ir gerais linkėjimais. Bet ji apsilankė tik kartą, po kelių dienų gėlės nuvyto, giesmės pradėjo skambėti tuščiai ir Klaudijai teliko laukti dar vienos skausmo kupinos dienos.

Apsilankė dar viena moteris – ištikima per televizorių rodomų išgydymo tarnautojų pasekėja. Trykšdama pasitikėjimu, ji patikino Klaudiją, kad išgydymas yra vienintelė jos išeitis. Kai Klaudija užsiminė jai apie diakono patarimą, moteris baisiai pasipiktino: „Dievas niekada nesiunčia ligos! – sušuko ji. – Ar neskaitei Biblijos? Velnias slankioja kaip riaumojantis liūtas, bet Dievas išgelbės tave, jei sukaupsi pakankamai tikėjimo, kad būsi išgydyta. Klaudija, prisimink, kad tikėjimas gali pajudinti kalnus, taip pat ir Hodžkino limfomą. Paprasčiausiai tikėjimu įvardink pažadą, tuomet paskelbk pergalę."

Kelis kitus rytmečius, gulėdama steriliame kobalto procedūrų kambaryje, Klaudija bandė „sukaupti" tikėjimą. Abejojo, ar iš viso gerai suprato, kaip tai turi vykti. Ji neabejojo antgamtiškomis Dievo galiomis, bet kaip Dievą įtikinti savo nuoširdumu? Tikėjimas – tai ne raumuo, kurį gali sustiprinti lavinimo pratimais. Jis buvo slidus, neapčiuopiamas ir nesuvokiamas. Visas sumanymas apie tikėjimo kaupimą atrodė nepaprastai varginantis ir ji niekaip negalėjo nuspręsti, ką tai iš tiesų reiškia.

Turbūt pati „dvasiškiausia" moteris iš Klaudijos bažnyčios atnešė keletą knygų apie dėkojimą Dievui už viską, kas įvyksta. „Klaudija, turi pasiekti tokią būseną, kai galėsi pasakyti: „Dieve, *myliu* Tave, kad siunti man tokią kančią. Tai Tavo valia, o Tu žinai,

kas man geriausia. Todėl aukštinu Tave, jog myli mane taip, kad leidi tai patirti. Dėkoju Tau už viską, taip pat ir šią ligą."

Kai Klaudija permąstė šiuos žodžius, mintyse iškilo absurdiški Dievo paveikslai. Ji įsivaizdavo didelę kaip pati visata trolio pavidalo figūrą, kuri mėgavosi traiškydama bejėgius žmones tarp pirštų, daužydama juos kumščiais ir ištaškydama į aštrias uolas. Figūra kankindavo žmones, kol jie sušukdavo: „Dieve, myliu Tave už tai, ką man darai!" Ši mintis Klaudijai pasirodė tokia šlykšti, kad ji nusprendė, jog negali mylėti ir garbinti tokio Dievo.

Dar kitas lankytojas – Klaudijos pastorius – leido jai pasijusti išrinkta ypatingai misijai. Jis pasakė: „Klaudija, tu esi paskirta kentėti už Kristų ir Jis tave apdovanos. Dievas išsirinko tave, nes esi labai tvirta ir dora, kaip kad išsirinko Jobą, ir Jis naudoja tave kaip pavyzdį kitiems. Dėl tavo reakcijos jų tikėjimas gali sutvirtėti. Turėtum jaustis apdovanota, o ne apkartusi. Ką mes matome kaip nelaimę, Dievas mato kaip galimybę." Jis patarė jai mąstyti apie save kaip bėgimo su kliūtimis čempionę, o apie blogybes – kaip kliūtis, kurias reikia peršokti pakeliui į pergalę.

Kartais mintis apie save, kaip privilegijuotą kankinę, Klaudijai buvo maloni, sumišusi su savigaila. Kitu metu, kai skausmas sustiprėdavo, kai ji išvemdavo maistą ir veidas dar labiau pasendavo, Klaudija sušukdavo: „Dieve, kodėl aš? Pasaulyje yra milijonai stipresnių ir garbingesnių krikščionių už mane – kodėl negalėjai pasirinkti vieno iš jų?" Ji visiškai nesijautė kaip čempionė ir stebėjosi, kodėl Dievas tyčia stato kliūtis kelyje tų, kuriuos myli.

Aš taip pat aplankiau Klaudiją ir radau ją visiškai pasimetusią tarp šių prieštaringų žodžių. Ji man atkartojo gero linkinčių krikščionių patarimus, o aš klausiausi suglumusio jos

pasakojimo. Kokią pamoką ji turėtų išmokti? Kaip ji gali turėti daugiau tikėjimo? Kieno patarimu ji turėtų vadovautis? Visoje sumaištyje Klaudija tikrai žinojo viena: jos laimingas gyvenimas su Džonu byrėjo į šipulius. Bet labiausiai ji nenorėjo, kad jis baigtųsi.

Tą dieną Klaudijai galėjau mažai ką patarti. Tiesą sakant, po apsilankymo pas ją iškilo daugiau klausimų. Kodėl ji gulėjo ligoninės lovoje, o aš stovėjau šalia visai sveikas? Kažkas manyje pasibaisėjo klausant, kaip ji atkartojo trafaretinius savo lankytojų komentarus. Ar krikščionybė turi kenčiantį priversti pasijusti dar bjauriau?

Apsilankymo pas Klaudiją metu dirbau žurnale *Campus Life*, o vakarais darbavausi kaip laisvai samdomas žurnalistas. Per trumpą laikotarpį paruošiau šešias istorijas tema „Drama tikrame gyvenime" žurnalui *Reader's Digest.* Kalbinau jaunų kanadiečių porelę, kurią sužalojo lokys grizlis. Nors abu išgyveno, vaikinas prarado akį ir jokios plastinės operacijos negalėjo pašalinti randų nuo jo veido. Kitame mieste du jaunuoliai pasakojo vaikystės istoriją, kai su tėvu leidosi kopti į Reinyro kalną. Užklupus pūgai, jie karštligiškai išsikasė urvą sniege. Tėvas miegojo prie urvo angos juos užstodamas ir naktį mirtinai sušalo.

Visi šie asmenys atkartojo skirtingas nedarnaus krikščionių „guodėjų" repertuaro versijas. Vienas galūnės netekęs asmuo pasakė: „Iš viso to, ką patyriau, mane labiausiai slėgė ir erzino mano tikintys draugai." Šis dėsningumas mane labai sukrėtė. Kažkas čia buvo ne taip. Didžiojo Gydytojo įkurtas tikėjimas krizės akivaizdoje turėtų atnešti ramybę, ne sumaištį.

Kodėl žmonės turi taip kentėti? Ką Biblija iš tiesų sako?

Klausimai, kilę kalbantis su Klaudija* ir tokiais kaip ji, pastūmėjo mane į kelionę, kurią vainikavo ši knyga. Ieškojau žinios, kurią mes, krikščionys, galime atnešti kenčiantiems žmonėms. Tuo pat metu ieškojau žinios, kuri sustiprintų mano paties tikėjimą kančioje. Kur Dievas, kai skauda? Ar Jis bando mums kažką pasakyti per mūsų skausmą?

Asmeninis požiūris

Po ilgos kelionės po Jungtines Amerikos Valstijas gerai žinomo vokiečių pastoriaus ir teologo Helmuto Tylikės (Helmut Thielicke) paklausė, ko, jo pastebėjimu, labiausiai trūksta Amerikos krikščionims. „Jie nepakankamai suvokia kančią", – atsakė jis. Privalau su juo sutikti.

Šis trūkumas nekrikščioniškam pasauliui bado akis kaip didelė yda. Kartą koledžo studentų paklausiau, ką jie mano apie krikščionybę, ir dauguma iš jų atkartojo įvairias kančios klausimo variacijas: „Negaliu tikėti Dievu, kuris leistų įvykti tam, kas buvo Aušvice ir Kambodžoje"; „Mano paauglė sesutė mirė nuo leukemijos nepaisant visų krikščionių maldų"; „Trečdalis pasaulio gyventojų vakar ėjo miegoti alkani – kaip galima tai suderinti su krikščioniška meile?"

Jokia kita žmogiška patirtis nesukelia tokio skubaus atsako. Niekas nesėdi prirūkytose kavinėse iki vėlumos diskutuodamas apie kosminę kvapo ar skonio pjūčių prasmę. *Kvapas! Kam reikalingas šis keistas pojūtis? Ką Dievas norėjo tuo pasakyti? Kodėl*

* Klaudijos dilema galiausiai išsisprendė kobalto procedūroms veiksmingai sunaikinus vėžio ląsteles. Jos liga nebepasikartojo.

kvapas taip užgaidžiai paskirstytas – taip dosniai dovanotas rožėms, bet ne deguoniui? Ir kodėl žmonija turi pasitenkinti viena aštuntąja šuns uoslės? Keista, negirdėjau nei vieno ginčo „malonumo problemos" tema; kodėl malonumo pojūtį priimame savaime suprantamu, bet taip aršiai priešinamės skausmui?

Nagrinėdamas literatūrą skausmo tema, aptikau, kad daug didžių filosofų, palankiai nusiteikusių krikščionybės principų ir etikos atžvilgiu, suklupo ties skausmo ir kančios problema ir dėl to galiausiai atmetė krikščionybę. K. E. M. Džodas (C. E. M. Joad) rašė: „Kokie tuomet yra tie argumentai, man taip stipriai paneigiantys religinį pasaulio suvokimą?.. Pirma, tai sunkumas, kurį kelia skausmas ir blogis."[1] Kiti filosofai, tokie kaip Bertranas, Raselas ir Volteras, pritaria Džodo skundui.

Nepatogus ir keblus skausmo ir kančios klausimas vis iškyla nepaisant eruditų bandymų jį išaiškinti. Didis britų rašytojas K. S. Luisas knygoje „Kančios problema" šia tema pateikė turbūt geriausią paaiškinimą per visą šimtmetį, atitinkantį jo intelektualinius gebėjimus. Bet po kelerių metų, jo paties žmonai mirus nuo kaulų vėžio, Luisas parašė kitą knygą – *„Ištvertas sielvartas"*, – kurią pasirašė slapyvardžiu. Joje analizuojama ta pati tema, bet visiškai kitaip. Kaip atskleidžia citata skyriaus pradžioje, Luiso įsitikinimas buvo sutriuškintas, jo jausmai – įtempti iki lūžio taško ir dar labiau. „Niekuomet nežinai, kiek iš tiesų kuo nors tiki, kol šio tikėjimo klaidingumas arba tiesa netapo tau gyvybės ir mirties klausimu" – rašė jis.

Kaip Herakliui kaunantis su Hidra, visi mūsų bandymai nukapoti agnostinius argumentus sutinkami naujais kentėjimų pavyzdžiais. Novelistas Piteris de Vrysas (Peter De Vries) kančios

problemą pavadino „klaustuku, kuris kaip žvejo kabliukas įsmigo į žmogaus širdį". O krikščionių argumentai pernelyg dažnai skamba kaip išraudusio ir galvą nuleidusio mokinuko pasiteisinimai.

„Kančios problema" yra sudėtinga mįslė, bet filosofų bandymai išspręsti šį klausimą kartais įgyja tokį abstraktų pavidalą, kuris randamas teorinės matematikos vadovėliuose. Mano knyga nėra skirta filosofams; tai jau bandė žymiai mokytesni už mane. Rašydamas šią knygą, stengiausi įsivaizduoti savo draugę Klaudiją Klakston, gulinčią ligoninės lovoje. Dauguma mūsų problemų, susijusių su skausmu, nėra proto gimnastikos pratimai. Tai problemos, panašios į Klaudijos: prarasta jaunystė, išopėjusi gerklė, mirties šešėlis virš ką tik prasidėjusios santuokos, paralyžiuojanti nežinomybės baimė. Klaudija išgirdo daug prieštaringų patarimų iš kitų krikščionių. Kuo galime tikrai tikėti?

Ruošdamas šią knygą, kalbėjau su krikščionimis, kenčiančiais žymiai labiau, nei kada nors teks daugumai mūsų. Kai kuriems jų skausmas yra beveik tolygus gyvenimui. Tai pirmasis pojūtis, pasitinkantis juos ryte, ir paskutinis prieš panyrant į miegą, jei, nepaisant skausmo, apskritai pasiseka užmigti. Ironiška, bet nemažai laiko praleidau su raupsuotaisiais, fiziologiškai nejaučiančiais skausmo, tačiau desperatiškai trokštančiais jį jausti. Sekdamas tokiais žmonėmis, žengiau į kenčiančiųjų pasaulį, kad sužinočiau, ar krikščionių tikėjimas, ką nors ten keičia.

Pirma, panagrinėsime skausmą biologiškai – lyg per mikroskopą, – kad suprastume jo vaidmenį gyvenime. Tuomet atsitraukę pažvelgsime į visą mūsų planetą, klausdami savęs, ką Dievas sumanė. Ar kančia yra žiopla Dievo klaida? Galiausiai paieškosime atsakymo, kaip galime reaguoti užklupus skausmui ir kaip galime padėti kitiems.

Galbūt kai kitą kartą susirgsiu ir kamuojamas gripo vartysiuosi lovoje, mano išvados mane menkai paguos. Tačiau kaip krikščionis, bandantis suprasti, ką Dievas daro šiame pasaulyje, sužinojau tikrai daug. O kai geriau supratau kančią šiame pasaulyje, mano požiūris į Dievą stipriai pasikeitė.

I DALIS

Kodėl egzistuoja toks reiškinys kaip skausmas?

2 SKYRIUS

Dovana, kurios niekas nenori

Simptomai ir liga nėra vienas ir tas pats.
Liga prasideda dar prieš jos simptomus. Todėl pasirodę
simptomai rodo ne ligą, bet jos išgydymo pradžią. Pats faktas,
kad jie yra nepageidaujami, daro juos malonės apraiška –
Dievo dovana arba pasąmonės paraginimu
save ištirti ir pradėti gydytis.

M. SKOTAS PEKAS
„Nepramintuoju taku"

Sėdžiu puošnioje Čikagos Orkestro salėje. Be galo žaviuosi Bethoveno ir Mocarto kūriniais, bet ilgas ir sudėtingas Prokofjevo koncertas yra kita kalba. Kartu su krauju visa energija apleido mano smegenis ir suplūdo į skrandį, kad būtų lengviau suvirš-

kinti sekmadienio pietus, ir man darosi vis sunkiau kovoti su snauduliu.

Koncertų salėje šilta ir tvanku. Palaipsniui įvairių instrumentų garsai ima lietis į vieną prislopintą gaudesį. Akys merkiasi. Krūptelėjęs apsidairau ir pamatau dešimtis snaudulio įveiktų pasipuošusių muzikos gerbėjų. Padedu alkūnę ant medinės atramos ir dešine ranka paremiu smakrą. Muzika tyla...

BUM!!! Mano rankos ir kojos išsiskečia į visas puses. Žmonės aplinkinėse kėdėse atsisuka į mane ir spokso. Paltas guli ant grindų. Susijaudinęs ir susigėdęs, pakeliu paltą, tiesiai atsisėdu ir vėl bandau klausytis muzikos. Kraujas tvinksi galvoje.

Kas atsitiko? Net man grimztant į sapnų karalystę, kūnas ištikimai stengėsi mane apsaugoti. Nors sąmoninga smegenų dalis jau buvo išsijungusi, refleksų sistema budėjo. Mano galvai pasvirus pirmyn, du maži, skysčio pripildyti ir itin jautriais plaukeliais dengti maišeliai vidinėje ausyje aptiko pavojingą pusiausvyros pokytį. Paskutinę akimirką, mano galvai svyrant link atramos, vidinė ausis pasiuntė visuotinį pavojaus signalą. Staiga mano rankos išsitiesė, galva pakilo aukštyn, visas mano liemuo krūptelėjo. Šis staigus judesys, privertęs mane pasijusti nejaukiai, tebuvo skubios kūno pastangos išvengti traumos. Ir visi tie sudėtingi veiksmai įvyko man beužsnūstant.

Skausmo mechanizmas žmogaus kūne veikia panašiai kaip įspėjimo sistema, kuri manyje suveikė Orkestro salėje. Skausmo receptoriai garsiai įspėja kūną apie pavojų– *Skauda*! – ir priverčia mane sutelkti dėmesį į problemą.

Ši reakcija kartais įvyksta nevalingai. Pavyzdžiui, gydytojui trinktelėjus per kelį guminiu plaktuku, koja nevalingai išsitiesia.

Kodėl? Gydytojo stuktelėjimas keliui sukelia įspūdį, kad jis lenkiasi: plaktukas užgauna tuos pačius nervus, kurie sureaguotų, jei kelis staiga sulinktų beeinant. Kūnas skuba kompensuoti šį judesį, kad nepargriūčiau ir nepatirčiau didesnio skausmo. Ši reakcija pernelyg spontaniška ir greita, kad smegenys suspėtų pagalvoti, jog ne stoviu, o sėdžiu ant stalo, ir kad man joks pavojus negresia.

Kūrėjo pėdsakai

Nepaisant akivaizdžios apsauginės naudos, kurią teikia milijonai šių įspėjamųjų jutiklių, skausmo receptorių tinklas yra labiausiai neįvertinta kūno sistema. Ji dažniausiai susilaukia piktų žodžių ir priešiškumo. Dar niekada neskaičiau eilėraščio, apdainuojančio skausmo privalumus, nemačiau statulos jo garbei ir negirdėjau jam skirtos dainos. Skausmas yra dažnai apibrėžiamas kaip „nemalonumas".

Krikščionys, tikintys mylinčiu Kūrėju, nelabai žino, kaip suprasti skausmą. Prispausti prie sienos sunkią akimirką, daugelis krikščionių pripažintų, kad skausmas yra Dievo klaida. Iš tiesų, Jis privalėjo truputį labiau pasistengi ir sukurti geresnį būdą išvengti pavojų. Aš irgi taip galvojau.

Tačiau dabar su įsitikinęs, kad skausmas buvo nepelnytai apšmeižtas. Galbūt turėtų būti skausmui skirtų eilėraščių, statulų ar dainų. Kodėl gi pasikeitė mano požiūris? Nes iš arti, per mikroskopą, skausmo receptorių tinklas atrodo visiškai kitaip. Taigi pokalbį apie skausmą turime pradėti nuo žmogaus kūno. Kam mums reikalingas skausmo pojūtis? Kai skauda, ką kūnas nori man pasakyti?

Pradėsiu nagrinėti nuo biologinio lygmens, nes būtent jo žmonės dažniausiai nepaiso veblenantys klausimą „Kur Dievas,

kai skauda?“ Perskaičiau dešimtis filosofinių ir teologinių knygų „skausmo problemos“ tema ir, geriausiu atveju, jose radau tik simbolinį pripažinimą, kad skausmas turi tam tikrą naudingą biologinę paskirtį. Skausmo receptorių tinklas vertas žymiai daugiau nei simbolinio pripažinimo. Jis nusėtas genialaus kūrėjo pėdsakais.

Panagrinėkite vieną žmogaus kūno organą – odą, lankstų, bet tvirtą organą, apglėbiantį visą kūną ir saugantį jį nuo išorinių pavojų. Kūnas nusėtas milijonu skausmo receptorių, išdėstytų ne atsitiktinai, bet tiksliai pagal kūno poreikius. Iš tiesų, kūnas neturi specialių „skausmo ląstelių“, nes skausmo pojūtis integruotas į sudėtingą jutiklių tinklą, pranešantį apie slėgį, lytėjimą, šilumą ir šaltį.

Mokslininkai užriša tiriamiesiems akis (paprastai vargšams medicinos studentams) ir matuoja jų odos jautrį. Pavyzdžiui, koks turi būti slėgis, kad tiriamasis pajustų jo odą liečiantį daiktą? Skalėje, vadinamoje *absoliučia lytėjimo riba,* slėgis matuojamas gramais kvadratiniame odos paviršiaus milimetre. Ir štai ką atrado mokslininkai:

Liežuvio galiukas	jautrus 2 g slėgiui
Pirštai	jautrūs 3 g slėgiui
Plaštakos viršus	jautrus 12 g slėgiui
Dilbiai	jautrūs 33 g slėgiui
Padai	jautrūs 250 g slėgiui

Taigi, oda, kaip vientisas organas, pasižymi labai įvairiu jautriu slėgiui. Liežuviu atliekame labai smulkius judesius – tariame žodžius ir krapštome maisto daleles iš tarpdančių. Pirštais grojame gitara, piešiame flomasteriais ir meiliai glostome. Šios odos sritys turi būti itin jautrios[1].

Bet ne tokioms svarbioms sritims toks jautrumas nebūtinas: labai greitai pavargtume, jei mūsų smegenis nuolat pasiektų smulkmeniškos slėgio ataskaitos iš padų, kurie kasdien trypia, spaudžia bei laiko mūsų svorį. Taigi, jei pirštai ir liežuvio galiukas jaučia plunksnelės prisilietimą, kitoms kūno dalims reikia gero pliaukštelėjimo, kad praneštų smegenims, jog vyksta kažkas neįprasto.

Šie ribų matavimai yra tik pradžia tiriant įstabų skausmo receptorių tinklą. Pavyzdžiui, jautris slėgiui priklauso nuo konteksto. Galiu atskirti raidę, sveriančią 40 g, nuo kitos, sveriančios 50 g, vien laikydamas ją delne. Bet šio skirtumo nejausiu laikydamas 5 kg paketą; prireiks bent 100 g pokyčiui pajusti.

Kitu bandymu įvertinama *absoliuti skausmo riba.* Šiame bandyme mokslininkai matuoja, kaip stipriai reikia spausti labai aštrią adatą, kad tiriamasis pajustų skausmą.

Ragena	skausmo pojūtį sukelia 0,2 g
Dilbis	skausmo pojūtį sukelia 20 g
Plaštaka	skausmo pojūtį sukelia 100 g
Padai	skausmo pojūtį sukelia 200 g
Pirštų galiukai	skausmo pojūtį sukelia 300 g

Atkreipkite dėmesį, kaip šios reikšmės skiriasi nuo absoliučios slėgio ribos reikšmių.[2] Pavyzdžiui, pirštų galiukais galime pajusti tik 3 gramų slėgį, bet skausmą pajusime tik tada, kai slėgis viršys 300 gramų! Kodėl? Pagalvokime, ką darome pirštais. Koncertuojantis smuikininkas turi jausti nepaprastai platų slėgio diapazoną, kad galėtų atkurti tobulo tono ir stiprio garsus. Patyręs kepėjas gali pastebėti vos dviem procentais pakitusį tešlos klampumą vien pamaišydamas ją ranka. Tekstilės pramonėje audinių tyrėjai audi-

nių kokybę lygina lytėdami. Pirštų galiukai turi būti neįtikėtinai jautrūs mažiausiems paviršiaus skirtumams.

Bet to negana. Tie patys pirštų galiukai turi būti ir *tvirti*, kad atlaikytų daug pastangų reikalaujančius veiksmus. Pačiupinėkite įdiržusius staliaus arba profesionalaus tenisininko delnus. Gyvenimas būtų siaubingas, jei kiekvieną kartą, suspaudus teniso raketę ar plaktuką, pirštų galiukai siųstų smegenims skausmo signalus. Todėl mūsų kūnai sukurti taip, kad pirštų galiukai būtų labai jautrūs slėgiui, bet santykinai nejautrūs skausmui. Plaštakos ir pirštai mums gerai tarnauja kaip daugiausiai naudojamos kūno dalys*.

Tačiau akies ragena funkcionuoja visiškai kitaip. Kad būtų skaidri – o tai būtina šviesos spinduliams praleisti, – ji gauna labai mažai kraujo, todėl yra labai pažeidžiama. Net menkiausia žaizda gali apakinti, o bet koks pašalinis objektas – medžio atplaiša ar purvo dalelė – kelia didelę grėsmę. Dėl šios priežasties akyse įrengta elektroninė „karštoji linija“, kuria ragenos skausmo receptoriai siunčia signalus į smegenis.

Savo akimis mačiau, kaip beisbolo čempionato rungtynės buvo trumpam sustabdytos vien dėl to, kad metikui į akį įkrito

* Turime tiksliai tiek skausmo receptorių, kiek mums reikia. Mokslininkai matuoja dar vieną nervų sistemos rodiklį, vadinamą *dviejų taškų skyrimo riba*. Tiriamajam užrišamos akys ir oda spaudžiama dviem standžiai šeriais, kad būtų nustatyta, kaip arti šeriai turi būti vienas prie kito, jog asmuo pajaustų vieną dūrį vietoj dviejų. Kitaip tariant, ši reikšmė rodo, kaip arti vienas kito yra skausmo receptoriai. Nebegaliu atskirti dviejų dūrių į koją, kai atstumas tarp jų yra mažesnis nei 68 mm. Bet galiu atskirti du 32 mm atstumo dūrius į plaštaką, o į piršto galiuką – tik 2 mm atstumu. Jutikliai ant liežuvio galiuko išdėstyti kas 1 mm. Tai paaiškina, kodėl jaučiu tarp dantų įstrigusį maistą. Liežuviu galiu greitai jį rasti ir nustatyti, kuriame tarpelyje jis yra. Bet pirštų galiukais maisto daleles rasti sunkiau. Tarpai tarp dantų atrodo „mažesni“ čiupinėjant pirštais nei čiupinėjant liežuviu.

blakstiena. Žaidėjai ir teisėjai laukė susibūrę aplink, kol šis išsikrapštė plaukelį prieš veidrodį. Metikas nebegalėjo žaisti nepašalinęs skausmo objekto. Tokio plaukelio ant nosies, rankos ar kitos kūno dalies niekas nepastebėtų.

Dieglys viduriuose, inkstų akmenys ir „ledų" galvos skausmas

Kūne randame dar daugiau požymių, kad skausmo receptorių tinklas yra sumaniai sukurtas. Dūrimas ir kaitinimas – mokslininkų mėgstami būdai skausmui odos paviršiuje matuoti – visiškai netinka tyrinėjant vidaus organus, kurie nereaguoja į tokius dirgiklius. Ir kodėl turėtų? Kadangi oda atlieka įpjovimų, nudegimų ar spaudimo signalų rūšiavimo funkciją, vidaus organams nebereikia tokios sudėtingos perspėjimo sistemos.

Panaudoję vietinį anestetiką ir prasiskverbę per odos gynybą, galėtume deginti skrandį degtuku, perverti plaučius adata, pjauti smegenis peiliu, spausti inkstus spaustuvais ar pragręžti kaulą taip, kad pacientas nieko nepajustų. Vidiniai skausmo signalai būtų nereikalingi – oda ir kaulai jau saugo vidinius organus nuo pavojų.

Vietoj to, viduje paslėpti organai aprūpinti unikaliais skausmo receptoriais, saugančiais nuo būtent šiems organams gręsiančių pavojų. Jei gydytojas į mano skrandį patalpintų balioną ir pripildytų jį oro taip, kad skrandis šiek tiek išpūstų, mano smegenis pasiektų skubūs perspėjimai – diegliai arba pūtimas. Skrandžio skausmo receptorių tinklas yra specialiai sukurtas taip, kad apsaugotų nuo konkrečių jam kylančių pavojų. Panašiai ir inkstai siunčia nepakeliamus skausmo signalus, kai juose

susiformuoja pusės milimetro dydžio akmenukas. Adatai ar peiliui nejautrūs sąnarių paviršiai labai jautriai reaguoja į tam tikras chemines medžiagas[4].

Retais atvejais vidinis organas turi pranešti smegenims apie kritinį pavojų, kuriam jo skausmo receptoriai nepritaikyti. Kaip jis gali įspėti smegenis apie aptiktą pavojų? Šiuo atveju organas panaudoja stebėtiną reiškinį, vadinamą *skausmo „atspindžiu"*, kai pavojaus signalas siunčiamas per gretimus skausmo receptorius. Pavyzdžiui, gresiant širdies smūgiui, asmuo gali jausti karštį arba sukaustymą kakle, krūtinėje, žandikaulyje ar kairiojoje rankoje. Odos ląstelės, nors yra visiškai sveikos, paklusniai siunčia smegenims pavojaus signalus lyg *būtų* pažeistos, kai iš tiesų tikroji problema yra greta – širdyje. Tokiu būdu oda „paskolina" skausmo receptorius širdžiai kaip įspėjimo retransliatorių.

Jei karštą vasaros dieną greitai suvalgytumėte namuose gamintų ledų, patirtumėte panašų reiškinį. Staiga persmelktų galvos skausmas. Akivaizdu, kad ledai kaktos nepasiekė. Tai skrandžio nervas klajoklis siunčia stiprius šalčio signalus smegenims; ten, kur susijungia nervai iš veido, kaktos ir žandikaulio (trišakyje nerve), skausmas peršoka iš vieno nervo į kitą ir šaltis skrandyje pajuntamas kaip galvos skausmas.

Slėpiningas skausmo „atspindžio" reiškinys kartais leidžia padaryti įdomias medicinines diagnozes. Blužnies traumos kartais jaučiamos kaip skausmas kairiojo peties viršuje. Pažeistas apendicitas gali pasiskolinti įvairių vietų skausmo receptorius abiejose pilvo pusėse. Kaklo pažeidimas gali sukelti rankos skausmą. Visa tai parodo, kaip kūno paramos sistemos bendradarbiauja įspėdamos apie galimą sužeidimą.

Medicinos bibliotekose yra daugybė knygų, kuriose aprašyti stebėtini faktai, kaip veikia kūno skausmo tinklas, čia paminėjau tik kelis. Tokie faktai – tikslus skausmo receptorių pasiskirstymas, tiksliai pritaikytos slėgio ir skausmo ribos ir atsarginė skausmo „atspindžio“ persiuntimo sistema – mane įtikina, kad skausmo tinklas neatsirado atsitiktinai.

Skausmas nėra neplanuotas priedas ar didžioji Dievo klaida. Greičiau jis atskleidžia žavingą sumanymą, kuris gerai tarnauja mūsų kūnams. Galima netgi teigti, kad skausmas yra toks pat būtinas normaliam gyvenimui, kaip regėjimas ar gera kraujotaka. Kaip pamatysime, be skausmo mūsų gyvenimas būtų pilnas pavojų ir netektų daugybės paprastų malonumų.

Bet ar būtinai turi skaudėti?

Inžinerinius skausmo tinklo aspektus pradėjau vertinti nuo pažinties su dr. Polu Brandu. Apie jį išgirdau 1975 metais, tik pradėjęs tyrimą skausmo tema. Apie tai jau buvau perskaitęs daugybę knygų. Tuomet vieną dieną mano žmona vaistinėje aptiko brošiūrą neįprastu pavadinimu – „Skausmo dovana“. Jos autorius buvo dr. Brandas. Netrukus mes susitikome Karvilio leprozoriume Luizianos valstijoje ir nuo to laiko kartu parašėme dvi knygas (*„Nuostabiai ir baimę keliančiai sukurti“ (Fearfully and Wonderfully Made)* ir „Pagal Jo paveikslą“ *(In His Image))*.

Už savo darbus medicinos srityje dr. Brandas užsitarnavo visuotinį pripažinimą: Alberto Laskerio fondo ir JAV visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos apdovanojimus bei Britų imperijos komandoro titulą, suteiktą Karalienės Elžbietos II-osios. Tačiau, kad ir kaip keista, didžiausio pripažinimo sulaukė kaip skausmo

gynėjas. Dr. Brandas be šešėlio abejonės skelbia: „Ačiū Dievui, kad Jis sukūrė skausmą! Nemanau, kad Jis galėjo padaryti geriau. Tai nuostabu." Kaip vienas geriausių raupsų – nervų sistemos ligos – ekspertų pasaulyje, jis turi tvirtą pagrindą taip teigti.

Tiesą sakant, dr. Brandas kartą gavo kelių milijonų dydžio dotaciją, skirtą dirbtinei skausmo sistemai sukurti. Jis žinojo, kad žmonėms, sergantiems raupsais arba diabetu, kyla didelis pavojus prarasti rankų ir kojų pirštus ar net ištisas galūnes vien dėl to, kad jų įspėjamoji skausmo sistema yra nuslopinta. Jie tiesiogine šio žodžio prasme naikina save to net nesuvokdami. Galbūt jis galėtų sukurti paprastą pakaitalą, kuris įspėtų juos apie didžiausius pavojus.

Vykdydamas šį projektą, dr. Brandas turėjo mąstyti kaip Kūrėjas ir numatyti kūno poreikius. Į pagalbą jis pasikvietė tris elektronikos ir bioinžinerijos profesorius ir kelis tyrėjus biochemikus. Komanda nusprendė sutelkti dėmesį į pirštų galiukus – daugiausiai naudojamas ir todėl labiausiai pažeidžiamas kūno dalis. Jie sukūrė dirbtinį nervą, slėgiui jautrų keitiklį, kurį galima užsimauti kaip pirštinę. Spaudžiamas elektroninis nervas sukeldavo elektros srovę, kuri pasiųsdavo įspėjimo signalą.

Dr. Brando komanda susidūrė su milžiniškas techniniais iššūkiais. Kuo daugiau jie studijavo nervų veiklą, tuo jų užduotis atrodė sudėtingesnė. Kokiam slėgiui esant jutiklis turėtų paskelbti pavojų? Kaip mechaninis jutiklis galėtų atskirti priimtiną slėgį sugriebus rankeną nuo nepriimtino slėgio sugriebus erškėtį? Kaip jį būtų galima sureguliuoti daug pastangų reikalaujantiems veiksmams, tokiems kaip teniso partija?

Brandas taip pat suprato, kad nervų ląstelės pakeičia skausmo suvokimą priklausomai nuo kūno poreikių. Dėl uždegimo

užkrėstas pirštas gali tapti dešimtį kartų jautresnis. Būtent todėl nuo rakšties po nagu ištinęs pirštas yra toks nepatogus ir trukdo – kūnas prašo duoti jam laiko sugyti. Nervų ląstelės „pagarsėja" ir jautriau reaguoja į smūgius ir įdrėskimus, apie kuriuos paprastai nepraneša. Šie gerai finansuojami mokslininkai nepajėgė su turimomis technologijomis atkartoti tokių funkcijų.

Vienas dirbtinis jutiklis kainavo apie 450 dolerių, o vienai rankai ar kojai apsaugoti jų reikėjo daug; be to, panaudojus kelis šimtus kartų, kiekviena nauja konstrukcija pradėdavo gesti susidėvėjus metalui ar prasidėjus korozijai. Kiekvieną mėnesį dr. Brandas su kolegomis vis labiau vertino nuostabią kūno skausmo tinklo konstrukciją, sudarytą iš kelių šimtų milijonų jutiklių, kurie be priežiūros veikia visą sveiko žmogaus gyvenimą.

Pradžioje dr. Brandas ieškojo būdo, kaip jo dirbtinė skausmo sistema galėtų veikti nesukeldama skausmo pacientui. Jis skaitė įvairių filosofų skundus dėl sukurto pasaulio. Kodėl Dievas nesukūrė nervų sistemos, kuri mus apsaugotų, bet nesukeltų nemalonių pojūčių? Tai buvo jo proga pagerinti pradinį sumanymą ir sukurti neskaudinančią apsauginę sistemą.

Iš pradžių jo komanda pabandė siųsti garsinius signalus į ausines: esant normaliam slėgiui, jos tyliai zvimbdavo, o kilus pavojui, garsiai čirkšdavo. Bet pasirodė, kad šį signalą pernelyg lengva ignoruoti. Jei pacientas pažeista ranka per stipriai sukdavo atsuktuvą ir pasigirsdavo garsus įspėjimo signalas, jis paprasčiausiai jo nepaisydavo ir sukdavo toliau. Taip atsitiko ne vieną, bet daugybę kartų. Skausmo nejaučiančius žmones buvo neįmanoma išmokyti pasitikėti dirbtiniais jutikliais.

Tuomet Brando komanda išbandė mirksinčias šviesas, bet jas atmetė dėl tos pačios priežasties. Galiausiai jiems teko griebtis elektros smūgio priklijuojant elektrodus prie vis dar jautrios kūno vietos, pavyzdžiui, pažasties. Nepakako žmones vien įspėti apie pavojų – juos reikėjo *priversti* reaguoti. Dirgiklis turėjo būti nemalonus kaip ir skausmas.

„Taip pat atradome, kad pacientui negalima leisti signalo išjungti, – sako Brandas. – Net ir sumanūs žmonės, jei norėdavo daryti ką nors, kas sukeltų elektros smūgį, išjungdavo signalą, tuomet padarydavo, ką sugalvoję, ir vėl įjungdavo signalą, kai grėsmės sulaukti elektros smūgio nelikdavo. Galvojau, koks Dievas yra išmintingas, kad neleido mums išjungti skausmo."

Po penkerių metų darbo, tūkstančių darbo valandų, išleidę kelis milijonus dolerių, Brandas ir jo bendradarbiai nutraukė projektą. Tik vienai rankai skirta įspėjimo sistema buvo neįtikėtinai brangi, neatspari mechaniniams gedimams ir visiškai nepajėgi suprasti pojūčių gausos. Sistema, kurią kartais vadina „didžiąja Dievo klaida", buvo pernelyg sudėtinga, kad ją galėtų pamėgdžioti pačios naujausios to meto technologijos.

Dėl šios priežasties Polas Brandas visiškai nuoširdžiai taria: „Ačiū Dievui už skausmą!" Savo prigimtini skausmas yra nemalonus – pakankamai nemalonus, kad priverstų mus atitraukti pirštus nuo viryklės. Tačiau būtent ši jo savybė apsaugo mus nuo pražūties. Jei įspėjimo signalas nepareikalautų dėmesio, mes jo galbūt nepaisytume.

Įsiklausykite į savo skausmą

Vos pajutęs bent menkiausią skausmą, tipinis amerikietis išgeria tabletę, kad skausmas liautųsi. Toks elgesys tik pašalina požymį,

ne problemą. Nedrįskime išjungti įspėjimo sistemos neįsiklausę į įspėjimą.

Tragiškas įspėjimo nepaisymo pavyzdys – žymus žaidėjas Bobas Grosas, kuris NBA krepšinio varžybose norėjo žaisti nepaisydamas sunkios čiurnos traumos. Žinodamas, kad Groso reikia svarbiose rungtynėse, komandos gydytojas į tris pėdos vietas jam sušvirkštė stiprių nuskausminamųjų. Grosas pradėjo žaisti, bet po kelių minučių, jam kovojant dėl kamuolio, arenoje pasigirdo garsus *„trekšt!“*. Grosas, nesuvokdamas, kas įvyko, du kartus perbėgo aikštelę ir susmuko ant grindų. Nors jis nejuto skausmo, čiurnos kaulas buvo lūžęs. Nutildęs įspėjimo sistemą nuskausminamaisiais, gydytojas nepataisomai sužalojo Groso pėdą ir sugriovė jo, kaip krepšininko, karjerą.

Skausmas nėra didžioji Dievo klaida. Skausmo pojūtis yra dovana – dovana, kurios niekas nenori. Geriausia skausmą suvokti kaip ryšio tinklą. Kaip pusiausvyros įspėjimo sistema apsaugojo mane gėdingo nutikimo Orkestro salėje metu, įstabus skausmo jutiklių tinklas nuolat budi siekdamas vienintelio tikslo – apsaugoti, kad nesusižeisčiau.

Nesakau, kad visoks skausmas yra geras. Kartais jis paūmėja ir padaro gyvenimą nelaimingą. Sergančio luošinančiu artritu ar neišgydomu vėžiu skausmas yra toks stiprus, kad bet koks palengvėjimas, ypač gyvenimas be skausmo, atrodo kaip pats dangus. Bet daugumai mūsų skausmo tinklas kasdien atlieka apsauginę funkciją. Iš esmės jis skirtas išgyventi šioje kartais priešiškoje planetoje.

Pasak dr. Brando, „vienintelis teisėtas skundas prieš skausmą yra tas, kad jo negalima išjungti. Jis gali nesuvaldomai šėlti, kaip, pavyzdžiui, nepagydomu vėžiu sergančių pacientų atveju, net kai

jo įspėjimas buvo išgirstas ir nieko daugiau nebegalima padaryti skausmo priežasčiai išgydyti. Bet kaip gydytojas, esu tikras, kad mažiau nei vieną procentą visų skausmų galima priskirti nevaldomo skausmo kategorijai. Devyniasdešimt devyni procentai patiriamų skausmų yra trumpalaikiai: situacijos, kai reikia vaistų, poilsio ar gyvenimo būdo pokyčių".

Pripažįstu, stebinanti mintis, kad skausmas yra dovana, neatsako į visus klausimus, susijusius su kančia. Bet tai realistiško požiūrio į skausmą ir kančią pradžia. Pernelyg dažnai stipraus skausmo sukeliama emocinė trauma neleidžia pamatyti jo įgimtos vertės.

Kai susilaužau ranką ir geriu saujas aspirino tablečių skausmui numalšinti, dėkingumas už skausmą tikrai nėra pirmoji man kylanti mintis. Tačiau būtent tuo metu skausmas įspėja kūną apie pavojų, mobilizuoja gynybines pajėgas žaizdos srityje ir priverčia mane susilaikyti nuo veiklos, kuri galėtų padidinti traumą. Skausmas priverčia skirti dėmesį, kuris būtinas išgyti.

3 SKYRIUS

Beskausmis pragaras

Iš randų juokiasi tas, kuris niekada nebuvo sužeistas.

VILJAMAS ŠEKSPYRAS
„Romeo ir Džiuljeta“

Kaip įprasta, jei jaučiame skausmą, jo nenorime. Kodėl dr. Brandas su bendradarbiais išeikvojo tiek laiko ir jėgų bandydami sukurti skausmą, kai dauguma kitų medikų uoliai dirba, kad jį nuslopintų?

Sužinojau daug faktų apie skausmo tinklo konstrukciją. Netgi pradėjau matyti jį kaip „dovaną“. Bet vien žinių nepakako nugalėti mano instinktyvų pasipriešinimą skausmui. Turėjau didelių abejonių, kol nepraleidau savaitės Luizianoje su dr. Brandu, kovotoju už skausmą.

Dr. Brandas pradėjo vertinti skausmą gyvendamas tarp raupsuotųjų. Būtent jis atrado, kad raupsais sergantieji kenčia dėl paprastos priežasties – jų skausmo sistema sugedo.

Žodis „raupsai“ sukelia perdėtus įvaizdžius: prarastus pirštus, išopėjusias žaizdas, amputuotas kojas, iškreiptus veido bruožus. Literatūra ir filmai, tokie kaip *„Ben Huras“* ir *„Drugelis“*, įpratino mus mąstyti (dažnai neteisingai) apie raupsus kaip apie nepakeliamai žiaurų negalavimą. Tai seniausia užrašyta liga ir viena iš labiausiai bijomų. Ilgus amžius, kam nors prisiartinus, raupsuotieji turėdavo šaukti: „Nešvarus! Nešvarus!“

Raupsai – iš tiesų žiauri liga, bet pasireiškia kitaip nei dauguma kitų ligų. Visų pirma, ji veikia kaip anestetikas ir užpuola delnų, pėdų, nosies, ausų ir akių skausmo ląsteles; šios kūno dalys nutirpsta. „Kas čia tokio?“ – pagalvosite. Daugumos ligų bijome dėl jų sukeliamo skausmo. Kodėl beskausmė liga raupsai yra tokia baisi?

Būtent dėl jau minėto nutirpimo atsirado mitai apie ligos sukeliamą audinių irimą. Tūkstančius metų žmonės galvojo, kad pati liga sukelia žaizdas ant delnų, pėdų ir veido, kurios dažnai užsikrėsdavo ir dėl kurių buvo prarandamos galūnės. Dr. Brando novatoriškas tyrimas Indijoje nustatė, kad praktiškai visais atvejais raupsai tik nutirpindavo galūnes. Audinių pažeidimai atsirado vien dėl to, kad įspėjamoji skausmo sistema buvo nutildyta.

Kaip šie pažeidimai atsiranda? Dr. Brandas šito klausė savęs tūkstančius kartų, gydydamas užkrėstas Indijos valstiečių rankas. Tai atrodė lyg nesėkminga kova. Jis užgydydavo ir sutvarstydavo jų žaizdas, bet po kelių mėnesių pacientai grįždavo su dar baisesnėmis žaizdomis. Kaip ir kiti raupsų gydytojai, jis galvojo, kad liga plinta kaip grybelis, naikinantis audinius nesirinkdama.

Bet netrukus Brandas pradėjo atidžiai klausinėti pacientų apie bet kokią veiklą, kuri galėjo pagilinti sužeidimus. Kartą jis

pasibaisėjęs pamatė, kaip raupsuotasis iš žarijų ranka išgriebė kažkieno įmestą bulvę. Brandas žinojo, kad netrukus gydys to paciento rankų žaizdas, sukeltas ne raupsų, bet nudegimų. Nejusdamas skausmo, šis valstietis visai netyčia stipriai sužalojo savo ranką.

Brandas pradėjo sukinėtis aplink pacientus Indijos leprozoriume. Kaip dar jie gali sau kenkti? Jis pamatė, kaip vyras sunkiai dirbo darže, nejausdamas ranka tekančio kraujo; Brandas apžiūrėjo kastuvą ir pamatė vinį, kyšančią toje vietoje, kurią vyras buvo suėmęs. Kiti raupsuotieji pacientai plikomis rankomis gesindavo lempos dagtį arba basi eidavo per stiklo šukes. Juos stebėdamas, Bandas suformulavo radikalią teoriją, kad raupsai veikia kaip anestetikas, panaikinantis skausmo pojūtį, tačiau kūną naikina tik netiesiogiai. Tačiau jam reikėjo žymiai daugiau įrodymų šimtmečiais gyvavusiai medicinos tradicijai paneigti.

Vieną dieną tyrimo įkarštyje dr. Brandas nuėjo pasiimti atsargų iš mažo sandėliuko už ligoninės. Jis bandė atidaryti duris, bet užrūdijusi spyna nepasidavė. Kaip tik tuo metu pro šalį žingsniavo vienas jauniausių jo pacientų – žemaūgis, liesas dešimtmetis. Brandas mėgo šį vaiką dėl jo malonaus ir paslaugaus būdo.

„O, sahibe daktare, leiskite pabandyti man“, – pasakė berniukas siekdamas rakto. Greitu judesiu jis pasuko raktą. Brandas neteko žado. Iš kur šis silpnas, perpus mažesnis vaikis turi tiek jėgos?

Jo akys užkliuvo už demaskuojančio įkalčio. Kas gi tas raudonas lašas ant grindų? Apžiūrėjęs berniuko rodomąjį pirštą, Brandas pamatė, kad sukdamas raktą berniukas prakirto pirštą iki kaulo; matėsi oda, riebalai ir sąnarys. Tačiau berniukas to visiškai nepajuto! Prakirsti pirštą iki kaulo jam buvo tas pats, kaip pakelti akmenį ar apversti monetą kišenėje.

Po šio atsitikimo Brandas ėmėsi dar atkakliau tikrinti savo teoriją, kad raupsai tebuvo tik antrinė sužeidimų priežastis. Jis pradėjo kiekvieną dieną apžiūrinėti pacientų pirštus ir bandė nustatyti kiekvienos pūslės, žaizdos ar įpjovimo priežastį. Daktaras suprato, kad skausmo nejaučiantiems pacientams kyla didelis pavojus.

Pėdų sužeidimus paaiškinti buvo lengva. Jei išnirdavo paciento kulkšnis ir patempdavo sausgysles ir raumenis, jis paprasčiausiai prisitaikydavo ir toliau eidavo klibikščiuodamas. Jokia įspėjamoji skausmo sistemos nepranešdavo, kad kulkšnis turi pailsėti arba ją reikia gydyti, ir pažeidimas tapdavo nepagydomas. Tačiau mįslingiausi sužeidimai įvykdavo naktį. Kaip galėjo dingti rankų ir kojų pirštų dalys pacientams miegant? Brandas rado iš vėžių išmušantį atsakymą: palatas po atviru dangumi lankydavo žiurkės ir kramsnodavo nieko neįtariančių pacientų galūnes. Nejausdami skausmo pacientai ramiai miegodavo, kol prabudę ryte pastebėdavo sužeidimą ir pranešdavo dr. Brandui. Šis atradimas paskatino įvesti griežtą taisyklę: kiekvienas iš ligoninės išleistas pacientas turėdavo kartu pasiimti ir katę, kad juos apsaugotų naktimis.

Klausydamas šių siaubingų dr. Brando istorijų, galėjau lengvai suprasti, kaip jis net nesuabejodamas gali sakyti: „Ačiū Dievui už skausmą!" Jo nuomone, skausmas yra didelė Dievo dovana, kuria jis trokšta pasidalinti su penkiolika milijonų raupsuotųjų.

Po dvidešimties metų Indijoje dr. Brandas persikėlė į Hanseno ligos* tyrimų centrą ir ligoninę Karvilyje, Luizianos valstijoje. Ten, JAV visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos globoje, jis galėjo tęsti savo tyrimą ir galbūt padėti dar daugiau pacientų visame pasaulyje.

---

* Medicininis raupsų pavadinimas.

Pirmą kartą sutikau dr. Brandą Karvilio ligoninėje – šis vizitas visiškai pakeitė mano požiūrį į skausmą. Dėl raupsų stigmos ligoninė pastatyta nuošalioje vietovėje ir sunkiai pasiekiama. Ji buvo pastatyta 1890 metais ant pelkėto Misisipės kranto. (Žemės pirkėjai apsimetė steigią stručių fermą, kad kaimynai neįtartų jų tikrų ketinimų.)

Raupsų centras užima 136 ha plotą, į kurį įeina moderni medicinos infrastruktūra, 9 duobučių golfo laukai ir įžuvintas ežeras. Spygliuota viela aplink Karvilį buvo pašalinta ir lankytojai yra laukiami. Tris kartus per dieną rengiamos ekskursijos.

Maloni aplinka, vežimėliuose sėdintiems pacientams pritaikyti pastatai, geriausia medicininė priežiūra, nemokamas gydymas naujausiais vaistais – iš pažiūros gyvenimas šioje ūksmingoje plantacijoje yra beveik pavydėtinas. Liga šiuo metu valdoma ir dažniausiai ją galima sustabdyti ankstyvose stadijose. Tačiau, kaip netrukus sužinojau, vienas siaubingas raupsų apsektas išlieka – skausmo pojūčio praradimas.

Apsilankymas Karvilyje

Lankau pacientų kliniką Karvilyje. Du fizioterapeutai, slaugė ir dr. Brandas sėdi puslankiu aplink televizijos monitorių. Kartu jie apžiūrės tris pacientus, turinčius sveikatos problemų.

Pirmasis įeina vidutinio amžiaus havajietis vardu Lu (vardas pakeistas). Pastebiu, kad Lu yra labiau deformuotas nei dauguma šios klinikos pacientų. Į Karvilį jis atvyko jau stipriai apimtas raupsų. Jo veidas be blakstienų ir antakių atrodė plikas ir sutrikęs. Dėl suparalyžiuotų vokų drėko akys ir atrodė, lyg jis nuolat verktų.

Kaip Dr. Brandas man buvo sakęs, Lu praktiškai yra aklas. Aklas, nes nejaučia skausmo: mažos skausmo ląstelės akių pavir-

šiuje nebesukelia dirginimo ir nemalonių pojūčių, kurie verstų mirksėti, ir nutirpusiems vokams vis rečiau mirksint Lu akys palaipsniui išsausėjo. Aklumo prevencija yra didelis Karvilio klinikos iššūkis. Keli pacientai pažeidė savo akis paprasčiausiai prausdamiesi – jų rankos nepajuto, kad vanduo karštas.

Be aklumo Lu kenčia nuo daugybės kitų pašalinių raupsų poveikių. Jo pėdos yra bepirštės bigės – visus dešimt pirštų jis prarado dėl netyčinių traumų ir infekcijų. Jo rankos nusėtos giliais trūkiais ir storiais randais. Tačiau didžiausia Lu problema, dėl kurios jis atvyko į Karvilį, buvo ne fizinė, bet psichologinė.

Lu jaučia, kad tarp jo ir pasaulio iškilo siena. Jis nemato žmonių. Praradęs kelis pojūčius, jis nejaučia rankos paspaudimo ar kitokio žmogaus prisilietimo. Paskutinis jam išlikęs pojūtis yra klausa, dėl kurios jis ir baiminasi. Naujas eksperimentinis vaistas šiek tiek silpnina klausą.

Drebančiu balsu Lu pasakoja grupei, kaip jam patinka groti citra. Ja gali groti havajietiškas vaikystės melodijas ir prisiminti jaunystės dienas. Būdamas atsidavęs krikščionis, jis gieda Dievui šlovinimo giesmes ir kartais pasisiūlo groti bažnyčioje. Kad galėtų groti, Lu lipnia juosta priklijuoja prie nykščio brauktuką toje vietoje, kur dar išliko šiek tiek pojūčių. Šis jautrus taškelis leidžia jam pakankamai atskirti slėgio skirtumus, kad galėtų teisingai sugroti akordus.

Bet Lu nykštys nejaučia pavojingų apkrovų. Nuo ilgų grojimo valandų ant nykščio susidarė nuospaudos, o dabar atsivėrė ir opa. Iki šiol jis bijojo apsilankyti klinikoje. „Ar galite rasti būdą, kaip galėčiau toliau groti nepažeisdamas savo rankos?“ – klausia jis beveik maldaudamas.

Gydytojų ir fizioterapeutų komitetas apžiūri Lu ranką monitoriuje. Naudojama termografija – procesas, kurio metu prietaisas aptinka skirtingų temperatūrų sritis ir jas atvaizduoja ekrane ryškiomis spalvomis. Tai ta pati technologija, kuri naudojama orų palydovų nuotraukoms analizuoti.

Termogramoje Lu ranka atrodo kaip padrikas žalsvai geltonų, geltonų ir raudonų atspalvių kratinys. Vėsiausios sritys rodomos žaliai arba mėlynai. Raudona spalva yra pavojaus ženklas, rodantis infekciją: dėl suplūdusio kraujo sukyla temperatūra. Geltona spalva rodo itin didelį pavojų. Aiškiai matyti, kad, nuolat naudojantis ranka, ant vienintelės naudingos vietos ant Lu nykščio prasidėjo uždegimas, ir ta vieta dabar šviečia kaip geltonas karštas taškas.

Termografija iš pagrindų pakeitė gydymą Karvilio klinikoje, nes tapo pirmąja įspėjamąja sistema skausmo nejaučiantiems pacientams.

Deja, skirtingai nuo skausmo tinklo, ši technologija aptinka pavojų *po* žalingo poveikio, ne jo metu. Asmuo su sveika skausmo sistema jau seniai būtų pradėjęs gydytis. Nykštys būtų garsiai tvinkčiojęs ir reikalavęs dėmesio ir poilsio. Bet Lu neturi šio privalumo. Jis niekuomet nežino, kada toliau žaloja užkrėstąjį tašką ant savo nykščio.

Gydytojų komitetas Lu rankai sukūrė pirštinę, kuri šiek tiek sumažina brauktuko sukeliamas apkrovas. Dr. Brandas griežtai įspėja Lu leisti nykščiui pailsėti, visuomet nešioti pirštinę ir kas kelias dienas apsilankyti. Tačiau kai Lu išeina, fizioterapeutas pasidalino savo abejonėmis: „Lu nekenčia pirštinių. Jos reikalauja dėmesio rankoms ir, be abejo, jis negalės taip gerai valdyti brauktuko. Greičiausiai jis pakentės kokią dieną ir jas išmes.“

Silpnėjant regai, klausai ir lytėjimui, Lu jau dabar šalinasi žmonių ir vengia su jais bendrauti. Dabar iškilo grėsmė jo paskutinei aistrai, jo saviraiškai per muziką. Kai po kelių savaičių jis vėl apsilankys klinikoje, nykštys jau gali būti nepataisomai užkrėstas. Nykštį jis gali net prarasti. Bet Karvilio klinikoje gydymas yra savanoriškas. Neturėdamas nuosavo skausmo tinklo, kuris priverstų jį reaguoti, Lu gali nekreipti dėmesio į termogramos perspėjimą.

Šepetys ir batas

Į kambarį įeina Hektoras, kitas pacientas. Nors jo veidas nesubjaurotas kaip Lu, turiu susivaldyti, kad neaiktelėčiau. Jau įpratau matyti spalvas termogramose, bet tik ne žmogaus veide. Hektoro oda buvo mėlyna! Pastebėjęs mano reakciją, dr. Brandas pašnibžda, kad Hektoras yra atsparus sulfono narkotikams, kurie dažniausiai naudojami ligai gydyti, ir gydytojai išbando naujus vaistus, kurie, pasirodo, yra mėlyni dažai. Hektoras mielai iškeitė normalią odos spalvą į viltį sustabdyti plintančius raupsus savo kūne.

Hektoras, labai paslaugus pacientas, išsamiai atsako į visus komiteto klausimus su ryškiu teksasietišku akcentu. Ne, nuo paskutinio apsilankymo nekilo jokių problemų. Tačiau Hektoro termograma rodo priešingai – tarp nykščio ir smiliaus matyti ryški raudona dėmė. Nors nuospauda paslėpė visus išorinius infekcijos požymius, po ja slepiasi pūlinys.

Dr. Brandas ir kiti gydytojai ėmėsi kamantinėti Hektorą apie jo kasdieninę veiklą kaip kokie detektyvai. Kaip jis skutasi? Kaip aunasi batus? Ar jis turi darbą? Ar jis žaidžia golfą? O gal biliardą? Kažkuriuo dienos metu Hektoras kažką itin stipriai spaudžia tarp

nykščio ir smiliaus. Jei jie nenustatys, kokia tai žalinga veikla, ir jos nesustabdys, jo rankos būklė vis prastės.

Galiausiai, po ilgos „apklausos", Hektoras įvardijo problemą. Po nesunkios darbo dienos valgyklos kasininku, jis padėdavo išplauti grindis. Būtent šie pasikartojantys judesiai šepečiu pirmyn atgal ir pažeidė Hektoro nykščio audinius, nes jis nejautė per stipriai spaudžiąs kotą. Mįslė išspręsta.

Hektoras kelis kartus padėkoja komitetui. Fizioterapeutas parašo raštelį valgyklos vedėjui, kad Hektorui duotų kitų darbų.

Įeina dar vienas pacientas – Chosė. Skirtingai nuo daugumos Karvilio klinikoje, Chosė apsirengęs pagal paskutinę madą. Jo kelnės aštriu kantu, o medvilniniai marškiniai gražiai susiaurinti, kad priglustų. Batai visiškai neprimena nuobodžių, juodų ortopedinių batų, kuriuos avi dauguma pacientų. Jo batai šiuolaikiški, smailianosiai ir akinamai nublizginti.

Iš tiesų, Chosė batai ir sukelia problemą. Jis stengiasi rengtis nepriekaištingai, nes dirba baldų pardavėju Kalifornijoje. Karvilio gydytojai bandė jį įkalbėti avėti ne tokius stilingus, bet saugesnius batus, tačiau jis visuomet atsisakydavo. Darbas ir išvaizda jam buvo svarbesnė nei jo pėdų būklė.

Kai Chosė nusiauna batus ir kojines, pamatau labiausiai sužalotas kojas, kokias tik esu matęs. Net neįsivaizduoju, kur turėtų būti jo pirštai. Po ilgų infekcijos metų kūnas sugėrė kaulo audinį ir dabar Chosė vaikšto ant apvalių bigių, tarsi pirštai būtų amputuoti. Kadangi nėra pirštų, kurie slopintų smūgį pakylant kulnui, jis sistemingai nudėvi net biges. Termografijoje problema aiškiai matoma. Dr. Brandas atkreipia Chosė dėmesį į geltonas dėmes, rodančias infekcijos išplitimo zoną.

Paprastai žmogus, išbandydamas naujus batus, savaime imtų šlubuoti arba pakeistų eiseną, o jei skaudėtų per stipriai, pakeistų juos patogesniais. Bet Chosė nejaučia pavojaus signalų. Gydytojai vienas po kito bando Chosė paaiškinti, kokia pavojinga ši situacija, bet jis mandagiai nesutinka. Jis neavės Karvilyje pagamintų batų. Jam jie atrodo kaip terapiniai batai luošiams ir klientai iš karto pastebėtų, kad jo pėdoms kažkas ne taip. Chosė veidas ir rankos atrodo beveik normaliai ir jis neleis pėdoms jo išduoti.

Galiausiai dr. Brandas iškviečia batsiuvį ir paprašo šiek tiek pakeisti Chosė batus, kad truputį sumažėtų apkrova.

Pasibaigus vizitacijai ir išėjus paskutiniam pacientui, dr. Brandas pasisuka į mane ir sako: „Dažnai apie skausmą galvojame kaip apie didžiausią trukdį, neleidžiantį būti laimingiems. Tačiau aš manau, kad skausmas suteikia laisvę. Pažvelk į šiuos vyrus. Beviltiškai ieškome būdo, kaip Lu galėtų paprasčiausiai groti citra. Hektoras net negali nesusižeisdamas plauti grindų. Chosė negali gražiai rengtis ir normaliai vaikščioti. Tam reikia skausmo dovanos."

Mirtinas abejingumas

Raupsai nėra vienintelė liga, nutildanti apsauginius skausmo signalus. Karvilyje tiriamos ir kitos medicininės būklės, pasižyminčios sensoriniais sutrikimais. Diabetikai, kurių liga progresuoja, taip pat praranda skausmo pojūtį ir jiems gresia tokie patys pavojai. Daugelis jų neteko pirštų ar ištisų galūnių, nors sužeidimai buvo išgydomi. Alkoholikų ir narkomanų jautrumas taip pat gali sumažėti: kiekvieną žiemą pasitaiko mirtino sušalimo atvejų, nes kūnai tampa nejautrūs šalčiui.

Tačiau pasitaiko apsigimimų, kai žmonės gimsta su nepilnai funkcionuojančiu skausmo tinklu; kai kurie šių asmenų atvyko gydytis į Karvilį. Sergantieji reta liga, vadinama įgimta analgezija, turi tam tikrą įspėjamąją sistemą, kuri, kaip dr. Brando mirksinčios lemputės ar garsiniai signalai, nesukelia *skausmo.* Jiems jausmas braukiant pirštu per karštą viryklę yra toks pats, kaip braukiant per asfaltą. Abu šie pojūčiai yra neutralūs.

Auginant vaikus, sergančius įgimta analgezija, kyla išskirtinių problemų. Viena šeima papasakojo apie siaubingą atvejį, kai jų mažylei užaugo pirmieji dantukai. Išgirdusi, kaip mergaitė krykštauja ir juokiasi gretimame kambaryje, mama susidomėjo, kokį naują žaidimą ji atrado. Tačiau įėjusi vidun, ji sukliko. Dukrelė buvo atkandusi piršto galiuką ir paišė varvančiu krauju.

Kaip tokiems vaikams paaiškinti, kokį pavojų kelia degtukai, peiliai ar skustuvo ašmenys? Kaip juos bausti? Mažylė, pamačiusi, kaip jos „žaidimas" paveikė mamą, pradėjo juo piktnaudžiauti. Kai tik mama uždrausdavo jai, ką nors daryti, ji tuoj kišdavo pirštą į burną ir pradėdavo jį kandžioti. Kol sulaukė šešiolikos, ji nusikramtė visus pirštus.

Medicininėje literatūroje rašoma maždaug apie šimtą šios retos ligos atvejų. Viena septynmetė krapštė nosį, kol šnervės išopėjo. Anglijoje aštuonmetė mergaitė įpykusi išsitraukė visus dantis, palikusi tik devynis, ir išsilupo abi akis iš akiduobių. Šia liga segantys vaikai gali padaryti įspūdį bendraamžiams keistais poelgiais, pavyzdžiui, persmeigti pirštą smeigtuku.

Tačiau nejautra skausmui pasmerkia šiuos žmones gyventi nuolatiniame pavojuje. Jie gali išsinarinti čiurną ar riešą to nepajusdami arba įsikąsti liežuvį kramtydami gumą. Jų sąnariai sudyla,

nes miegodami ar stovėdami jie nekeičia padėties svoriui perkelti. Viena moteris prarado gyvybę, nes nepajuto galvos skausmo, kuris įspėjo apie sunkią ligą.[1]

Šiuos žmones galima operuoti be anestezijos, bet kaip jiems sužinoti, kada operacija būtina? Jei sveikas žmogus jaučia požymius, įspėjančius apie gresiantį širdies smūgį ar apendicitą, jie nejaučia nieko. Jei dauguma žmonių nedelsdami reaguoja paraginti skausmo, įgimta nejautra pasižymintys žmonės turi sąmoningai *sekti silpniausius pojūčius ir nuspręsti, koks turėtų būti tinkamas atsakas. Kažkas kutena pilve... Ar tai reiškia, kad sprogo apendicitas?*

Dar prieš atvykdamas į Karvilį, daug sužinojau apie skausmo naudą iš medicinos knygų. Jau pradėjau suprasti, kad skausmas nebuvo pagrindinė problema, net ir Klaudijos Klakston atveju; liga yra problema. Skausmu kūnas paprasčiausiai ištikimai pranešdavo, kad vėžio ląstelės ir kobalto spinduliuotė jai kenkia. Jei šių įspėjimų nebūtų, nepastebėjusi ligos ji galėjo mirti.

Karvilio klinikoje praleista savaitė paliko man neišdildomų įspūdžių. Kai tik kyla pagunda pykti ant Dievo dėl skausmo, prisimenu Lu: jo varvančias akis, randuotą veidą, nejaučiantį žmogiško prisilietimo, troškimą išsaugoti muziką – paskutinę gyvenimo aistrą. Skausmas leidžia mums, bent jau laimingiesiems, gyventi laisvą ir aktyvų gyvenimą. Jei tuo abejoji, apsilankyk leprozoriume ir pats pažiūrėk, kaip atrodo pasaulis be skausmo.

Skausmas nėra nemalonumas, kurio reikia vengti bet kokia kaina. Skausmas tarnauja mums kiekvieną dieną tūkstančiais būdų, kad galėtume normaliai gyventi šioje žemėje. Jei esame sveiki, skausmas įspėja mus, kada atėjo laikas apsilankyti tualete, pakeisti batus, atlaisvinti gniaužtus aplink grėblio ar šluotos kotą,

sumirksėti. Be skausmo gyventume baimės pilną gyvenimą neapsaugoti nuo nejuntamų pavojų. Vienintelė saugi vieta skausmo nejaučiančiam pacientui yra jo lova... Bet net ir gulint atsiranda pragulos.

4 SKYRIUS

Agonija ir ekstazė

Koks savotiškas yra dalykas, kurį vadiname malonumu,
ir kaip keistai jis susijęs su skausmu, kurį laikytume jo priešingybe...
Tačiau siekiantis pirmojo paprastai yra priverstas
priimti ir antrąjį; jų kūnai du, bet sujungti viena galva.

SOKRATAS

Faktų akivaizdoje dauguma mūsų pripažins, kad skausmas – bent jau tam tikras skausmas – atlieka gerą ir naudingą vaidmenį. Jei ne perspėjimo sistema, kurią jis suteikia, nematomi pavojai mūsų tykotų kiekvieną dieną. Tačiau dar labiau užmirštamas artimas sąryšis tarp skausmo ir malonumo. Abu pojūčiai yra taip glaudžiai susiję, kad kartais jų neįmanoma atskirti.

Skausmas yra neatsiejamas giliausią pasitenkinimą teikiančių patirčių komponentas. Ar tai ne keista? Taip gali pasirodyti, nes

šiuolaikinė kultūra užtvindė mūsų sąmonę priešingomis žinutėmis. Mums sakoma, kad skausmas yra malonumo priešingybė. Pajutę menkiausią galvos skausmą, nedelsdami nuslopiname jį naujausia, greitai veikiančia tablete. Tik nuvarvėjus lašui iš nosies, tuoj griebiamės purškalo jai atkimšti. Pajutę pirmuosius vidurių užkietėjimo požymius, bėgame į vaistinę, kur mūsų laukia stulbinanti žvakučių, skysčių, piliulių ir klizmų įvairovė.

Prisimenu Tylikės išsakytą kritiką, kad amerikiečiai „nepakankamai suvokia kančią". Nieko nuostabaus. Mes, šiuolaikiniai žmonės, izoliavome save nuo patirčių, lydėjusių žmoniją per visą istoriją, kurioje skausmas visuomet buvo laikomas integralia gyvenimo dalimi. Dar visai neseniai bet koks harmoningas požiūris į gyvenimą skausmą laikė normalia ir įprasta patirtimi. Dabar gi jis šmėžuoja kaip didysis įsibrovėlis.

Turiu nedelsdamas prisipažinti, kad perku vakuume supakuotą mėsą, dirbu vėdinamame biure ir aviu batais, saugančiais mano pėdas nuo Čikagos šaligatvių. Bet taip elgdamasis, suvokiu, kad dėl prabangos ir patogumų gausos mano požiūris į pasaulį ir skausmą yra kitoks nei daugybės žmonių praeityje ir dviejuose trečdaliuose pasaulio dabar. Kaip ir daugelis amerikiečių, esu linkęs suvokti skausmą kaip pojūtį, kurį galima ir būtina suvaldyti technologijomis. Toks iškreiptas požiūris skatina mintį, kad skausmas ir malonumas yra visiškai priešingi – mūsų gyvenimo būdas tai šnibžda kiekvieną mielą dieną.

Apie tai mąstė Nobelio premijos laureatas Džordžas Valdas (George Wald): „Ką tik supratau, kad esu 69 metų amžiaus ir niekada nemačiau mirštančio žmogaus. Netgi nesu buvęs tame pačiame pastate žmogui mirštant. Tai gal buvau gimstant? Tik

praeitais metais akušeris pakvietė mane stebėti pirmojo gimdymo. Tik pagalvokite: tai svarbiausi įvykiai žmogaus gyvenime, bet mes jų nebepatiriame. Mes tikimės kaip nors nugyventi jausmų pilnus gyvenimus, nors rūpestingai pašalinome giliausių žmogiškų emocijų šaltinius. Kai nesi patyręs skausmo, gana sunku patirti džiaugsmą.“

Birbiančios smegenys

Tam tikrais požymiais žmogaus smegenys yra panašios į elektroninį stiprintuvą, koordinuojantį signalus iš pritrenkiančio kiekio šaltinių. Vietoj patefonų, vaizdo grotuvų, kompaktinių diskų grotuvų ir magnetinių juostų turime tokius signalų šaltinius, kaip lytėjimas, rega, klausa, skonis ir uoslė. Sveikame kūne skausmas yra tik vienas iš signalų šaltinių, skirtas pranešti apie galūnių būklę.

Juslės organui silpstant, smegenys automatiškai padidina signalo stiprinimą. Kartais raupsais sergantis asmuo nepajunta silpstančio lytėjimo, kol šis visiškai neišnyksta; jo smegenys kompensuoja lytėjimą stiprindamos silpniausius signalus, kol jutikliai žūsta ir nustoja juos siųsti.

Šiuolaikinė kultūra mane liūdina, nes slopindama skausmą ji tuo pačiu metu stiprina signalus iš kitų šaltinių. Turime ausis – jos tol bombarduojamos decibelais, kol prarandame gebėjimą girdėti subtilesnius garsus. Paklausykite muzikos iš dvylikto, šešiolikto ar net devyniolikto amžiaus ir palyginkite su klausoma mūsų dienomis. Turime akis – pasaulis jas taip atakuoja neoninėmis šviesomis ir fosforescuojančiomis spalvomis, kad užgožia saulėlydžius ir plaštakes. Įsivaizduokime, kaip pojūčius turėjo jaudinti margaspalvė plaštakė viduramžių Europos kaime, ir palyginkime, kokį įspūdį

tokia pati plaštakė daro šiandien Las Vegaso centre. Turime nosis: cheminiais lašeliais lyg rašalu žurnalų puslapiai padengiami taip, kad mums tereikia tik patrinti ir pauostyti. Pašalinkite iš patalpų aerozolinius kvapus ir teršalų daleles iš aplinkos oro – ir daugelis neturės žalio supratimo, kaip turi kvepėti natūralus pasaulis.

Žmones, kurių pojūčiai taip sudirginti medžiagų (dažniausiai cheminių), kad jie beveik nebereaguoja, vadiname „apdujusiais". Pagal smegenų ir stiprintuvo analogiją man labiau patinka juos vadinti „birbiančiais". Aukštųjų technologijų prisotintoje aplinkoje lengva, ypač jaunimui, virtualų malonumą supainioti su tikru pasitenkinimu – gyvenimas tampa lyg kompiuterinis žaidimas. Jie nesuvokia malonumo kaip kažko, ko aktyviai sieki ir kam reikia pastangų. Malonumas – tai kažkas, kas daroma tau, kaip atrakcionų parke.

Narkotikų problema JAV iliustruoja šį dėsningumą: cheminių stimuliatorių užaštrinti pojūčiai atveria naują pasaulį kartai, kuri taip ir neišmoko branginti turimo pasaulio. Nepakanka vaikščioti palei pelkę ir klausytis varlių ir čirplių, stebėti vėžlius, išsipūtusius it povandeniniai laivai ir nardančius vandenyje, užuosti silpną laukinių gėlių aromatą. Netgi nepakanka apsilankyti laukinėje gamtoje, kuri toli gražu nėra subtili. Vietoj to, šiuos dalykus mes dažnai patiriame virtualiai, tysodami prieš televizoriaus ekraną, skleidžiantį paryškintas spalvas, juslinius dirgiklius priimdami vien akimis. Jaučiamės pabuvoję Evereste, kai iš tiesų kai kurie iš mūsų niekada nekopė net į Apalačus.

Virtualūs ir dirbtiniai pojūčiai, pakeitę natūralius, kenkia žmogaus kūnui. Mūsų pojūčiai gali atrofuotis taip pat, kaip raumenys. Prancūzų mokslininkai įrodė tai eksperimentais tamsioje,

nuo garso izoliuotoje kameroje, kurioje savanoriai plūduriavo drungname vandenyje. Kadangi nėra išorinių dirgiklių, pojūčiai neturi, ką pranešti smegenims, ir ima silpti. Netrukus tiriamieji tampa neramūs, praranda orientaciją, o dar vėliau pradeda regėti haliucinacijas. Aukštai skrendančių reaktyvinių lėktuvų pilotai ir sargybiniai izoliuotuose priešakiniuose postuose yra patyrę tą patį. Negaudamos pakankamai juslinės informacijos iš kūno, smegenys susikuria ją pačios.

Kita vertus, nuolat naudojamos juslės gali tapti dar aštresnės. Nervų galiukai iš tikrųjų „tobulėja". Kai kurie mokslininkai spėja, kad pirštų galiukai yra tokie neįtikėtinai jautrūs dėl to, kad nuo pat kūdikystės esame nuolat nuo jų priklausomi. Panašiai galima padidinti odos jautrumą kasdien braukiant per ranką nailoniniu šepečiu. Galiausiai odos paviršius galės aptikti žymiai platesnį malonumo ir skausmo pojūčių diapazoną.

Vaikščiojimas basomis taip pat paįvairina odos pojūčius, ypač jei vaikštome paplūdimiu ar žole. Subtilūs vejos formos ir tekstūros pakitimai aprūpina smegenis reikiamais jusliniais signalais, kurie yra būtini sveikam smegenų vystymuisi.

Dėl šios priežasties dr. Brandas pusiau juokaudamas, pusiau rimtai pataria guldyti kūdikius ne ant minkštų pūkinių ar vilnonių antklodžių, bet ant šiurkščių kokoso demblių. Minkštai apklodami kūdikius ir neutralizuodami jų pojūčius, mes trukdome vystytis nervams ir apribojame jų pasaulio suvokimą. Brandas prisipažįsta, kad žmona jam neleido apjuosti vaikų žaidimo maniežo spygliuota viela. Žiauru? Tai viso labo išmokytų vaiką, kad pasaulyje yra daiktų (tokių kaip aštrūs daiktai ir karštos viryklės), kurie sukelia skausmą ir kurių liesti negalima. Pasak jo, kuo labiau lepiname

vaikus, tuo daugiau nulemiame, kad jų gyvenimas bus izoliuotas ir be pojūčių.

Dr. Brandas stengiasi vadovautis šiuo principu net ir gyvenimo pabaigoje. „Vienu metu skausmą laikiau laimės priešingybe. Būčiau pavaizdavęs gyvenimą kaip kreivę su dviem viršūnėmis galuose ir slėniu per vidurį. Viršūnė kairėje reikštų skausmo ar aštrų nelaimės pojūtį. Viršūnė dešinėje reikštų visišką laimę arba ekstazę. Slėnis tarp jų – tai įprastas, ramus gyvenimas. Maniau, kad mano tikslas yra bėgti nuo skausmo ir siekti laimės. Bet dabar viską suvokiu kitaip. Jei dabar nubrėžčiau tokią kreivę, ji turėtų vieną viršūnę viduryje. Viršūnė reikštų Gyvenimą iš didžiosios *G* – tašką, kuriame skausmas ir malonumas susilieja. Aplinkinė lyguma reikštų miegą, apatiją arba mirtį.

Agonija ir ekstazė

Gamtoje, kurioje viskas panaudojama ekonomiškai, tie patys nervų jutikliai ir kanalai, kurie perduoda skausmo pranešimus, perduoda ir malonumo pranešimus. Ląstelės lygmenyje niežulys, sukeltas įkandus uodui (nemalonus), ir kutulys (malonus) praktiškai yra identiški ir skiriasi tik tuo, kad kutenant kūnas liečiamas judinamu daiktu – per odą braukiama plunksna arba jautrioje vietoje sukinėjamas pirštas. Tie patys nervų jutikliai smegenims siunčia identiškus signalus, bet vieną veiksmą suvokiame kaip malonų, o kitą – kaip nemalonų.

Kūne nėra atskirų „malonumo" jutiklių. Pirštų jutikliai, smegenims pranešantys informaciją apie karštį, silpną elektros srovę arba paviršiaus šiurkštumą, yra tie patys, kurie perteikia velveto ar satino lytėjimo pojūtį. Iš tiesų netgi seksualinio malonumo

jausmą sukeliantys jutikliai yra tie patys, kurie perduoda pavojaus signalus. Erogeninėse zonose gausu lytėjimo ir slėgio ląstelių (tai paaiškina, kodėl šios sritys yra tokios jautrios skausmui), bet jokių malonumo ląstelių. Gamta taip niekada neišlaidauja.

Kai kurie skausmai – aštrus dūris nagu, skirtas niežuliui įkandus uodui numalšinti, arba po sunkios darbo dienos maudžiančio raumens patempimas – suvokiami kaip malonūs nei nemalonūs. Visą dieną slidinėjęs kalnuose, noriu kuo karštesnės sūkurinės vonios. Palaukiu kelias minutes ir atsargiai įmerkiu ranką arba koją į vandenį. Au! Ją nutvilko skausmas. Ištraukiu ir bandau dar kartą. Įmerkiau kojas iki čiurnų ir skausmas jau ne toks stiprus. Lėtai panardinu kūną į vandenį. Tas pats vanduo, kuris prieš akimirką kėlė skausmą, dabar teikia didelį malonumą. Maudžiantys raumenys atsipalaiduoja ir pasijuntu geriau nei per visą dieną. (Tokie tepalai, kaip Ben Gay veikia tokiu pačiu principu: jie šiek tiek sudirgina odą ir sukelia pojūtį, panašų į deginimą. Į šią vietą suteka kraujas ir pervargusiems raumenims suteikia palengvėjimą).

Šis glaudus sąryšis tarp skausmo ir malonumo išlieka ne tik ląstelių lygmenyje, bet ir daugelyje patirčių, kai visas kūnas veikia išvien. Dažnai didžiausias malonumas patiriamas po ilgesnių pastangų.

Kartą dalyvavau ištvermės žygyje, sukurtame pagal programą Outward Bound, po Šiaurės Viskonsino miškus. Tokios programos akimirksniu pagydo kiekvieną, kuris jaučiasi atskirtas nuo natūralios gamtos ar nuo skausmo. Jus pažadins 4 val. ryto, keberiositės be pirštinių plikos uolos siena, po dešimties dienų miškuose bėgsite maratoną, sukeldami kraujasiurbių mašalų spiečius, – štai kokie malonumai laukia išglebusių miestiečių. Dar niekada nesijaučiau

toks pavargęs dienos pabaigoje, kaip tąkart, sprausdamas išvargusius raumenis į miegmaišį, vis dar drėgną nuo praeitos nakties rasos. Vis dėlto niekuomet taip mažai nemiegojau – daugiausia dėl naktinių mašalų, mažesnių už bet kokio uodų tinklelio akutę ir piktesnių už bet kokią bitę-žudikę.

Tačiau dabar, mąstydamas apie tą savaitę, labiausiai prisimenu, kaip visa patirtis paveikė mano pojūčius. Atrodė, kad jie atgijo. Kai įkvėpdavau, atrodė, kad jaučiu oro „skonį", ir jaučiu visiškai kitaip nei uostydamas orą prie savo namų Čikagoje. Akys pastebėdavo ir ausys išgirsdavo dalykus, į kuriuos paprastai nekreipiu dėmesio.

Kartą po popietinio žygio pėsčiomis per dulkes ir karštį, velkant 35 kg kuprinę, trumpam stabtelėjome atsipūsti. Vienas iš grupės nusekė paskui bitę ir netoliese atrado žemuogių pievelę. Jokia save gerbianti maisto prekių parduotuvė nepriimtų tokių žemuogių. Jos buvo mažos, sudžiūvusios ir dulkėtos. Bet mums buvo nė motais; jos buvo valgomos ir turbūt turėjo šiek tiek skysčių. Prisirinkau saują, susimečiau į burną ir buvau apstulbintas neįtikėtinai stipraus ir saldaus jų skonio. Šios sudžiūvusios uogytės buvo pačios skaniausios mano gyvenime! Visą poilsio laiką praleidau rinkdamas daugiau uogų ir kišdamas į plastikinį maišelį popietiniam užkandžiui.

Iš pradžių maniau, kad aptikome naują rūšį ir šis atradimas perkeis vaisių pramonę. Palaipsniui suvokiau, kad šis skonis buvo susijęs su *mano* fizine būsena, ne su žemuogėmis. Intensyvi fizinė veikla ir sužadinti visi mano pojūčiai leido man visai kitaip suvokti malonumą. To nepaprastai malonaus žemuogių skonio nebūčiau patyręs, jei pirma nebūčiau iškentęs karščio ir visos dienos žygio sunkumo, taip pat jei mano pojūčių nebūtų užaštrinęs alkio jausmas.

Sportininkai gerai pažįsta šią keistą brolybę. Pasižiūrėkite į olimpinį sunkiaatletį. Jis prisiartina prie plieno skersinio su pūpsančiais svarmenimis. Kelis kartus giliai įtraukia oro, susiraukia, pajudina raumenis. Pasilenkia ir kelis kartus trūkteli skersinį prasimankštindamas. Tuomet pritupia, įtraukia oro, įtempia kūną galingu judesiu ir pradeda kelti. O, koks skausmas atsispindi jo veide. Kiekviena milisekundė keliant svorį iki pečių ir tuomet virš galvos įsirėžia jo veide agonijos raukšlėmis. Jo raumenys klykia, reikalaudami palengvėjimo.

Jei pavyksta, jis su didžiausiu trenksmu meta skersinį ant žemės ir pašoka aukštyn iš džiaugsmo. Akimirksniu absoliučią agoniją pakeičia absoliuti ekstazė. Be pirmosios nebūtų antrosios. Paklauskite sunkiaatlečio, ką jis mano apie skausmą, ir jis spoksos į jus nustebęs. Jis jį jau užmiršo, nes skausmas ištirpo malonume.

Linas Jutangas (Lin Yutang) knygoje *„Mano šalis ir mano tauta“ (My Country and My People)* aprašo senovinę kinų filosofiją: „Jausti troškulį karštoje ir dulkėtoje žemėje ir pajusti stambius lietaus lašus ant nuogo kūno – o, argi tai ne laimė! Jausti niežulį intymioje kūno vietoje ir galiausiai pasislėpti nuo draugų, kur gali pasikasyti, – o, argi tai ne laimė!“ Jutango ilgame laimės patirčių sąraše beveik kiekviena jų yra susijusi su skausmu.

Šv. Augustino *„Išpažinimuose“* yra stebėtinai panaši ištrauka. „Kas gi slepiasi sieloje, – pradeda jis, – kad ji labiau džiaugiasi rasdama arba susigrąžindama mylimus dalykus nei juos turėdama?“ Tuomet Augustinas pamini pergalingą generolą, kuris didžiausią pasitenkinimą pajunta gresiant didžiausiam pavojui, jūrininką, kuris džiaugiasi ramia jūra po baisios audros, ir ligonį, kuris pasveikęs patiria džiaugsmą, kokio anksčiau nepažino.

„Visuomet po didelės kančios apima didelis džiaugsmas“, – Augustinas daro išvadą.[1] Kaip ir kiti Bažnyčios tėvai, jis suprato, kad apribojus vienas jusles, pavyzdžiui, pasninku, užaštrinamos kitos. Dvasinė patirtis geriausiai puoselėjama dykumoje.

Viliuosi, kad pasenęs neleisiu dienų sterilioje palatoje, prijungtas prie respiratoriaus, apsaugotas nuo išorinio pasaulio pavojų. Viliuosi, kad žaisiu teniso korte priversdamas širdį paplušėti nuo septyniasdešimtmečio smūgių iš viršaus. Arba galbūt išsirengsiu į paskutinį žygį, pūškuodamas taku link apatinių Josemičio krioklių, kad dar kartą pajusčiau purslų lašus ant raukšlėtų skruostų. Trumpai tariant, viliuosi, kad neizoliuosiu savęs nuo skausmo taip, jog nebejausčiau malonumo.

Kaip susidraugauti su priešu

Sportininkai ir menininkai žino, kad beveik kiekvienam reikšmingam žmogiškam laimėjimui pasiekti reikia ilgai stengtis ir daug dirbti. Mikelandželui teko ilgus metus sunkiai dirbti ir vargti, kol sukūrė Siksto koplyčios freskas, kurios daugeliui teikia malonumą. Ir kiekvienas, kuris sumeistravo virtuvės spintas ar užaugino daržą, pažino tą pačią tiesą kasdieniškesniu būdu: malonumas, kurį jaučiame po skausmo, pastarąjį pralenkia. Jėzus kaip analogiją panaudojo gimdymą: po devynių mėnesių laukimo ir pasiruošimo gimdymo metu patiriamas intensyvus skausmas, o tuomet aplanko gimimo ekstazė (Jono 16, 21).

Kartą kalbinau Robiną Greimą, kuris tuo metu buvo jauniausias žmogus, kada nors vienas pats apiplaukęs pasaulį. (Jo istorija aprašyta knygoje ir pavaizduota filme „*Balandis*“ (*Dove*). Robinas pakėlė bures būdamas nesubrendęs šešiolikmetis, ne

tiek norėdamas pasitikti savo ateitį, kiek norėdamas ją užvilkinti. Ilgos kelionės metu jo laivo bortą daužė piktos vandenyno audros, netikėta banga sulaužė stiebą ir jis vos nepražuvo vandens viesule. Jis patyrė tokią neviltį tylos juostoje, toje bevėjėje ir besrovėje vandenyno ties pusiauju dalyje, kad laive išpylė žibalo kanistrą, uždegė degtuką ir šoko per bortą. (Staigus vėjo gūsis greitai privertė jį persigalvoti, jis įlipo atgal į laivą, užgesino liepsnas ir tęsė kelionę.)

Po penkerių metų Robinas įplaukė į Los Andželo uostą, kur jį pasveikino valtys, vėliavos, minios, žurnalistai, pypsintys automobiliai ir laivų sirenos. Tos akimirkos džiaugsmas neprilygo jokiai ankstesnei patirčiai. Tokių jausmų jis niekuomet nebūtų patyręs grįždamas iš pramoginės kelionės Kalifornijos pakrante. Agonija, kurią patyrė keliaudamas aplink pasaulį, leido patirti pergalingo sugrįžimo džiaugsmą. Jis išvyko kaip šešiolikos metų vaikinas, o grįžo dvidešimt vienerių metų vyras.

Sužavėtas sveikatos pojūčio, kurį suteikia asmeniniai laimėjimai, Robinas iš karto nusipirko žemės ūkio sklypą Kalispelyje, Montanos valstijoje, ir pasistatė namelį iš rankomis tašytų rąstų. Leidėjai ir kino agentai bandė suvilioti jį reklaminėmis kelionėmis po visą šalį ir pokalbių laidomis siūlydami gausiai padengti visas išlaidas, tačiau Robinas atmetė visus pasiūlymus.

Mes, šiuolaikiniai žmonės, gyvendami komfortiškoje aplinkoje, dėl savo nepasitenkinimo esame linkę kaltinti skausmą, kurį laikome didžiausiu priešu. Jei tik kaip nors galėtume pašalinti iš gyvenimo skausmą – o, tada tai tikrai būtume laimingi. Bet, kaip rodo Robino patirtis, gyvenimas nėra toks paprastas. Skausmas yra neatsiejama vientiso pojūčių audinio dalis ir dažnai yra būtina

malonumo ir pasitenkinimo preliudija. Kad taptume laimingi, turime ne tiek bet kokia kaina išvengti skausmo, kiek suprasti, jog jis veikia kaip apsauginė įspėjimo sistema ir mes turime pajungti jį dirbti mūsų labui, o ne prieš mus.

Sužinojau, kad tas pats principas galioja ne tik skausmui, bet ir kitiems mūsų „priešams“. Susidūręs su tariamu priešu, klausiu savęs: *„Ar galiu net šioje patirtyje rasti priežastį dėkoti?“* Mano nuostabai, atsakymas beveik visada yra „taip“.

Pavyzdžiui, pakalbėkite apie baimę – kodėl turime būti dėkingi už baimę? Žinau, kokia fiziologija slypi už baimės, kaip kūnas panaudoja mažus adrenalino kiekius širdies ritmui pagreitinti, odos trinčiai padidinti, reakcijos laikui sutrumpinti ir papildomai jėgai pridėti – ir visa tai per milisekundę baimės. Bandau įsivaizduoti, kaip atrodytų sportas, pavyzdžiui, kalnų slidinėjimas, jei nebūtų apsauginės baimės reakcijos, kuri neleidžia būti dar labiau patrakusiam. Baimė, kaip ir skausmas, veikia kaip įspėjimo sistema, tik dar naudingiau, nes suveikia žalai dar neįvykus.

Kažkas paklausė Šveicarijos gydytojo ir autoriaus Polo Turnjė (Paul Tournier), kaip jis padeda savo pacientams atsikratyti baimės. Jis atsakė: „Aš to nedarau. Visi vertingi dalykai gyvenime yra bauginantys. Pasirinkti mokyklą, pasirinkti profesiją, susituokti, susilaukti vaikų – visi šie dalykai yra bauginantys. Jei jie nekelia baimės, jie nevertingi.“

Pasvarstykite apie kitą tariamą priešą – kaltę, universalią žmogišką reakciją, kurios daugelis žmonių nori atsikratyti. Bet pabandykite įsivaizduoti pasaulį be kaltės, visuomenę, kurioje elgesys nežabojamas.

JAV teismų sistema apibrėžia blaivų protą kaip gebėjimą atskirti gėrį nuo blogio, todėl pasaulis be kaltės nusiristų į beprotystę.

Kaltė yra skausmo signalas sąžinei, kad kažkas yra blogai ir tuo reikia pasirūpinti. Būtini du žingsniai. Pirma, žmogus turi rasti kaltės priežastį, lygiai kaip jis turi rasti skausmo priežastį. Dauguma šiuolaikinių psichologinių konsultacijų pašalina klaidingos kaltės priežastis. Bet turi sekti dar vienas žingsnis, išvedantis iš kaltės.

Suvokiama kaltės funkcija, lygiai kaip skausmo, yra paskatinti atsikratyti nemalonaus pojūčio. Tačiau svarbesnė paskirtis yra pašalinti priežastį. Ilgalaikėje perspektyvoje nelabai padės bandymai atsikratyti autentiškų kaltės jausmų, jei pirma neleisite jiems nuvesti jūsų į atleidimą ir susitaikymą. Pati kaltė jūsų niekur neveda kaip ir skausmas – jie abu tik nurodo kryptį ir yra būsenos, kuriai būtinas skubus dėmesys, požymiai.

Dar mąstau apie pasaulį be kito skausmo – vienatvės skausmo. Ar draugystė ir netgi meilė egzistuotų, jei nejaustume įgimto poreikio, kuris neleidžia mums tapti atsiskyrėliais? Argi mums nereikia vienatvės skausmo, kuris ištrauktų mus iš izoliacijos ir pastūmėtų link vienas kito?

Neketinu vengti kalbėti apie tikrą skausmą šiame pasaulyje ar jo sumenkinti. Vis dėlto, kai nutinka kas nors blogo ir jaučiamės bejėgiai pakeisti pačią tragediją, mes vis dar galime kažkiek valdyti savo reakciją. Galime su kartėliu ir pykčiu burnoti, koks nesąžiningas yra šis gyvenimas, per kurį netekome malonumo ir džiaugsmo. Arba galime ieškoti gėrio netikėčiausiose vietose, netgi tariamuose priešuose.

Neseniai girdėjau apie vyresnio amžiaus žmonių apklausą Londone. Į klausimą „Koks laikotarpis buvo laimingiausias jūsų gyvenime?“ šešiasdešimt procentų apklaustųjų atsakė: „Londono bombardavimas.“ Kiekvieną naktį masyvių oro pajėgų bombone-

šių eskadrilės išmesdavo ant miesto tonas sprogmenų paversdami išdidžią civilizaciją griuvėsiais, o aukos prisimena tuos įvykius su nostalgija! Tomis tamsiomis, baimės pilnomis dienomis jie išmoko susitelkti ir kartu siekti bendro tikslo. Jie išmoko tokių savybių, kaip drąsa, dalinimasis ir viltis.

Kai įvyksta kas nors blogo – ginčas su žmona, skausmingas nesusipratimas su draugu, kamuoja kaltė dėl apleistos atsakomybės, – bandau į tai reaguoti kaip į fizinį skausmą. Priimu tai kaip signalą, kad toje srityje privalau kai ką pakeisti. Stengiuosi būti dėkingas – ne už patį skausmą, bet už suteiktą galimybę reaguoti, sukurti gera iš to, kas atrodo prastai.

Nustebintas laimės

Jėzus glaustai įvardijo paradoksalią gyvenimo prigimtį dažniausiai Evangelijose kartojamu posakiu: „Kas nori išgelbėti savo gyvybę, tas ją praras, o kas pražudys dėl manęs savo gyvybę, tas ją išgelbės.“ Toks teiginys prieštarauja „savirealizacijos“ paieškoms modernioje psichologijoje – ji pasirodo esanti nepakankamai progresyvi. Krikščionybė pateikia gilesnę įžvalgą, kad tikrasis pasitenkinimas pasiekiamas ne tenkinant savąjį ego, bet tarnaujant kitiems. Ir tai atveda mane prie paskutinio pavyzdžio, iliustruojančio skausmo ir malonumo principą: krikščioniškos tarnystės sąvokos.

Dirbdamas žurnalistu kalbinau labai įvairius žmones. Žvelgdamas atgal galiu juos maždaug suskirstyti į du tipus: žvaigždes ir tarnus. Žvaigždės – tai NFL futbolo įžymybės, kino aktoriai, muzikos atlikėjai, populiarūs rašytojai, televizijos asmenybės ir panašiai. Šie žmonės dominuoja žurnalų puslapiuose ir televizijos programose. Mes jais domimės, gilinamės į jų gyvenimo

smulkmenas: kokius drabužius jie dėvi, kokį maistą valgo, kokią mankštos formą praktikuoja, kuriuos žmones myli, kokią dantų pastą naudoja.

Tačiau turiu pasakyti, kad, kiek žinau iš savo ribotos patirties, šie „stabai“ yra pačių nelaimingiausių mano sutiktų žmonių grupė. Jų santuokose klesti nesantaika arba jos iširusios. Beveik visi yra beviltiškai priklausomi nuo psichoterapijos. Labai ironiška, kad šie itin įspūdingi herojai, atrodo, yra kamuojami neišgydomų abejonių savimi.

Aš taip pat esu bendravęs su tarnais. Tai tokie žmonėmis kaip dr. Polas Brandas, kuris praleido dvidešimt metų darbuodamasis tarp pačių skurdžiausių raupsais sergančių pacientų Indijos kaimuose. Arba medikai, kurie paliko gerai apmokamas darbo vietas, kad per Mendenhall Ministries misiją tarnautų gūdžiame Misisipės užkampyje. Arba humanitarinės pagalbos darbuotojai Somalyje, Sudane, Etiopijoje, Bangladeše ar kitame didžiausiame žmogiškų kančių telkinyje. Arba Pietų Amerikos džiunglėse išsibarstę mokslų daktarai, verčiantys Bibliją į mažai žinomas kalbas.

Buvau pasiruošęs gerbti ir žavėtis šiais tarnais, priimti juos kaip įkvepiančius pavyzdžius. Tačiau nesitikėjau, kad jiems pavydėsiu. Bet dabar, lyginant šias dvi grupes – žvaigždžių ir tarnų, – tampa akivaizdu, kad tarnai yra privilegijuotieji ir pagerbtieji. Jie dirba ilgas valandas už mažą atlygį, nesulaukia plojimų ir „iššvaisto“ savo talentus ir įgūdžius tarp vargšų ir bemokslių. Bet, prarasdami savo gyvenimą, jie jį kažkaip atranda. Jie gavo ramybę ne taip, kaip ją „duoda pasaulis“.

Kai galvoju apie didingiausias kada nors aplankytas bažnyčias, mintyse iškyla ne Europos katedrų vaizdas (dabar jos panašesnės

į muziejus). Vietoj to prisimenu koplyčią Karvilyje, miesto centro bažnyčią Niuarke su byrančiu tinku ir varvančiu stogu, misijos bažnyčią Santjage, Čilėje, suręstą iš betono blokų ir gofruotos skardos. Šiose vietose, žmogaus kančių apsuptyje, mačiau gausiai išsiliejant krikščionišką meilę.

Karvilio leprozoriumas Luizianoje puikiai iliustruoja, kaip veikia šis principas. Vyriausybinė agentūra nupirko sklypą ir pažadėjo sutvarkyti, bet negalėjo rasti rangovų išvalyti keliams, suremontuoti plantacijos vergų trobelėms ir nusausinti pelkėms. Visus atbaidė raupsų stigma.

Galiausiai Labdaros seserų vienuolių ordinas persikėlė į Karvilį slaugyti raupsais sergančių pacientų. Keldamosi dvi valandas prieš aušrą, dėvėdamos krakmolytas baltas uniformas tvankiame pelkių karštyje, šios vienuolės gyveno laikydamosi griežtesnės drausmės nei jūrų pėstininkai naujokų mokymo stovykloje. Bet jos vienintelės norėjo dirbti. Jos iškasė kanalus, paklojo pamatus pastatams, padarė Karvilį tinkamu gyventi, visą tą laiką garbindamos Dievą ir džiugindamos pacientus. Pasiaukojančiai tarnaudamos jos turbūt giliausiai patyrė skausmo ir malonumo sąryšį.

Jei leisiu gyvenimą ieškodamas laimės narkotikuose, patogumuose ir prabangoje, ji mane aplenks. „Laimė bėga nuo tų, kurie jos siekia." Laimė aplanko netikėtai kaip šalutinė pasekmė, kaip netikėtas priedas, kai save į ką nors investuoju. Ir, greičiausiai, šios investicijos neįvyks be skausmo. Sunku įsivaizduoti malonumą be skausmo.

II DALIS

Ar skausmas yra žinia nuo Dievo?

5 SKYRIUS

Dejuojanti planeta

Įsivaizduokite būrį žmonių, gyvenančių tame pačiame pastate.
Pusė iš jų mano, kad tai viešbutis, kita pusė – kad tai kalėjimas.
Tie, kurie galvoja, kad tai viešbutis,
gali palaikyti jį nepakenčiamu, o tie, kurie mano,
kad tai kalėjimas, gali nuspręsti, kad jis yra stebėtinai patogus.
Taigi, iš pažiūros atgrasi doktrina galiausiai tampa paguodos
ir stiprybės šaltiniu. Žmonės, kurie į pasaulį bando
žvelgti optimistiškai, taps pesimistais, o žmonės,
apie jį turintys prastą nuomonę,
galiausiai taps optimistais.

K. S. LUIS
„Dievas kaltinamųjų suole"
(God in the Dock)

Pamąstykime apie Žemę, mūsų namus. Pasigrožėkime ryškiomis vasaros saulėlydžio žaros spalvomis ir jos subtiliais atspalviais. Pa-

nardinkime pirštus į drėgną paplūdimio smėlį ir ramiai stovėdami pajuskime ant odos nenuilstančių vandenyno bangų purslus. Apsilankykime drugelių sode ir patyrinėkime jų abstrakčius raštus: 10 000 variacijų, kūrybiškesnių už bet kurio dailininko-abstrakcionisto, išpieštų ant mažyčių skraidančių skiaučių. Būnant tarp šių gerų dalykų, lengva tikėti mylinčiu Kūrėju.

Tačiau ta pati saulė, kuri nuspalvina žaras, gali sukepinti Afrikos dirvožemį į sausą, sutrūkinėjusį glaistą pasmerkdama milijonus. Pakurstčius vėtrai ritmiškas bangų liūliavimas gali virsti mirtį nešančia šešių metrų aukščio vandens siena, nušluojančia pakrantės kaimus. O nekaltos, tarp gėlių plazdenančios plaštakės vidutiniškai išgyvena dvi savaites, kol yra praryjamos negailestingoje maisto grandinėje. Gamta mums yra ne motina, bet puolusi sesuo. Ir Žemė, nors ir nuostabi, yra geras, bet iškreiptas Dievo kūrinys.

Pažvelkime į žmoniją. Bacho, Bethoveno, Liuterio ir Gėtės tėvynė mums taip pat pagimdė Hitlerį, Eichmaną ir Geringą. Tautoje, sukurtoje Teisių bilio pagrindu, klestėjo vergija ir vyko Pilietinis karas. Visoje žmonijoje ir kiekviename kaip asmenyje išmintis, kūrybingumas ir užuojauta varžosi su apgaule, puikybe ir savanaudiškumu.

Taip pat ir skausmas. Nagrinėjant išsamiai skausmas gali atrodyti patikimas ir vertingas draugas. Mikroskopiniu bioinžinieriaus požiūriu skausmo tinklas tikrai atrodo kaip vienas nuostabiausių darbų kūrinijoje. Nervų sistema, pažymėta genialaus kūrėjo pėdsakais, yra verta susižavėjimo ir nuostabos kaip išskirtinis Rembranto paveikslas.

Tačiau dažniausiai skausmas atkreipia mūsų dėmesį ne per mikroskopo okuliarą, bet nepageidaujamais asmeninės kančios

ženklais. Jei kiekvieną perspėjimo signalą susiejame su konkrečia priežastimi, skausmo tinklas gali atrodyti racionalus ir gerai suprojektuotas. Bet jei žengsime žingsnį atgal ir pažvelgsime į visą žmoniją – milijardus žmonių, kurie žengia mirtin kankindamiesi, badaudami, kraujuodami, alinami vėžinių susirgimų, – pamatysime, kad egzistuoja problema.

„Skausmo problema“ – tai kai kas nepalyginamai daugiau nei ištikima nervų ląstelių reakcija. Ką daryti su šalutiniu skausmo poveikiu, kuris gniuždo sielą ir stumia į neviltį? Kodėl kai kurių žmonių gyvenimus užgožia artritas, vėžys ar apsigimimai, o kitų ligos nekamuoja septynis dešimtmečius? Poetas Viljamas Bleikas taip apibendrino žmogaus egzistenciją:

Mama dejavo, tėvas verkė,
į pavojingą pasaulį aš įšokau...

Filosofams patinka apibendrinančios diskusijos apie žmogiškų kančių visumą, tarsi visą žmonių skausmą būtų galima supilti į vieną didelį katilą ir pateikti Dievui: „Štai visas skausmas ir kančios Žemės planetoje. Kaip paaiškinsi visą šį sielvartą?“ Bet kaip parodė Ivanas Karamazovas puikiame Dostojevskio romane, skausmas žmones aplanko po vieną, o nepelnyta vieno žmogaus kančia – vaiko, mušančio sau kumščiu krūtinę – iškelia problemą lygiai taip pat aštriai.

Galbūt skausmas buvo skirtas būti veiksminga apsaugine perspėjimo sistema, bet kažkas šioje planetoje įvyko ne taip ir dabar skausmas siautėja nekontroliuojamai. Mums reikia kito žodžio problemai įvardinti: galbūt *skausmas* turėtų reikšti organizmo apsauginį tinklą, o *kentėjimas* – žmogaus kančias. Galų gale, raupsais sergantis asmuo nejaučia skausmo, bet patiria daug kančių.

Nors kai kurie žmonės maloningai išvengia aštraus fizinio skausmo, kiekvienas patiria tam tikros formos kančią, kuri niekada nesibaigs: asmenybės yda, nutrūkę santykiai, neužgijusi vaikystės trauma ar dusinanti kaltė. Norėdami suprasti kančią, turime pasitraukti nuo mikroskopo ir nervinių ląstelių, paklusniai reaguojančių į dirgiklius, ir pažvelgti į kenčiančio žmogaus veidą. Klausimas „Kur Dievas, kai skauda?“ tampa klausimu „Kur Dievas, kai nenustoja skaudėti?“ Kaip Dievas gali leisti tokį intensyvų, neužtarnautą skausmą?

Geriausias įmanomas pasaulis?

Per amžius filosofai diskutavo klausimu: „Ar Žemė yra geriausias iš visų galimų pasaulių?“ Diskusijos kyla iš prielaidos, kad visažinis, visagalis, visa mylintis Dievas, savaime suprantama, būtų sukūręs nuostabias valdas savo kūriniams. Bet pažiūrėkite, kuo pasižymi mūsų planeta: AIDS virusu ir Dauno sindromu, įgimta stuburo išvarža (lot. *spina bifida*) ir poliomielitu, skorpionais ir musėmis cėcė, žemės drebėjimais ir uraganais. Ar Dievas negalėjo geriau padirbėti? Kaip Volteras yra sarkastiškai pasakęs *Kandide*: „Jei tai yra geriausias iš visų įmanomų pasaulių, kaipgi atrodo kiti?“

Praėjusiais amžiais krikščionių teologai, tokie kaip Augustinas ar Tomas Akvinietis, teigė, kad Dievas iš tiesų sukūrė geriausią įmanomą pasaulį. Šiandien, po natūralaus ir žmogaus sukelto siaubo XX a., tik drąsiausi mąstytojai imtųsi tai teigti.

Aš tikrai nebandyčiau teigti, kad Žemė yra geriausias iš visų galimų pasaulių. Tačiau viena iš priežasčių, kodėl tiek daug laiko praleidau gilindamasis į skausmo biologiją, yra įsitikinimas, kad šiuolaikiniai filosofai gali neperprasti visų kūrimo akto sunkumų.

Jų manymu, Dievui tereikia mostelėti stebuklinga lazdele, kad daugumos gyvenime Žemėje kylančių pavojų neliktų.

Siekdami įtikinamai pagrįsti savo išvedžiojimus, šios planetos kritikai turėtų aprašyti geresnę visatą su išbaigta gamtos dėsnių sistema, kuri sukeltų žymiai mažiau žmonių kančių. Įsivaizduokime kelias galimybes. Kodėl gi tiesiog neatsikračius bakterijų? Tai būtų katastrofa: iš 24 000 atrastų skirtingų bakterijų rūšių tik keletas sukelia ligas. Pašalinkime bakterijas ir mes negalėsime suvirškinti maisto. Gal nereikia uraganų? Bangladešas ir Indija skausmingai išmoko pamoką, kad Žemės klimato sistema priklauso nuo tokių didelių trikdžių – tais metais, kai nėra uraganų, nebūna ir lietaus.

Kuriant reikia pasirinkti iš kelių alternatyvų. Jei slidinėdamas susilaužyčiau koją, pageidaučiau stipresnių kaulų. Galbūt kaulus būtų galima pastiprinti (nors mokslininkai dar neatrado stipresnės, implantuoti tinkamos medžiagos), bet tada mano kojos būtų storesnės ir sunkesnės, todėl turbūt būčiau pernelyg didelis ir nerangus, kad iš viso galėčiau slidinėti. Jei mano pirštai būtų storesni ir patvaresni, daugelis žmogiškų užsiėmimų, pavyzdžiui, grojimas pianinu, būtų neįmanomi. Kūrėjas turėjo suderinti tvirtumą ir judrumą, svorį ir tūrį.

Dr. Polas Brandas truputį patyrė, kokie keblūs šie pasirinkimai, bandydamas sukurti paprastą skausmo jutiklį raupsais sergančių pacientų rankoms apsaugoti. Štai ką jis išmoko:

> Kuo labiau gilinuosi į gamtos dėsnius – atomus, visatą, kietuosius kūnus, molekules, Saulę – ir ypač į tai, kaip šie visi mechanizmai veikia išvien gyvybei palaikyti, tuo labiau esu apstulbęs.
>
> Visa kūrinija sugriūtų kaip kortų namelis patraukus tik vieną iš šių veiksnių. Kai kurie žmonės tikrai tiki, kad visa gamtos sandara ir

tikslumas atsirado atsitiktinai, kad jei milijonai molekulių pakankamai ilgai bombarduotų viena kitą, būtinai atsirastų nervinės ląstelės ir jautrios šaknelės, pasižyminčios tiksliai reikiama jutimo riba. Tokiems žmonėms aš tiesiog pasiūlau sukurti vieną jutiklį, kaip pats išbandžiau, ir pažiūrėti, su kokiais sunkumais atsitiktinumas susidurs.

Didžiąją gyvenimo dalį darbavausi plaštakos chirurgijos srityje. Galėčiau pripildyti didelį kambarį knygų, aiškinančių įvairius pažeistų rankų gydymo būdus. Bet dar neteko girdėti apie procedūrą – bent vieną, – kuri pasiūlytų, kaip patobulinti sveiką ranką. Rankos konstrukcija yra neįtikėtina, o skausmas, žinoma, yra sumanymo dalis. Devyniasdešimt devynios rankos iš 100 yra visiškai normalios.

Bet skausmui nejautrių žmonių atveju statistika yra visiškai priešinga: 99 procentai jų kenčia nuo kokio nors išsigimimo ar disfunkcijos vien dėl to, kad jų skausmo tinklas veikia netinkamai.

Daug kančių mūsų planetoje kilo dėl dviejų principų, kuriuos Dievas įaudė kūrinijoje: pastovių gamtos dėsnių, valdančių fizinį pasaulį, ir žmogaus laisvės.

Pats įsipareigojęs laikytis šių dviejų savaime gerų principų, Dievas suteikė galimybę jais piktnaudžiauti.

Pavyzdžiui, vanduo yra naudingas mums ir visai kūrinijai dėl savo „minkštumo“ – skystos būsenos – ir specifinio tankio. Tačiau tos pačios savybės suteikia jam gana nemalonų gebėjimą mus nuskandinti arba – dar baisiau – leidžia mums nuskandinti ką nors kitą.

Pasitelkime medieną kaip dar vieną pavyzdį. Ji prilaiko medžių vaisius ir lapus, suteikiančius šešėlį, suteikia prieglaudą paukščiams ir voverėms.

Net paimta iš medžių, mediena yra vertinga. Naudojame ją kaip kurą šildytis ir kaip statybinę medžiagą statyti namams ir

kurti baldams. Esminės medienos savybės – kietumas, standumas ir degumas – daro ją tinkama šioms naudingoms funkcijoms.

Bet kai tik pasodinate medį, pasižymintį šiomis ypatybėmis, laisvų žmonių apgyvendintame pasaulyje, suteikiate jiems galimybę piktnaudžiauti.

Laisvas žmogus gali pasiimti medienos gabalą ir pasinaudoti jo kietumu, kad perskeltų kito žmogaus galvą. Manau, kad Dievas galėtų kiekvieną kartą įsikišti ir padaryti medieną panašią į kempinę, kad vėzdas lengvai atšoktų. Bet Dievas siekia pasaulyje ne to. Jis įtvirtino nekintamus dėsnius, kuriuos mūsų iškrypusi laisva valia gali panaudoti blogam.

(Galbūt Dievas būtent tai norėjo pasakyti kreipdamasis į Jobą knygos pabaigoje. Išklausęs trisdešimt penkis skyrius Jobo skundų, jis galiausiai pasirodo pats ir išverčia Jobą iš kojų nuostabiais sukurto pasaulio aprašymais.

Dievas su pasididžiavimu atkreipia dėmesį į keletą įspūdingiausių kūrinijos ypatybių, tuomet suteikia Jobui galimybę pasiūlyti, kaip ją patobulinti. Ar jis negalėtų pasiūlyti, kaip kitaip valdyti pasaulį? Galima sakyti, kad Dievas ir Jobas lygina savo darbo patirties aprašymus – spėkite, kas laimėjo?)

Ar Dievas kažkaip atsakingas už šio pasaulio kančias? Netiesiogiai – taip. Tačiau duoti vaikui pačiūžas žinant, kad jis gali griūti, nėra tas pats, kaip pargriauti jį ant ledo.

Pasaulyje, kuris veikia pagal nekintamus gamtos dėsnius ir kuriame gyvena laisvi žmonės, apsauginiu skausmo tinklu, kuris savaime yra puiki dovana, taip pat galima piktnaudžiauti. Ar Dievas galėjo sukurti kitaip? Ar Jis galėjo išsaugoti tam tikrus skausmo tinklo privalumus, bet ne trūkumus? Neaišku, ar pašalinus kančios

elementą bet kokia įspėjamoji sistema būtų veiksminga. Kaip parodė dr. Brando eksperimentai ir skausmo nejaučiančių žmonių patirtis, neužtenka, kad būtume vien įspėti apie pavojų. Įspėjimas turi sukelti *skausmą*,kad patrauktų mūsų dėmesį.

Galima amžinai ginčytis, ar Dievas galėjo sukurti mūsų pasaulį kitaip. Galbūt su skausmo jungikliu? O gal su tropinėmis audromis, bet be uraganų? Vienu virusu mažiau arba trimis bakterijomis? Niekas iš mūsų nežino atsakymo į šiuos klausimus ir netgi atsakymo į ankstesnį klausimą, kaip konkretus virusas pateko į šį pasaulį. (Ar tai buvo tiesioginė Dievo kūryba? Ar nuopuolio pasekmė? O gal šėtono išmonė? Genetinė mutacija?) Bet šiuos spėliojimus nubraukia tiesioginis Dievo atsakymas į klausimą: „Ar Žemė yra geriausia iš visų galimų pasaulių?" Ir atsakymas yra nedviprasmiškas: *NE!*

Laukinis gyvūnas

Biblija nurodo, kad kančios ir blogis pateko į pasaulį dėl didingos, bet baisios žmogaus savybės turėti laisvą valią. Kas skiria mus nuo jūrų kiaulyčių, ondatrų ir grizlių? Tik *homo sapiens* išlaisvintas nuo nekintamų instinktyvaus elgesio dėsnių. Mes turime tikrą laisvę rinktis.

Turėdami šią laisvę, žmonės atnešė į šią planetą šį tą naujo – maištą prieš pradinę tvarką. Nors turime tik miglotų užuominų, kaip turėjo atrodyti ši planeta, tikrai žinome, kad žmonija nutrūko nuo grandinės. „Mes kalbame apie laukinius gyvūnus, – sako G. K. Čestertonas (G. K. Chesterton), – tačiau vienintelis laukinis gyvūnas yra žmogus. Žmogus yra tas gyvūnas, kuris „ištrūko iš aptvaro". Visi kiti gyvūnai yra sutramdyti ir garbingai elgiasi, kaip priklauso jų rūšiai ar tipui."[1]

Žmogus yra laukinis, nes jis vienintelis stojasi ant šios išlydytos uolienos kruopelytės, vadinamos Žeme, ir mojuodamas kumščiu šaukia Dievui: „Aš noriu daryti tai, ką noriu, nes aš to noriu.“ O pasekmės tokios, kad didžiulė praraja skiria mus ir šią planetą nuo Dievo. Mūsų nuostabai, Dievas duoda mums laisvę daryti tai, ko norime, nepaisant jokių visatos taisyklių (bent jau iki tam tikro laiko). Čestertonas tęsia: „Dievas sukūrė pasaulį laisvą. Jis parašė greičiau ne poemą, o pjesę; pjesę, kuri turėjo būti tobula, bet kurią Jis privalėjo patikėti žmogiškiems aktoriams ir režisieriaus asistentams ir kurie nuo tos akimirkos viską apvertė aukštyn kojom.“[2]

Teologai, apibendrindami šį milžinišką kūrinijos žlugimą, sukeltą pradinio maišto, kai blogis pirmą kartą įsiveržė į pasaulį, vartoja terminą „nuopuolis“. Sutrumpintame pasakojime Pradžios knygos 3 skyriuje šio maišto pasekmės aprašomos tik bendrais bruožais, bet to pakanka suprasti, kad buvo sutrikdyta visa kūrinija, ne tik žmonija. Kaip rašė Miltonas poemoje „*Prarastasis rojus*“, „Žemė jautė žaizdą ir Gamta nuo savo sosto, / Dūsaudama per visus savo kūrinius, siuntė sielvartingus ženklus, / Kad viskas prarasta“*.

Apaštalas Paulius tai išreiškė šitaip: „Kūrinija su ilgesiu laukia, kada bus apreikšti Dievo vaikai. Mat kūrinija buvo pajungta tuštybei – ne savo noru, bet pavergėjo valia – su viltimi, kad ir pati kūrinija bus išvaduota iš pragaišties vergovės ir įgis Dievo vaikų garbės laisvę. Juk mes žinome, kad visa kūrinija iki šiol tebedūsauja ir tebesikankina.“ (Romiečiams 8:19–22)

* Pavasaris žiemos vidury, T. S. Eliotas. Sud. K. Platelis, Vertė K. Platelis, T. Venclova. Vaga, Vilnius: 1991.

Kažkokiu būdu skausmas ir kančios išplito žemėje kaip žmogaus piktnaudžiavimo laisve pasekmė. Kai vyras ir moteris sukilo prieš Dievą, jų laisvas pasaulis buvo amžiams sugadintas. Pasak Pauliaus, nuo pat nuopuolio planeta bei visi jos gyventojai nuolat siunčia žemo dažnio nelaimės signalus. Mes gyvename „dejuojančioje“ planetoje.

Taigi, bet kokią diskusiją apie kančios nesąžiningumą būtina pradėti nuo to, kad Dievas irgi nėra patenkintas sąlygomis šioje planetoje. Nuo Pradžios knygos iki Apreiškimo Biblijoje aprašytas Dievo planas, kaip atkurti pradinę tobulą kūrinijos būseną. Biblija prasideda ir baigiasi ta pačia scena: rojus, upė, švytinti Dievo šlovė ir Gyvybės medis. Žmonijos istorija vyksta nuo Pradžios knygos iki Apreiškimo pabaigos ir viskas, kas dedasi, – tai kova siekiant atgauti, kas buvo prarasta.

Spręsti apie Dievą tik pagal dabartinį pasaulį būtų tragiška klaida. Galbūt kažkada jis buvo „geriausias iš visų galimų pasaulių“, bet tikrai nebėra dabar. Jokios žinios Biblija neperteikia aiškiau nei tos, kad Dievui *nepatinka* esama kūrinijos ir žmonijos būklė.

Įsivaizduokite šį scenarijų: vandalai įsilaužia į muziejų, kuriame saugomi Pikaso mėlynojo laikotarpio darbai. Skatinami vien troškimo naikinti, jie aplaisto paveikslus raudonais dažais ir supjausto peiliais. Būtų labai nesąžininga eksponuoti šiuos darbus – tik nedidelę Pikaso kūrybinio palikimo dalį, ir tą sugadintą – kaip reprezentuojančius menininką. Tas pats pasakytina apie Dievo kūrinius. Dievas virš žemės jau pakabino ženklą „Pasmerkta“ ir pažadėjo teismą ir atkūrimą. Tai, kad šis blogio ir kančių sugadintas pasaulio vis dar egzistuoja, yra Dievo malonės, o ne žiaurumo ženklas.

Garsiakalbis

Ką Dievas gali panaudoti mūsų dėmesiui patraukti? Kas įtikintų mus, žmones, kurie pradėjo šį sukilimą, kad kūrinija neveikia, kaip Dievas suplanavo?

K. S. Luisas pavadino skausmą „Dievo garsiakalbiu": „Dievas šnabžda mums per malonumus, kalba per mūsų sąžinę, bet šaukia per mūsų skausmą, – sakė jis, – Tai jo garsiakalbis kurčiam pasauliui pažadinti."[3] Žodis *garsiakalbis* yra tinkamas, nes savo prigimtimi skausmas šaukia. Kai nusimušu pirštą arba išsinarinu kulkšnį, skausmas garsiai praneša smegenims, kad kažkas yra negerai. Panašiai kančios egzistavimas šioje žemėje, manau, yra tarsi šauksmas mums visiems, kad kažkas negerai. Kančia sustabdo mus ir verčia apsvarstyti kitas vertybes.

Gyvūnų pasakėčioje *Voteršipo kalva* pasakojama apie koloniją laukinių triušių, kurie dėl statybų projekto buvo išvaryti iš savo namų. Beklajodami jie sutiko naujos veislės triušius: didelius, gražius, glotniu ir žvilgančiu kailiu, su puikiais nagais ir dantimis. „Kaip gi jūs taip gerai gyvenate? – klausia laukiniai triušiai. – Ar jūs neieškote maisto?" Prijaukinti triušiai paaiškina, kad maistas jiems yra pateikiamas: morkos, obuoliai, kukurūzai ir kopūstai. Gyvenimas yra prabangus ir nuostabus.

Po kelių dienų laukiniai triušiai pastebėjo, kad vienas riebiausių ir puikiausių prijaukintų triušių dingo. „A, kartais taip nutinka, – paaiškino prijaukinti triušiai. – Bet mes neleidžiame tam trikdyti mūsų gyvenimo. Yra per daug gero, kuo galima mėgautis." Galiausiai laukiniai triušiai pastebėjo, kad ta žemė yra pilna spąstų ir mirtis „kaip rūkas kabo" virš jų galvų. Mainais į

ištaigingą ir patogų gyvenimą prijaukinti triušiai noriai ignoravo vieną faktą – neišvengiamą mirties pavojų.

„Voteršipo kalva“ – tai pasakėčia su moraliniu pamokymu. Mes kaip riebūs, žvilgantys triušiai galime manyti – ir kai kurie žmonės taip mano, – kad vienintelis tikslas gyvenime yra patogumai. Prisikaupti gėrybių, įsikurti gražiuose namuose, mėgautis skaniu maistu, reguliariai mylėtis, gyventi malonų gyvenimą. Tai viskas. Bet kančios egzistavimas labai apsunkina šį gyvenimo būdą, nebent mes pasirenkame užmerkti akis kaip tie prijaukinti triušiai.

Sunku tikėti, kad pasaulis egzistuoja tik tam, jog galėčiau puotauti, kai trečdalis žmonijos kiekvieną vakarą eina miegoti alkani. Sunku patikėti, kad gyvenimo tikslas yra jaustis gerai, kai matau avarijoje žuvusius paauglius. Jei bandau pabėgti į hedonizmą, kančia ir mirtis tyko šalia, persekioja mane, primena man, koks tuščias būtų gyvenimas, jei šis pasaulis tėra viskas, ką kada nors pažinsiu.

Kartais šnabždėdama, kartais šaukdama, kančia yra „transcendencijos gandas“ apie tai, kad žmonijos būklė yra sutrikusi. Karas, smurtas ir žmonių tragedijos rodo, kad kažkas yra labai blogai. Žmogus, norintis pasitenkinti šiuo pasauliu, norintis tikėti, kad vienintelis gyvenimo tikslas yra patirti daugiau malonumo, turi vaikščioti užsikimšęs vata ausis, nes skausmo garsiakalbis yra triukšmingas.

Prieš tris šimtmečius prancūzų matematikas Blezas Paskalis (Blaise Pascal) nerimavo dėl savo draugų, kurie, kaip jam atrodė, vengė svarbiausių gyvenimo klausimų. Štai kaip jis apibūdino juos, beveik parodijuodamas:

> Aš nežinau, kas patalpino mane šiame pasaulyje nei kas yra pasaulis, nei kas aš pats esu. Aš siaubingai nieko nesuprantu... Tik žinau, kad greitai turėsiu mirti, bet mažiausiai išmanau apie tą mirtį, kurios negaliu išvengti.
>
> Nežinau, iš kur atėjau, todėl nežinau nei kur einu. Tik žinau, kad palikęs šį pasaulį išnyksiu arba amžiams pateksiu į rūstaus Dievo rankas, bet nežinau, kuris iš šių dviejų likimų manęs laukia. Štai tokia yra mano būsena, persmelkta silpnumo ir netikrumo. O iš viso to darau išvadą, kad visas savo gyvenimo dienas turiu praleisti nesistengdamas suprasti, kas man atsitiks. Gal galėčiau rasti kokį nors atsakymą į savo abejones, bet nesivarginsiu ir nepakrutinsiu nei piršto.

Paskalis suglumęs stebėjo žmones, besirūpinančius smulkmenomis ar net svarbiais dalykais, bet nepaisančiais svarbiausio klausimo iš visų. „Tai nesuvokiamas užkeikimas, tai antgamtiškas snaudulys“, – sakė jis.[4]

Kai kurios kitos religijos bando iš viso paneigti skausmą arba pakilti virš jo. Tuo tarpu krikščionybė teigia, kad kančia egzistuoja ir yra mūsų puolusios prigimties įrodymas. Krikščionišką kančios kilmės aiškinimą – kad ji *pasaulyje atsirado* kaip sustabdytos žmogaus laisvės pasekmė – galima atmesti kaip nepatenkinamą. Tačiau puikaus, bet puolusio pasaulio idėja atitinka tai, ką žinome apie tikrovę. Ji dera su dvejopa šio pasaulio – ir mūsų – prigimtimi.

Esame tarsi išgyvenę laivo sudužimą, kaip Robinzonas Kruzas išmesti į krantą su daiktais iš kito pasaulio. Būtent šis krikščionybės aspektas paskatino Čestertoną tarti: „Šiuolaikinis filosofas man ne kartą sakė, kad esu tinkamoje vietoje, ir aš, net jiems pritardamas, jaučiausi prislėgtas. Bet kai išgirdau, kad esu netin-

kamoje vietoje, mano siela uždainavo iš džiaugsmo kaip paukštelis pavasarį." Optimistai jam sakė, kad pasaulis yra geriausias iš visų galimų, bet su tuo susitaikyti jis negalėjo. Krikščionybė jam pasirodė prasmingesnė, nes noriai pripažino, kad jis yra išlaipintas maištingoje planetoje.

„Svarbu tai, – nusprendė Čestertonas, – kad ši mintis suteikė visiškai kitą optimizmo priežastį. Tą patį akimirksnį, kai tik įvyko šis pasikeitimas, pajutau staigų palengvėjimą, lyg išniręs sąnarys būtų įstatytas atgal į vietą. Dažnai vadindavau save optimistu, kad išvengčiau pernelyg akivaizdžios šventvagystės būti pesimistu. Bet visas šio amžiaus optimizmas buvo netikras ir atimantis viltį ir ryžtą, nes visuomet bandė mus įtikinti, kad derame šiame pasaulyje. Krikščioniškas optimizmas yra pagrįstas tuo, kad mes *nederame* šiame pasaulyje."[5]

Žinoma, skausmo garsiakalbis kartais gali sukelti priešingą poveikį: galiu atsisukti prieš Dievą, nes Jis leidžia tokį sielvartą. Kita vertus, skausmas gali – kaip tai įvyko Čestertonui – atvesti mane pas Dievą. Galiu patikėti Dievu, kai Jis sako, kad šis pasaulis dar ne viskas, ir pasikliauti, kad Jis kuria tobulą vietą tiems, kurie seka Juo šioje skausmo kankinamoje Žemėje.

Sunku būti kūriniu. Manome, kad esame pakankamai dideli valdyti savo pasaulį be tokių bjaurių dalykų, kaip skausmas ir kančia, kurie primena mums, kad esame priklausomi. Manome, kad esame pakankamai išmintingi patys spręsti apie moralę ir kaip gyventi teisingai be to skausmo garsiakalbio, plyšojančio ausyse. Kaip įrodo pasakojimas apie rojaus sodą, mes klystame. Vyras ir moteris pasaulyje be kančios pasirinko sukilti prieš Dievą.

Taip pat ir mes, atėję po Adomo ir Ievos, turime rinktis. Galime pasitikėti Dievu. Arba dėl to, koks yra pasaulis, galime apkaltinti Jį, o ne patys save.

Aidai

Jei abejojate kančios garsiakalbio verte, aš rekomenduoju apsilankyti bet kokios ligoninės intensyviosios terapijos skyriuje. Jo koridoriuose rasite mindžikuojant įvairiausių žmonių: turtingų ir skurdžių, gražių ir paprastų, juodaodžių ir baltaodžių, protingų ir bukų, religingų ir ateistų, specialistų ir darbininkų. Tačiau intensyviosios priežiūros skyrius yra ta vieta pasaulyje, kur šie skirtumai visiškai nieko nereiškia.

Čia visus lankytojus vienija viena, baisi grėsmė: rūpestis dėl mirštančio giminaičio ar draugo. Finansiniai ir net religiniai skirtumai nublanksta. Čia nepamatysite rasinės įtampos apraiškų. Kartais svetimi žmonės paguodžia vienas kitą ar net kartu tyliai ir nesigėdydami verkia. Visi susiduria su tuo, kas gyvenime yra svarbiausia. Daugelis pirmą kartą gyvenime pasikviečia pastorių ar kunigą. Tik kančios garsiakalbis yra pakankamai triukšmingas, kad šie žmonės sukluptų apmąstyti svarbiausius klausimus apie gyvenimą, mirtį ir prasmę. Kaip tiksliai pastebėjo Helmutas Tylikė, kapelionai būna ligoninėse, bet ne kokteilių vakarėliuose.

Manau, kad tokia yra kančių garsiakalbio vertė. Ši planeta nuolat skleidžia „dejones“, šaukiasi išpirkimo ir atkūrimo, bet labai dažnai šią žinią ignoruojame, kol kančia ar mirtis nepriverčia tuo susirūpinti. Nesakau, kad Dievas leidžia kančią *dėl to,* kad ji naudinga kaip garsiakalbis. (Taip pat netikiu, kad kančia neša

konkrečią žinią – „Tavo kančia yra šio veiksmo pasekmė“, – kaip paaiškinsiu kitame skyriuje.) Bet skausmo garsiakalbis paskelbia bendrą nelaimės pranešimą visai žmonijai.

Džonui Donui (John Donne), septynioliktojo amžiaus poetui, teko išklausyti šį skausmo garsiakalbį. Piktas uošvis atleido jį iš darbo ir užkirto kelią teisininko karjerai. Iš nevilties Donas pasuko į bažnyčią ir tapo anglikonų kunigu. Bet tais metais, kai pradėjo dirbti pirmoje parapijoje, mirė jo žmona Ana palikdama jam septynis vaikus. Dar po kelerių metų, 1623 metais, ant jo paties kūno atsirado dėmių. Jam buvo diagnozuotas maras.

Lėtai slinko ligos dienos, beveik mirtinai čiulpdamos jo jėgas. (Dono liga pasirodė esanti tam tikra šiltinės forma, ne maras.) Ligos įkarštyje Donas parašė seriją apmąstymų apie kančią, vertinamų kaip vieni skvarbiausių kada nors parašytų šia tema. Jis parašė šią knygą lovoje, negalėdamas pasinaudoti užrašais ir įsitikinęs, kad miršta.

Knygoje *„Apmąstymai“ (Devotions)* Džonas Donas bara Dievą. Jis peržvelgia savo gyvenimą ir nemato jame prasmės. Praleidęs visą gyvenimą painiose klajonėse, jis pagaliau rado sritį, kurioje galėtų būti Dievui kažkiek naudingas, ir būtent tą akimirką jį ištiko mirtina liga. Niekas nebelaukia – tik karštinė, skausmas ir mirtis. Kaip visa tai suprasti?

Kokia ligos prasmė? Džono Dono knyga siūlo galimą atsakymą. Pirmieji sujudinimai pasiekė jį per atvirą miegamojo langą bažnyčios varpų gaudesiu, graudulingai skelbiančiu mirtį. Akimirką Donas pagalvojo, kad galbūt tai jo draugai, žinodami jo būklę esant prastesnę nei atskleidė, užsakė skambinti varpais. Tačiau jis greitai suprato, kad varpai aidėjo nuo maro mirusiam kaimynui.

Donas parašė XVII meditaciją apie bažnyčios varpų prasmę – vieną žymiausių anglų literatūros ištraukų („Nė vienas žmogus nėra tarsi atskira sala... Niekada neklausk, kam skambina varpai – jie skambina tau“). Jis suprato, kad nors varpai skambėjo kitam žmogui pagerbti, jie akivaizdžiai priminė, ką per visą gyvenimą bando pamiršti kiekvienas žmogus: mes visi mirsime.

> Kai vienas žmogus miršta, vienas skyrius ne išplėšiamas iš knygos, bet išverčiamas į geresnę kalbą; ir taip turi būti išverstas kiekvienas skyrius; Dievui dirba keletas vertėjų; kai kurias dalis išverčia senatvė, kitas – ligos, karas ar teisingumas; bet Dievo ranka yra kiekviename vertime ir Jo ranka vėl surinks visus išsibarsčiusius lapus į tą biblioteką, kurioje kiekviena knyga bus atvira visoms kitoms... Taigi, šis varpas kviečia mus visus, bet ypač mane, kurį liga privedė prie pat šių durų[6].

Tris šimtmečius prieš K. S. Luisą Donas panaudojo kitą frazę nei „skausmas, Dievo garsiakalbis“ išreikšti tai pačiai minčiai: skausmui būdingas ypatingas gebėjimas prasiveržti pro gynybą ir kasdieninę rutiną. „Man reikia tavo griausmo, mano Dieve. Tavo muzika man nepadės“, – sakė jis[7]. Varpo skambėjimas jam tapo jo paties mirties ankstyvu pranašu. Mirusiam žmogui tai buvo taškas, jo gyvenimo pabaiga; Donui, įsikibusiam į gyvenimą, tai buvo skvarbus klaustukas. Ar jis buvo pasiruošęs sutikti Dievą?

Varpo gaudimas pakreipė Dono mintis neįprasta kryptimi. Skausmo garsiakalbis, arba griaustinis, privertė Doną peržvelgti savo gyvenimą ir tai, ką jis pamatė, jam buvo tarsi apreiškimas. „Esu žmogus, patyręs vargą“, – gailėdamas savęs jis kartą pasakė savo bendruomenei. Bet dabar lyg ir aišku, kad didžiausios kančios

laikotarpiai kaip tik ir buvo progos augti dvasiškai. Išbandymai apvalė nuo nuodėmių ir sustiprino charakterį; skurdas išmokė pasikliauti Dievu ir apvalė nuo godulio; nesėkmė ir vieša negarbė padėjo išgyti nuo pasaulietiškų ambicijų. Išryškėja aiškus modelis: skausmas gali būti perkeistas, netgi panaudotas geram.

Tęsdamas gyvenimo apžvalgą, Donas susimąstė apie esamas aplinkybes. Ar galima panaudoti geram netgi *šį* skausmą? Žinoma, liga sutrukdė jam atlikti daug gerų darbų, bet jo fizinis silpnumas tikrai nesustabdė jo augti dvasiškai. Jis turėjo daug laiko maldai: varpas jam priminė kaimyną, kuriam mažiau pasisekė, ir daugelį kitų kenčiančių Londone. Jis galėjo pasimokyti nuolankumo, pasitikėjimo, dėkingumo ir tikėjimo. Donas pavertė tai savotišku žaidimu: jis įsivaizdavo savo sielą stiprėjančią, pakylančią iš lovos ir vaikščiojančią po kambarį net kai kūnas gulėjo paslikas.

Trumpai tariant, Donas suprato, kad jo gyvenimas net šioje prie lovos prikaustytoje būsenoje nebuvo beprasmis. Jis nukreipė savo energiją į dvasines disciplinas: maldą, nuodėmių išpažinimą ir dienoraščio rašymą (kuris tapo knyga *„Apmąstymai“).* Jis nukreipė mintis nuo savęs į kitus.

„Apmąstymuose“ užfiksuotas kardinalus Dono požiūrio į skausmą pasikeitimas. Pradžioje jis meldė, kad skausmas būtų patrauktas; pabaigoje – kad skausmas būtų atpirktas, kad jis pats būtų „išmokytas per ligą tikėjimo“. Toks atpirkimas galėjo būti stebuklingas išgijimas, kurio Donas vis dar tikėjosi, bet net jei tai neįvyktų, Dievas galėjo paimti šį išlydyto metalo gabalėlį ir per apvalančią kančios ugnį paversti jį grynu auksu.

6 SKYRIUS

Ką Dievas bando mums pasakyti?

Galiu aiškinti savo vargą kaip bausmę arba kaip gailestingumą;
turiu prisipažinti: nežinau, kaip jį suprasti. Kaip turėčiau suprasti
šią ligą? Negaliu padaryti išvados, nors mirtis pribaigia mane.
Jei tai bausmė, leiskite man ją išversti ir
suprasti kaip gailestingumą; nors ir atrodo kaip bausmė,
neturiu didesnio Tavo gailestingumo įrodymo kaip mirti Tavyje
ir būti tos mirties suvienytu su Tuo,
kuris mirė už mane.

DŽONAS DONAS
„Apmąstymai"

Reportažas iš Juba Sičio (Yuba City), Kalifornijos valstijos, žurnale *Time*:

Apsupti verkiančių giminių, lotynų amerikiečių pora sėdėjo susikibusi rankomis mirguliuojančioje Saterio kapinių (Sutter Ceme-

tery) kaitroje ir apatiškai spoksojo į bronzinį karstą, kuriame gulėjo jų 17-mečio sūnaus Bobio palaikai. Šeši Bobio bendraklasiai paguldė baltų gvazdikų vainikus ant jo karsto. Jauna Bobio dukterėčia apsikabino karstą raudodama. Kai kurie iš minios verkė. Bobio tėvas porą kartų tylėdamas papurtė galvą, lyg būtų gavęs smūgį, tada su žmona nerangiai patraukė link žalio limuzino ilgos procesijos priekyje.

Tose pačiose kapinėse ponia Hari Rauzbrau (Harry Rosebrough) sausomis akimis stebėjo, kaip laidojamas jos sūnus. Jis mirė per savo 16-ąjį gimtadienį. Pamela Engstrom, dėvinti mėlynai baltą languotą motinos dovanotą suknelę, mirė kitą dieną po savo 18-ojo gimtadienio.

Tarp aukų taip pat buvo 18-metės dvynės Karlena ir Šarlena Engol (Carlene and Sharlene Engle), kurios taip mėgo dainuoti jų motinos sukurtas dainas „Pabusk ir šypsokis saulėkaitoje“ ir „Didžiuokis Amerika“. Po laidotuvių Šarlenos dulkėtas „Ford“ universalas buvo pastatytas gatvėje prieš jos namus. Prie lango prikabintas ženklas skelbė: „Parduodama“.

Taip 15 000 miestiečių gedėjo mirusiųjų. Sukdamas iš greitkelio, autobusas, vežęs 53 vietinės vidurinės mokyklos choristus ir jų vadovę Kristiną Estabruk (Christina Estabrook), pralaužė 20 metrų kelio atitvaro. Autobusas nukrito iš 7 metrų aukščio. Jam nusileidus ant stogo, ratai vis dar sukosi, o stogas prispaudė sėdynes.

Kraujas varvėjo ant išsibarsčiusių lapų su partitūromis. „Išgirdau kažką šaukiant „O, Dieve“ autobuso priekyje“, – kūkčiojo Kimas Kenijonas (Kim Kenyon), 16-metis jaunuolis, kurio mergina žuvo sėdynėje greta jo. Peris Martinas (Perry Martin), 18-metis pagrindinis choro tenoras, papildė: „Tai buvo verksmo ir dejonių, išsiskėtusių rankų ir kojų raizginys.“ Galutinis aukų skaičius: 29 žuvę ir 25 sužeisti.

Vaikinai ir merginos kartu mokėsi vidurinėje mokykloje. Šiais metais jie visi kartu atliko miuziklą *„Smuikininkas ant stogo“*. Buvo likusios tik trys savaitės iki mokyklos baigimo, daugelis jų prieš tai

buvusį šeštadienį atšoko baigiamajame mokyklos pokylyje. Dabar jų draugai apstulbę slankioja po Juba Sičio viduriniąją mokyklą, kartkartėmis liūdnai stabtelėdami prie direktoriaus kabineto perskaityti kasdieninių pranešimų apie sužeistųjų būklę. Karen Hes (Karen Hess), 18-metė mokinių tarybos prezidentė, pasidalino: „Daugeliui iš mūsų tai pirmas kartas, kai miršta artimi draugai.“[1]

Kodėl Juba Sitis?

Kodėl ne Salina Kanzase?.. Arba Klarkstonas Džordžijoje?.. Arba Ričvudas Naujajame Džersyje?

Kodėl vidurinės mokyklos choras? Kodėl ne muzikos grupė, diskusijų klubas ar futbolo rinktinė?

Tai buvo paprasta, kasdieniška eismo nelaimė, galbūt daugiau žuvusių nei paprastai, bet nieko panašaus į Kalifornijos žemės drebėjimą, potvynį Pakistane ar nuskendusį keltą Maniloje. Tačiau tokia paprasta tragedija kaip autobuso avarija Juba Sityje iškelia į paviršių klausimus.

Kodėl tie dvidešimt devyni vaikai nusipelno šiurpios masinės mirties greitkelyje? Ar Dievas bandė jiems kažką pasakyti? O gal Jis siuntė įspėjimą jų tėvams ir draugams? Jei mokėtės Juba Sičio vidurinėje mokykloje, negalėjote išvengti šių klausimų. O jei kaip keleivis išgyvenote autobuso avariją, visą gyvenimą svarstote, kodėl jūs likote, kai tiek daug draugų žuvo.

Ar Dievas įsikiša, kad šiek tiek pasuktų mokyklinių autobusų ratus, ir stebi, kaip jie krenta pralaužę apsauginius aptvarus? Ar jis raudonu pieštuku nubrėžia liniją Indianos žemėlapyje, nustatydamas tikslų viesulo kelią? *Štai, sugriauk tą namą, užmušk tą šešiametį, bet šio namo neliesk.* Ar Dievas programuoja Žemę kaip kompiuterinį žaidimą nuolat eksperimentuodamas su potvynio

bangomis, žemės drebėjimais ir uraganais? Ar būtent taip Jis apdovanoja ir baudžia mus, savo bejėges aukas?

Taip įžūliai keliami klausimai gali nuskambėti šventvagiškai. Bet jie mane seniai persekioja, juos kaip ietis į mane įvairiomis formomis laidė draugai agnostikai. Svarstymai apie Dievą yra beveik universali kančios patirties dalis. Turiu lentynoje knygą *„Ligos teorijos" (Theories of Illness),* kurioje aprašomos 139 genčių iš viso pasaulio apklausos; visos gentys, išskyrus keturias, suvokia ligą kaip Dievo (ar dievų) nepritarimo ženklą.

Skausmas yra naudingas apsaugant fizinį kūną – beveik visi su tuo sutinka. Kančia turi tam tikrą moralinę vertę, nes atskleidžia mūsų, kaip mirtingų tvarinių dejuojančioje planetoje, vargană būklę; dauguma krikščionių žengia dar vienį žingsnį ir sutinka, kad Dievas visuotinai kalba žmonijai per skausmo garsiakalbį. Bet skausmas niekada neaplanko mūsų *visuotinai.* Jis aplanko konkrečiai: kaip „degančios" nervų sinapsės stuburo smegenyse arba kaip emocinis liūdesio ir sielvarto debesis.

Kartą stebėjau televizijos interviu su garsia Holivudo aktore, kurios mylimasis nuskendo uoste netoli Los Andželo. Policijos tyrimas atskleidė, kad jis iškrito iš jachtos būdamas be sąmonės ir girtas. Aktorė pažvelgė į kamerą sielvarto perkreiptu gražiu veidu ir uždavė keistą klausimą: „Kaip galėjo mylintis Dievas leisti, kad tai įvyktų?"

Tai aktorei greičiausiai mėnesius ar metus net minties nekilo apie Dievą. Bet staiga, susidūrusi su kančia, ji užsipuolė Dievą. Jai, kaip beveik kiekvienam, skausmas sukelia abejonę taip pat greitai ir užtikrintai, kaip refleksinė reakcija. Kančia priverčia mus suabejoti pagrindiniais įsitikinimais apie Dievą. Ištikus

nelaimei, negaliu nepagalvoti: „Ką Dievas bando man pasakyti per šį gerklės uždegimą? Per draugo mirtį? Ar Jis kažką sako man asmeniškai?“

Viename pokylyje svečias prie mano staliuko paminėjo neseną žemės drebėjimą Pietų Amerikoje. „Ar žinote, kad žemės drebėjimo metu žuvo kur kas mažiau krikščionių nei nekrikščionių?“ – paklausė jis absoliučiai nuoširdžiai. Pamąsčiau apie krikščionis, kurie neišgyveno – ką tokio jie padarė, kad buvo priskirti prie neapsaugotų pagonių? Taip pat pagalvojau apie puikybės prieskonį jo pastaboje lyg senoje Koliziejaus rezultatų lentelėje: krikščionys – 4, gladiatoriai – 3.

Taip pat galvojau apie kartais būtent į krikščionis nukreiptas tragedijas: armėnų žudynes, autobuso su bažnyčios choru avariją, staigų potvynį, nusiaubusį Campus Crusade stovyklavietę Estės parke, Kolorado valstijoje, užtvankos griūtį netoli Tokoa krioklių Biblijos koledžo. Tikėjimas Dievu neapsaugo nuo tragedijos.

Taip pat jis neapsaugo nuo abejonių ir išdavystės jausmo. Jei jau taip, tikėjimas situaciją tik apsunkina. Jei manote, kad pasaulį valdo grynas atsitiktinumas, koks skirtumas, ar sudųš autobusas iš Juba Sičio, ar iš Salinos? Bet jei manote, kad pasaulį valdo galingas Dievas, kuris tave švelniai myli, tuomet skirtumas yra siaubingai didelis.

Ką sako Biblija

Manau, kad dauguma skausmą ir kančią lydinčios dvasinės sumaišties priklauso nuo svarbaus klausimo *apie priežastį*. Jei Dievas tikrai valdo ir yra kažkaip susijęs su visa pasaulio kančia, kodėl Jis yra toks kaprizingas ir nesąžiningas? Ar Jis yra koks kosminis

sadistas, kuris mėgaujasi stebėdamas, kaip mes raitomės, kuris susvilina žmones nuorūkomis?

Jei Biblijoje ieškosite atsakymo į klausimą „Kas tai padarė?“, atsakymas liks neaiškus. Norėdamas tai iliustruoti, kartais išdalindavau Biblijas grupėje ir paprašydavau dalyvių perskaityti ir pakomentuoti, kokį atsakymą jie randą į klausimą apie *priežastį*.

Pradžios 38:7. Dievas gana aiškiai vaizduojamas kaip pagrindinė Ero kančių priežastis. Eras „buvo nedoras VIEŠPATIES akyse; VIEŠPATS atėmė jam gyvastį“.

Luko 13:10–16. Šėtonas, arba bent jau „dvasia“, buvo tiesioginis šios moters negalios, laikiusios ją suluošintą aštuoniolika metų, sukėlėjas. Apaštalas Paulius taip pat pavadino savo kančią, dieglį savo kūne, „šėtono pasiuntiniu“.

Jobo 2:4–7. Jobo knygoje pateikiamas abiejų priežasčių derinys: šėtonas sukelia skausmą, bet tik gavęs Dievo leidimą.

Patarlių 26:27. Ši eilutė, kaip būdinga Patarlių knygai, pabrėžia natūralias žmogaus veiksmų pasekmes: sek blogu pavyzdžiu ir vieną dieną dėl to nukentėsi.

Kaip paaiškinau pirmajame skyriuje, šią knygą paskatino rašyti draugystė su Klaudija Klakston ir susirūpinimas dėl painių patarimų, kuriuos ji gavo iš kitų krikščionių. Atsižvelgę į šias Biblijos ištraukas, ar turėtume stebėtis, kad žmonių patarimai tokie prieštaringi? Galėčiau išvardyti dešimtis ištraukų, kuriose pateikiami įvairūs konkrečios kančios priežasties paaiškinimai, bet Biblijoje dar neradau jokio vieningo priežastinio ryšio paaiškinimo.

Senajame Testamente ypač gausu situacijų, pavyzdžiui, dešimt Egipto bausmių, kai Dievas antgamtiškai įsikišo į žmonijos istoriją, kad nubaustų blogį. Išsamiai išnagrinėjau visus šiuos atvejus, ir,

nors negaliu pasiūlyti vieningo aiškinimo, galiu pateikti du bendrus pastebėjimus.

Daug Senojo Testamento ištraukų įspėja apie skausmingas konkrečių veiksmų pasekmes. Vokietijos Biblijos mokslininkas Klausas Klochas (Klaus Kloch) įtikinamai parodo, kad psalmėse, patarlėse ir daugumoje kitų Senojo Testamento knygų pateikiamas požiūris, jog „neteisingas pasirinkimas sukelia skausmingas pasekmes".[2] Patarlėse gausu tokių patarimų: „Tingumas panardina žmogų į gilų miegą; apsileidėlis turi kęsti alkį." (Patarlių 19:15) Kaip manė šie autoriai, Dievas nustatė nekintamus principus, kurie valdo individų ir visuomenės gyvenimą. Sąžiningumas, teisingumas ir užuojauta neša gerus vaisius; sukčiavimas, melas ir godumas duoda priešingus rezultatus.

Kai kurios Senojo Testamento ištraukos vaizduoja Dievą, sukeliantį žmonių kančią kaip bausmę už neteisingą elgesį. Pranašų knygose gausu baisių įspėjimų apie artėjantį teismą. Bet pažvelkime įdėmiau. Šias pražūties pranašystes paprastai seka ilgas ir aiškus įspėjimas. Amosas, Jeremijas, Izaijas, Habakukas, Ozėjas ir Ezekielis aiškiai išvardijo įspūdingus nuodėmių ir nedorybių, kurios sukels bausmę, sąrašus.

Beveik visais atvejais pranašai taip pat suteikė viltį, kad Dievas susilaikys, jei Izraelis atgailaus ir grįšis į Dievą. Jei tęs savo maištą, jis bus sugniuždytas. Taigi, nuosprendis aiškiai yra iš Dievo, bet Jis jokiu būdu nėra kaprizingas arba neteisingas. Bausmės Senajame Testamente atitiko Dievo „sandorą", arba sutartį su Izraeliu, ir ištikdavo po gausių perspėjimų.

Sutinku, kad Senasis Testamentas yra persmelktas mąstymo, paremto atlygio ir bausmės kategorijomis, ir vaizduoja gyvenimą

pagal šį principą: „Daryk gera ir gausi atlygį; daryk bloga ir būsi nubaustas." Tačiau nemanau, kad šis principas lygiai taip pat galiotų šiandien. Knygoje *„Nusivylimas Dievu" (Disapointment with God),* tvirtinu, kad „taisyklės", nusakančios Dievo sutartinius santykius su izraelitais, išreiškia unikalų santykį, kurio negalime ir neturime mėgdžioti.

Apsvarstykime Senojo Testamento principus, atsižvelgdami į klausimus, kuriuos žmonės užduoda šiandien. „Kodėl man?" – klausiame beveik instinktyviai, ištikus tragedijai. Klaudija Klakston to klausė kaip ir gedintys draugai ir giminės Juba Sityje ar netgi minėta aktorė, praradusi mylimąjį. *Du tūkstančiai automobilių važiavo per lietų autostrada – kodėl manasis nuslydo nuo tilto? Keltuvų linijos visą dieną buvo sausakimšos – kodėl man vienam lūžo koja ir sugadino atostogas? Retos rūšies vėžiu suserga tik vienas iš šimto žmonių – kodėl mano tėvas turėjo būti tarp aukų?*

Kenčiantys žmonės kankina save tokiais klausimais ir Biblija pateikia tam tikras gaires. Pirmasis bendras pastebėjimas, kad tam tikri veiksmai gali lemti skausmingas pasekmes, visapusiškai galioja ir šiandien. Asmuo, šliuožiantis už ribos, link lavinų zonos ir laukinių šlaitų, kelia pavojų savo gyvybei. Asmuo, greitai važiuojantis slidžiais nuo lietaus keliais, šaukiasi nelaimės. Asmuo, valgantis daug kepto maisto ir saldumynų, sukelia konkrečius pavojus savo kūnui.

Patarlių knyga nagrinėja klausimą giliau nei šie paprasti pavyzdžiai ir paaiškina, kad mūsų veiksmai turi moralinę dimensiją, kuri daro įtaką mūsų sveikatai ir savijautai Žemėje. Šiandienos pavyzdžiai – rūkymas, palaidas seksas, narkotikai, aplinkos tarša, apsirijimas – turi tiesiogines ir skausmingas pasekmes. Mokslininkai

atpažįsta priežastinius ryšius ir apie juos plačiai skelbia. Kūrinijoje įdėti principai veikia tiek krikščionims, tiek nekrikščionims. Statistiniai duomenys tai nepaneigiamai patvirtina: Jutoje, sveikata besirūpinančių mormonų valstijoje, širdies ligų skaičius yra vienas žemiausių, o kaimyninėje Nevadoje, palaido gyvenimo sostinėje, jis yra vienas didžiausių.

O kaip dėl antrojo principo, kad Dievas kartais tiesiogiai įsikiša, jog baustų žmones už neteisingą elgesį? Buvau nustebintas, kaip dažnai ir nesusimąstydami krikščionys šiomis dienomis taiko šį principą. Jie lanko ligoninės palatas atnešdami lauktuvių kaltę („turbūt padarei kažką bloko, kad to nusipelnei") ir kaltinimus („turbūt nepakankamai karštai meldiesi").

Bet tarp kančios, su kuria susiduria dauguma iš mūsų – slidinėjimo traumų, retos formos vėžio, autobuso avarijos, – ir kančios kaip bausmės, aprašytos Senajame Testamente, yra didžiulis skirtumas. Ten bausmė sekė daugkartinius įspėjimus dėl konkretaus elgesio. Kad bausmė būtų veiksminga, *būtinas* aiškus jos ryšys su elgesiu. Pagalvokite apie tėvą, kuris nubaudžia mažą vaiką. Nebūtų jokios naudos, jei tėvas prisėlintų atsitiktiniu metu ir uždrožtų vaikui nieko nepaaiškindamas. Tokia taktika tik sukeltų vaikui neurozę, bet paklusnumo neišugdytų.

Izraelio tauta žinojo, kodėl buvo nubausta; pranašai buvo juos skausmingai išsamiai perspėję. Egipto faraonas tiksliai žinojo, kodėl dešimt bausmių ištiko jo žemę: Dievas dėl jų įspėjo, paaiškino kodėl ir pasakė, kaip faraonas galėtų jų išvengti. Taigi, bibliniai kančios kaip bausmės pavyzdžiai dažniausiai atitinka šį modelį. Skausmas ateina po daugkartinių perspėjimų ir po to niekas neklausinėja: „Kodėl?" Jie gerai žino, kodėl kenčia.

Ar šis modelis atitinka tai, kas nutinka daugeliui iš mūsų šiandien? Ar mes gauname tiesioginį apreiškimą nuo Dievo, įspėjantį apie artėjančią katastrofą? Ar asmeninė kančia aplanko kartu su suprantamu Dievo paaiškinimu? Jei ne, turiu suabejoti, ar skausmas, kurį dauguma mūsų kenčia – vėžys ar eismo nelaimė, – iš tiesų yra Dievo bausmė. Jeigu kančia iš tiesų yra bausmė, gauname labai painią žinią, nes ligos ir nelaimės atrodo atsitiktinės ir nesusijusios su dorybėmis ar nedorybėmis.

Tiesą sakant, manau, kad jei Dievas aiškiai neatskleidžia kitaip, geriau turėtume ieškoti kitų biblinių pavyzdžių. O Biblijoje yra pasakojimų apie žmones, kurie kentėjo, bet tikrai nebuvo Dievo baudžiami.

Ką sako Jėzus

Krikščionys tiki, kad atėjus Jėzui Dievas visiškai įsitraukė į žmonijos istoriją. Jis nebėra „kažkur ten" kartais įsikišdamas į istoriją kažką pakeisti. Dabar jis gyvena žmogaus kūne Žemėje pats paklusdamas fizikos dėsniams ir gyvenimo šioje planetoje apribojimams. Todėl geriausias būdas sužinoti, ką Dievas mano apie žmogaus skausmą, yra įsiklausyti į Jėzaus atsaką.

Jėzus niekada neliepė skurdžiui ar kenčiančiam „susitaikyti su savo lemtimi" arba „priimti Dievo bausmę". Jis atrodė neįprastai jautrus kenčiančių žmonių aimanoms ir pasiruošęs juos išlaisvinti. Ir jis naudojo savo antgamtinę galią gydyti, bet niekada – bausti.

Žinoma, išgydymo stebuklai labai patiko minioms, bet vis tik Jėzus nepavertė jų savo veiklos pagrindu. Dažniausiai jis naudojo fizinį išgydymą kaip gilesnės tiesos „ženklą". Kartais Jėzus lyg

nenoromis įterpdavo ženklus ir paaiškindavo pasekėjams, kad juos padarė tik todėl, jog jiems jų reikėjo. Dažnai jis neleisdavo plisti gandams apie savo stebuklus. Tam tikrais atvejais Jėzus sąmoningai pasirinkdavo nesikišti į normalią dalykų eigą, pavyzdžiui, nesišaukdamas angelų jo išlaisvinti jam pačią skausmingiausią valandą.

Ar Jėzus sako, kad Dievui nedera kištis į mūsų kasdienį gyvenimą? Svarbiausia, ar dangaus karalystė nėra dvasios karalystė, kuri turi įsitvirtinti širdyje ir protе, o ne išorėje įspūdingu Dievo galios veikimu? Jėzus bent jau radikaliai nepakeitė gamtos dėsnių, valdančių šią planetą. Vietoje to, kad pagerintų nervų sistemos sandarą, jis pats prisiėmė skausmo tinklą su visomis nepageidaujamomis savybėmis. Ir asmeniškai patyręs kančią jis reagavo kaip mes – su baime ir siaubu.

Kaip Jėzus atsakė į klausimą: „Kas yra atsakingas už kančią?“ Aiškiausias atsakymas į šį klausimą pateikiamas Evangelijos pagal Luką 13 skyriuje. Vėlgi, kaip ir Senajame Testamente, yra keli galimi atsakymai. Pvz., 16 eilutėje Jėzus pareiškia, kad šėtonas laikė moterį ligos sukaustytą aštuoniolika metų. Skyriaus pabaigoje Jėzus sielvartauja dėl Jeruzalės ateities: kaip Senojo Testamento pranašai, jis galėjo numatyti, kad jos užsispyrusiai maištingi veiksmai sukels daug kančių.

Bet to paties skyriaus pradžioje Jėzaus paklausė apie du „karštus“ įvykius, kurie, matyt, buvo daug aptarinėjami. Vienas buvo politinės priespaudos veiksmas, kai romėnų kareiviai išžudė religinės mažumos atstovus; kitas – nelaimingas atsitikimas statybose, kurio metu žuvo 18 žmonių. Studijuodamas Bibliją neradau kitos situacijos, kuri būtų panašesnė į kančią, su kuria

susiduria dauguma iš mūsų. Tie pirmojo amžiaus žydai klausė apie savo laikmečio atitikmenį Juba Sičio autobusų avarijai ar stadiono stogo įgriuvimui.

Jėzaus atsakymas yra kartu mįslingas ir puikus. Jis ne visiškai atsako į jų pagrindinį klausimą, kodėl taip nutiko. Jėzus niekada neaiškina: „Štai kodėl įvyko šios dvi tragedijos." Bet vienas dalykas tampa visiškai aiškus – jos neįvyko dėl konkretaus nusižengimo: „Ar manote, kad tie galilėjiečiai buvo didesni nusidėjėliai už visus kitus galilėjiečius ir todėl taip nukentėjo?! Anaiptol, sakau jums!... Arba anie aštuoniolika, kuriuos užgriuvo bokštas prie Siloamo [tvenkinio] ir užmušė; jūs manote, kad jie buvo kaltesni už visus kitus Jeruzalės gyventojus?! Ne, sakau jums <...>"

Sielvartaujantiems giminaičiams nėra reikalo svarstyti, kas lėmė nelaimę; Jėzus pabrėžia, kad aukos nepadarė nieko neįprasto, jog užsitarnautų tokį likimą. Jie buvo tokie patys žmonės kaip visi kiti. Nors to ir nesako, bet galbūt bokštas griuvo tiesiog dėl to, kad buvo prastai pastatytas. Tikiu, kad Jėzus lygiai taip sureaguotų į Juba Sičio tragediją: „Ar manote, kad jie buvo didesni nusidėjėliai už kitus paauglius?!" Galbūt autobusas trenkėsi dėl vairuotojo klaidos arba mechaninio gedimo.

Bet Jėzus dar nebaigė. Jis panaudoja abi tragedijas atkreipti dėmesiui į amžinąsias tiesas, kurios yra aktualios visiems („Bet jei neatsiversite, visi taip pat pražūsite."), ir papasakoja palyginimą apie kantrų Dievo gailestingumą. Jis leidžia suprasti, kad mes, katastrofos „stebėtojai", turime iš įvykio tiek pat pasimokyti, kaip ir aukos. Tragedija turėtų įspėti mus, kad būtume pasirengę, jei kartais taptume kito griūvančio bokšto arba politinio terorizmo auka. Taigi, katastrofos suvienija stebėtojus su aukomis,

šaukdamos atgailauti, staiga primindamos, koks trumpas yra gyvenimas.

Ar Dievas yra jų priežastis?

Kartą dalyvavau autoavarijoje žuvusios paauglės merginos laidotuvėse. Jos motina raudojo: „Viešpats pasiėmė ją namo. Turbūt Jis turėjo tam priežastį... Dėkojame Tau, Viešpatie.“ Lankiau sergančius krikščionis, besikankinančius dėl klausimo: „Ko Dievas bando mane išmokyti?“ Arba jie maldauja: „Kaip aš galėčiau įgyti pakankamai tikėjimo, kad atsikratyčiau šios ligos? Kaip išprašyti Dievo mane išgelbėti?“

Gal tokie žmonės visiškai klysta. Gal Dievas *nebando pasakyti mums nieko konkretaus* kiekvieną kartą, kai esame įskaudinti. Skausmas ir kančia yra neatskiriami nuo gyvenimo mūsų planetoje ir krikščionys nėra išimtis. Dažnai žinome, kodėl sergame: per mažai judame, prastai maitinamės, pasigauname virusą. Ar tikrai tikimės, kad Dievas mus visada apsaugos, kai susidursime su kažkuo pavojingu?

Kaip suprantu, Jėzaus požiūris visiškai atitinka tai, ką kalbėjau apie „skausmą, kaip Dievo garsiakalbį“. Skausmas transliuoja *bendrąjį* įspėjimo pranešimą visai žmonijai, kad kažkas yra negerai su šia planeta ir kad mums reikia radikalaus įsikišimo iš išorės („Bet jei neatsiversite...“). Bet negalima argumentuoti atvirkščiai ir susieti *konkretų* kieno nors skausmą su tiesioginiu Dievo veikimu.

Kita panaši evangelijų istorija gali dar geriau paaiškinti šį požiūrį. Evangelijos pagal Joną 9 skyriuje Jėzus atmeta tradicinį kančios paaiškinimą. Jo pasekėjai parodo vyrą, gimusį aklą. Kraipydami galvas iš gailesčio, jie klausia: „Kas nusidėjo – jis pats ar

jo tėvai, – kad gimė neregys?“ Kitaip tariant, kodėl jis nusipelno apakti? Jėzus atsako tiesmukai: „Nei jis nenusidėjo, nei jo tėvai, bet jame turi apsireikšti Dievo darbai.“

Mokiniai norėjo žvelgti į praeitį ir sužinoti: „Kodėl?“ Jėzus nukreipė jų dėmesį kitur. Jis nuolat rodo į ateitį, atsakydamas į kitą klausimą: „Kokiu tikslu?“ Ir, manau, kad tai gražiai apibendrina Biblijos požiūrį į skausmo problemą. Ji neatsako aiškiai į klausimą, kuris nukreiptas į praeitį, į klausimą apie priežastį – „Kodėl?“ Bet ji suteikia viltį ateičiai, kad net kančia gali būti perkeista arba „atpirkta“. Žmogaus tragedija, tokia kaip aklumas, gali pasitarnauti Dievo darbams apsireikšti.

Kartais, kaip ir aklu gimusiojo atveju, Dievo darbai apsireiškia kaip įspūdingi stebuklai. Kartais ne. Tačiau kiekvienu atveju kančia suteikia mums galimybę apsireikšti Dievo darbams.

7 SKYRIUS

Kodėl čia esame?

Tik tuomet, kai gulėjau ant pūvančių kalėjimo šiaudų,
pajutau savyje pirmuosius gėrio daigus.
Palaipsniui man buvo atskleista,
kad linija, skirianti gėrį ir blogį, eina ne tarp valstybių ar klasių,
netgi ne tarp politinių partijų, bet per kiekvieno žmogaus širdį –
ir per visų žmonių širdis... Ten maitinau savo sielą ir neabejodamas
sakau: Ačiū, kad savo gyvenime pabuvojau kalėjime.

ALEKSANDRAS SOLŽENICYNAS
„Gulago salynas“

Taigi, Biblija neduoda vieno aiškaus atsakymo į klausimą apie skausmo priežastį. Bet joje pateikiamas labai išsamus kančios klausimo nagrinėjimas siunčia aiškią žinią. Jį rasite Jobo knygoje, įterptoje pačiame Senojo Testamento viduryje.

Nors tai viena seniausių Biblijos istorijų, ji skamba kaip pati šiuolaikiškiausia, nes be užuolankų imasi skausmo klausimo, kuris taip trikdo mūsų amžininkus. Pastaruoju metu daug autorių, tokių kaip Robertas Frostas (Robert Frost), Archibaldas Makleišas (Archibald MacLeish) ir Murielė Spark (Muriel Spark), išbandė ranką perpasakodami Jobo istoriją.

Jobas, doriausias ir pamaldžiausias savo laikmečio žmogus, visa širdimi myli Dievą. Pats Dievas jį išsirinko, kad parodytų šėtonui, kokie ištikimi gali būti kai kurie žmonės. Niekas kitas nenusipelnė kančios už savo veiksmus mažiau už Jobą.

Ir kas gi nutinka? Neįtikėtina, Jobą užgriūna visa virtinė skaudžių nelaimių – bet kurios vienos būtų pakakę sugniuždyti daugumai žmonių. Plėšikai, gaisras, svetimšaliai ir viesulas sunaikino jo ūkį ir visą turtą. Iš didelės Jobo šeimos liko tik žmona, bet ir ji buvo menka paguoda. Tuomet, antrajame išbandymo etape, Jobo kūną nusėjo dvokiančios votys.

Taigi, per kelias valandas vargšą Jobą užgriuvo visos pragaro negandos ir visiškai pakirto jo sveikatą bei atėmė turtą. Jis gramdo savo skaudulius ir dejuoja. Su skausmu jis dar gali kažkaip taikstytis. Tačiau labiausiai jį kamuoja išdavystės jausmas. Iki šiol jis visada tikėjo mylinčiu ir sąžiningu Dievu. Bet faktai yra tiesiog nesuderinami. Jis klausia klausimų, kuriuos užduoda beveik kiekvienas, apimtas didelio skausmo. *Kodėl aš? Ką blogo aš padariau? Ką Dievas bando man pasakyti?*

Šiame kontekste Jobas ir jo draugai svarsto kančių paslaptį. Draugai, pamaldūs ir garbūs vyrai, pademonstruoja savo erudiciją. Iš esmės jų teiginiai yra beveik identiški. *Jobai, Dievas bando tau kažką pasakyti. Niekas nekenčia be priežasties. Sveikas protas sako*

mums, kad teisus Dievas elgiasi su žmonėmis teisingai. Tuos, kurie paklūsta ir lieka ištikimi, Jis apdovanoja. Tuos, kurie nusideda, Jis baudžia. Todėl išpažink savo nuodėmę ir Dievas palengvins tavo kančias.

Jobo žmona pasiūlo dar vieną alternatyvą: „Prakeik Dievą ir mirk." Tačiau Jobui toks pasirinkimas taip pat nepriimtinas. Nors tai, kas jam nutiko, nėra teisinga, jis tiesiog negali Dievo išsižadėti. Kur Jobui rasti atsakymą? Iš nevilties jis netgi flirtuoja su mintimi apie Dievą kaip sadistą, kuris „tyčiojasi iš nekaltojo negandos" (9:23).

Plakamas draugų žodžių, Jobas dvejoja, prieštarauja sau ir kartais netgi su jais sutinka. Bet, mąstydamas apie gyvenimą, jis taip pat atpažįsta kitus neteisybės ženklus. Vagys tunka ir klesti, o kai kurie šventi žmonės gyvena skursdami ir kentėdami. Akivaizdu, kad blogis ir gėris ne visada baudžiamas ir apdovanojamas šiame gyvenime.

Nevaldomi Jobo protrūkiai skiriasi nuo ramių jo draugų samprotavimų. Bet, apmąstęs savąją bylą, jis padaro išvadą, kad jie klysta. Nepaisant visų įrodymų, jis laikosi įsikibęs dviejų iš pažiūros prieštaringų įsitikinimų: nors jis, Jobas, nenusipelno jį ištikusios tragedijos, Dievas vis tiek yra vertas ištikimybės. Jobas nenusileidžia nepaisydamas tokių pašiepiančių kaltinimų, kaip „Ar esi teisesnis už Dievą?"

Turbūt daugiausiai nerimo ši knyga kelia dėl to, kad Jobo draugų argumentai skamba įtartinai panašiai į tuos, kuriuos pateikia šių dienų krikščionys. Reikėtų gerai paieškoti argumento kančiai apginti, kurio jie nebūtų kažkur panaudoję savo kalbose. Ir labai ironiška, kad knygos pabaigoje Dievas rūsčiai atmeta visus

jų pompastiškus išvedžiojimus. „Mane apėmė pyktis ant tavęs ir tavo dviejų bičiulių, – Dievas tarė vienam, – nes nekalbėjote apie mane tiesiai, kaip mano tarnas Jobas." (42:7)

Taigi, net Senajame Testamente, kur kančia taip dažnai tapatinama su Dievo bausmėmis, Jobo pavyzdys ryškiai išsiskiria. Jobo knyga turėtų įkalti vinį į karsto dangtį minčiai, kad kiekvieną kartą, kai mes kenčiame, Dievas mus baudžia arba bando mums kažką pasakyti. Nors Biblija pritaria bendram principui, kad „ką žmogus sėja, tą ir pjaus" dar šiame gyvenime (žr. Psalmių 1:3; 37:25), Jobo knyga įrodo, kad žmonės neturi teisės taikyti šio bendrojo principo konkrečiam asmeniui. Niekas nenusipelnė kančios mažiau nei Jobas, tačiau nedaugelis kentėjo labiau.

Tobulai teisingas pasaulis

Žvelgiant paviršutiniškai pagrindinė Jobo knygos tema yra kančios problema – ta pati, kurią aptariu šioje knygoje. Žvelgdami giliau susiduriame su kitu klausimu: žmogaus laisvės doktrina. Jobas turėjo iškęsti nepelnytą kančią, kad įrodytų, jog Dievas siekia laisvai pasirinktos meilės.

Tai sunki tiesa, kuria abejojo didieji protai. K. G. Jungas, pavyzdžiui, griebėsi keistų viražų paaiškinti Dievo elgesiui Jobo knygoje. Jis mokė, kad Dievo įsikūnijimas ir Jėzaus mirtis yra kaltės atsakas į tai, kaip Jis elgėsi su Jobu. Dievas atėjo į pasaulį per Jėzų tam, kad galėtų išsiugdyti moralinę sąmonę.[1]

Jungas veikiausiai neįvertino, kokia Dievui svarbi laisvai pasirinkta meilė. Jobo išbandymai prasidėjo nuo ginčo danguje dėl klausimo: „Ar žmonės tikrai laisvi?" Pirmuose dviejuose Jobo knygos skyriuose šėtonas pasirodo kaip pirmasis didis bihevioristas.

Jis teigė, kad tikėjimas yra tik aplinkos ir aplinkybių produktas. Jobas buvo *išmokytas* mylėti Dievą. Atimkite apdovanojimus, kaip tvirtino šėtonas, ir Jobo tikėjimas subyrės. Vargšas Jobas net neįtarė, kad buvo paskirtas į patį kosminio ginčo dėl žmogaus laisvės epicentrą.

Šis ginčas tarp šėtono ir Dievo nebuvo nereikšmingas užsiėmimas. Šėtono kaltinimas, kad Jobas myli Dievą tik todėl, kad jį „aptvėrei iš visų pusių tvora", užsipuola Dievo charakterį. Toks kaltinimas leidžia manyti, kad Dievas pats savaime nėra vertas meilės; ištikimi žmonės, kaip Jobas, Jį seka tik todėl, kad yra „papirkti" tai daryti. Jobo atsakas, pašalinus visas tikėjimo paskatas, įrodytų arba paneigtų šėtono iššūkį.

Man lengviau suprasti šią žmogaus laisvės problemą, kai įsivaizduoju pasaulį, kuriame kiekvienas tikrai gauna tai, ko jis ar ji nusipelnė. Kaip atrodytų absoliučiai teisingas pasaulis?

Tokiame pasaulyje moralė veiktų kaip nekintantis dėsnis, lygiai kaip gamtos dėsniai. Bausmė už nusikaltimą būtų kaip fizinis skausmas. Jei paliesi liepsną, būsi nedelsiant „nubaustas" skausmo įspėjimu; teisingame pasaulyje nuodėmė būtų nubausta lygiai taip pat greitai ir užtikrintai. Pabandyk ką nors nugvelbti iš parduotuvės ir kaipmat gausi elektros smūgį. Lygiai taip pat teisingame pasaulyje būtų atlyginama už gerą elgesį: sąžiningai užpildykite mokesčių deklaraciją ir užsidirbsite malonų pojūtį kaip dresiruotas ruonis – žuvį.

Tas įsivaizduojamas pasaulis turi tam tikro žavesio. Jis būtų teisingas ir dėsningas ir visi aiškiai žinotų, ko Dievas iš jų tikisi. Sąžiningumas karaliautų. Vis dėlto šis tvarkingas pasaulis turi didžiulį trūkumą: jis visiškai neatitinka to, ką Dievas nori pasiekti

žemėje. Jis nori, kad Jį mylėtume laisvai pasirinkdami, todėl nedrįskime nuvertinti, kokia svarbi Dievui yra tokia meilė. Laisvai pasirinkta meilė Dievui yra tokia svarbi, kad Jis leidžia mūsų planetai būti blogio vėžiu Jo visatoje – kurį laiką.

Jei šis pasaulis veiktų pagal nekintamus ir visiškai teisingus dėsnius, tikra laisvė būtų neįmanoma. Mes elgtumėmės teisingai dėl tiesioginės naudos ir savanaudiški motyvai užterštų visus gerus darbus. Mes mylėtume Dievą dėl užprogramuoto, įgimto alkio, o ne dėl sąmoningo pasirinkimo esant patraukliomis alternatyvoms. Tai būtų B. F. Skinerio (B. F. Skinner) automatų pasaulis, veiksmų ir stimulų pasaulis. Biblijoje, priešingai, aprašytos krikščioniškos dorybės ugdomos, kai pasirenkame Dievą ir Jo kelius nepaisydami pagundos arba impulsų daryti kitaip.

Visoje Biblijoje vis iškyla analogija, iliustruojanti ryšį tarp Dievo ir Jo žmonių. Dievas vaizduojamas kaip vyras, viliojantis sau nuotaką. Jis nori jos meilės. Jei pasaulis buvo sukonstruotas taip, kad kiekviena nuodėmė užsitarnautų bausmę, o kiekvienas geras darbas – atlygį, toks palyginimas būtų neįmanomas. Artimiausias tokių santykių analogas būtų sekso vergė, kuri yra lepinama ir paperkama, bet užrakinama, kad meilužis neabejotų jos ištikimybe. Dievas nelaiko savo žmonių vergais. Jis myli mus, Jis atidavė mums save ir nekantriai laukia mūsų savanoriško atsako.

Dievas nori, kad laisvai pasirinktume Jį mylėti net tada, kai šis pasirinkimas yra susijęs su skausmu, nes esame pasišventę Jam, o ne savo pačių geriems pojūčiams ir naudai. Jis nori, kad būtume Jam atsidavę kaip Jobas net tada, kai turime pakankamai priežasčių Jo karštai išsižadėti. Manau, kad tai ir yra pagrindinė Jobo knygos žinia. Šėtonas tyčiojosi iš Dievo kaltindamas, kad žmonės nėra iš

tiesų laisvi. Ar Jobas buvo ištikimas tik todėl, kad Dievas leido jam klestėti? Jobo siaubingi išbandymai pateikė neabejotiną įrodymą. Jobas liko ištikimas Dievo teisingumui, kai jis pats buvo geriausias istorijoje Dievo tariamo neteisingumo pavyzdys. Jis neieškojo Dievo dėl Jo dovanų; kai visos dovanos buvo patrauktos, jis vis dar ieškojo Dievo.

Ašarų pakalnė, kurioje formuojamos sielos

Tobulai teisingame pasaulyje neįmanoma ne tik tai, ko Dievas nori iš mūsų – mūsų laisvai pasirinktos meilės, – jame neįmanoma ir tai, ko Dievas nori *mums*. Pirmuosiuose skyriuose panaudojau raupsų pavyzdį parodyti, kad skausmas yra vertingas, netgi būtinas gyvenimui šioje planetoje. Taip pat ir kančia gali tapti vertinga priemone pasiekti Dievo tikslams, numatytiems žmonijai.

Jau minėjau, kad dėl skausmo garsiakalbio sudėtinga manyti, jog buvome apgyvendinti šioje „dejuojančioje“ planetoje tam, kad siektume kūniško malonumo. Bet jei Dievo tikslas nėra mūsų laimė, ko tuomet Dievas siekia šiame pasaulyje? Kam Jam iš viso su mumis prasidėti?

Kad būtų lengviau suprasti, pagalvokime apie vaizdelį iš šeimos gyvenimo. Tėvas, pasiryžęs pašalinti visus skausmus iš savo mylimos dukrelės gyvenimo, neleistų jai žengti pirmojo žingsnio. Ji gali nukristi! Vietoj to jis neša ją visur, kur ji nori eiti, arba veža vežimėlyje. Laikui bėgant toks lepus vaikas taptų invalidu, nesugebančiu žengti žingsnio ir visiškai priklausomu nuo savo tėvo.

Toks tėvas, nesvarbu, kaip stipriai mylintis, neatliktų savo svarbiausios užduoties – išugdyti brandų ir nepriklausomą as-

menį. *Dukrai* būtų kur kas geriau, jei tėvas atsitrauktų ir leistų jai eiti net jei ji suklups. Pritaikykime šią analogiją Jobui, kuris, pats vienas išstovėjęs kančioje, net ir nesulaukęs guodžiančių atsakymų, įgijo daug naujų jėgų. Kaip rabinas Abraomas Hešelis (Abraham Heschel) yra pasakęs: „Toks tikėjimas kaip Jobo negali būti sudrebintas, nes gimė iš gilaus sudrebinimo."

K. S. Luisas išplečia šią idėją knygoje „*Kančios problema*", kurioje iš dalies tvirtina:

> Norime ne tiek tėvo danguje, kiek senelio, kurio planas visatai buvo toks, kad kiekvienos dienos pabaigoje būtų galima pasakyti: „Visi gerai praleido laiką."
>
> Labai norėčiau gyventi visatoje, kuri būtų taip valdoma, bet kadangi akivaizdžiai negyvenu joje ir kadangi, nepaisant to, turiu pagrindo tikėti, kad Dievas yra meilė, darau išvadą, jog mano meilės sampratą būtina keisti...
>
> Menininkas gali per daug nesivarginti tingiai piešdamas piešinį vaikui pralinksminti – menininkas bus patenkintas, nors ir nepavyko visai taip, kaip norėjo. Bet prie didžiausio savo gyvenimo darbo, kurį jis labai – nors ir kiek kitaip – myli tarsi vyras moterį arba mama vaiką, jis vargs be galo ir, be abejo, be galo paveikslą išvargintų, jei tik šis turėtų jusles.
>
> Galima įsivaizduoti jusles turintį paveikslą, kuris, dešimtą kartą skustas, gramdytas ir vėl tapytas, tenorėtų būti per minutę nupiešta miniatiūra. Lygiai taip mums natūralu norėti, kad Dievas būtų skyręs mums mažiau šlovingą ir ne tokį sunkų likimą; bet taip mąstydami mes norime ne daugiau meilės, o mažiau.[2]

Ir vėl šie svarstymai atveda mus prie svarbiausių žmogaus egzistencijos klausimų. Kodėl čia esame? Kančios egzistavimas

glumina ir net siutina žmones, kurie mano, kad esame visiškai suformuotos būtybės, kurioms reikia tinkamų namų. Krikščioniškų požiūriu, kurį apibendrino profesorius Džonas Hikas (John Hick) knygoje„*Religijos filosofija*" *(Philosophy of Religion)*,Dievas turi reikalų su nebaigtomis būtybėmis. Todėl aplinka, kurioje gyvename, turi visų pirma skatinti „sielos formavimo" procesą.

Mes jau minėjome tam tikrus pasaulio su pastoviais gamtos dėsniais ir laisvais žmonėmis privalumus, nors žmonės gali piktnaudžiauti savo laisve ir kenkti vienas kitam. Džonas Hikas tyrinėja kitą alternatyvą – įsivaizduojamą utopinį pasaulį, skirtą apsaugoti mus nuo visokio skausmo ir blogio, ir daro išvadą, kad pasaulyje be klaidų Dievo tikslas mums būtų nepasiekiamas.

> Tarkime, kad, priešingai dabar, šis pasaulis yra rojus, iš kurio pašalinta bet kokio skausmo ir kančios galimybė. Pasekmės būtų labai didelės. Pavyzdžiui, niekas negalėtų kito sužeisti: žudiko peilis virstų popieriumi arba kulka ištirptų ore; banko, iš kurio plėšikai išnešė milijoną dolerių, seifas vėl stebuklingai prisipildytų kitu milijonu dolerių (nesukeldamas infliacijos, kad ir kokio didelio masto būtų vagystė); sukčiavimas, apgaulė ir išdavystė kažkokiu būdu nepažeistų visuomenės struktūros. Be to, niekas nesusižeistų nelaimingame atsitikime: alpinistas, aukštalipis darbininkas arba žaidžiantis vaikas iš aukštai krisdami nusklęstų ant žemės; neatsargus vairuotojas nepatirtų nelaimės. Nereikėtų dirbti, nebūtų priežasties rūpintis dėl kitų kilus pavojui ar ištikus bėdai, nes tokiame pasaulyje negali būti jokių tikrų pavojų ar bėdų.
>
> Kad galėtų nuolat individualiai prisitaikyti, gamta turėtų daryti „asmenines išimtis" ir negalėtų veikti pagal bendruosius dėsnius, kurių žmonės išmoksta paisyti dėl skausmo arba mirties. Gamtos dėsniai turėtų būti labai lankstūs: kartais objektas būtų kietas, kartais – minkštas...

Bent jau galima pamėginti įsivaizduoti tokį pasaulį. Akivaizdu, kad mūsų šiuolaikinės etikos sąvokos jame neturėtų jokios prasmės.

Jei, pavyzdžiui, supratimas apie žalą kitam yra esminis blogo veiksmo sąvokos elementas, mūsų hedonistiniame rojuje negalėtų būti blogų veiksmų arba gerų, kurie skirtųsi nuo blogųjų. Drąsa ir tvirtybė neturėtų prasmės aplinkoje, kurioje iš principo nėra pavojų ir sunkumų. Dosnumas, gerumas, *agapės* meilės apraiškos, taupumas, nesavanaudiškumas ir visos kitos etinės sąvokos, kurios suponuoja gyvenimą stabilioje aplinkoje, negalėtų būti išugdytos. Todėl toks pasaulis, kad ir kaip būtų kupinas malonumų, būtų labai blogai pritaikytas moralinėms žmogaus asmenybės savybėms ugdyti. Šiuo požiūriu tai būtų blogiausias iš visų galimų pasaulių.

Atrodo, kad aplinka, kurioje laisvos būtybės galėtų ugdyti savo geriausias asmenines savybes, turėtų būti gana panaši į mūsų esamą pasaulį. Jis turi veikti pagal bendrus ir patikimus dėsnius; jame turi būti tikrų pavojų, sunkumų, problemų, kliūčių ir galimybių patirti skausmą, nesėkmę, liūdesį, nusivylimą ir pralaimėjimą.

Jei jame nebūtų konkrečių išbandymų ir pavojų, kurie, nepaisant svarbaus paties žmogaus indėlio, egzistuoja mūsų pasaulyje, juos turėtų pakeisti kiti.

Suvokti tai – vadinasi... suprasti, kad šis pasaulis su visais jo „sielvartais ir tūkstančiais natūralių sukrėtimų, kuriuos neišvengiamai patiria jo gyventojai“, yra aplinka, kuri akivaizdžiai nesukurta maksimaliai padidinti žmonių malonumą ir visiškai sumažinti skausmą, bet gali būti gana gerai pritaikyta kitam tikslui – „sielų ugdymui“.[3]

Tam tikru požiūriu Dievui būtų paprasčiau įsikišti, tikėti už mus, ypatingais būdais mums padėti. Bet Jis pasirinko stovėti prieš mus plačiai atvėręs glėbį ir kviesdamas *mus* eiti, dalyvauti mūsų pačių sielos formavime. Šis procesas visada yra sunkus ir dažnai skausmingas.

Kokiu tikslu?

Mintis apie Žemę kaip apie „ašarų pakalnę, kurioje formuojamos sielos“ (poeto Džono Kytso (John Keats) frazė) padeda suprasti sunkiausias Biblijos ištraukas. Nors Biblija nenurodo konkrečios kančios priežasties, ji duoda daug pavyzdžių, kuriuose Dievas panaudojo skausmą tam tikru tikslu, kaip štai šios eilutės iš Amoso: „Nors padariau, kad jūsų burnos būtų tuščios visuose jūsų miestuose ir trūktų duonos visuose jūsų kaimuose, jūs pas mane nesugrįžote, tai VIEŠPATIES žodis.“ (Amoso 4:6) Beveik kiekvienas puslapis pilnas hebrajų pranašų perspėjimų izraelitams, kad jie patirs nelaimę, jeigu ir toliau niekins Dievo įstatymus.

Daugelis iš mūsų vadovaujasi kita vertybių skale nei Dievas. Mes vertiname gyvybę kaip didžiausią vertybę (ir tokiu būdu žmogžudystę laikome didžiausiu nusikaltimu). „Gyvybė, laisvė ir laimės siekis“ – štai kaip Jungtinių Amerikos Valstijų tėvai apibrėžė didžiausias vertybes, kurias vyriausybė turi stengtis apsaugoti. Bet akivaizdu, kad Dievas mano kitaip. Jis iš tiesų taip vertina žmogaus gyvybę, kad net pavadino ją „šventa“, tuo pareikšdamas, kad joks žmogus, tik Jis vienintelis ir turi teisę atimti gyvybę. Bet, pavyzdžiui, Nojaus dienomis Dievas nesudvejojo pasinaudoti šia teise; Senajame Testamente jis daug kartų atėmė žmonių gyvybes, kad sustabdytų blogį.

Be to, daugelis Biblijos ištraukų rodo, kad kai kurie dalykai Dievui bjauresni nei jo vaikų skausmas. Prisiminkime Jobo, Jeremijo arba Ozėjo kentėjimus. Dievas neišskyrė net pats savęs – pagalvokime, kokį siaubingą skausmą Jis patyrė tapdamas žmogumi ir mirdamas ant kryžiaus. Ar tai rodo, kad Dievui trūksta užuojau-

tos? O gal tai rodo, kad kai kurie dalykai Dievui yra svarbesni nei gyvenimas be kančių, net jei kalbame apie labiausiai atsidavusius pasekėjus?

Kaip jau minėjau, Biblija nuolat pakeičia klausimą, kurį užduodame apie skausmo problemą. Ji retai arba dviprasmiškai atsako į praeitį tiriantį klausimą „Kodėl?“ Vietoj to, ji iškelia visai kitą, į ateitį nukreiptą klausimą „Kokiu tikslu?“ Mes negyvename Žemėje tik savo norams tenkinti, pratęsti gyvybę, siekti laisvės ir laimės. Esame čia, kad būtume perkeisti, kad taptume panašesni į Dievą ir pasiruoštume gyventi su Juo. O šiam procesui gali būti panaudotas paslaptingas visos kūrinijos modelis: malonumas kartais patiriamas skausmo fone, blogis gali būti perkeistas į gera, o kančia gali sukurti kažką vertingo.

Ar Dievas mums kalba per mūsų kančias? Būtų pavojinga ir greičiausiai net nebibliška save kankinti ieškant Jo žinios konkrečiame skausmo pliūpsnyje, konkrečiame kančios potyryje. Žinia gali būti tiesiog ta, kad mes, kaip ir visi kiti, gyvename pasaulyje su pastoviais dėsniais. Bet jei žvelgiame plačiau, visos žmonijos istorijos požiūriu, tuomet taip, Dievas kalba mums per kančią – ar galbūt nepaisant kančių. Savo kuriamai simfonijai Jis panaudoja mažorinius tonus, disonansus ir varginančius fugos fragmentus. Bet tie iš mūsų, kurie seka Jo batutą nuo pradinių mostų, vieną dieną uždainuos su nauja jėga.

Dvi didžios klaidos

Diskusijos apie skausmo problemą dažnai tampa abstrakčios ir filosofiškos. Griebiamasi tokių frazių, kaip „geriausias iš visų galimų pasaulių“, „žmogaus laisvės privalumai“ ir „ašarų pakalnė,

kurioje formuojamos sielos“ ir tai gali atitraukti dėmesį nuo tikrųjų kenčiančių žmonių problemų. Tačiau maniau, kad būtina šiuos klausimus aptarti, nes jie tiesiogiai ir praktiškai daro įtaką mūsų atsakui į skausmą.

Tiesą sakant, manau, krikščionys vaikšto minčių lynu ir jiems nuolat kyla pavojus kristi į vieną iš dviejų pusių. Mąstymo šia tema klaidos gali turėti tragiškų pasekmių.

Pirmąją klaidą darome, kai visas kančias priskiriame Dievui, matydami jas kaip Jo bausmę už žmonių klaidas; antrąją klaidą darome, kai galvojame priešingai – kad gyvenimas su Dievu turi būti be kančių.

Jau minėjau vieną nelemtą pirmosios klaidos pasekmę. Kalbėjau su daugeliu krikščionių, sergančių gyvybei pavojingomis ligomis, ir kiekvienas be išimties papasakojo, kaip stipriai gali sužaloti lankytojo įpiršta mintis: „Turbūt kažką padarei, kad esi taip baudžiamas.“ Tuo metu, kai jiems labiausiai reikia vilties ir stiprybės kovoti su liga, vietoj to jie gauna stingdančią kaltės ir abejonių savimi dozę. Džiaugiuosi, kad Jobo autorius taip rūpestingai užrašė painius Jobo draugų išvedžiojimus – ta knyga nuolat primena, kad neturiu teisės stoti šalia kenčiančio asmens ir pareikšti: „Tai yra Dievo valia“, nesvarbu, kaip pridengčiau šitą nuomonę pamaldžiomis frazėmis.

Jei visas kančias aiškinsime Dievo bausme, padariniai bus neišmatuojami, kaip rodo liūdni pavyzdžiai iš Bažnyčios istorijos. Vėlyvaisiais viduramžiais moterys buvo deginamos ant laužo už eretišką veiksmą – nuskausminamųjų naudojimą gimdymo metu. Pasmerkdami tas moteris mirčiai, kunigai primindavo: „Skausme gimdysi vaikus.“[4] O raupų vakciną sukūręs Edvardas Dženeris

(Edward Jenner) stipriausio pasipriešinimo sulaukė iš dvasininkų, kurie priešinosi bet kokiam kišimuisi į Dievo valią. Net ir šiandien kai kurios religinės sektos atmeta modernias gydymo priemones.

Pasauliečiai rašytojai pasinaudojo šia silpnybe. Romane „*Maras*" Alberas Kamiu (Albert Camus) vaizduoja dilemos draskomą katalikų kunigą Tėvą Panelu. Ar jis turėtų skirti savo jėgas kovai su maru, ar turėtų mokyti parapijiečius priimti jį kaip nuo Dievo? Jis bandė atsakyti į šį klausimą pamoksle: „Panelu užtikrino dalyvaujančius, kad nebus lengva pasakyti, ką jis nori pasakyti – kadangi tai Dievo valia, mes taip pat turėtume to norėti. Taip ir tik tai taip krikščionis turi tiesiai žvelgti į problemą... Vaikų kančios buvo mūsų sielvarto duona, tačiau be šios duonos mūsų sielos mirtų nuo dvasinio alkio". Tėvas Panelu apie tai pamokslauja, tačiau negali visiškai tuo patikėti: vėliau romane jis atsisako tikėjimo pamatęs, kaip siaubingai nuo maro miršta mažas vaikas.[5]

Jei Biblija nebūtų taip aiškiai paneigusi, kad visos kančios kyla dėl konkrečių nuodėmių, jei ji nebūtų taip radikaliai aprašiusi Jobo nelaimių, jei Dievo Sūnus nebūtų leidęs savo dienų žemėje gydęs žmones, o ne sargdindamas juos, tuomet Kamiu iškelta dilema būtų neišsprendžiama. Nes jei sutiksime, kad kančia ateina nuo Dievo kaip pamoka mums (kaip, pavyzdžiui, moko islamas), kitas logiškas žingsnis būtų pulti į fatalizmą. Poliomielitas, AIDS, maliarija, maras, vėžys, geltonoji karštinė – kodėl su šiomis ligomis reikėtų kovoti, jei jos yra Dievo pasiuntiniai mums pamokyti?

Kai XVII a. Angliją ištiko Juodoji mirtis, kai kurie gatvės pranašai pasimėgaudami skelbė, kad maras – tai Dievo teismas. Bet kiti tikintieji, tarp kurių buvo gydytojų ir dvasininkų, nusprendė likti Londone ir kovoti su liga. Vienas pasiaukojantis klebonas

surinko 350 Ejamo kaimiečių ir įtikino juos paskelbti savanorišką karantiną, kad neleistų marui išplisti į aplinkinius kaimus. Iš viso mirė 259 kaimo gyventojai, bet jie pasirūpino kiekvienu mirštančiu ir neleido šiai ligai toliau išplisti.

Savo knygoje „*Maro metų dienoraštis*" (*Journal of the Plague Year)* Danielis Defo (Daniel Defoe) pabrėžia skirtumą tarp krikščionių ir mahometonų reakcijos. Kai maras ištiko Artimuosius Rytus, religiniai fatalistai visiškai nepakeitė savo įpročių, bet toliau laisvai vaikščiojo viešumoje. Žymiai daugiau gyventojų mirė tarp jų nei tarp londoniečių, kurie ėmėsi atsargumo priemonių.[6]

Šiais laikais kai kurie krikščionys pavojingai linksta į fatalizmą, kuris labiau tinka islamui ar induizmui nei krikščionybei. Prieš keletą metų mokslininkai studijavo, kodėl pietinėse JAV valstijose tornadai pasiglemždavo daugiau aukų nei Vidurio Vakaruose. Atsižvelgę į tokius veiksnius, kaip skirtingos statybinės medžiagos, mokslininkai padarė išvadą, kad kai kurie religingesni pietiečiai išsiugdė fatališką požiūrį į nelaimes: „Jei užmuš, tai užmuš – nieko čia nepadarysi." Tuo tarpu vidurio vakarų gyventojai buvo labiau linkę klausytis orų prognozių, sutvirtinti silpnas namo konstrukcijas ir slėptis pastogėse.[7]

Jei tyrėjų išvados yra tikslios, šią tendenciją laikau pavojingu krikščioniškų dogmų iškraipymu. Pietiečiai turėtų klausyti orų prognozių ir imtis atsargumo priemonių. Tėvas Panelu turėtų būti priekinėse linijose ir grumtis su maru kartu su gydytojais. Pats Jėzus praleido gyvenimą kovodamas su ligomis ir neviltimi. Nei karto jis neužsiminė apie fatalizmą ar nuolankų susitaikymą su kančia.

Mes, šios „dejuojančios" planetos gyventojai, turime teisę, netgi pareigą, kovoti su žmonių kančiomis. Jei kas mano kitaip,

turėtų iš naujo perskaityti palyginimą apie gailestingąjį samarietį Evangelijos pagal Luką 10 skyriuje ir palyginimą apie avis ir ožius Evangelijos pagal Matą 25 skyriuje.

Sveikatos ir gerovės teologija

Pastaruoju laiku kai kurios bažnyčios pakrypo priešinga kryptimi link antrosios didžiosios klaidos. Jos moko, kad gyvenant su Dievu negali būti kančios. Tokia „sveikatos ir gerovės" teologija galėjo išsivystyti tik klestėjimo laikotarpiu visuomenėje, gerai apsirūpinusioje nuskausminamaisiais.

Krikščionys Irane ar, sakykim, Kambodžoje vargu ar galėtų sugalvoti tokią „besišypsančių veidų" teologiją. Kaip pastebėjo vienas Rytų Europos krikščionis: „Atrodo, kad jūs, Vakarų krikščionys, dažnai laikote materialinę gerovę Dievo palaiminimo ženklu. Kita vertus, atrodo, kad suvokiate skurdą, nepatogumą ir kančias kaip Dievo nemalonės ženklą. Kai kada mes Rytuose suprantame kančią visiškai priešingai. Tikime, kad kančia gali būti Dievo malonės ir pasitikėjimo ženklas tais krikščionimis, kuriems buvo leista patirti išbandymą."[8]

Šiomis dienomis didžiausią nuopelnų medalį skiriame tiems, kurie stebuklingai pasveiko – apie juos rašo žurnalai, juos rodo per televiziją, siūlomas neribotas išgydymo pažadas visiems, kurie tik to pareikalaus.

Jokiu būdu neneigiu, kad fizinis išgydymas yra nuostabus. Bet akivaizdu, kad stebuklai galutinai neišsprendžia kančios problemos, nes galiausiai mirtingumas tarp krikščionių yra lygiai toks pat, kaip ir tarp nekrikščionių – 100 %. Mūsų visų akims reikia akinių ar korekcinių lęšių, mūsų kaulai lūžta, o minkštieji audiniai

pažeidžiami autoavarijose ir nuo teroristų bombų. Krikščionys taip pat suserga vėžiu, jie lygia dalimi patiria šio pasaulio sielvartą.

Dažnas šalutinis poveikis, kilęs sureikšminus stebuklingą išgydymą, yra tas, kad neišgydytieji jaučiasi, tarsi Dievas būtų juos aplenkęs. Neseniai žiūrėjau televizijos programą, kurios metu buvo galima skambinti ir prašyti išgydymo maldos. Daugiausiai plojimų susilaukė pašnekovas, pranešęs, kad jo koja buvo išgydyta likus tik savaitei iki planuotos amputacijos. Publika šaukė, o laidos vedėjas griaudėjo: „Tai geriausias šio vakaro stebuklas!" Nesusilaikau nepamąstęs, kiek galūnių netekusių žmonių tai stebėjo ir beviltiškai svarstė, kodėl jų tikėjimas buvo netinkamas.

Skirtingai nuo daugelio televizijos evangelistų, apaštalas Paulius iš krikščioniško gyvenimo tikėjosi ne sveikatos ir gerovės, bet kančios dozės. Jis rašė Timotiejui: „Ir visi, kurie trokšta maldingai gyventi Kristuje Jėzuje, bus persekiojami. (2 Timotiejui 3:12) Ligonis nėra nedvasingas. Krikščionių tikėjimas nėra stebuklingas, sterilus ir hermetiškas skafandras, apsaugantis mus nuo Žemės pavojų. Tai izoliuotų mus nuo pasaulio skaudulių ir neleistų jo užjausti – šios prabangos Dievas nesuteikė savo Sūnui.

Teigiame, kad tapus krikščionimis mums garantuojama sveikata ir gerovė – bet argi taip nekalbėjo šėtonas Jobo knygoje ir buvo ryžtingai atremtas?

Norėdami teisingai suprasti šį klausimą, nesuklysime pasikartoję pamokas apie tikėjimą laiško Hebrajams 11 skyriuje, gerai žinomoje Biblijos ištraukoje šia tema. Autorius sudarė ištikimų žmonių, gyvenusių praeitais amžiais, sąrašą. Dauguma pirmoje skyriaus dalyje išvardytų šventųjų patyrė stebuklingą išgelbėjimą: Izaokas, Juozapas, Mozė, Rahaba, Gedeonas, Dovydas. Bet antroje

skyriaus dalyje minimi kiti, kurie buvo kankinami, surakinti grandinėmis, mušami akmenimis ir supjaustyti pjūklais.

Laiško Hebrajams 11 skyriuje antroji grupė aprašoma vaizdingai: jie rengėsi avių ir ožkų kailiais, buvo beturčiai, klajojo dykumose ir kalnuose, gyveno urvuose. Autoriaus įvertinimas aiškus: „Jie visi mirė tvirtai tikėdami, dar negavę pažadėtųjų dalykų <...>" Jis dar priduria, kaip pats Dievas žemėje įvertino šiuos svetimšalius, kurie sudėjo viltis į geresnę, dangišką tėvynę: „Todėl nėra Dievui negarbės vadintis jų Dievu: jis prirengė jiems Miestą!"

Neseniai prisiminiau šį „Dievo numylėtinių" sąrašą skaitydamas paskutinę Deivido Vatsono (David Watson), gerai žinomo anglų pamokslininko ir rašytojo, knygą *„Nebijok jokio blogio" (Fear No Evil)*. Pakirstas gaubtinės žarnos vėžio pačioje karjeros viršūnėje, Vatsonas subūrė aplink save krikščionis draugus ir leidosi į desperatišką tikėjimo kelionę. Būdamas iškilus charizmatinio judėjimo vadovas, Vatsonas ir dauguma jo draugų buvo įsitikinę, kad Dievas sunaikins vėžį ir stebuklingai jį išgydys.

Laikui bėgant vis labiau silpstantis Vatsonas turėjo siekti kitos rūšies tikėjimo, kokį lavino laiško Hebrajams 11 skyriaus antroje dalyje minėti šventieji. Jam reikėjo tikėjimo, kuris palaikė Jobą tamsiausiomis valandomis, o jo knyga pasakoja, kaip jis įgijo šį tikėjimą.

Deividas Vatsonas parašė paskutinius knygos žodžius sausį, o mirė vasarį. Daugelis žmonių priėmė šią knygą su nusivylimo gaidele – jie labiau tikėjosi pasakojimo apie antgamtišką išgydymą. Bet Dž. I. Pakeris (J. I. Packer), parašęs knygos pratarmę po Vatsono mirties, vertino knygą kaip atgaivinusią senovinę krikščioniškų knygų apie „meną mirti" tradiciją. Dar visai neseniai gera

mirtis buvo suvokiama kaip didžiausias dievobaimingo žmogaus pasiekimas, jo teisaus gyvenimo kulminacija.

Pakeris pateikia tokį įvertinimą:

> Faktas, kad Deividas iki pat paskutiniojo puslapio vylėsi taip ir nesulaukto antgamtinio išgydymo, nėra toks svarbus. Nors Dievas ne visada parodo savo tarnams tikrąją knygų, kurias pats paskatina juos parašyti, prasmę, Jo Apvaizdos numatymu knygos *„Nebijok jokio blogio"* tema yra pergalė prieš mirtį – ne stengiantis jos nematyti, ne būti nuo jos apsaugotam, bet žvelgiant ir žengiant tiesiai į ją žinant, kad tikinčiajam mirtis yra šlovės prieangis.
>
> Remdamasis savo teologija, Deividas tikėjo iki pat galo, kad Dievas norėjo išgydyti jo kūną. Remdamasis savąją, manau, kad Dievas akivaizdžiai norėjo pasiimti Deividą namo ir išgydė visą jo asmenį įvesdamas į šlovę taip, kaip vieną dieną Jis išgydys mus visus. Sakyčiau, kad sveikata ir gyvenimas giliausia šių žodžių prasme tai ne tai, *nuo ko* mes mirštame, bet *kam mirštame.*[9]

8 SKYRIUS

Rankos per trumpos kumščiuotis su Dievu

Vieni sako, kad dievams esame kaip musės, kurias berniukai tingiai daužo vasaros dieną. Kiti sako, kad net žvirblio plunksna nekrenta ant žemės prieš Dangiškojo Tėvo valią.

TORNTONAS VEILDERIS
„Šventojo karaliaus Liudviko tiltas"
(Thornton Wilder. The Bridge of San Luis Rey)

Guli ligoninės lovoje, tavo gyvybė dirbtinai palaikoma plastmasiniais vamzdeliais, kyšančiais iš rankų ir nosies. Naikinantis tornadas sunaikino viską, ką turėjai. Viskas, ką uždirbai – namas, automobilis, santaupos, – dingo amžiams. Tavo šeima sunaikinta; niekas tavęs nelanko, išskyrus keletą ekscentriškų kaimynų. Tavo gyvybė kabo ant plauko.

Keliauji per įprastus gedulo etapus, o tavo maldos ir klausimai pilni kartėlio. *Jei tik Dievas aplankytų mane asmeniškai ir duotų man atsakymus,* – sakai sau. – *Noriu Juo tikėti, bet kaip? Tai, kas nutiko, prieštarauja viskam, ką žinau apie mylintį Dievą. Jei tik galėčiau nors kartą Jį pamatyti ir išgirsti Jo paaiškinimą, kodėl turiu tai patirti, tada galėčiau ištverti.*

Vieno žmogaus, labai panašaus į aprašytąjį, noras buvo patenkintas. Jobą, nekaltai kenčiančiųjų prototipą, asmeniškai aplankė Dievas ir atsakė jam iš viesulo. Dievo atsakymas Jobui yra viena ilgiausių Jo kalbų Biblijoje, ji pateikiama paties išsamiausio Biblijos traktato apie kančią pabaigoje, todėl ją verta panagrinėti atidžiau. Galbūt Dievas jau užrašė, ką pasakytų mums tiesiogiai.

Pirmiausia, prisiminkime aplinkybes. Ką Dievas galėjo pasakyti Jobui? Jis galėjo švelniai uždėti ranką Jobui ant galvos ir pasakyti, kaip labai užaugs jo asmenybė per šį išbandymų laiką. Jis galėjo išreikšti pasididžiavimą Jobu, kuris ką tik laimėjo Jam lemiamą pergalę: „Jobai, žinau, kad patyrei nepelnytų bėdų, bet tu nepalūžai. Nežinai, ką tai reiškia man ir visai visatai." Dievas galėjo perskaityti paskaitą apie būtinybę išsaugoti žmogaus laisvę ar tragiškas nuopuolio pasekmes. (Jis galėjo net apšviesti Jobą apie skausmo vertę ir paaiškinti, koks žymiai blogesnis būtų jo gyvenimas sergant raupsais!)

Keletas malonių frazių, užuojautos šypsena ar trumpas paaiškinimas, kas įvyko, – nors vienas iš šių dalykų būtų padėjęs Jobui. Bet Dievas nepadarė nieko panašaus. Priešingai, jis Jobui atmokėjo tuo pačiu, kreipėsi į jį agresyviai.

> Kas temdo mano užmojį, kalbėdamas neapgalvotais žodžiais?
> Susijuosk diržu strėnas kaip vyras; aš tavęs klausiu, o tu man atsakyk!
> (38: 2–3)

Taip pradėjęs, Dievas užverčia Jobą lavina klausimų, ne atsakymų, beveik nekreipdamas dėmesio į trisdešimt penkis debatų apie skausmo problemą skyrius.

Gamtos pamoka

Daug buvo pasakyta apie didingą Dievo kalbą Jobo 38–41 skyriuose. Šioje ištraukoje, kuri galėtų būti pranešimas ekologinei draugijai, Dievas leidžiasi su Jobu į verbalinę kelionę po gamtos stebuklus. Mane taip pat žavi nuostabūs aprašymai, bet kartu kyla sumišimo jausmas. Koks šios kalbos tikslas, ir dar tokiu metu?

Skaitytojai, kurie susižavėję cituoja ištraukas iš šios Dievo kalbos arba išsiuvinėja ir pakabina poetiškus aprašymus kaip šūkius ant sienų, greičiausiai pamiršta aplinkybes, kuriomis Jobas girdėjo tuos didingus žodžius: jis buvo benamis, vienišas, nuogas, nusėtas opomis ir be vilties. Koks puikus metas paskaitai apie gamtos grožį! Kodėl Dievas išsisuka nuo klausimų, kurie kankino vargšą Jobą?

Visiškai prislėgtai auditorijai Dievas traukia giesmę apie dieviško džiaugsmo perlus. Jis priminė

> *Saulėtekį:* „Argi kada nors savo gyvenime esi įsakęs, kad ateitų aušra ir prasidėtų diena?“
>
> *Lietų ir sniegą:* „Argi esi kada nors įžengęs į sniego sandėlius ir matęs krušos išteklius?“ „Kas ledo motina? Kas dangaus šerkšno gimdytoja?.. Kas išlieja dangaus vandens ąsočius, kai žemės dulkės sukietėja ir grumstai sulimpa?“
>
> *Audrą su perkūnija:* „Kas iškirto griovį lietaus srautams ir kelią perkūnijos debesiui?.. Argi gali siųsti žaibus su pavedimu ir ar jie tau sakys: „Tavo paslaugoms!“?“
>
> *Liūtus:* „Argi gali sumedžioti grobį liūtei ar nuraminti jauniklių alkį, kai jie tykoja savo urve ar guli pasalomis savo guolyje?“

Kalnų ožkas: „Ar tu žinai metą, kada kalnų ožkos ožkuojasi ir ar stebi, kai stirnos vaikuojasi?“
Laukinius asilus: „Kas paleido laukinį asilą? Kas atrišo jam pančius? Aš padariau dykumą jo namais, druskingąsias žemes jo buveine. Iš miesto sąmyšio jis šaiposi ir varovo šauksmų negirdi.“
Strutį: „Stručio sparnai smagiai plazdena, bet jie neturi plunksnų... Juk Dievas padarė jį kvailą ir nedavė jam supratimo. Tačiau kai išskleidęs sparnus jis leidžiasi bėgti, padaro gėdą žirgui ir raiteliui.“
Arklį: „Argi tu teiki žirgui stiprybę, ar tu apdengei sprandą jam karčiais? Argi tu šokdini jį kaip žiogą ir gąsdini žmones jo piktu prunkštimu?“
Paukščius plėšrūnus: „Argi iš tavęs išmoko sakalas skraidyti ir išskleisti sparnus pietų link? Argi tavo įsakymu erelis sklando ir aukštai suka lizdą?“ (iš Jobo 38–39)

Sėlinančios liūtės, sklendžiantys ereliai, žaibo blyksniai, krokodilai, laukiniai jaučiai – Dievas aprašo Jobui šiuos ir daug kitų tvarinių su pasitenkinimu ir džiaugsmu kaip išdidus menininkas. Kiekvienas aprašymas tiesiogiai ar numanomai baigiasi klausimu: „Jobai, ar esi pakankamai galingas, kad pakartotum šiuos žygdarbius? Ar esi pakankamai išmintingas valdyti pasaulį?.. Ar tavo ranka galinga kaip Dievo, ar tavo balsas gali taip griaudėti?“ Dievas net griebiasi sarkazmo (38:21): „Tu tai žinai, nes ten kadaise gimei. Ir tavo metų skaičius didelis!“

Dievo žodžiai užgriūna Jobą neatremiama jėga ir paskatina jį pasiduoti ir atgailauti. „Žinau, kad tu gali visa padaryti; ką tik užsimoji, tą gali įvykdyti. <...> Iš tikrųjų kalbėjau apie tai, ko nesupratau, apie dalykus, viršijančius mane savo nuostabumu, kurių neišmaniau.“ (42:2–3)

Ar Dievas atsakė Jobui į klausimus apie kančią ir neteisybę? Tiesą sakant, ne. Jis, atrodo, tyčia išvengė logiško ir tiesioginio paaiškinimo. (Manau, ironiška, kad tiek daug žmonių rašė knygas siekdami apginti Dievo reputaciją nuo šios keblios skausmo problemos, kai pats Dievas nematė reikalo gintis) Kodėl tuomet Jo tonas toks kovingas? Ko Dievas nori iš Jobo?

Dievas paprasčiausiai norėjo pasitikėjimo išpažinimo. Už visos nuostabios poezijos slypi paprasta žinia: *„Jobai, nežinai šiek tiek daugiau, kaip veikia fizinė visata, nenurodinėk man, kaip valdyti moralinę visatą."*

Jei mes, kaip Jobas, tiek nedaug težinome apie pasaulio, kuriame gyvename, kurį galime pamatyti ir liesti, stebuklus, kas tokie esame, kad teistume Dievą už tai, kaip Jis morališkai valdo visatą? Kol nesame pakankamai išmintingi sukelti pūgą ar net pagaminti vieną tobulą snaigę, neturime pagrindo paduoti Dievo į teismą. Tegul kiekvienas, kuris ruošiasi apkaltinti Dievą, pasvarsto, koks didis yra Dievas, kurį kaltina.

Visatą valdyti sugebantis Dievas yra pakankamai išmintingas apsaugoti savo vaiką Jobą, nepaisant to, kaip viskas atrodo tamsiausiomis akimirkomis. Dievas, kuris buvo pakankamai išmintingas sukurti mane ir pasaulį, kuriame gyvenu, yra pakankamai išmintingas mane sergėti.

Bestselerio klaida

Būtent Dievo kalba Jobo knygos pabaigoje yra viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl negaliu sutikti su gerai parašytos populiarios knygos apie skausmo problemą *„Kai blogi dalykai nutinka geriems žmonėms" (When Bad Things Happen to Good People)* išvada.

Rabis Haroldas Kušneris (Rabbi Harold Kushner) ją parašė sūnui mirus nuo progerijos, žiaurios genetinės ligos, kuri taip pagreitino senėjimo procesą, kad berniukas nupliko, susiraukšlėjo, nusilpo ir galiausiai mirė.

Knygoje, kuri netikėtai tapo bestseleriu, Kušneris aiškina, kad jis išmoko priimti Dievo meilę, bet pradėjo abejoti Dievo galia. Jis pradėjo tikėti, kad Dievas yra geras ir nekenčia matyti, kaip kenčiame, bet tiesiog nėra pakankamai galingas, kad išspręstų šio pasaulio problemas, tokias kaip vaikai, sergantys progerija. Kančia egzistuoja šioje planetoje, nes „net ir Dievui yra sunku suvaldyti šį chaosą" ir Dievas yra „teisingumo Dievas, o ne galybių Dievas".[1] Kitaip tariant, Dievas yra pasipiktinęs dėl kančių šioje planetoje kaip ir bet kuris kitas, bet Jo rankos yra surištos.

Kušnerio knyga tapo bestseleriu, nes žmonėms ji pasirodė paguodžianti. Rabis išsakė tai, kuo jie visuomet norėjo tikėti: kad Dievas trokšta padėti, bet negali. Kai šaukiamės Dievo, kad padėtų išspręsti mūsų problemas, mes tiesiog per daug iš Jo tikimės. Mes lyg ir norėtume, kad Kušnerio idėjos būtų tiesa. Bet ar tokia yra tiesa?

Jei Kušneris atrado paslėptas tiesas apie Dievą, kodėl Dievas neatskleidžia tų tiesų savo kalboje Jobui? Tą Biblijos knygą galima visai pelnytai pavadinti „Kai blogiausi dalykai atsitiko vienam iš geriausių žmonių". Galutinė kulminacinė scena Dievui buvo tobula proga prisipažinti neturint pakankamai galios, jei tai iš tiesų buvo problema. Jobas tikrai būtų priėmęs tokius Dievo žodžius: „Jobai, apgailestauju dėl visko, kas įvyko. Tikiuosi, supranti, kad niekaip nesu su tuo susijęs. Jobai, norėčiau tau padėti, bet aš tikrai negaliu."

Vietoj to, Jobo 38–41 skyriuose pateikiamas įspūdingas Dievo galios aprašymas, lygiavertis bet kuriai kitai Biblijos ištraukai.

Dievas nei karto neatsiprašė Jobo, kad Jam nepakanka galios; o Jo verbalinės fugos apie stručius, laukinius jaučius, pūgas ir žvaigždynus kaip tik ją pabrėžė.

Jei Dievas nėra toks galingas, kodėl girtis savo galia Jis pasirinko pačią blogiausią situaciją, kai Jo galia buvo labiausiai abejotina? Elis Vyzelis (Elie Wiesel) turbūt įžvalgiausiai pakomentavo Rabio Kušnerio vaizduojamą Dievą: Jei tai ir yra Dievas, manau, kad Jis turėtų atsistatydinti ir tegul kas nors kompetentingesnis užima Jo vietą.

Atsakas, ne priežastis

Nors Dievo kalba atsakė į Jobo klausimus, galbūt neatsakė į mūsų. (Žvelgdami atgal, galbūt sunkiai suprasime, kodėl Jobas jautėsi toks patenkintas iš pažiūros išsisukinėjančiu atsakymu, bet mes juk negirdėjome Dievo kalbant iš viesulo.) Galų gale, tuštumą užpildė Dievo buvimas. Bet ko galime pasimokyti mes, kurie neturėjome privilegijos girdėti Dievo kalbos asmeniškai?

Mano nuomone, Jobo knyga sustiprina modelį, kuriuo vadovavosi Jėzus Evangelijos pagal Luką 13 skyriuje ir Evangelijos pagal Joną 9 skyriuje. Kančia apima du pagrindinius klausimus: (1) *priežasties*– „Kodėl aš kenčiu? Kas tai padarė?" – ir (2)*atsako.* Prieš nuspręsdami, kaip reaguoti, daugelis iš mūsų pirma instinktyviai siekiame išsiaiškinti mūsų skausmo priežastį. Bet Dievas nesuteikia Jobui šios galimybės. Jis nukreipia dėmesį nuo klausimo apie priežastį prie klausimo apie atsaką.

Lyg Dievas būtų pastatęs sieną tarp šių dviejų atsakomybės sričių. Jis visiškai prisiima atsakomybę už visatos valdymą su visomis susijusiomis problemomis. Tokiam kaip Jobas, kuris su-

telkia dėmesį į šias problemas, Dievas turi vieną patarimą: „Baik verkšlenti. Net neįsivaizduoji, apie ką tu šneki." Arba, kaip išreiškė Frederikas Biuchneris (Frederick Bűchner), „Dievas nepasiaiškina. Jis prasprogsta. Jis klausia Jobo, kas šis manosi esąs. Jis sako, kad bandyti paaiškinti dalykus, kurių prašo Jobas, yra tarsi bandyti paaiškinti Einšteiną jūros geldelei... Dievas neatskleidžia savo didingų planų. Jis atskleidžia save."[2]

O Jobui reikėjo rūpintis tik vienu dalyku – savo atsaku. Dievas taip ir nepaaiškino Jobo kančių kilmės, bet nukreipė dėmesį į ateitį. Tragedija jau įvyko– *ką dabar* tu darysi? Laužydamas galvą, kas dėl to kaltas, jis niekur nenukeliaus; jam reikėjo prisiimti atsakomybę už savo atsaką, vienintelę sritį, kurią valdyti turėjo jis, ne Dievas.

Šis biblinis modelis yra toks nuoseklus, kad turiu daryti šią išvadą: kenčiančiam krikščioniui svarbiausias klausimas nėra „Ar Dievas už tai atsakingas?", bet „Kaip turėčiau reaguoti šiam baisiam dalykui nutikus?" Dėl šios priežasties daugiau nebeskirsime tiek daug dėmesio teoriniams klausimams apie kančią. Užuot kalbėję apie teoriją, sutelksime dėmesį į asmeninius realių žmonių, kurie reaguoja į skausmą, pavyzdžius.

Bent jau Biblijoje skausmo problema yra ne tiek filosofinė mįslė, kiek žmonių reakcijos ir ištikimybės išbandymas. Kaip pasakė Floridos pastorius Styvenas Braunas (Stephen Brown) – to nereikia priimti pažodžiui, – kaskart nekrikščioniui susirgus vėžiu, Dievas leidžia vėžiu susirgti kokiam krikščioniui, kad pasaulis galėtų pamatyti skirtumą.

Kokį skirtumą? Koks atsakas yra geriausias? Biblija dažnai pateikia tvirtą, bet nerimą keliantį atsakymą:

> Laikykite, broliai, tikru *džiaugsmu*, kad pakliūvate į visokius išmėginimus. Supraskite: jūsų tikėjimo išmėginimas gimdo ištvermę, o ištvermė tesubręsta darbu, kad jūs taptumėte tobuli, subrendę ir nieko nestokojantys. (Jokūbo 1:2–4)
>
> Mylimieji, nesistebėkite, kad degina jus ugnis, lyg jums būtų atsitikę kas nepaprasta, nes taip darosi jums išmėginti. Verčiau *džiaukitės* dalyvaudami Kristaus kentėjimuose, kad ir tada, kai jo šlovė apsireikš, galėtumėte džiūgauti ir linksmintis. (1 Petro 4:12–13)
>
> Tuomet jūs *džiaugsitės*, nors dabar ir reikia truputį paliūdėti įvairiuose išmėginimuose. (1 Petro 1:6–7)

Ideali biblinė nuostata dėl kančios turbūt geriausiai atsiskleidė per nesutarimą tarp Pauliaus ir Korinto krikščionių. Susierzinęs Paulius parašė ir išsiuntė griežtą laišką.

Vėliau tai apmąstydamas jis rašo: „Jeigu aš ir buvau nuliūdinęs jus laišku, tai šito nesigailiu. Jei aš ir apgailestavau, nes anas laiškas, matyt, kurį laiką buvo jus nuliūdinęs, tai dabar džiaugiuosi, žinoma, ne dėl to, kad jums teko nuliūsti, bet kad nuliūdimas atvedė jus į atgailą. Jūs buvote nuliūdę pagal Dievo valią <...>“ (2 Korintiečiams 7:8–9).

„Nuliūdimas atvedė jus į atgailą“ – taip Paulius glaustai apibendrina kančios vaidmenį. Jis pabrėžia, kad Biblijoje dėmesys sutelkiamas į atsaką, ne į priežastį. Šis apibendrinimas visiškai atitinka tai, kaip Jėzus paaiškino dvi savo bendraamžių tragedijas (Luko 13): „Ne, sakau jums, bet jei *neatsiversite*, visi taip pat pražūsite.“

Kažkas išugdyto

„Džiaukitės!“ „Laikykite džiaugsmu!“ Kuo šie patarimai skiriasi nuo nejautraus ligonio lankytojo, kuris ateina šypsodamasis ir ragina „žiūrėti iš gerosios pusės“? Kiekvieną Biblijos ištrauką

skaitykime toliau, nes po kiekvieno tokio patarimo kalbama apie gerus vaisius, kurių siekiama. Kentėjimas kažką *užaugina*. Jis nėra bevertis, jis mus perkeičia.

Vartodami tokius žodžius, kaip „Džiaukitės!“, apaštalai visai neragino šypsotis kenčiant arba apsimesti, lyg nieko nenutiko. Kristus arba Pauliaus, reaguodami į skausmą, laikėsi visiškai kitokių nuostatų. Jei minėtos nuostatos būtų pageidautinos, tikslas būtų pasitikėjimas savimi, o ne vaikiškas pasitikėjimas Dievu.

Ten taip pat nėra jokių mazochistinių mėgavimosi skausmu užuominų. „Džiaugtis kentėjimais“ nereiškia, kad krikščionys turėtų apsimesti laimingi dėl tragedijos ir skausmo, kai jie nori verkti. Vietoj to Biblija nukreipia dėmesį į galutinį rezultatą, kuriam pasiekti Dievas mūsų gyvenimuose gali panaudoti kančią. Tačiau tai įmanoma tik tuomet, jei įsipareigojame Juo pasitikėti, o šį įsipareigojamo procesą ir galima apibūdinti kaip džiaugsmą.

Laiške Romiečiams 5:3–5 šis procesas padalinamas į etapus: „Mes taip pat didžiuojamės sielvartais, žinodami, kad sielvartas gimdo ištvermę, ištvermė – išmėgintą dorybę, išmėginta dorybė – viltį. O viltis neapgauna, nes Dievo meilė išlieta mūsų širdyse Šventosios Dvasios, kuri mums duota.“ Gana paprasta – tokia charakterio savybė kaip ištvermė išugdoma *tik* sunkiomis aplinkybėmis. Pagalvokite apie tai: asmuo, kuris visada gauna, ko nori, neturi galimybės išsiugdyti ištvermės arba kantrybės. Kančia gali būti viena iš priemonių šioms gerosioms savybėms išugdyti.

Taigi apaštalų raginimas „Džiaukitės!“ įgyja prasmę. Jokūbas nesako „Džiaukitės *išbandymais,* į kuriuos pakliuvote“, bet „Laikykite, broliai, tikru džiaugsmu, kad pakliūvate į visokius išmėginimus <...>“. Žodžių prasmė labai skiriasi. Pirmoji frazė

ragina džiaugtis pačiu skausmu, o antroji ragina džiaugtis skausmo suteikta proga augti. Mes džiaugiamės ne pačia kančia, bet tvirtu žinojimu, kad skausmas gali būti perkeistas. Vertė slypi ne skausme, bet tame, kaip juo pasinaudojame. Skausmas nebūtinai turi būti beprasmis ir todėl mes džiaugiamės mūsų tikėjimo objektu – Dievu, kuris gali padaryti šį perkeitimą.

Dar po kelių skyrių nuo šios išsamios analizės, pateiktos laiško Romiečiams 5 skyriuje, Paulius radikaliai pareiškia: „Be to, žinome, kad viskas išeina į gera mylintiems Dievą <...>“. Kartais šis teiginys iškreipiamas taip: „Tik geri dalykai nutiks tiems, kurie myli Dievą.“ Paulius kalbėjo kaip tik priešingai. Likusioje 8 skyriaus dalyje jis įvardija, kokius „dalykus“ jis turėjo omenyje: problemas, sunkumus, persekiojimus, badą, nuogumą, pavojus, smurtą – vargus iš savo autobiografijos puslapių. Vis dėlto, kaip puikiai parodo apaštalo gyvenimas, Dievas panaudojo net tuos dalykus, kad įgyvendintų savo valią Pauliuje ir per Paulių. Būtų tiksliau sakyti, kad Dievas veikė *Pauliuje* per atšiaurias aplinkybes, nei teigti, kad jis veikė pačias aplinkybes.

Ar Dievas sukelia kančias mūsų gyvenimuose, kad pasiektų šių gerų rezultatų? Prisiminkime modelį, atskleistą Jobo knygos pabaigoje. Klausimus apie priežastis būtina palikti Dievui; nesitikėkime suprasti atsakymų į juos. Neturime teisės spėlioti: „Kai kurie giminaičiai įtikėjo Kristų per laidotuves – turbūt dėl to Dievas pasiėmė šį žmogų namo.“ Vietoj to mūsų užduotis yra *atsakas*. Paulius ir kiti Naujojo Testamento autoriai primygtinai tvirtina, kad jei reaguosime pasitikėdami Dievu, Jis, be abejonės, panaudos tai mūsų labui. Kaip pranašiškai pasakė pats Jobas: „Bet kenčiantįjį Dievas išgelbsti per jo kančią ir jo ausį atveria per nelaimę.“ (36:15)

Mintis, kad kančia gali būti produktyvi, suteikia mūsų skausmo

patirčiai naują dimensiją. Žmonės gana noriai iškenčia tikslingą skausmą – tai gali patvirtinti sportininkai ir nėščios moterys. Pagal Bibliją, tinkamas krikščioniškas atsakas į kančią žmogui, gulinčiam ligoninės lovoje, suteikia panašią viltį. Kai pasitikime Dievu ir tikime, kad Jo Dvasia keis mus pagal Jo paveikslą, mumyse gimsta tikra viltis, kuri „neapgauna". Dėl patirtų kančių mes tiesiogine šių žodžių prasme galime tapti geresniais asmenimis. Skausmas, kad ir koks beprasmis tuo metu atrodytų, gali būti perkeistas.

Kur Dievas, kai skauda? Jis yra *mumyse*– ne dalykuose, kurie skaudina – ir padeda paversti bloga į gera. Galime drąsiai teigti, kad Dievas padaro kažką gera iš blogio, bet negalime sakyti, kad, tikėdamasis sukurti kažką gero, Jis sukelia blogį.

Marijos kelionė

Kartą kalbėjome su dr. Polu Brandu apie krikščionis, kurie patyrė didelių kančių. Kai jis papasakojo keletą istorijų, paklausiau, ar skausmas pakreipė tuos žmones link Dievo, ar nuo Jo. Ilgokai pamąstęs, jis atsakė, kad jų reakcijos buvo skirtingos. Vieni šliejosi arčiau Dievo, kiti su kartėliu traukėsi tolyn. Atrodo, kad pagrindinis skirtumas slypėjo tame, į ką jie nukreipė savo dėmesį. Tie, kurie pernelyg rūpinosi klausimais apie priežastį („Ką aš padariau, kad to nusipelniau? Ką Dievas bando man pasakyti? Ar esu baudžiamas?"), dažnai atsisuko prieš Dievą. O pergalingieji kentėtojai prisiėmė asmeninę atsakomybę už savo reakciją ir pasitikėjo Dievu nepaisydami nepatogumo.

Tuomet dr. Brandas papasakojo man apie vieną garsiausių savo pacienčių – Mariją Vergyz (Mary Verghese).*

---

* Marijos istorija aprašyta Dorotės Klark Vilson (Dorothy Clarke Wilson) knygoje *Take My Hands*.

Marija nesirgo raupsais. Ji dirbo gydytoja-rezidente Brando raupsų ligoninėje Indijoje. Vieną dieną ji išvyko į iškylą automobiliu, kurį vairavo jaunas studentas, norintis parodyti savo drąsą. Nuvažiavęs kelias mylias paskui lėtą mokyklinį autobusą, susierzinęs vairuotojas susiruošė lenkti ir nuspaudė akceleratoriaus pedalą iki galo. Priešais pamatęs kitą automobilį, jis instinktyviai siekė stabdžių pedalo, bet netyčia spustelėjo akceleratorių. Automobilis nuslydo nuo tilto ir stačia krantine nudardėjo žemyn.

Marija Vergyz, jauna perspektyvi gydytoja, gulėjo nejudėdama šlaito apačioje. Jos veidas buvo giliai perrėžtas nuo skruostikaulio iki smakro. Jos kojos kabėjo kaip du nenaudingi pagaliai.

Keli kiti mėnesiai Marijai buvo beveik nepakeliami. Vasarą temperatūrai lauke pakilus virš 40 laipsnių, Marija gulėjo tvankiame ligoninės kambaryje įkalinta stuburo tempimo įtaise, apvilkta sintetine liemene ir sukaustyta plastmasiniame įtvare. Jai teko kęsti kankinančias terapijos valandas. Kiekvieną savaitę slaugytojos tikrino jos pojūčius ir kas kartą badant kojas ji nieko nejautė.

Pastebėjęs, kaip ji grimzta į neviltį, dr. Brandas apsilankė jos kambaryje. „Marija, – tarė jis, – manau, kad atėjo laikas pradėti galvoti apie tavo, kaip gydytojos, profesinę ateitį.“ Iš pradžių ji pamanė, kad daktaras juokauja, bet Brandas patikino, kad ji galės ypatingai užjausti ir suprasti kitus pacientus. Ji ilgai svarstė jo pasiūlymą abejodama, ar kada nors galės pakankamai valdyti savo kojas, kad galėtų dirbti gydytoja.

Pamažu Marija pradėjo dirbti su raupsais sergančiais pacientais. Ligoninės darbuotojai pastebėjo, kad pacientų savigaila, beviltiškumas ir niūri nuotaika išnykdavo, kai Marija Vergyz būdavo

greta. Raupsuotieji pacientai šnibždėjosi tarpusavyje apie gydytoją invalido vežimėlyje (pirmąją Indijoje), kuri buvo neįgalesnė už juos ir kurios veidą darkė randas kaip ir jų. Neilgai trukus Marija Vergyz pradėjo asistuoti chirurginių operacijų metu – sėdimoje padėtyje tai buvo sunkus ir alinantis darbas.

Vieną dieną dr. Brandas susitiko Mariją, važiuojančią vežimėliu tarp ligoninės pastatų, ir paklausė, kaip ji jaučiasi. „Pradžioje jaučiausi tokia susipainiojusi ir sudaužyta, – atsakė ji, – bet dabar pradedu galvoti, kad gyvenime yra tam tikra tvarka."

Marijai dar teks iškęsti daug nepakeliamų gydymo valandų ir sudėtingą chirurginę stuburo operaciją. Visą gyvenimą ji kentės nuo šlapimo nelaikymo ir nuolat kovos su pragulomis. Bet dabar ji jautė kibirkštėlę vilties. Ji pradėjo suprasti, kad negalia nebuvo jai Dievo siųsta bausmė, pasmerkusi kančiai ir vargui. Vietoj to, ji gali būti perkeista į didžiausią jos, kaip gydytojos, privalumą. Sėdėdama invalido vežimėlyje ir šypsodamasi perkreipta šypsena, Marija akimirksniu užmegzdavo ryšį su neįgaliais pacientais.

Galiausiai Marija išmoko vaikščioti su ramentais. Vėliau ji gavo stipendiją dirbti Niujorko fizinės medicinos ir reabilitacijos institute ir galiausiai pradėjo vadovauti naujai įsteigtam Fizioterapijos mokyklos skyriui Velore, Indijoje.

Marija yra puikus pavyzdys žmogaus, kuris nieko nelaimėjo klausdamas, *kodėl* įvyko tragedija. Bet kai ji atsigręžė į Dievą ir pradėjo klausti, *kokiu tikslu,* ji išmoko pasitikėti, kad Jis padarys kažką gražaus iš jos gyvenimo. Taip pasirinkusi Marija Vergyz tikriausiai pasiekė kur kas daugiau, nei būtų pasiekusi įprastai, jei nelaimingas atsitikimas nebūtų įvykęs.

Marija Vergyz labai skiriasi nuo mano pažįstamų žmonių, kurie dėl patirtų kančių nusigręžė nuo Dievo. Apie savo ligą jie dažnai kalba su perdėtu susirūpinimu tarsi apie vienintelį dalyką savo gyvenime. Jie leidžia laisvai lietis savigailai, kuri tūno kiekviename iš mūsų.

Kenčiantis asmuo turi pasirinkimą. Jis gali nusisukti nuo Dievo iš pykčio ir nevilties. Arba priimti išbandymą kaip džiaugsmo galimybę. Jokiu būdu nesakau, kad Dievas myli vienos rūšies kenčiančiuosius ir atmeta kitus arba kad vieni yra „dvasingesni" nei kiti. Manau, kad Dievas supranta tiek žmones, kurie spardosi, kovoja ir klykia, tiek ir tuos, kurie atranda, kad kančia gali būti gailestingumo ir perkeitimo priemonė. (Atminkite, kad Dievui kur kas labiau patiko sąžiningi Jobo svaičiojimai nei pamaldūs jo draugų išvedžiojimai).

Dievas nereikalauja teisingo mūsų atsako sau tarsi būtų pavydus tėvas, kurio lūkesčius reikia patenkinti. Jis nukreipia mūsų dėmesį nuo priežasties prie atsako mūsų pačių, ne savo, labui. Iš tiesų, džiaugsmingas susitaikymas skatina savaiminį gijimą: džiaugsmo ir dėkingumo nuostata sumažina stresą, nuramina nervus, išsklaido baimes ir padeda sutelkti organizmo gynybą.

Ar mums tai tikrai padėtų, jei tiksliai žinotume, kodėl Dievas leidžia konkrečius kančios atvejus? Toks suvokimas sukeltų dar daugiau kartėlio. Bet kai pasitikėdami gręžiamės į Dievą, mūsų tikroji būklė pagerėja. Toks atsakas gali sugriauti mūsų perdėtą pasitikėjimą savimi ir pakelti mus į naują tikėjimo Dievu lygmenį. Jis gali perkeisti mūsų kančias ir išugdyti mumyse savybes, kurios turi išliekamąją, net amžiną, vertę.

Neprašau sveikatos ar ligos, gyvenimo ar mirties, bet prašau, kad panaudotum mano sveikatą ir ligą, mano gyvenimą ir mirtį savo šlovei... Tu vienintelis žinai, kas man naudinga; Tu esi suverenus valdovas; tebūnie man pagal Tavo valią. Duok arba atimk, bet kad tik mano valia sutaptų su Tavąja. Žinau tik viena, Viešpatie, kad yra gera Tave sekti ir yra bloga Tave įžeisti. Daugiau nežinau nieko, kas yra gera ar bloga. Aš nežinau, kas man yra naudingiausia – sveikata ar liga, turtas ar skurdas ar bet kas kitas visame pasaulyje. Šis pažinimas viršija žmonių ar angelų jėgas ir yra paslėptas tarp Tavo Apvaizdos, kurią garbinu, bet nesiekiu suvokti, slėpinių.

BLEZO PASKALIO MALDA[3]

III DALIS

Kaip žmonės reaguoja į kančią

9 SKYRIUS

Po nuopuolio

Skausmas, kurio negali pamiršti,
krenta lašas po lašo
ant širdies
kol nevilty
aplanko išmintis
per siaubingą Dievo malonę.

AISCHILAS

Mintys apie produktyvią kančios vertę ir lemiamą žmogaus atsako vaidmenį skamba gerai teoriškai, bet maža žmonių, kuriems rūpi teorinės kančios. Svarbus klausimas yra toks: „Ar šie principai veikia tikrose gyvenimo situacijose?"

Norėdamas sužinoti daugiau, aplankiau du krikščionis, kurie kasdien kovoja su kūno ir sielos skausmu, kuris kartais įsisiautėja

nekontroliuojamai. Abu buvo pakirsti pačiame žydėjime; nuo tos dienos jų tapatybes daugeliu atžvilgių apibrėžia jiems nutikusios nelaimės. Tačiau jųdviejų, Brajano Sternbergo (Brian Sternberg) ir Džoni Erikson Tada (Joni Eareckson Tada), žmogiškos reakcijos buvo skirtingos. Jų kančios patirtis buvo tokia visa apimanti, kad kiekvienas iš jų nusipelno atskiro skyriaus.

1963 m. liepos 2 d. Brajanas Sternbergas nukrito iš trijų metrų aukščio ir šis vienos sekundės kritimas visiškai pakeitė jo ir jo šeimos gyvenimą. Vidurinėje mokykloje Brajanas atsidėjo nelabai populiariai sporto šakai – šuoliams su kartimi. Jam patiko, kaip tokie skirtingi veiksmai susilieja į vientisą grakštų šuolį: kaip jis ima bėgti takeliu, kaip suvirpa įsmeigta kartis, kaip sulinkusi kartis su žvėriška jėga pradeda traukti aukštyn, kaip jis kyla pėdomis aukštyn, kaip trumpam pakimba nesvarumo būsenoje virš skersinio ir šiurpiai neria žemyn į oro pagalves.

Brajanui nepakako tobulai įvaldyti šuolių techniką. Žinodamas, kad papildomos treniruotės gali suteikti jo kūnui nedidelį pranašumą, jis pradėjo lankyti ir gimnastiką. Gimnastika – jėgos baletas – turbūt yra didžiausia sporto pretenzija į meną. Beveik kasdien po pamokų Brajanas traukdavo į sporto salę šokinėti su kartimi ir daryti šuolius ant batuto. Jis išmoko suktis ore, padaryti kilpą ir salto, mėgaudamasis savo kūno meistriškumu. Šuoliams su kartimi būtina griežta kontrolė ir drausmė; gimnastikoje jis pasijuto laisvas.

Kaip Vašingtono universiteto pirmakursis, Brajanas pasiekė nacionalinį koledžų pirmakursių rekordą, lygų 4 m ir 85 cm. Kitais metais sporto žurnalai įvertino jį kaip geriausią pasaulio šuolininką su kartimi. Tai buvo 1963-ieji. Džonas Kenedis buvo JAV

prezidentu, o populiariausia pramoga – triuškinti rusus. Atrodė, tarsi JAV jau turėjo nugalėtoją – Brajaną Sternbergą – ir pasaulis atkreipė dėmesį į šį devyniolikmetį.

1963 m. Brajanas beveik kiekvieną savaitę patekdavo į sporto spaudos antraštes. Neįveiktas lauko varžybų čempionas dar pasiekė Amerikos uždarų patalpų rekordą. Tuomet su 5 metrų ir 8 centimetrų šuoliu jis pasiekė savo pirmąjį pasaulio rekordą. Vieną po kito Brajanas gerino rekordus – 5 metrai ir 5 centimetrų, 5 metrai ir 8 centimetrų – tapdamas NCAA ir AAU čempionu. Kiti elitiniai šuolininkai su kartimi nepadarė jokios pažangos, Brajanas kilo aukštyn.

Sternbergams tai buvo laimingos dienos. Jie visi žinojo, kad šlovė yra trumpalaikė, nes lengvaatlečių karjera trumpa. Bet visai šeimai buvo smagu sušokti į automobilį ir važiuoti pamatyti, kaip Brajanas pats vienas sukviečia pilną stadioną aistruolių ir priverčia juos šėlti.

Viskas pasikeitė liepos 2-ąją, praėjus trims savaitėms po Brajano paskutinio pasaulio rekordo. Dabar, po kelių dešimtmečių, Brajanas Sternbergas vis dar tęsia kovą, tik šįkart varžybos kur kas beviltiškesnės. Daugiau nėra jokių šuolių su kartimi.

Nelaimingas atsitikimas

Išbandymas prasidėjo, kai Brajanas griebė savo megztinį ir sušuko: „Mama, važiuoju prasimankštinti stadione." Pervažiavęs per upę, jis nuvyko į Vašingtono universitetą ir pradėjo gimnastikos apšilimo pratimus. JAV lengvosios atletikos komanda rengėsi kelionei į Sovietų Sąjungą, todėl Brajanui treniruotės buvo būtinos. Štai kaip Brajanas aprašo, kas atsitiko:

Pati baisiausia akimirka šokinėjant ant batuto yra atsispyrimas, kai kyli aukštyn. Tą akimirką net labiausiai patyręs gimnastas nei iš šio, nei iš to kartais patiria panikos jausmą, kuris neišnyksta tol, kol jis saugiai nenusileidžia ant batuto. Pašokant panika apėmė ir mane. Ore praradau orientaciją ir maniau, kad nusileisiu ant rankų ir kojų, kaip jau kelis kartus nutiko panikai užėjus. Vietoj to nusileidau ant galvos.

Išgirdau kaklo triokštelėjimą, tuomet visi pojūčiai dingo. Rankos ir kojos šokinėjo ant batuto priešais mane, bet nejaučiau jų. Nelaukdamas, kol nustos, kiek galėdamas šaukiau: „Aš paralyžiuotas", bet vos girdimai, nes negalėjau giliai įkvėpti. Paralyžius paveikė kvėpavimą.

Negalėjau nieko padaryti. Negalėjau pajudėti. Iš pradžių išsigandau, tuomet be jokios priežasties panika praėjo. Į mane žiūrintiems žmonėms pasakiau: „Nejudinkite manęs, ypač nejudinkite kaklo." Vienu metu, kai beveik negalėjau kvėpuoti ir jaučiau, kad alpstu, pamenu, pasakiau bičiuliui apie gaivinimą burna į burną: „Daryk viską, bet nelenk galvos atgal."

Belaukiant gydytojo, mane kelis kartus apėmė sielvartas. Tai buvo ne fizinis skausmas: mane visiškai gniuždė mintis apie tai, kas man nutiko. Bet tuo metu galvojau tik apie artimiausią ateitį. Dar nebuvau pradėjęs galvoti, kad galbūt niekada nevaikščiosiu.[1]

Gydytojai nedaug žino apie stuburo smegenų sistemą, nes negali jos lengvai tirti nesužeidę paciento. Pirmąsias keturiasdešimt aštuonias valandas jie nežinojo, ar Brajanas išgyvens. Kai jis išgyveno, jie galėjo tik spėlioti, kiek judėjimo laisvės jis atgaus.

Kitas aštuonias savaites Brajanas pragulėjo sukaustytas Fosterio rėme. Šis plieno ir drobės įtaisas abiejuose galuose turi vyrius, todėl slaugė galėjo Brajaną kas kelias valandas apversti, kad išvengtų pragulų ir kitų komplikacijų.

Ištraukus iš Fosterio rėmo, jis jau galėjo judinti galvą, nors to ilgą laiką ir nedarė dėl atmintyje įstrigusio siaubingo lūžtančio

kaklo garso. Brajanas taip pat galėjo pajudinti kelis pečių raumenis. Kaip šuolininkas su kartimi, jis visuomet išsiskyrė puikiai išvystytais pečiais; dabar šie raumenys pradėjo atrofuotis. Norėdami sulėtinti procesą, technikai prijungdavo prie raumenų elektrodus ir leisdami srovę priversdavo juos susitraukti. Brajanui buvo keista matyti nuosavus raumenis trūkčiojant, bet nieko nejausti.

Kurį laiką jis nejautė skausmo. Tiesą sakant, jokie pojūčiai nerodė, kad jis turėtų rankas, kojas ar liemenį. Jis jautėsi pakabintas, tarsi plūduriuojantis kambaryje. Jis net nejautė po savimi čiužinio.

Gulėdamas lovoje kaip galva be kūno, Brajanas pradėjo matyti lytėjimo haliucinacijas. Jis įsivaizdavo rankas ir kojas, kurias galėjo judinti kaip panorėjęs. Jis stipriai susikoncentruodavo į, tarkim, krepšinio kamuolį ir pasąmonė kažkokiu būdu atgaivindavo žaidimo kamuoliu prisiminimą ir perduodavo jį nervų sistemai. Pojūtis būdavo visiškai toks, lyg Brajanas laikytų kamuolį tarp savo delnų. Pradžioje šie žaidimai buvo įdomūs ir teikė jam vilties, kad vieną dieną jo lytėjimo haliucinacijos taps realybe.

Tačiau neilgai trukus šie žaidimai ėmė jį kamuoti. Krepšinio kamuolys prilipdavo prie įsivaizduojamų pirštų ir jis negalėdavo juo atsikratyti. Arba vietoj krepšinio kamuolio jis jausdavo skustuvo ašmenis. Aštrūs ašmenys pjovė jo rankas sukeldami kankinamą skausmą – įsivaizduoją, žinoma, bet labai tikrą Brajano skausmo tinklui. Kurį laiką jis negalėjo atsikratyti iliuzijos, kad prie kiekvieno piršto yra stipriai priveržta metalinė veržlė.

Naktimis prasidėjo košmarai – klastingi ir persekiojantys sapnai, kad jis kaip kokia musė ropinėja kambario sienomis ir lubomis. Kiti pojūčiai neturėjo jokios formos ir turinio – tai buvo tiesiog bekūniai siaubo pojūčiai. O po košmarų visada ateidavo

rytas; ir tai buvo daug blogiau, nes Brajanas negalėjo atsibusti iš realybės košmaro.

Jį netikėtai apimdavo emocinės depresijos priepuoliai, dar baisesni nei haliucinacijos. Brajanas matė, kaip jo atletiškas kūnas vysta prisitaikydamas prie neveiklos. Valandų valandas Brajanas spoksojo į tas pačias sienas, mintimis beviltiškai bandydamas priversti raumenis paklūsti smegenų komandoms. Po kiekvieno varginančio ir nesėkmingo bandymo jis krisdavo į vis gilesnę emocinę duobę. Gydytojams jis šaukdavo: „Daugiau nebegaliu. Nežinau, ką daryti. Nieko nevyksta. Negaliu pakęsti taip gulėti. Esu išsekęs. Jau taip ilgai bandau pajudėti, nebegaliu..."[2] Ašaros ir rauda užgniauždavo kvapą.

Kai depresija užliedavo lyg bangos, kokti iki vėmimo, Brajanas turėdavo keletą paguodos šaltinių, kuriais galėjo remtis. Jo draugė ir šeima buvo kartu. Jam rašė gerbėjai iš tokių pasaulio pakraščių, kaip Japonija ar Suomija. Kiekvieną dieną apie valandą tėvai skaitydavo laiškus ir atvirutes, kol emocijos įsiaudrindavo ir jie negalėdavo tęsti. Vienas septyniasdešimt devynerių metų vyras rašė: „Mano kūnas ligotas, bet stuburo smegenys dar geri. Norėčiau juos tau atiduoti."

Pasaulio sporto bendruomenė taip pat negailėjo paramos. Sovietų Sąjunga nukalė beprecedentį specialų medalį Bajanui pagerbti. Kanzas Sičio futbolo komanda Chiefs sužaidė labdaringas rungtynes jo medicininėms išlaidoms padengti.

Tačiau, praėjus keletui savaičių, niekas negelbėjo nuo depresijos. Gydytojai teikė mažai vilties – joks žmogus nevaikščiojo po tokios traumos kaip Brajano. Iš tos duobės jį ištraukė telefoniniai pokalbiai su Ešlende, Oregono valstijoje, vykusios Krikščionių sportininkų bendrijos konferencijos dalyviais. Daugiau nei

valandą Brajanas kalbėjo su sportininkais ir treneriais. Krikščionys sportininkai išreiškė tikį, kad Brajanas pasveiks, ir paskatino jį patį leistis į dvasines paieškas.

Kaip nurodo pats Bajanas, jis tapo krikščioniu praėjus trims mėnesiams po nelaimės. Jis suprato, kad niekuomet nevaikščios, nebent įvyktų stebuklas. Jis jokiomis pastangomis negalės pajudinti savo galūnių. Reikėjo, kad negyvi stuburo smegenų nervai būtų atkurti, o medicina to nepajėgė. Jis taip pat suprato, kad tikėjimas Dievu nėra sandoris: „Dieve, išgydyk mane ir aš Tavimi patikėsiu." Jis turėjo patikėti Dievu, nes Dievas buvo to vertas. Brajanas žengė šį rizikingą žingsnį.

Tuomet jis pradėjo melstis malda, kuri vis dar neatsakyta. Šimtus, tūkstančius kartų jis prašė Dievo to paties. Visas gyvenimas jam primena, kad malda nebuvo atsakyta. Jo maldos buvo visokios: pilnos kartėlio, maldavimų, nevilties, aistringo troškimo. Kiti žmonės taip pat už jį meldėsi: bažnyčios, studentai, sportininkų grupelės. Malda visuomet ta pati, bet atsakymo, kurio Brajanas trokšta ir kuriuo tiki, vis nėra.

Praėjus mažiau nei metams po nelaimingo atsitikimo, Brajanas žurnalo *Look* reporterei pasakė: „Tikėjimas yra būtinas žingsnis dviems dalykams pasiekti. Vienas iš jų yra išgydymas. Kitas yra širdies ramybė, jei nebūčiau išgydytas. Bet kurio iš jų pakaks." Bet dabar Brajanas mano kitaip. Jam egzistuoja tik vienas variantas – visiškas išgydymas.

Brajano pasaulis

Kad galėčiau pakalbėti su Brajanu, turėjau nuskristi į Sietlą, palikti jam žinutę ir sulaukti, kol jis pasijus pakankamai gerai priimti

lankytojus. Kaip jis pats sako: „Skausmas svyruoja nuo absurdiškai stipraus iki nepakeliamo."

Kas taip užgrūdino tikėjimą, kad šis išliko po ilgų kančios ir neatsakytų maldų metų? Laikui bėgant žmonių, kurie pradžioje prašė Brajanui fizinio išgydymo, maldos pasikeitė. Bet ne Sternbergų. Ar jie antžmogiai, ar tiesiog užsispyrėliai? Mąsčiau apie tai pirmą kartą važiuodamas į jų namus Sietle. Kiti žmonės mane įspėjo: „Keista, jie tiesiog atsisako susitaikyti su Brajano būkle."

Sternbergų namas stovi aukštai ant kalno virš Sietlo Ramiojo vandenyno universiteto. Į jį veda stati gatvė, kuria lyjant ar sningant automobiliai bejėgiškai slysta žemyn. Gatvė buvo sausa, todėl sėkmingai pasiekiau viršų. Ponia Helen Sternberg, daili, šviesiaplaukė Brajano motina, pasitiko mane prie durų. Ant stogo Brajano draugas reguliavo besisukančią radijo anteną. Sietlo vaizdas per plačius namo langus buvo pritrenkiantis. Kol slaugytojas ruošė Brajaną, dvidešimt minučių stebėjau, kaip gatvėmis dūzgia automobiliai, o upe plaukia laivai.

Lankytoją visų pirma nustebina, kaip visiškai Brajanas priklauso nuo kitų žmonių. Paliktas vienas bent keturiasdešimt aštuonioms valandoms, jis mirtų. Slaugytojai iš aukštųjų mokyklų ir Sietlo Ramiojo vandenyno universiteto jį prausia, sugirdo vaistus, jį maitina, palaiko vandens stiklines, kad galėtų atsigerti. Brajanas visada priešinosi šiai priklausomybei, bet ar jis gali rinktis? Jo kūnas guli ten, kur jį paskutinį kartą paliko slaugytojas.

Brajano galva yra normalaus dydžio, bet jo kūnas susitraukė dėl raumenų atrofijos. Jis išmoko valdyti pečių raumenis, kad galėtų šiek tiek pajudinti rankas. Jis gali paspausti jungiklius, pasukti rankenėles (nors ir sunkiai) ir net spausdinti naudodamas specialių įtaisą naudodamas tik vieną pirštą.

Visas Brajano gyvenimas slenka jo kambaryje, kuris yra ne didesnis nei vidutinis miegamasis. Garaže jis neturi dešimties pavarų dviračio, slidžių ar pačiūžų. Akimis jis parodė keletą daiktų kambaryje. Virš jo lovos kabo „Adidas" apklotas – suvenyras iš 1964 m. Tokijo olimpiados, kurioje Brajanas nebesudalyvavo. Ant sienos pakabintas Džono F. Kenedžio laiškas, parašytas 1963 m. rugpjūčio 15-ąją. „Noriu, kad žinotum, jog dažnai prisimindavome tave per pastarąsias savaites ir viliamės, kad toliau sveiksi per ateinančias dienas." Šis laiškas buvo perskaitytas per labdaringas profesionalių futbolo komandų rungtynes ir Brajanas verkė išgirdęs jo žodžius.

Tačiau didžiausiu entuziazmu jis tryško rodydamas sudėtingą mėgėjišką radijo įrangą, supančią jo lovą. Jis užsidegė susidomėjimu mėgėjišku radiju kaip susisiekimo su išoriniu pasauliu forma.

Brajanas kalbėjo lėtai ir atsargiai įvairiomis temomis. Jam patinka kalbėti apie elektroniką. Taip pat jis mėgsta pasakoti apie savo, kaip vietinio Krikščionių sportininkų bendrijos atstovo, veiklą. Sėdėdamas vežimėlyje jis dažnai kalbėdavo sporto salėse, auditorijose ir persirengimo kambariuose.

Buvo sunku palikti Brajano kambarį. Nors daug kas, ką jis sakė, mane žavėjo, atrodė, lyg pokalbiui trūktų pusiausvyros ir saiko. Kai po poros valandų susiruošiau eiti link durų, Brajanas pradėjo kalbėti garsiau ir atkakliau. Jis paprašė manęs tam tikrų paslaugų. Nors jau seniai buvau pasakęs, kad man laikas eiti, jis vis užvesdavo naujas temas.

Kai galiausiai išsprūdau, slaugytojas paaiškino, kad Brajanas dažnai taip elgiasi su lankytojais. Jo manymu, tai gali būti susiję

su paralyžiumi. Negalėdamas kontroliuoti savo kūno, Brajanas nesąmoningai siekė kontroliuoti kitus.

Stebuklas, kuris neįvyks

Apsilankius pas Brajaną, paaiškėjo vienas dalykas: dabar labiau nei bet kada jis atsisako susitaikyti su savo būkle. Jis laikosi vienos vilties ir meldžiasi viena malda – prašo visiško išgydymo. Jis kalba apie tai kiekvienam lankytojui. Medicininiu požiūriu jam reikia stebuklo; laikui bėgant jo būklė nepagerėjo, o natūralaus atsistatymo tikimybė nuolat mažėjo.

Blogiausia yra skausmas. Brajano kūnas nuolat maištauja. Giliai iš vidaus kylantis skausmas išplinta po visą jo kūną kaip skausmo mašina iš G. Orvelo knygos „*1984*", kuri prijungiama tiesiai prie centrinės nervų sistemos. Užtenka vieno krestelėjimo, kad skausmas priverstų galiūną raitytis ant grindų. Brajanui tai nesibaigianti kasdienybė.

Kartu su juo skausmą ir nusivylimą kentėjo šeima. Svetainėje tėvai papasakojo apie savo vargus. Už lango mirgėjo tūkstančiai žiburių, automobilių upės rangėsi miesto gatvėmis ir tiltais. Nuo šio vaizdo ir ugnies liepsnojančiame židinyje svetainė atrodė idiliškai. Kalbėdama apie Brajano dilemą, ponia Sternberg palinko į priekį.

Per pirmuosius šešis mėnesius po įvykio Sternbergai buvo užtvindyti nuoširdžiais vilties ir paramos pareiškimais. Daugelis krikščionių tikėjo, kad Brajanas pasveiks. Jie sakė, kad tokia Dievo valia, jog toks jaunas ir talentingas sportininkas vėl vaikščiotų. Brajaną aplankė krikščionys, žinomi dėl savo išgydymo tarnavimų. Kartą septynių konfesijų lyderiai susirinko jo kambaryje už jį pasimelsti ir patepti jį aliejumi. Visų lūkesčiai buvo sukilę, visi tikėjo, bet niekas nepasikeitė.

Paguodos ir patarimų Sternbergai ieškojo Biblijoje. Jie kalbėjosi su pastoriais ir teologais, perskaitė kalnus knygų, kodėl Dievas leidžia kančias. Skaitydami Bibliją, jie dar labiau įsitikino, kad Brajanas bus išgydytas.

„Mes radome, – pasakė man ponia Sternberg, – kad Dievas myli. Dar daugiau. Dievas *yra* meilė. Visi aplinkiniai ragino mus priimti šią tragediją kaip Dievo valią mums. Bet Jėzus, kurį radome Biblijoje, atėjo išgydyti. Visus kenčiančius jis paliesdavo ir išgydydavo. Jis nei vieno neprakeikė ir nei vienam nesukėlė negalavimo.

Jėzus buvo Dievo kalba žmogui. Tai, kas yra Dievas, Jėzus parodė savo gyvenimu. Ar Dievo kalba pasikeitė? Ar mūsų sūnaus būsena prieštarauja tam, ką Dievas apreiškė apie save? Niekada neskaičiau, kad Jėzus sakytų aklajam: „Atleisk, bičiuli, norėčiau tau padėti, bet Dievas bando tave kai ko išmokyti, todėl susitaikyk su tuo." Pamatęs neregį Jėzus jį išgydydavo. Ir jis mokė mus melstis, kad Dievo valia būtų „kaip danguje, taip ir žemėje".

Trumpai tariant, nemanau, kad Dievas yra patenkintas Brajano būkle. Biblija rodo, kad Dievo valia yra gausus ir apstus gyvenimas. Tai apima sielos ir kūno sveikatą – ne suvytusį kūną, kuriame įkalintas Brajanas. Neturime kartoti frazės „Dievo valia" kaip pamaldaus atsakymo į kiekvieną klausimą. Negalime nustoti ieškoję ir tapti fatalistais sakydami: „Žinau, kad tai buvo Dievo valia."

Ji trumpam nutilo. Jos žodžiai buvo griežti ir subrandinti tokio skausmo, kurį retas yra patyręs. Kiti krikščionys, kaip Marija Vergyz, paguodą rado susitaikiusi su savo būkle. Sternbergams susitaikymo nepakankama.

Ji sugniaužė rankas ir tęsė: „Šiame gyvenime nežinome visų atsakymų. Daug ką priimame tikėjimu. Brajanas, mano vyras ir

aš labiausiai kabinamės į Dievo meilę. Jei kas nors, pavyzdžiui, nelaimingas atsitikimas, nedera su Dievo meile, ieškome toliau. Mes žinome, kad tai ne iš Jo. Jei liga skiria mane nuo Dievo, nuo pačios savęs arba nuo kito žmogus, ją reikia gydyti.

Nežinau, kodėl Brajanas dar nevaikšto. Tikiu, kad Dievas yra visagalis, bet taip pat tikiu, kad Jis save apriboja. Blogis yra stiprus. Ir aš manau, kad šėtonui naudinga mus suluošinti. Bet kuo, kad tik neleistų pasiekti pilnatvės. Jis pasinaudos mūsų silpnybėmis kaip boksininkas, vėl ir vėl smogiantis į skaudamą žandikaulį ar užtinusią akį. Jis neatlyžta."

Jai kalbant apie kovą tarp gėrio ir blogio, pagalvojau apie Kristaus gyvenimą žemėje ir pasikėsinimus prieš jį: kūdikių skerdynes, gundymus, išdavystę ir galiausiai mirtį. Tačiau tariamą pralaimėjimą, netgi neįsivaizduojamą savo sūnaus mirtį, Dievas pavertė pergale. Kuklesniais ir subtilesniais būdais jis panaudojo ir Brajano Sternbergo tragediją. Tačiau ar Jis įsikiš ir dramatiškai pakeis šeimos tragediją fiziniu išgydymu, kaip kad įveikė mirtį prisikeldamas? Sternbergai sudeda į tai visas savo viltis.

Ponia Sternberg tęsia: „Niekas, būdamas tokios būklės kaip Brajanas, nevaikščiojo. Niekas. Bet mes vis dar tikime. Nežinau, kada Dievas jį išgydys. Gali būti, kad ši kova nebus laimėta šioje žemėje. Kai kurie žmonės, už kuriuos meldiesi, yra išgydomi, o kiti – ne, ne šiame pasaulyje. Bet laiko klausimas nekeičia Dievo troškimo, kad būtume sveiki – kūnu, protu ir dvasia. Mes nepasiduosime. Mes kaip kokie gydytojai, ieškantys vaisto – mes nenustosime ieškoję. Manau, kad Dievui patinka, jog esam atkaklūs."

Jau buvo vėlu ir turėjome baigti pokalbį. Prieš palikdamas Sternbergų namus, paprašiau, kad jie parodytų Brajano sporto

suvenyrus. Mane nuvedė į atskirą kambarį, pilną prizų, garbės ženklų ir sertifikatų. Viename jų Brajanas buvo įvardintas kaip pasižymėjęs 1963 m. Amerikos sportininkas.

Akis užkliuvo už vienos nuotraukos ant sienos. Joje buvo užfiksuota, kaip Brajanas pagerino savo paskutinį pasaulio rekordą Komptone, Kalifornijos valstijoje. Jis beveik horizontaliai sklendė dangaus fone, rankos ištiestos, pečiai atlenkti, šlaunys vos neliečia skersinio. Įtemptas kiekvienas jo kūnas raumuo. Akimirka buvo užfiksuota elektronine blykste ir nuo tada ji taip ir liko įamžinta.

Užliejo liūdesio banga – žmogaus, su kuriuo ką tik kalbėjau, kūnas yra tik apgailėtinas šio puikaus kūno šešėlis. Žinoma, Brajanas užaugo emociškai ir dvasiškai. Bet jis taip pat ir susitraukė. Skausmas sugniuždo. Iš šilumos žengęs į šaltą Sietlo vėją, negalėjau atsikratyti tais dviem vaizdais. Brajano fotografijoje. Ir Brajano šiandien – perkreiptas bejėgis kūnas ant lovos, kurioje gulės ir rytoj, ir poryt, ir... kas žino, kiek dar?

Ar galėčiau tikėti, jei tai būtų nutikę man? Ar bandyčiau paaiškinti kančią, susitaikyti su ja, o gal prieš ją maištaučiau? Ar išlaikyčiau tikėjimą išgydymu metus, dešimtmečius? Ar Sternbergai teisūs sudėdami visą viltį į stebuklą, kurio taip ir nesulaukė nepaisant tūkstančių maldų? O gal jie bando diktuoti sąlygas Dievui? Ar jie turėtų „šlovinti Viešpatį nepaisant visko“, kaip kai kas galėtų pasiūlyti?

Atsakymų nežinojau. Labiausiai krito į akį jų tikėjimas, nuožmus ir kovingas. Važiuodamas tolyn nejaučiau gailesčio Sternbergams. Gailestis sufleruoja silpnumą, o aš mačiau didelę jėgą. Jėga, kuri išliks, net jei konkrečios aplinkybės taip ir neišsispręs. „Nugaros smegenų trauma šioje šalyje įvyksta kas trisdešimt mi-

nučių, – pasakė man ponia Sternberg. – Pusė milijono žmonių sėdi vežimėliuose. Tiek daug jų pasidavė. Jaučiame, kad mes negalime pasiduoti. Mes pasiryžę ir toliau viltis."

Antrasis apsilankymas

Pirmą kartą aplankiau Sternbergus 1972 metais, dar nepraėjus dešimčiai metų nuo Brajano nelaimės. Tuomet man įspūdį padarė jų tikėjimo užsispyrimas ir mąsčiau, ką rasiu aplankęs juos 1987 m., praėjus dar penkiolikai metų? Brajanas dabar buvo vidutinio amžiaus vyras. Fizinio išgydymo, kurio troško ir vis dar tebetrokšta, jis nesulaukė. Jis jau pragyveno daugiau metų paralyžiuotas nei judėdamas.

Kai stačia gatve užvažiavau į jų namus, Sietlas žydėjo visais vasaros žiedais ir radau visą šeimą sėdinčią lauke ant vejos. Brajano tėvai gracingai seno ir nedaug tepasikeitė. Tuo tarpu Brajanas užsiritino pusamžio vyriškio pilvą, jo plaukus nusėjo žilų plaukų kuokštai.

Geriant kavą Sternbergai papasakojo naujienas. Metams bėgant fizinė Brajano būklė šiek tiek pagerėjo. Paralyžiaus linija, einanti per jo krūtinę, pasislinko keliais coliais žemyn, todėl padidėjo rankų judesių amplitudė. Skausmas tapo suvaldomesnis. Į didžiumą kūno sugrįžo pojūčiai – nors jis negalėjo judinti kojų, dabar bent jau jas juto. Dėl to beveik išnyko lytėjimo haliucinacijos.

Sternbergai labai stengėsi paminėti visus gerus dalykus, kurie nutiko. „Vienas tikras stebuklas yra tas, – pasakė ponas Sternbergas, – kad nei Helen, nei aš nesusirgome. Per beveik dvidešimt penkerius metus, kai rūpinamės Brajanu, mes likome sveiki.

Keletą metų Sternbergai meldėsi dėl išgydymo tarnystės, kuri apimtų platesnį ligos apibrėžimą. Galiausiai viena tarnystė atsirado – kasmėnesinis sekmadienio vakaro maldos tarnavimas prasidėjo vienoje Sietlo bažnyčioje. Čia žmonės su skauduliais ir poreikiais yra kviečiami ateiti į priekį ir praleisti keletą tylių minučių maldoje su pastoriumi, o visi nukreipia savo maldas į to asmens poreikius. Ši patirtis nepaprastai paskatino visą bažnyčią veikti kartu ir išplito toli už Sietlo ribų.

1976 m. Brajanas vos nemirė. Į jo trapius plaučius įsimetė uždegimas, o ligoninėje jis pasigavo stafilokoko infekciją. Jis išgulėjo komoje dvi savaites ir patyrė du širdies infarktus. Gydytojai įmontavo širdies stimuliatorių, bet daugiau nei du mėnesius Brajanas merdėjo. Ilgą laiką jis negalėjo kalbėti, taip pat šiek tiek susilpnėjo trumpalaikė atmintis.

Šį kartą į išgydymo maldas buvo atsakyta. Brajanas galiausiai atgavo visus gebėjimus, išskyrus prarastus dėl nugaros smegenų traumos. Mums sėdint ir kalbant, pasidarė akivaizdu dar kai kas: Brajano asmenybė taip pat pasikeitė. Jis tapo pakantesnis ir ramesnis, nebeliko asmenybės disbalanso požymių, kurie anksčiau rėžė akį.

Švelniai paklausiau Sternbergų, ar jų įsitikinimai dėl fizinio išgydymo per tuos metus pasikeitė. Jie pasakė, kad ne. „Kai kurie žmonės norėtų parodyti gėrį, kuris nutiko, ir aiškinti, kad tai yra Brajano nelaimingo atsitikimo priežastis. Mes taip nemanome. Mes tikime mylinčiu Dievu ir vis dar tikime, kad Jis nori matyti Brajaną sveiką. Galbūt ne taip suprantame laiką. Atrodo, vis mažiau tikėtina, kad Brajanas turės sveiką kūną šiame gyvenime. Žinote, Danieliaus knygoje yra pasakojimas apie angelą, kuris siunčiamas su atsakymu į Danieliaus maldą. Jis užtruko tris savai-

tes, kol pasiekė Danielių, bet atvykęs jis užtikrino Danielių, kad Dievas išgirdo jo maldą tą pačią akimirką."

Mums kalbantis ir stebint, kaip saulė grimzta už kalvų, negalėjau nepalyginti savo dviejų apsilankymų. Klausydamasis Sternbergų suvokiau, kad pamažu vyko lėtas, laipsniškas stebuklas, kurio jie galėjo nepastebėti. Traumuojantis nelaimingas atsitikimas, kuris galėtų suskaldyti daugumą šeimų, juos tik suartino. Jie atsisakė lengvesnio kelio patalpinti Brajaną slaugos namuose ar reabilitacijos ligoninėje. Daugiau nei du dešimtmečius jie nesavanaudiškai mylėjo savo sūnų ir man dabar jį stebint buvo akivaizdu, kad jų meilė neliko be vaisiaus. Prieš jų pačių valią Sternbergai, visi iki vieno, susitaikė su kančia.

Kai stabdydamas leidausi jų gatve, prisiminiau Polo Turnjė palyginimą. Jis sakė, kad krikščioniškas gyvenimas primena akrobatinį numerį ant trapecijos. Galite kiek tik norite ilgai suptis ant skersinio mankštindami raumenis. Bet jei norite tobulėti, turite rizikuoti. Turite paleisti skersinį žinodami, kad po jumis nieko nėra, ir siekti kito trapecijos skersinio.

Pamaniau, kad Brajanui būtų patikęs šis palyginimas. Prieš daugelį metų Sternbergai paleido visus ramsčius ir paskelbė pasauliui, kad jie tikės Dievu, nepaisant... visko. Brajanas mato tai kaip savo asmeninį pašaukimą. Dabar juos stebi nebe tiek daug žiūrovų, bet Sternbergai vis dar tiki. Išvykau vėl įkvėptas jų atkaklaus tikėjimo.

10 SKYRIUS

Stovėsiu ant savo kojų ir šoksiu

Jis gali būti atskleistas tik vaikui, tobulai atskleistas – tik tyram vaikui. Visa pasaulio drausmė yra skirta padaryti vaikus suaugusiais, kad jiems būtų atskleistas Dievas.

DŽORDŽAS MAKDONALDAS (GEORGE MAC DONALD)
(Life Essential)

Netrukus po pirmojo apsilankymo pas Brajaną Sternbergą nuvykau į Baltimorę, Merilando valstiją, pakalbėti su nepaprasta paaugle vardu Džonė Erikson (Joni Eareckson). Be abejo, Džonė dabar jau yra gerai žinoma dėl savo, kaip tapytojos ir rašytojos, darbų ir įkvepiančių kalbų. Bet kai ją sutikau, ji dar nieko nebuvo parašiusi, o aš buvau girdėjęs tik jos istorijos nuotrupas.

Džonės istorija yra panaši į Brajano: abu buvo paaugliai sportininkai, pakirsti pačiame žydėjime ir, visiškai suparalyžiuoti, priversti prisitaikyti prie gyvenimo. Važiuodamas į sutikimą, tikė-

jausi panašios nuotaikos, kurią patyriau pas Sternbergus – sunkios kovos, sumišusios su tvirtu, nepalaužiamu tikėjimu. Bet atvykęs į Džonės namus, kuriuos nuo Brajano namų skyrė visas žemynas, čia atradau visai kitokią atmosferą.

Džoni Erikson namus pasiekiau važiuodamas palei ramų upelį į vakarus nuo Baltimorės. Staigiai pasisukdamas kelias vingiavo aplink stačias, masyvias kalvas. Lapuočių miškai juosė kelią iš abiejų pusių, kol nepakilau ant aukščiausios kalvos keteros, nuo kurios staiga atsivėrė nuostabi kraštovaizdžio panorama. Džonės namas stovėjo ant tos kalvos. Namas buvo suręstas iš didelių akmenų ir ranka tašytų rąstų, kuriuos kruopščiai tarpusavyje sujungė Džonės tėvas.

Džonės meno studijos stiklinės sienos kyšojo virš kalvos šlaito. Slėnyje apačioje ganėsi bėras eržilas uodega vaikydamas muses.

Danų dogas laigė po veją. Daug menininkų trokšta dirbti tokioje kaimiškoje aplinkoje, bet profesinis Džonės gyvenimas skyrėsi nuo daugumos kitų. Ji gali patekti į savo studiją tik jei kas nors įstumia ją vežimėliu, o piešia ar tapo ji įsikandusi pieštuką ar teptuką dantimis.

Būdama paauglė Džonė mėgdavo pašėlusiai joti eržilu miškų takais, taškytis upelyje su danų dogu ir mėtyti kamuolius į krepšį greta namo. Kartais ji net dalyvaudavo lapių medžioklėje privačiame miške.

Bet dabar jos kasdieninė mankšta susideda iš kur kas subtilesnių judesių. Naudodama rankos ir peties įtvarą, ji gali ranka versti knygos lapus. Piešimo procesas – tai ilga kruopščių ir įtemptų linktelėjimų galva virtinė. Labai lėtai atpažįstama scena įgauna pavidalą.

Dviejų sekundžių klaida visiškai pakeitė Džonė gyvenimą, bet ne jos džiugų optimizmą. Kai susipažinome, didžiausią įspūdį

padarė gyva jos veido išraiška ir šviečiančios akys. Jos dvasia kunkuliavo tokiu džiaugsmu, kad šiek tiek priminė visas tas „Galvok pozityviai – mylėk save!“ paskaitas, kurias skaito buvusios mis Amerika. Priešingai nei daugumos jų, Džonė dvasią suformavo tragedija.

Lemtingas nardymas

1967 m. vasara buvo neįprastai karšta ir drėgna. Liepa buvo tvanki. Ryte treniravausi su arkliais ir taip suprakaitavau, kad galvojau tik apie tai, kaip atsivėsinti Česapyko įlankoje. Su seserimi Keite nuvažiavime į paplūdimį ir šokome į tamsius vandenis.

Man niekada nepatiko sukti ratus baseine arba maudytis seklioje įlankos dalyje. Mėgau plaukioti atviruose vandenyse. Keliasdešimt metrų nuo kranto plūduriuojantis sielis buvo puikus tikslas, mes su Keite rungtyniavome, kas jį pasieks pirmas. Abi buvome sportiškos ir kartais nutrūktgalviškos.

Pasiekusi plaustą, užsilipau ir greitai vėl nėriau beveik negalvodama. Pradžioje pajutau pažįstamą vandens pasipriešinimą, o tada stiprų smūgį – galva tėškiausi į uolą ant dugno. Rankos ir kojos išsiskėtė. Pajutau garsų zvimbimą, lyg tekėtų elektros srovė, ir stiprią vibraciją. Tačiau skausmo nejaučiau.

Negalėjau pajudėti! Mano veidas buvo kietai įbestas į dugno smėlio, bet negalėjau nuo jo atsiplėšti. Smegenys siuntė raumenims komandas plaukti, bet nei vienas nepaklausė.

Sulaikiau kvapą, meldžiausi ir laukiau plūduriuodama kniūbsčia vandenyje.

Gal po minutės išgirdau mane šaukiant Keitę – silpną balsą virš vandens paviršiaus. Jos balsas vis artėjo ir garsėjo, tuomet pamačiau jos šešėlį tiesiai virš manęs. „Ar tu čia nėrei? Čia taip seklu“, – per vandenį išgirdau ją sakant.

Keitė pasilenkė, pabandė mane pakelti, tada suklupo. *„O, Dieve! Kaip ilgai tai tęsis“*, – pamaniau. Viskas pradėjo temti.

Kai jau buvau beprarandanti sąmonę, mano galva pakilo virš vandens ir įtraukiau didelį gurkšnį oro. Bandžiau įsikibti į Keitę, bet raumenys manęs vėl neklausė. Ji užsivertė mane ant pečių ir pradėjo irtis į krantą.

Buvau tikra, kad mano rankos ir kojos yra surištos ties krūtine, tuomet siaubingai persigandusi pastebėjau, kad jos tiesiog tabalavo Keitei ant nugaros. *Praradau ryšį su savo kūnu.*

Greitosios medicinos pagalbos automobiliu Džonė iš įlankos ramybės pateko į veiklos sūkurį Baltimorės miesto ligoninėje. Ji gulėjo mažame kambaryje, atitvertame užuolaidomis. Viena slaugytoja paklausė jos apie ligos istoriją. Kita nukirpo visiškai naują maudymosi kostiumą palikdama ją nuogą ir bejėgę. Gydytojas, ilgu metaliniu smeigtuku badydamas jos pėdas, blauzdas, pirštus ir rankas, klausinėjo: „Ar jauti?“ Sutelkusi visą dėmesį į dirgiklius, Džonė galėjo sąžiningai atsakyti „Taip“ tik tada, kai jis badė jos pečius.

Po skubios gydytojų konsultacijos, vienas jų vardu dr. Šerilis elektrine mašinėle nukirpo šviesius, puikius Džonės plaukus, o slaugė nuskuto plikai. Prarasdama sąmonę, ji tarėsi išgirdusi aukštą elektrinio gręžtuvo zvimbimą. Paskutinis prisiminimas buvo apie tai, kaip kažkas laiko jos galvą, kol gydytojas gręžia dvi mažas skylutes abiejose kaukolės pusėse.

Veidrodis

Džonė pabudo sukaustyta Straikerio rėme (panašiame į Brajano Sternbergo Fosterio rėmą). Metalinės žnyplės, įstatytos kaukolės skylutėse ir prijungtos prie spyruoklinio mechanizmo, traukė jos galvą tolyn nuo kūno. Jos veidas kyšojo per mažą angą apklotuose,

kuriuose ji buvo suvyniota. Kas kelias valandas slaugytoja apversdavo rėmą. Visą dieną ji žiūrėjo tai į grindis, tai į lubas.

Nepaisydama nejudrumo ir slegiančios atmosferos intensyviosios terapijos skyriuje, pirmąsias kelias savaites Džonė neprarado geros nuotaikos. Skausmas buvo nedidelis, o gydytojai teikė vilčių, kad kai kurie nervai gali išgyti patys. Tomis pirmosiomis dienomis jos kambaryje buvo pilna lankytojų, gėlių ir dovanų. Seserys ant grindų atversdavo žurnalą *Seventeen*, kad ji galėtų skaityti kniūbsčia.

Po keturių savaičių, kai praėjo kritinis Džonė etapas, dr. Šerilis atliko stuburo suauginimo procedūrą. Džonė buvo džiaugsminga ir vylėsi, kad operacija išspręs visas problemas ir vėl pastatys ją ant kojų. Operacija buvo iš tiesų sėkminga, bet tą pačią dieną dr. Šerilis su ja atvirai pasikalbėjo. „Džone, – pasakė jis, – apgailestauju, bet sužeidimas yra neišgydomas. Suauginimo operacija to nepakeitė. Tu daugiau nebevaikščiosi ir galėsi ribotai naudoti rankas."

Pirmą kartą po nelaimingo atsitikimo sąmonę pasiekė žiauri realybė. Ji tikėjosi, kad dar keletą mėnesių pasigydys, tuomet atliks reabilitaciją ir visiškai išgis. Staiga Džonė suvokė, kad jos visas gyvenimas pasikeis. Daugiau jokių sportinių automobilių, arklių parodų, lakroso rungtynių. Galbūt daugiau jokių pasimatymų. Niekada.

„Buvau sugniuždyta, – prisimena ji. – Mano gyvenimas buvo toks intensyvus. Dalyvavau visose mokyklos veiklose, kurioms tik rasdavau laiko. Ir staiga likau viena – plikas, nejudrus kūnas tarp dviejų užklotų. Pomėgiai ir daiktai neteko prasmės. Tie gražūs arkliai tvarte, kuriais jodama išdarinėjau triukus stovėdama ant jų pečių, – niekada jais nebejosiu. Negalėjau pati net pavalgyti. Tegalėjau miegoti ir kvėpuoti – visa kita už mane darė kažkas kitas."

Gulėdama kniūbsčia suvyniota į drobules, Džonė stebėjo, kaip jos karštos, sūrios ašaros laša ant grindų ir piešia raštus. Varvėjo jos nosis ir ji turėjo pasikviesti slaugę. Jai reikėjo padėti net verkti.

Džonės dvasia visai palūžo dar po kelių dienų, kai ją pirmą kartą aplankė dvi mokyklos draugės. Jos prisiminė Džonę kaip nuotaikingą ir energingą sportininkę ir visai nebuvo pasiruošusios transformacijai. Kai priėjo prie Džonės lovos, jų žandikauliai atvipo. „O, Dieve", – sušnibždėjo viena mergina. Jos pastovėjo kelias sekundes nejaukiai tylėdamos ir išbėgo laukan. Džonė girdėjo, kaip viena mergina vėmė, o kita raudojo už jos palatos durų. Ji nesuprato, kas tokio siaubingo galėjo sukelti tokią reakciją.

Po kelių dienų ji sužinojo. Džonė paprašė vienos lankytojos vardu Džekė atnešti jai veidrodį. Kai Džekė pradėjo išsisukinėti, Džonė užsispyrusi prašė toliau. Nuogąstaudama Džekė sutiko, surado veidrodį ir nervingai atsuko į ją. Džonė žvilgtelėjo ir sukliko: „O, Dieve, ką su manimi padarei!"

Asmens veidrodyje akys buvo pasruvusios krauju ir giliai įkritusios į akiduobes. Jos oda buvo blyškiai gelsva, o dantys pajuodę nuo vaistų. Jos galva vis dar buvo nuskusta, su metaliniais gnybtais abiejose pusėse. Jos svoris nukrito nuo 60 iki 36 kilogramų.

Džonė nesuvaldomai raudojo. Galiausiai ji sudejavo: „O, Džeke, man reikia tavo pagalbos. Prašau, padaryk man vieną dalyką. Negaliu to ilgiau pakelti."

„Ką, Džone? Viską dėl tavęs padarysiu."

„Padėk man numirti. Atnešk man kokių tablečių arba skustuvą. Negaliu gyventi šiame šlykščiame kūne. Džeke, padėk man numirti."

Džekė negalėjo paklusti šiam prašymui, nepaisant to, kaip jautėsi Džonė. Taigi, Džonė suprato dar vieną žiaurų faktą: ji buvo bejėgė pati net mirti.

Pilnatvė

Nuo tos siaubingos dienos Baltimorės miesto ligoninėje milijonai žmonių pažino Džonę. Ji kalba konferencijose visame pasaulyje, yra rodoma per nacionalinę televiziją, jos kalbos kasdien transliuojamos per radiją, ji suvaidino pati save kino filme, apie ją rašė daugybė žurnalų, tokių kaip *People* ir *Saturday Evening Post.* Be savo gyvenimo istorijos knygoje „Džonė" *(Joni),*ji parašė daug kitų knygų ir įrašė populiarių dainų. Jos meno darbai puošia atvirutes, plakatus ir raštinės reikmenis.

Beveik visi, kurie šiandien sutinka Džonę Erikson Tada (tarp kitko, ji ištekėjo), pasijunta laimingesni ir įgyja daugiau vilties. Ji visiškai nepanaši į tą sudžiuvusią ir apgailėtiną merginą veidrodyje. Kaip jai tai pavyko?

„Kartą tomis slegiančiomis dienomis ligoninėje, kai mane kaip blyną vartė, kad neatsirastų pragulų, vienas lankytojas pabandė pakelti man ūpą, – prisimena Džoni. – Jis pacitavo eilutę iš Biblijos – Jėzaus pažadą savo pasekėjams: „Aš atėjau, kad žmonės turėtų gyvenimą, kad apsčiai jo turėtų."

Tuo metu buvau tokia ciniška ir pilna kartėlio, kad ta mintis man atrodė beveik kaip pasityčiojimas. Apsčiai gyvenimo? Jei vargsiu visą likusį gyvenimą, geriausiai galėjau tikėtis apgailėtino, nepilnaverčio egzistavimo. Daugiau nebežaisiu teniso, nesimylėsiu, neištekėsiu ir nieko gero pasaulyje nenuveiksiu.

Bet metams bėgant mano požiūris pasikeitė. Kiekvieną dieną pabundu dėkinga už tai, ką Dievas man davė. Dievas kažkaip man įrodė, kad aš taip pat galiu patirti gyvenimo pilnatvę – man prireikė trejų metų vien patikėti, kad tai gali būti įmanoma."

Pirmoji Džonės pamoka buvo įveikti kliūtį, su kuria susiduria kiekvienas neįgalus žmogus – susitaikyti su savo būkle ir jos apribojimais. Buvo beprasmiška švaistyti energiją aimanuojant dėl baisios fizinės būklės. Norai nepakeis veido veidrodyje. Ji turėjo priimti save kaip suparalyžiuotą ir ieškoti naujų būdų su tuo susidoroti.

Procesas buvo skausmingas. Kai jos vaikinas ją apkabindavo, ji nieko nejausdavo. Tokiomis ir panašiomis akimirkomis ji nuolat kovodavo su pagunda užsimerkti ir įsivaizduoti, kaip atrodytų gyvenimas, jei ji vėl būtų sveika. Sužadėtinis, sportinis automobilis, ilgi pasivaikščiojimai miške, varžybos universiteto lakroso komandoje – galimybių buvo daugybė. Bet jos buvo bevertės ir Džonė suprato, kad pasinerdama į svajones ji nepalengvins savo kančių, bet tik atitolins savęs priėmimo procesą.

Džonė greitai suprato, kad „normalūs" žmonės dažnai nejaukiai jaučiasi šalia neįgaliųjų. Kai kurie žmonės kalbėdami su ja pasilenkdavo virš vežimėlio ir pradėdavo garsiau kalbėti ir vartoti paprastus žodžius, lyg ji būtų protiškai atsilikusi. Kartais, kai ją stumdavo šaligatviu, pėstieji pasitraukdavo du metrus į šoną net nulipdami nuo bordiūro, nors šaligatvis buvo pakankamai platus. Džonė ėmė suvokti, kodėl kai kurie neįgalūs žmonės pasilieka ligoninėse ir slaugos namuose ir neturi jokio noro patekti į išorinį pasaulį. Viduje *jie* yra normalūs ir gyvena tarp specialistų, kurie yra apmokyti ir juos supranta.

Padėjo draugai. Labiausiai jaudinantis Džonės prisiminimas iš tų pirmųjų dienų yra juokingas atsitikimas praėjus metams po susižalojimo, kai draugas, bėgdamas per smėlio paplūdimį, įstūmė jos vežimėlį į Atlanto bangas. Džonė cypė iš pasitenkinimo. Gal ji niekada nebešokinės per lūžtančias bangas, bet bent jau gali leisti bangoms užlieti savo kojas ir jausti sūrius purslus ant skruostų. Jai patiko, kai žmonės su ja elgėsi laisvai ir nerūpestingai, o ne atsargiai ir švelniai.

Bet prireikė skausmingo gydymo net išmokti sėdėti vežimėlyje. Mėnesius pragulėjus horizontaliai, Džonės kūną reikėjo kantriai ir palaipsniui pripratinti prie sėdimos padėties. Kai slaugytoja pirmą kartą pakėlė ją keturiasdešimt penkių laipsnių kampu, ji beveik apalpo nuo pykinimo ir galvos svaigulio, nes jos širdis nepajėgė prisitaikyti prie naujų reikalavimų.

Nuolat atsirasdavo bjaurios pragulos. Ties uodegikauliu ir klubais aštrios kaulų briaunos pradurdavo odą. Spaudimui šiose vietose sumažinti gydytojai dar labiau prapjovė odą ir nudildė aštrius dubens kaulus ir uodegikaulį (Džonė buvo visiškai sąmoninga – ji nepajuto jokio skausmo ir jai nereikėjo anestezijos). Tuomet vėl teko kelias savaites pragulėti lovoje, o po to iš naujo pakartoti varginančius pratimus, kol vėl galėjo sėdėti.

Tais sunkiais laikais Džonei labai reikėjo emocinės draugų paramos. Ją ištikimai lankė grupelė krikščionių studentų. Kartą jie nustebino ją slapta įnešdami į palatą šuniuką. Džonė kikeno, kai šuniukas laižė jos veidą.

Keturiasdešimties metų laukimas

Pradžioje Džonė negalėjo suderinti savo būklės su tikėjimu į mylintį Dievą. Atrodė, kad visos Dievo dovanos, visi geri dalykai,

kuriais ji, kaip judri paauglė, džiaugėsi, buvo iš jos pavogti. Dėl kokios priežasties? Kas jai beliko? Grįžimas pas Dievą ilgai užtruko. Ištisus trejus ašarų ir šėlstančių klausimų metus jos širdis pamažu vadavosi iš kartėlio, kad vėl galėtų pasitikėti.

Ypač vieną naktį Džonė įsitikino, kad Dievas supranta. Skausmas žaibais dilgė nugarą sukeldamas išskirtinai tik paralyžiuotųjų patiriamą kankynę. Sveiki žmonės gali pasikasyti, pamasažuoti geliamą raumenį arba ištiesti mėšlungio sutrauktą koją. Paralyžiuotieji turi gulėti ramiai kaip bejėgės skausmo aukos.

Sindė, viena iš Džonės artimiausių draugių, sėdėjo prie jos lovos ir desperatiškai bandė ją padrąsinti. Galiausiai ji negrabiai leptelėjo: „Džone, tu nesi vienintelė. Jėzus žino, kaip jautiesi – Jis irgi buvo paralyžiuotas.“

Džonė įsmeigė į ją akis. „Ką? Ką čia kalbi?“

Sindė tęsė: „Tai tiesa. Prisimink, jis buvo prikaltas ant kryžiaus. Jo nugara buvo žaizdota nuo plakimo ir jis turbūt taip pat norėjo pajudėti ir pakeisti padėtį arba perkelti savo svorį. Bet negalėjo. Jis buvo paralyžiuotas vinių.“

Ši mintis sudomino Džonę ir akimirkai atitraukė mintis nuo jos pačios skausmo. Jai ir į galvą neatėjo, kad Dievas galėjo jausti tuos pačius veriančius dieglius, kurie dabar kamavo jos kūną. Šis suvokimas labai giliai paguodė.

Dievas tapo man neįtikėtinai artimas. Jaučiau, kaip atkaklì draugų ir šeimos meilė perkeičia mane. Galiausiai pradėjau suprasti, kad ir Dievas myli mane.

Nedaugelis iš mūsų turi prabangą pasiekti savo esybės šerdį su Dievu – užtruko beveik amžinybę, kol pradėjau taip galvoti. Prieš nelaimę visuomet klausdavau: „Kaip suderinti Dievą ir šią situaciją?

Kaip Jis paveiks mano pasimatymus? Mano karjeros planus? Dalykus, kurie man patinka?" Daugelis šių pasirinkimų dabar dingo. Teturėjau tik bejėgį kūną ir Dievą. Gal tai ir yra ta būsena, kurios siekia mistikai. Patekau į ją prieš savo valią.

Neturėjau kitos tapatybės tik Dievą ir pamažu Jo tapo gana. Mane sukrėtė nepaprasta galimybė, kad asmeniškas Dievas, tas pats Dievas, kuris sukūrė visatą, galėtų gyventi mano gyvenime. Galbūt Jis galėtų padaryti mane patrauklia ir įdomia. Žinojau, kad be Jo to nepasieksiu.

Pirmaisiais mėnesiais, netgi metais, buvau apsėsta klausimo: „Ko Dievas bando mane išmokyti?" Tikriausiai slapta tikėjausi, kad tai supratusi galėčiau išmokti savo pamoką ir tada Jis mane išgydytų.

Spėju, kad kiekvienas krikščionis, susidūręs su panašia patirtimi, atsakymų ieško Jobo knygoje. Jis buvo teisus žmogus, kuris patyrė daugiau kančių, nei aš galėčiau įsivaizduoti. Bet keista, negalėjau rasti atsakymų į klausimus „Kodėl?" dėl tragedijų visoje Jobo knygoje. Vietoj to atradau, kad Jobas liko ištikimas Dievui nepaisydamas visko ir Dievas jį apdovanojo.

„Ar būtent to nori Dievas?" – svarsčiau. Nustojau reikalauti iš Dievo paaiškinimo ir pradėjau nuolankiai Juo pasikliauti. Ką gi, aš paralyžiuota. Tai siaubinga. Man tai nepatinka. Bet ar Dievas vis dar gali mane, paralyžiuotą, panaudoti? Ar aš, paralyžiuota, vis dar galiu garbinti ir mylėti Dievą? Jis pradėjo mokyti mane, kad aš galiu.

Gal Dievo dovana man yra priklausomybė. Niekada netapsiu tokia savarankiška, kad Dievui neliktų vietos. Kiekvieną akimirką suvokiu šią malonę. Kiekvieną dieną pabudusi akivaizdžiai matau, kaip man reikia pagalbos, nes tiesiog guliu ir laukiu, kol kas nors ateis ir mane aprengs. Viena pati negaliu net susišukuoti ar išsipūsti nosies!

Bet turiu draugų, kurie rūpinasi. Matau panoramos, kurią tapau, grožį. Galiu netgi išlaikyti save finansiškai – tai kiekvieno neįgalaus žmogaus svajonė. Ramybė kyla iš vidaus, o Dievas mane dosniai apipylė šia ramybe.

Yra dar vienas dalykas. Dabar turiu viltį ateičiai. Biblija kalba, kad danguje mūsų kūnai bus perkeisti į „šlovingus". Vidurinėje mokykloje ši mintis man visada atrodė miglota ir nesuprantama. Bet dabar suprantu, kad būsiu išgydyta. Iš manęs nebuvo pavogta galimybė būti sveiku asmeniu – aš tik turiu palaukti keturiasdešimt ar penkiasdešimt metų, o Dievas pasilieka su manimi net per šį laikotarpį.

Dabar žinau, ką reiškia „šlovingas". Tai laikas, kai po mirties stovėsiu ant savo kojų ir šoksiu.

Šiek tiek užtruks, kol Džonė vėl galės šokti, bet po dviejų reabilitacijos metų ji pakankamai gerai išmoko valdyti elektrinį vežimėlį, kad galėtų lenktyniauti ligoninės koridoriuose. Dar po kelerių metų ji išmoko vairuoti automobilį ir dabar turi nuosavą, jai pritaikytą mašiną.

Galiausiai ji tapo populiaria oratore – ir ne veltui. Džonė sužavi klausytojus. Ji nepriekaištingai apsirengusi, šviesūs plaukai tvarkingai sušukuoti. Kalbėdama ji dažnai atpasakoja nelaimingą atsitikimą ir ilgą atsigavimą. Jos kalba išraiškinga. Klausytojai labiausiai vertina Džonės užsidegimą gyventi ir entuziazmą. Nors jos galūnės nejuda, akys ir veidas tiesiog išraiškingi.

Prieš keletą metų Džonė persikėlė į Kaliforniją ir savo paveikslų kolekciją papildė įspūdingomis Vakarų Amerikos panoramomis. „Nors nebegaliu pliuškentis upeliuose ir jodinėti žirgais, – sako ji, – galiu sėdėti lauke, uostyti kvapus ir grožėtis vaizdais." Tuos vaizdus ji tapo kartais stebint žiūrovams įsikandusi teptuką dantimis.

Savo kalbose Džonė kartais užsimena apie masyvų tvartą, stovėjusį prie pat jos studijos Merilende. Tai buvo mėgstamiausias Džonės pastatas visame ūkyje, nes su juo buvo susiję jos mieliausi

atsiminimai: saldžiai kvepiantis šienas, neramių arklių keliamas šnarėjimas ir tamsūs kampai, kuriuos tyrinėjo būdama vaiku.

Džonė nupasakoja jo žavesį, grožį, savo tėvo pasididžiavimą meistrišku darbu. Tuomet ji papasakoja apie vandalų sukeltą košmarišką gaisrą, kuris visiškai sunaikino tvartą. Ta siaubinga scena įsirėžė giliai jos atmintyje: jos mylimų žirgų žvengimas, degančios mėsos kvapas, karštligiškos jos šeimos ir kaimynų pastangos suvaldyti ugnį.

Tačiau pasakojimas tuo nesibaigia. Jos tėvas, pakumpęs ir artrito susuktomis rankomis, vėl ėmėsi sunkios užduoties rankomis atstatyti tvartą. Pamatas išliko ir ant jo jis sumontavo naujus akmenis, naujas sijas ir naujas lentas. Antrasis tvartas, tas atstatytasis, buvo net puikesnis nei pirmasis.

„Aš esu kaip tas tvartas, – sako Džoni. – Maniau, kad mano gyvenimas yra nepataisomai sugriautas. Tačiau su Dievo ir draugų pagalba jis buvo atstatytas. Ar dabar suprantate, kodėl aš tokia laiminga? Aš atgavau tai, ką laikiau amžinai prarasta – gyvenimą, kuris yra pilnavertis.“

Du kenčiantieji

Džonė Erikson Tada ir Brajanas Sternbergas atstovauja tiems nelaimingiems asmenis, kuriems skausmas atrodo kaip priešas. Suparalyžiuotieji, sergantieji vėžiu, apsigimusių vaikų tėvai – šie neįprastas kančias patiriantys žmonės gali susigūžti nuo minties, kad skausmas yra dovana. Ši frazė jiems gali skambėti tuščiai ir sadistiškai. Jų skausmas ištrūko iš natūralių rėmų ir tapo pabaisa.

Vienas iš šių žmonių įgijo šlovę dėl savo kančių, antrasis dėl to paties ją prarado. Praėjus keliems dešimtmečiams, abu vis dar

gyvena neįgaliuose kūnuose. Tačiau abu – tiek Brajanas, tiek Džoni – savaip atrado jėgų gyventi ir netgi augti, o pasitikėjimas Dievu buvo neatsiejama sužeistos dvasios gydymo dalis.

Brajanas tiesmukai kelia priežasties klausimą. Ar Dievas yra atsakingas? Jis ir jo tėvai įsitikinę, kad jo būklė Dievui yra tokia pat atgrasi, kaip ir jiems. Jo išvados prieštarauja kai kurioms šios knygos temoms, nes jis atmeta mintis, kad kančia gali turėti perkeičiamą vertę. Nors jis pripažįsta, kad Dievas stebuklingai panaudojo jo skausmą geram, jis atmeta mintį, kad Dievas gali leisti jam likti tokios būklės visą likusį gyvenimą. Jis susiejo savo tikėjimą ir beveik visą savo teologiją su išgydymo viltimi.

Tačiau net ir ši nuostata, kuri Sternbergų draugams atrodo vis mažiau ir mažiau pagrįsta, reiškia atsigręžimą į Dievą. Brajanas išsaugojo pasitikėjimą ir tikėjimą mylinčiu ir vertu Dievu nepaisydamas kančių, kurias retas patiria. Danguje Brajanas tikrai bus vertas vaikščioti su Jobu, Habakuku ar Jeremiju, kurie regėjo baisiausią šio pasaulio veidą ir vis tiek tikėjo.

Džonei Erikson Tada skausmas, išskyrus trumpus dieglius, daugiausia buvo psichologinis praradimo skausmas. Tačiau jos gyvenime dominavo triumfuojanti ir džiaugsminga malonės nata. Taip, ji grūmėsi su Dievu, bet nuo Jo nenusisuko. Ji iškilo su tokia dvasine gelme ir branda, kuri įkvėpė milijonus. Nesakau, kad kiekvienas ligonis gali pakartoti Džonės Erikson Tada sėkmės istoriją. Jie negali – Džonė apdovanota daugeliu unikalių talentų ir gabumų. Bet juos panaudodama, ji padarė dar kai ką – suteikė kančioms orumą.

Pradžioje Džonė gaudavo šūsnis laiškų, raginančių melstis išgydymo arba barančių už tikėjimo trūkumą. Žinoma, ji meldėsi

išgydymo. 1972 m. vasarą po išgydymo pamaldų su artimais draugais jį įsitikino, kad per ateinančias keletą savaičių jos nugaros smegenys bus stebuklingai atnaujintos. Ji netgi paskambino draugams ir įspėjo: „Greitai sulauksite manęs prie savo durų – aš būsiu išgydyta."

Tačiau taip nenutiko. Ir savo knygose Džonė paaiškina, kodėl ji buvo priversta padaryti sunkią išvadą, kad nesulauks fizinio išgydymo. Džonė dabar vadina savo nelaimingą atsitikimą „šlovingu įsibrovėliu" ir teigia, kad tai buvo geriausias jai kada nors nutikęs dalykas. Dievas panaudojo tai nukreipti jos dėmesį ir mintis į Jį. Be nelaimingo atsitikimo, pasak jos, ji tikriausiai būtų gyvenusi tipišką viduriniosios klasės gyvenimą: betikslį, patogų, su dvejomis skyrybomis.

Trauma viską pakeitė. Laikui bėgant Dievo malonė Džonės gyvenime tapo tokia akivaizdi, kad ji dabar yra kaip simbolis, pakankamai stiprus nutildyti kvailus ginčus apie tikėjimą. *Ar nesulauktas išgydymas rodo tikėjimo trūkumą? Bet kaip tuomet Džonės Erikson Tada pavyzdys?* Dar daugiau, Džonė tapo ryškiu įrodymu, kad kančia gali būti perkeista arba „atpirkta". Sėkmingai debiutavusi kaip rašytoja, aktorė, dainininkė ir dailininkė, ji nusprendė atsidėti tam, ką išmanė geriausiai – savo negaliai. Šiandien Džonė vadovauja labdaringai organizacijai „Džonė ir draugai", kuri rengia konferencijas ir seminarus ir finansuoja vertingus projektus neįgaliems žmonėms.

Džonės svajonė yra pažadinti bažnyčią pamatyti neįgaliųjų poreikius ir parengti krikščionis atlikti gydymo vaidmenį visoje visuomenėje. Minios dabar yra mažesnės. Daug mažiau žmonių susirenka į seminarą apie tai, kaip padėti neįgaliesiems, nei pa-

klausyti asmeninio liudijimo. Tačiau žingsnis po žingsnio Džonė nešą viltį neįgaliesiems ir moko sveikuosius.

Ačiū Dievui, tik nedaugelis iš mūsų patirs išbandymus, tekusius Džonei ar Brajanui. Abu, nors ir skirtingai, gyvenimu patvirtino Jono Evangelijos 9-o skyriaus tiesą: „Nei jis nenusidėjo, nei jo tėvai, bet jame turi apsireikšti Dievo darbai.“ Kaip ir aklasis Jėzaus dienomis, šių dienų paralyžiuotieji, vienas iš Sietlo, kitas iš Baltimorės, aiškiai parodė Dievo darbus.

11 SKYRIUS

Kiti liudininkai

Pasaulį į priekį stumia kenčiantieji.

LEVAS TOLSTOJUS

Savo knygoje *„Kūrybingas kentėjimas" (Creative Suffering)* Šveicarijos gydytojas ir konsultantas Polas Turnjė prisimena savo nuostabą perskaičius straipsnį pavadinimu „Pasauliui vadovauja našlaičiai". Straipsnio, išspausdinto gerbiamame medicinos žurnale, autorius tyrė 300 lyderių, kurie padarė daug įtakos pasaulio istorijai. Ieškodamas, kas tarp jų bendro, autorius atrado, kad visi šie vadovai užaugo kaip našlaičiai – arba iš tikrųjų (tėvai mirė arba buvo atskirti nuo jų fiziškai), arba emociškai ir dėl to vaikystėje patyrė didelių nepriteklių. Į jo sąrašą pateko tokie veikėjai kaip Aleksandras Makedonietis, Julijus Cezaris, Robespjeras, Džordžas Vašingtonas, Napoleonas, Karalienė Viktorija, Golda Meir, Hitleris, Leninas, Stalinas ir Kastro.

„Mes skaitome paskaitas apie tai, kaip svarbu vaiko vystymuisi, jog tėvas ir motina darniai atliktų savo vaidmenis, – rašo Turnjė. – Ir staiga atrandame, kad būtent to neturėjo patys įtakingiausi pasaulio istorijoje!“[1]

Turnjė, pats našlaitis, svarstė šį našlaičių fenomeną netrukus po žmonos mirties, kai būdamas senyvas dar kartą pasijuto našlaičiu. Anksčiau jis vertino kiekvieną svarbų gyvenimo įvykį kaip gerą arba blogą. Bet dabar jis pradėjo suvokti, kad aplinkybės, laimingos arba ne, yra moraliai neutralios. Jos tiesiog tokios, kokios yra – svarbu, kaip mes į jas reaguojame. Gėris ir blogis moraline prasme neslypi daiktuose, bet tik žmonėse.

Ši įžvalga keitė Turnjė požiūrį į mediciną ir atvedė prie viso asmens teorijos. „Labai retai esame tikrais įvykių šeimininkais, – sako jis, – tačiau (kartu su mums padedančiais) esame atsakingi už savo reakcijas... Kančia niekada nėra naudinga pati savaime ir jai reikia visada priešintis. Svarbiausia yra tai, kaip asmuo reaguoja kančios akivaizdoje. Tai tikrasis asmens išbandymas: kokia yra mūsų asmeninė nuostata dėl gyvenimo, jo pokyčių ir galimybių? Arba štai žmogus, ligos arba tragedijos sūkuryje, kuris manimi pasitiki: kuo jis pavers tą žiaurų, jį ištikusį smūgį? Kokia bus jo asmeninė reakcija? Ar tai bus teigiama, aktyvi ir kūrybinga reakcija, kuri padės bręsti jo asmenybei, ar neigiama, kuri šį brendimą stabdys?.. Tinkama pagalba reikiamu metu gali nulemti jo gyvenimo kryptį.“[2]

Savo medicinos praktikoje Turnjė kasdien sutikdavo sužeistų žmonių ir greitai pripažino, kad kančia gali žmogų sugniuždyti, o ne paskatinti augti. Tiesą sakant, būtent dėl to jis paliko tradicinį diagnostikos ir gydymo modelį ir pradėjo kreipti dėmesį ir į savo

pacientų emocinius ir dvasinius poreikius. Jis jautė pareigą padėti jiems paversti kentėjimą transformuojančiu veiksniu.

Turnjė naudojo palyginimą su riešutų spaustuku. Nenumatytų nelaimių jėga gali pralaužti kietąjį išorinį asmeninio saugumo kevalą. Laužimo veiksmas, žinoma, sukels skausmą, bet nebūtinai sunaikins. Priešingai, tinkamoje aplinkoje sutrikdymas gali paskatinti kūrybišką augimą: kai seni įpročiai ir elgesio modeliai nebeveikia, apnuogintas ir pažeidžiamas pacientas turi ieškoti naujų.

Gydytojo, slaugytojos, socialinio darbuotojo, dvasininko ar mylinčio draugo vaidmuo yra tiesiog neleisti aplinkybių spaudimui sunaikinti paciento; jie turi padėti nukentėjusiajam pamatyti, kad net ir didžiausi sunkumai atveria galimybes augti ir vystytis.

Kūrybiško kentėjimo judėjimas

„Kas manęs nesunaikina, daro mane stipresniu", – sakydavo Martinas Liuteris Kingas jaunesnysis. Mūsų pražūtingame amžiuje Kingas, Gandis, Solženicinas, Sacharovas, Tutu, Mandela ir daugelis kitų tapo gyvais Turnjė teorijos apie kūrybinę kančią įrodymais. Iš aplinkybių, kurios turėjo juos sunaikinti, šie drąsuoliai iškilo su tokia stiprybe, kuri suglumino ištisas tautas.

Pavyzdžiui, Martinas Liuteris Kingas konfrontacijai sąmoningai pasirinko apygardas, kurias kontroliavo pikčiausi pietiečių šerifai. Jis priėmė smūgius, įkalinimą ir kitus žvėriškumus, nes tikėjo, jog prisitaikėliška visuomenė padės įgyvendinti jo siekį tik tuomet, kai pamatys bjauriausią rasizmo veidą. „Krikščionybė, – sakė jis, – visada pabrėžė, kad prieš gaudami karūną turime nešti savo kryžių. Jei esi krikščionis, turi imti savo kryžių su visais jo sunkumais, skausmu ir įtampa ir jį nešti, kol pats kryžius paliks

mumyse savo žymę ir atpirks mus kilnesniam gyvenimui, kuris ateina tik per kančias."[3]

Galų gale šis principas suteikė pilietinių teisių judėjimui pergalę, kurios taip ilgai siekė. Būtent vaizdai, kaip policininkai ir šerifai žiauriai susidoroja su civilinių teisių kovotojais, pagaliau sukėlė tautą. Jau po savaitės nuo policijos šturmo prie Selmos tilto Kongresas priėmė 1965 m. Balsavimo teisių aktą. Su kiekvienu kruvinu susidūrimu Kingas tapo vis stipresnis, o ne silpnesnis.

Principas, kuris plačiai veikia tokių žmonių, kaip Martinas Liuteris Kingas jaunesnysis, gyvenime, galioja ir „paprastiems žmonėms", kurie sekė juo žygiuodami už laisvę ir teisingumą. Prisimenu vieną netikėtą didvyrį iš Misisipės kaimo, žmogų, kurio nuotrauka nepasirodė laikraščiuose. Interviu iš pono Baklio (Buckley) ėmiau 1970-ųjų pradžioje, kai pietuose dauguma vis dar aktyviai priešinosi pilietinių teisių judėjimui. Palikęs p. Baklio namus, jaučiausi, lyg būčiau aplankęs šventąjį.

Jo namas buvo gražiausias mano kada nors lankytas juodaodžio namas Misisipės valstijos Simpsono apygardoje. Tai buvo mūrinis namas, iš vidaus apkaltas medžiu, su keturiais ar penkiais dideliais kambariais. Tačiau būdamas devyniasdešimties, p. Baklis į aplinką, atrodė, nekreipė jokio dėmesio. Didžiumą laiko jis leisdavo sėdėdamas supamoje kėdėje prie virtuvės židinio, kaip buvo įpratęs sėdėti prie krosnelių vieno kambario lūšnose Misisipės kaime. Štai ten jį ir radau: besisupantį, paskendusį prisiminimuose, besikasantį trumpai kirptus žilus plaukus ir kikenantį iš to, kaip gyvenimas atrodė anksčiau. Jo akys buvo traiškanotos, oda stora ir diržinga, per devynis dešimtmečius taip nusvilinta Misisipės saulės.

Viename interviu p. Baklis nusprendė atpasakoti visus savo vaikystės prisiminimus. Tris su puse valandos prakalbėjęs į kasetinį diktofoną, jis stabtelėjo ir paprašė stiklinės vandens. Paėmęs gerą didelį gurkšnį ir praskalavęs burną, paskelbė: „Taigi, pasiekėme 1901-uosius."

Jis gimė praėjus vienai kartai po vergijos ir užaugo karčiomis Rekonstrukcijos dienomis. Jis gyveno baimės pilnomis Kukluksklano siautėjimo dienomis, klausėsi jų grasinimų, matė degančius kryžius, girdėjo pasakojimus apie nulinčiavimus ir padegimus. Septyniasdešimt penkerius metus negalėjęs užeiti į baltųjų restoranus, motelius, tualetus ir balsavimo kabinas, 1960-ųjų viduryje p. Baklis prisijungė prie pilietinių teisių judėjimo. Tikėdamas, kad Dievas gali jį panaudoti, jis pradėjo dirbti pastoriui Džonui Perkinsui (John Perkins) rinkėjų registracijos kampanijoje. Apskrityje, kurioje gyveno daugiau nei 5000 juodaodžių suaugusiųjų, tik 50 buvo registruoti balsuoti.

Federaliniai teismo vykdytojai įsteigė registracijos linijas aplink pašto galinio pakrovimo dokus ir p. Baklis padėjo organizuoti autobusų ir mikroautobusų karavanus. Kiekvienas vardas, įtrauktas į rinkėjų sąrašus, buvo įrėžtas iš baimės. Kartais susirinkdavo priešiška baltųjų minia, šaukdama ir laidydama įžeidimus. Kai kurie užsiregistravę juodaodžiai prarado darbus. Bet jie vis tiek atėjo. Stiprūs juodaodžiai vyrai, palinkę nuo medvilnės maišų nešiojimo, sustojo į drąsuolių eilę per Mendenholo miestelio centrą, kad pasinaudotų savo teise balsuoti. Iš viso jų užsiregistravo 2300.

Per tuos metus, kai p. Baklis buvo vienas iš Mendenholo juodaodžių bendruomenės vadovų, jis vaikščiojo su Dievu, o už šią veiklą patirtos žaizdos darė jį kilnesniu ir stipresniu žmogumi. Jis man akivaizdžiai parodė, kad vargšai ir nuskriaustieji gali iš tiesų,

kaip Jėzus sakė, būti palaiminti. Tikėjimas Dievu buvo viskas, ką jis turėjo tomis tamsiomis dienomis ir bemiegėmis, baimės pilnomis naktimis. Ir dabar jis gyveno su Dievu akivaizdžiai lengvai ir gerai Jį pažindamas.

Vieną naktį, kai jis su žmona persikėlė į savo naują namą, p. Baklio tikėjimas buvo žiauriai išbandytas. Pagaliau, įkopę į aštuntą dešimtį, Bakliai turėjo patogius namus, kurie dar kvepėjo šviežiais dažais ir buvo tvarkingi ir švarūs. Tačiau antrą valandą ryto p. Baklis staiga pabudo nuo dūmų kvapo. Jis iššoko iš lovos pačiu laiku: koridoriuje jau šėlo ugnis ir liepsnos palei grindjuostes jau šliaužė link jų miegamojo. Jis su žmona išsigelbėjo, bet prarado visą turtą. Namą padegė kaimynai.

P. Baklis man pasakė: „Na, manau, kad daug visko patyriau. Praradau du iš trijų vaikų, praradau pirmąją žmoną ir nedaug trūko, kad būtume tąnakt sudegę patys. Bet Viešpats sako, kad nebandys mūsų stipriau, nei galime pakelti. Jei negalime ko nors pakelti, Jis bus šalia ir suteiks stiprybės, kurios nemanėme turį."

P. Baklis mirė 1986 metais, eidamas devyniasdešimt aštuntuosius. Paskutinius metus jis praleido padėdamas įkurti naują bažnyčią Mendenhole. Jis kalbėjo: „Noriu tokios bažnyčios, kurioje kiekvienas būtų laukiamas nepaisant odos spalvos, kurioje žmonės melstųsi ir tikėtųsi atsakymų į maldas. Noriu bažnyčios, kurios žmonės būtų pagarsėję savo meile vienas kitam." P. Baklis rodė savo pavyzdžiui, kokios bažnyčios jis norėjo.

Didysis apvertimas

„Kas manęs nesunaikina, daro mane stipresniu", – sakydavo Martinas Liuteris Kingas jaunesnysis. Taikus, raukšlių išvagotas P. Baklio

veidas buvo lyg gyvas įrodymas. Kaip stiprus, senas ąžuolas, atlaikęs perkūniją, pūgas ir miško gaisrus, p. Baklis spinduliavo tokia tvirtybe, kurios mes, išlepę amerikiečiai, niekada nepatirsime. Patirtis, kai išbandymuose gali atsiremti tik į Dievą, yra kažkuo unikali.

Po kelių valandų, praleistų su p. Bakliu, pagaliau supratau keistus ir mįslingus Jėzaus žodžius iš Palaiminimų. Man visada atrodė, kad žodžiai „Palaiminti vargšai, <...> liūdintys, <...> romieji, <...> persekiojami“ yra lyg Jėzaus duoklė nelaimėliams. *„Na, kadangi nesate turtingi, jūsų sveikata yra bloga, o veidas šlapias nuo ašarų, pasakysiu keletą gražių frazių apie būsimą atlygį. Galbūt pasijusite geriau.“* Bet kai kurie pažadai išreiškiami esamuoju laiku – „jų *yra* karalystė“, – o, kalbėdamas su juodaodžiais Misisipės valstijoje, pamačiau, kad vargšai ir engiamieji iš tiesų gali būti palaiminti. P. Baklis pademonstravo retai gyvenime sutinkamą savybę. Jo tikėjimas buvo tvirtas, ilgaamžis ir ištirtas.

Apaštalas Paulius vartoja keistą frazę: „Jo [Dievo] stiprybė tampa tobula silpnume.“ Šios frazės nesupranta ir ją kartais išjuokia smerkiantieji Dievą už tai, kad Jis šiame pasaulyje leidžia skausmą ir kančias. Bet, žvelgiant į tokius žmones kaip Paulius ir p. Baklis, ši frazė darosi panašesnė į tiesą. Net apie Jėzų pasakyta: „Būdamas Sūnus, jis savo kentėjimuose išmoko klusnumo“ (Hebrajams 5:8).

Mes, pašaliečiai, stebėdami kenčiančius žmones, tikimės pamatyti pyktį ir kartėlį. Laukiame, kol jie sukils prieš Dievą ir užsipuls Jį dėl gyvenimo nelygybės. Stebėtina, tačiau vietoj to jie dažnai Jame randa tiek paguodos, kad mums turėtų būti gėda. Neatsitiktinai kai kurios iš labiausiai įkvepiančių tikėjimo istorijų yra apie žmones, kuriuos pasaulis dažnai laiko „nevykėliais“.

K. S. Luisas nenoromis priėjo prie tokios išvados: „Nesu įsitikinęs, kad kančia <...> natūraliai sukelia tokį blogį [pyktį ir cinizmą]. Nepastebėjau, kad priešakinėse apkasų linijose ar sužeistųjų evakuacijos punktuose būtų daugiau neapykantos, savanaudiškumo, maišto ar nesąžiningumo nei bet kurioje kitoje vietoje. Kai kurie labai kenčiantys išsiskyrė dideliu dvasios grožiu. Mačiau, kad dauguma vyrų metams bėgant tapo geresni, o ne blogesni, taip pat mačiau, kokius tvirtybės ir nuolankumo lobius išsiugdė mažiausiai vilčių teikiantys asmenys sirgdami nepagydoma liga <...> Jei pasaulis iš tikrųjų yra „ašarų pakalnė, kurioje formuojamos sielos“, jis, atrodo, gerai atlieka savo darbą.“ [4]

Kas tokio yra kančios prigimtyje, kad skausmas gali sustiprinti, o ne sunaikinti? Jėzus aiškiai mokė, kad pasaulis Dievo požiūriu yra palankesnis neturtingiesiems ir engiamiems. Šis mokymas, kartais vadinamas „apvertimo teologija“, pateikiamas Kalno pamoksle ir kituose Jėzaus posakiuose: pirmieji bus paskutiniai (Mato 19:30, Morkaus 10:31, Luko 13:30), kas nusižemina, bus išaukštintas (Luko 14:11, 18:14), kas vyriausias tarp jūsų, tebūnie tarsi mažiausias, o viršininkas tebūnie lyg tarnas (Luko 22:26). Palyginimai apie gailestingąjį samarietį, turtuolį ir Lozorių taip pat rodo, kad šio pasaulio tvarka yra apverčiama.

Kodėl? Kodėl Dievas skiria daugiau dėmesio neturtingiesiems ir engiamiems nei bet kuriai kitai grupei? Kuo silpnieji taip nusipelnė Dievo rūpesčio?

Mane privertė susimąstyti į rankas patekęs buvimo neturtingu „privalumų“ sąrašas, sudarytas katalikų vienuolės Monikos Helvig (Monica Hellwig). Jį išplėčiau, kad apimtų visus kenčiančiuosius.[5]

1. Kančia, didysis žmonių sulygintojas, atveda mus į tašką, kuriame galime suprasti, kad mums skubiai reikia išgelbėjimo.
2. Kenčiantieji žino, kaip labai jie priklauso ne tik nuo Dievo ir sveikų žmonių, bet ir vienas nuo kito.
3. Kenčiantieji remiasi ne į daiktus, kuriais jie dažnai negali mėgautis ir kurie gali būti iš jų greitai atimti, bet į žmones.
4. Kenčiantieji nebūna pasipūtę ir pernelyg nesirūpina dėl savo privatumo. Kančia priverčia išdidžiuosius nusižeminti.
5. Kenčiantieji nesiekia varžytis, bet bendradarbiauja.
6. Kančia padeda mums atskirti poreikius nuo prabangos.
7. Kančia moko kantrybės, dažnai atkaklios kantrybės, gimusios iš suvoktos priklausomybės.
8. Kančia moko atskirti tikras baimes nuo perdėtų.
9. Kenčiantiems žmonėms Evangelija skamba kaip gera naujiena, ne kaip grasinimas arba pabarimas. Ji teikia viltį ir paguodą.
10. Kenčiantieji gali laisvai ir besąlygiškai atsiliepti į Evangelijos kvietimą, nes turi mažai, ką prarasti, ir yra viskam pasiruošę.

Skaitydamas šį sąrašą, pradėjau suprasti, kodėl tiek daug krikščionių šventųjų patyrė daug kančių. Priklausomybė, nuolankumas, paprastumas, bendradarbiavimas, atsidavimas – šios savybės labai vertinamos dvasiniame gyvenime, bet sunkiai išsiugdomos patogiai gyvenančių žmonių.

Mano supratimas apie Palaiminimus radikaliai pasikeitė. Daugiau nesuvokiu jų kaip Jėzaus duoklės pasaulio nelaimėliams. Suvokiu juos ne kaip globėjiškus šūkius, bet kaip gilias įžvalgas apie žmogaus egzistencijos paslaptį. Neturtingieji, alkanieji, gedintys, kenčiantieji iš tiesų yra palaiminti. Žinoma, ne dėl savo apgailėtinos būklės – nemaža gyvenimo Jėzus praleido spręsdamas šias bėdas. Jie yra palaiminti dėl natūralaus privalumo,

kurį turi, palyginti su patogiau gyvenančiais ir savarankiškais žmonėmis.

Perdėta nepriklausomybė, pirmą kartą pasireiškusi Rojaus sode, yra pražūtingiausia nuodėmė, nes ji tarsi magnetas traukia prie savęs tolyn nuo Dievo. Kenčiančiųjų ir neturtingųjų privalumas tas, kad jie kasdien akivaizdžiai mato, jog yra bejėgiai. Jie turi į kažką atsiremti ir būti sustiprinti ir kartais jie atsiremia į Dievą. Turtingi, sėkmingi ir gražūs žmonės gali gyventi pasikliaudami savo įgimtomis dovanomis. Bet yra tikimybė, tik tikimybė, kad tokių įgimtų privalumų neturintys žmonės šauksis Dievo prislėgti naštų.

Trumpai tariant, ne savo pačių pasirinkimu – nors jie ir norėtų kitaip – kenčiantieji ir engiamieji įgyja laikyseną, kuri tinkama Dievo malonei priimti. Jie stokoja, yra priklausomi ir nepatenkinti gyvenimu – dėl šios priežasties jie gali priimti nepelnytą Dievo meilės dovaną.

Skurdas ir kančia gali tapti priemonėmis išmokyti mus priklausomybės, o jos neišmokę niekada nepatirsime malonės. Apaštalas Paulius pateikė korintiečiams šio principo pavyzdį iš savo gyvenimo. Jis kovojo su „diegliu kūne" – neįvardinta liga, kurią daug kas bandė atspėti: epilepsija, akių liga, lėtinė depresija, maliarija, seksualinė pagunda. Džiaugiuosi, kad Paulius neįvardijo ligos, nes 2 Korintiečiams 12 skyriuje aprašytas procesas tinka mums visiems, kenčiantiems nuo įvairių dieglių kūne.

Pradžioje Paulius neįžvelgė jokios naudos iš šio dieglio kūne. Vargu ar jis galėjo „laikyti jį tikru džiaugsmu" – užuot tai daręs, Paulius priešinosi kankinančiam negalavimui. Jis trikdė jo įtemptą veiklos grafiką ir vertė abejoti Dievu. Paulius tris kartus

meldė išgydymo stebuklo. Tris kartus jo prašymas buvo atmestas. Galiausiai jis išmoko pamoką, kurios Dievas norėjo jį išmokyti per negalavimą: „Gana tau mano malonės, nes mano galybė tampa tobula silpnume."

Fizinis negalavimas iš tiesų buvo naudojamas Pauliaus labui. Dvasinės puikybės, arogancijos ir pasipūtimo nuodėmės kėlė kur kas didesnį pavojų, o ši įkyri fizinė silpnybė privertė jį stiprybės ieškoti Dieve ir neleido pasikliauti savo jėgomis. Kai pagaliau tai suvokė, Pauliaus požiūris pasikeitė iš pasipriešinimo į perkeičiantį priėmimą: užuot maldavęs Dievą pašalinti dieglį, jis meldė, kad skausmas būtų panaudotas arba perkeistas jo labui.

Išmokęs šią pamoką, Paulius, kaip jam būdinga, pradėjo skelbti ją pasauliui „girdamasis" savo silpnybėmis. Rafinuotai korintiečių publikai, kuriai įspūdį darė galia ir išvaizda, jis gyrėsi Dievo modeliu pasirinkti kuklius ir pasaulyje niekinamus žmones, kad sugėdintų išminčius, silpnus – kad sugėdintų stipriuosius. Paulius turėjo išmokti Palaiminimų pamoką: skurdas, ligos, sielvartas ir silpnybė iš tiesų gali būti malonės priemonėmis, jei gręšimės į Dievą su nuolankia ir pasitikinčia dvasia. „Nes būdamas silpnas, esu galingas", – apibendrina Paulius. Kuo silpnesni jaučiamės, tuo stipriau galime atsiremti.

12 SKYRIUS

Kraštutiniai atvejai

Kartais aš net pradėdavau dėkoti likimui už tokios vienatvės [Sibire] privilegiją, nes tik vienatvėje galėjau taip kruopščiai patikrinti savo praeitį arba taip atidžiai ištirti savo vidinį ir išorinį gyvenimą. Kokie tvirti ir keisti nauji vilties brangakmeniai gimė mano sieloj šiomis įsimintinomis valandomis! Apsvarsčiau ir išsprendžiau įvairiausius klausimus, sutariau su savimi išvengti praėjusių metų klaidų ir tų uolų, į kurias buvau sudužęs.

FIODORAS DOSTOJEVSKIS
„Mirusiųjų namai“

Bėgant metams perskaičiau dešimtis išgyvenusiųjų koncentracijos stovyklas pasakojimų. Mane jie kažkuo traukia, galbūt todėl, kad ekstremaliai kelia gyvenimo klausimus. Stovyklose ištrinami visi individualumo ženklai. Kaliniai yra vienodai aprengti ir apkirpti.

Jie šaukiami numeriu, o ne vardu. Jie valgo tą patį maistą ir gyvena pagal tą patį tvarkaraštį. Čia nėra klasių skirtumo. Spygliuota viela apjuosia žmoniją jos pačioje elementariausioje, atavistinėje formoje.

Kvalifikuotų – arba sadistiškų – administratorių rankose stovyklos gali tapti kančių laboratorijomis. Kaip paaiškino Terencas De Pre (Terrence Des Pres), stovyklų tikslas buvo „paversti kalinius negalvojančiomis būtybėmis, kurių elgesį būtų galima absoliučiai kontroliuoti ir prognozuoti. Iki dabar stovyklos buvo panašiausias dalykas žemėje į tobulą [B. F.] Skinerio dėžę. Jos buvo uždara, visiškai reguliuojama aplinka, visas pasaulis tiesiogine prasme. Skausmas ir mirtis buvo „neigiami stimulai", maistas ir gyvybė – „teigiami stimulai", o visos šios jėgos traukė ir stūmė žmogų dvidešimt keturias valandas per parą giliausiame jo poreikių lygmenyje."[1]

Tačiau vienintelis dalykas, kurį įrodo Betelheimo (Bettelheim), Franklio (Frankl), Vyzelio (Wiesel), Levio (Levi), Vyzentalio (Wiesenthal), Solženicyno, Šaranskio ir kitų pasakojimai, yra tai, kad didysis bihevioristinis eksperimentas nepavyko. Atėmus visą išorinį orumą, šitie išlikusieji vis dėlto sugebėjo išsaugoti savo žmogiškumą ir aštrią moralinę sąmonę. Pažvelkite tik į vieną pavyzdį: „reabilituotas" Solženicynas šaukė taip garsiai, kad buvo išvarytas iš savo tėvynės, bet prieš tai jis beveik vienas sugriovė stalinizmo mitą.

Lygiai taip pat, jei šiandien apsilankysite žydų, išgyvenusių holokaustą, susitikime, nesutiksite nugalėtų, beverčių žmonių, vaikščiojančių kaip zombiai. Priešingai, sutiksite politikų, gydytojų, teisininkų – praktiškai visos visuomenės atstovų. Vaikai, užaugę

režimo, beveik įkūnijusio absoliutų blogį, sąlygomis, subrendo drąsiais ir užuojautą įkūnijančiais vyrais ir moterimis.

Bendrai paėmus, išgyvenusieji įrodo, kad atskirų žmonių gyvenime net siaubingai ekstremali kančia gali būti transformuota. Brunas Betelheimas taip apibendrino koncentracijos stovyklų pamoką: „Mūsų patirtis neišmokė mūsų, kad gyvenimas yra beprasmis, kad gyvųjų pasaulis yra kekšynas, kad žmogus turėtų gyventi tik pagal primityvius kūno impulsus nepaisydamas kultūros reikalavimų. Ji mus išmokė, kad, nors pasaulis, kuriame gyvename, galbūt yra varganas, skirtumas tarp jo ir pasaulio koncentracijos stovyklose yra toks didelis, kaip tarp dienos ir nakties, pragaro ir išganymo, mirties ir gyvenimo. Ji mus išmokė, kad gyvenimas turi prasmę, nors ją ir gali būti sunku suvokti – daug gilesnę prasmę, nei manėme esant įmanoma, kol neišgyvenome.“[2]

Džordžas Mangakis (George Mangakis), kuris karinės chuntos Graikijoje buvo kankintas ir nuteistas aštuoniolikai metų nelaisvės, galiausiai jautė gailestį savo kankintojams, o ne sau pačiam.

> Patyriau nukentėjusio likimą. Iš arti mačiau kankintojo veidą. Jis atrodė prasčiau nei mano paties kruvinas, gyvas veidas. Kankintojo veidas buvo iškreiptas nežmoniškų traukulių...
>
> Šioje situacijoje man pasisekė labiau. Mane žemino. Bet aš nežeminau kitų. Tiesiog savo geliančiu kūnu nešiau labai nelaimingą žmoniją. O tave žeminantys vyrai pirma turi pažeminti žmogiškumą savyje. Nesvarbu, kad jie išdidžiai vaikšto apsivilkę uniformas, apsvaigę nuo savo galios ir pasipūtę nuo žinojimo, kad gali kontroliuoti kitų žmonių kančias, nemigą, alkį ir neviltį. Jų svaigulys yra ne kas

kita kaip žmogiškumo degradacija. Galutinė degradacija. Jie turėjo labai brangiai sumokėti už mano kankinimus.

Mano padėtis nebuvo pati blogiausia. Tiesiog buvau žmogus, kuris dejavo, nes labai skaudėjo. Geriau jau tai. Šiuo metu negaliu džiaugtis matydamas, kaip vaikai eina į mokyklą ar žaidžia parkuose. O jie yra priversti žiūrėti savo vaikams į akis.[3]

Dr. Viktoras Franklis, žydų psichiatras, nelaisvėje suprato, kad žmogaus gyvenimas turi prasmę, o žmonės turi prigimtinę laisvę, kurios negali pasmaugti net nežmoniškos koncentracijos stovyklos sąlygos. Jo išvada apibendrina daugelio kalinių patirtį:

Gyvenimo koncentracijos stovykloje patirtis rodo, kad žmogus gali pasirinkti savo veiksmus. Daugybė pavyzdžių, dažnai didvyriškų, įrodo, kad apatiją galima nugalėti, o dirglumą – nuslopinti. Žmogus *gali* išsaugoti dvasinės laisvės ir nepriklausomos minties likučius net tokiomis baisiomis fizinės ir psichinės įtampos sąlygomis. <...> Iš žmogaus gali atimti viską, išskyrus viena – paskutinę žmogišką laisvę pasirinkti nuostatą bet kuriomis esamomis sąlygomis, pasirinkti savo kelią. <...>

Galiausiai analizuojant paaiškėja, kad, kokiu žmogumi kalinys tapo, priklausė nuo jo vidinio apsisprendimo, ne vien nuo koncentracijos stovyklos įtakos. Iš esmės, bet kuris žmogus, net esant tokioms aplinkybėms, gali nuspręsti, kuo jis taps psichiškai ir dvasiškai.[4]

Galutinis klausimas

Koncentracijos stovyklos ir, visų pirma, Hitlerio holokaustas prieš žydus ne tik atsakė į tam tikrus pagrindinius klausimus apie žmoniją, bet ir paskatino beviltiškus klausimus apie Dievą.

Šios knygos pavadinimas „Kur Dievas, kai skauda?“ beveik apibūdino žydų patirtį holokausto metu. Kaip Jis galėjo tyliai sėdėti ir stebėti, kaip aukojami šeši milijonai Jo išrinktosios tautos žmonių? Kaip Jis galėjo leisti blogiui valdyti su tokia, atrodytų, absoliučia valdžia?

Aštuntajame dešimtmetyje vienas vyras vardu Ryvas Robertas Breneris (Reeve Robert Brenner) apklausė vieną tūkstantį išgyvenusiųjų holokaustą, o ypač išsamiai – apie jų religinius įsitikinimus. Kokią įtaką holokausto patirtis turėjo jų įsitikinimams apie Dievą? Šiek tiek stebėtina, tačiau beveik pusė teigė, kad holokaustas neturėjo jokios įtakos jų įsitikinimams apie Dievą. Tačiau kita pusė papasakojo kitokią istoriją. Vienuolika nuošimčių visų apklaustųjų teigė, kad būtent dėl savo patirties jie atmetė bet kokį tikėjimą, kad Dievas yra. Po karo jie taip ir neatgavo tikėjimo. Analizuodamas jų išsamius atsakymus, Breneris pastebėjo, kad jų atvirai išpažįstamas ateizmas buvo ne tiek teologinis įsitikinimas, kiek emocinė reakcija, gilios nuoskaudos ir pykčio prieš Dievą išraiška, kad juos apleido.

Breneris atrado, kad mažuma – apie penkis nuošimčius nuo visos imties – dėl holokausto iš ateistų tapo tikintys. Pergyvenę tokią bjaurastį, jie tiesiog neturėjo, į ką kreiptis[5].

Per du mėnesius perskaičiau du skaudžius holokaustą išgyvenusiųjų pasakojimus. Šie du autoriai, Elis Vyzelis ir Korė ten Bom (Corrie ten Boom), įkūnija dvi radikaliai priešingas tikėjimo reakcijas tokiomis sąlygomis. Jų knygos, abi bestseleriai, yra tarp skaitomiausių darbų gausioje literatūroje apie holokaustą.

Elio Vyzelio *„Naktis“ (La Nuit)* paveikė mane kaip reta kita skaityta knyga. Glaustu stiliumi ir vaizdingais sakiniais Vyzelis

aprašė pasaulį, kuriame praleido savo paauglystės metus. Visi jo kaimo žydai iš pradžių buvo suvaryti į getą, tuomet iš jų buvo atimta nuosavybė, o jie patys sulaipinti į galvijų vagonus. Beveik trečdalis jų mirė pakeliui į mirties stovyklas.

Pirmą naktį Vyzelio traukiniui sustojus Birkenbau, iš didelio kamino virto grėsmingi juodi dūmai ir pirmą kartą gyvenime Elis užuodė degančio žmogaus kūno kvapą: „Niekada nepamiršiu tos nakties, septynis kartus prakeiktos ir septynis kartus užantspauduotos. Niekada nepamiršiu tų dūmų. Niekada nepamiršiu mažų vaikų veidų, kurių kūnus mačiau virstant dūmų vainikais po tyliu mėlynu dangumi. Niekada nepamiršiu tos nakties tylos, kuri visai amžinybei atėmė man norą gyventi. Niekada nepamiršiu tų akimirkų, kurios nužudė mano Dievą ir mano sielą ir pavertė mano svajones dulkėmis. Niekada nepamiršiu tų dalykų, net jei būčiau pasmerktas gyventi taip ilgai, kaip pats Dievas. Niekada[6]“.

Vyzelis matė, kaip jo motina, jaunesnioji sesuo ir, galų gale, visa šeima buvo suvaryta į naikinimo krosnį. Jis matė šakėmis kraunamus kūdikius, pakartus vaikus, dėl duonos kąsnio kameros draugų nužudytus kalinius. Pats Elis išvengė mirties tik dėl biurokratinės klaidos. Jo knygose atpasakojamos skirtingas tos pačios beprasmės ir beviltiškos tragedijos versijos.

Knygos „*Naktis*“ pratarmėje kolega Nobelio premijos laureatas Fransua Moriakas (Francois Mauriac) aprašo susitikimą su Vyzeliu, kai pirmą kartą išgirdo jo istoriją.

> Būtent tada supratau, kas pirmiausia atkreipė mano dėmesį į šį jauną izraelitą – tai žvilgsnis, žvilgsnis tarsi Lozoriaus, prisikėlusio

iš numirusių, tačiau vis dar kalinčio tarp niūrių sienų, klupinėjančio tarp gėdingų lavonų. Nyčės šauksmas jam beveik išreiškė fizinę realybę: Dievas mirė, meilės, švelnumo ir paguodos Dievas, Abraomo, Izaoko ir Jokūbo Dievas amžiams pradingo iš šio vaiko žvilgsnio dūmuose žmogiško holokausto, išreikalauto Rasės – labiausiai nepasotinamo iš visų stabų. Ir kiek daug religingų žydų patyrė šią mirtį! <...>

Ar mes kada nors pagalvojome apie siaubo pasekmę, kuri, nors ir ne tokia akivaizdi, ne tokia sukrečianti nei kiti pasipiktinimą keliantys dalykai, yra visų blogiausia tiems iš mūsų, kurie tiki: Dievo mirtis vaiko, susidūrusio su absoliučiu blogiu, sieloje?[7]

Gili duobė

Kartais jaučiu skausmingą norą pasilikti su Vyzeliu, priblokštu žmogiškos tragedijos. Kaip galima vėl gyventi patyrus tokį žiaurumą? Ar gali tokie žodžiai kaip „viltis", „laimė" ir „džiaugsmas" susigrąžinti prasmę? Kaip gali kas nors kalbėti apie charakterį ugdančią kančios vertę?

Perskaitęs *„Naktį"* ir keletą kitų Elio Vyzelio knygų, skaičiau Korės ten Bom knygą *„Prieglobstis"*. Aplinkybės man jau buvo pažįstamos. Nors pati ne žydė, Korė buvo suimta Olandijoje už žydų slėpimą ir išgabenta į mirties stovyklas Vokietijoje. Ji taip pat jautė botago kirčius, matė kalinius, pranykstančius krosnyse, ir mirštančią savo seserį. Ji taip pat jautė visų dorybių išniekinimą suverenaus blogio pasaulyje. Jos knygose užduodami tie patys klausimai kaip ir Vyzelio ir kartais ji užsiliepsnoja pykčiu prieš Dievą.

Bet *„Prieglobstyje"* yra dar kai ko – vilties ir pergalės dalelyčių. Visa jos istorija pilna mažų stebuklų: Biblijos studijų, giesmių

giedojimo ir daug užjaučiančių ir pasiaukojančių poelgių. Viso išbandymo metu seserys nepaliovė pasitikėti Dievu, kuris meiliai jas sergėjo. Kaip Korė sakė: „Kad ir kokia gili būtų duobė, Dievo meilė yra dar gilesnė."

Turiu prisipažinti, kad, nors visiškai pritariu Korės požiūriui į gyvenimą ir tikiu jos išpažįstamu meilės Dievu, aš turėjau kovoti su įspūdžiu, jog jos knyga yra paviršutiniška, palyginti su Vyzelio. Kažkas tamsaus ir garsaus tąsė mane viduje, traukė nuo vilties prie nevilties.

Pats Vyzelis savo abejones įvardino kaip išlaisvinimo aktą. „Aš buvau kaltintojas, o Dievas – kaltinamasis. Mano akys atsivėrė ir aš buvau vienas – siaubingai vienas – pasaulyje be Dievo ir žmogaus. Be meilės ir gailestingumo. Iš manęs liko tik pelenai, tačiau jaučiausi esąs stipresnis nei Visagalis, su kuriuo mano gyvenimas buvo taip ilgai susijęs."[8] Kažkokia jėga manyje ragino išdidžiai stoti greta Elio Vyzelio, kaip Dievo kaltintojo, ir nusimesti varžančius tikėjimo pančius.

Vienas dalykas sulaiko mane nuo tapimo Dievo kaltintoju. Ironiška, kad priežastį, kodėl nenustoju tikėjęs, geriausiai išreiškia Vyzelio aprašyta scena, įvykusi tuo metu, kai jis, būdamas penkiolikos, buvo įkalintas Bunoje.

Bunos stovykloje buvo atrasta ginklų slėptuvė. Jie priklausė olandui, kuris buvo nedelsiant išsiųstas į Aušvicą. Bet olandas taip pat turėjo jam tarnavusį berniuką, kurį prižiūrėtojai pradėjo kankinti. *Berniukas* turėjo rafinuotą ir gražų, stovyklos dar nesubjaurotą veidą, kuris, pasak Vyzelio, buvo panašus į „liūdno angelo veidą".

Kai berniukas atsisakė bendradarbiauti su kvotėjais, esesininkai nuteisė jį mirti kartu su dviem kitais su ginklais pagautais kaliniais.

Vieną dieną grįžę iš darbo, surinkimo vietoje pamatėme trejas kartuves kaip tris juodas varnas. Tradicinė ceremonija – patikrinimas apsuptyje esesininkų su nutaikytais kulkosvaidžiais. Trys grandinėmis surakintos aukos, viena jų – mažasis pagalbininkas, liūdnaakis angelas.

Esesininkai atrodė labiau susirūpinę ir susijaudinę nei įprasta. Pakarti jauną berniuką tūkstančių akivaizdoje nebuvo taip paprasta.

Stovyklos viršininkas perskaitė nuosprendį. Visų akys buvo įsmeigtos į vaiką. Jis buvo mirtinai išbalęs, beveik ramus, tik kramtė lūpas. Kartuvės metė ant jo savo šešėlį.

Šį kartą *lagerkapo* atsisakė būti budeliu. Jį pakeitė trys esesininkai.

Trys aukos kartu užlipo ant kėdžių.

Trys kilpos vienu metu buvo užmautos ant kaklų.

„Tegyvuoja laisvė!" – sušuko abu suaugusieji.

Bet vaikas tylėjo.

„Kur yra Dievas? Kur Jis?" – kažkas paklausė už manęs.

Stovyklos viršininkui davus ženklą, trys kėdės apvirto.

Stovykloje tvyrojo visiška tyla. Horizonte leidosi saulė.

„Nusiimt kepures!" – suriko stovyklos viršininkas. Jo balsas buvo duslus. Mes verkėme.

„Kepures ant galvų!"

Tuomet pradėjome žygiuoti pro kartuves. Abu suaugusieji jau buvo nebegyvi. Jų liežuviai kyšojo ištinę ir pamėlynavę. Bet trečioji virvė vis dar judėjo – vaikas buvo toks lengvas, kad dar buvo gyvas...

Jis kabėjo ten ilgiau nei pusvalandį, kovodamas tarp gyvenimo ir mirties, lėtai prieš mus užgesdamas. Ir mes turėjome žiūrėti jam į akis. Kai ėjau pro jį, jis dar buvo gyvas. Jo liežuvis dar buvo raudonas, akys skaidrios.

Už manęs išgirdau tą patį žmogų klausiant: „Kur dabar yra Dievas?"

Ir savyje išgirdau jam atsakantį balsą: „Kur Jis? Štai Jis – kabo šiose kartuvėse..."

Tą naktį sriuba atsidavė lavonais.[9]

Vyzelis toje koncentracijos stovykloje prarado tikėjimą Dievu. Jam Dievas iki mirties tiesiogine prasme kabojo kartuvėse, kad niekada nebūtų prikeltas. Bet iš tiesų vaizdas, kurį taip įtaigiai piešia Vyzelis, yra atsakymas į jo klausimą. Kur buvo Dievas? Tas balsas Vyzelio širdyje kalbėjo tiesą: taip, tam tikra prasme Dievas kabėjo greta berniuko. Dievas net savęs neapsaugojo nuo žmonių kančių. Jis taip pat kabėjo kartuvėse, Kalvarijoje, ir vien dėl to galiu tikėti meilės Dievu.

Dievas nėra patogiai įsitaisęs danguje ir užsikimšęs ausis vaitojimams šioje dejuojančioje planetoje. Jis prisijungė prie mūsų, pasirinko gyventi tarp engiamų žmonių – to paties Vyzelio tautiečių – skurde ir dideliame varge. Jis irgi buvo nekalta žiauraus ir beprasmiško kankinimo auka. Juodos nevilties akimirką Dievo Sūnus šaukė kaip daugelis tikinčiųjų koncentracijos stovyklose: „Dieve, kodėl mane apleidai?"

Jėzus, Dievo Sūnus žemėje, įkūnijo visa, ką bandau pasakyti apie skausmą. Kaip ir Jobas, nekaltas kankinys dar prieš Jėzų, Jis nesulaukė atsakymo į klausimą apie *priežastį:* „Kodėl?" „Kodėl?" – šaukė Jis nuo kryžiaus, bet girdėjo tik Dievo tylą. Nepaisant to, Jo atsakas buvo ištikimybė ir Jis nukreipė savo dėmesį į gėrį, kurį gali pagimdyti jo kančia: „Jis dėl jo laukiančio džiaugsmo, nepaisydamas gėdos, iškentėjo kryžių." (Hebrajams 12:2) (pažodinis vertimas iš anglų k. – vert. pastaba)

Kokio džiaugsmo? Transformacijos, arba atpirkimo, žmonijos atpirkimo.

Evangelijos autoriai pabrėžia, kad Jėzaus kančia nebuvo bejėgiškumo klausimas – jis galėjo pasikviesti legioną angelų. Kažkodėl jis turėjo tai iškęsti kritusiai kūrinijai atpirkti. Dievas paėmė Didįjį savo Sūnaus mirties skausmą ir į jį sugėrė visus mažesnius žemės skausmus. Kančia buvo Dievo atleidimo kaina.

Žmonių kančia lieka beprasmė ir bevaisė, jei abejojame, ar Dievas atjaučia mūsų skausmą ir kažkaip gali jį išgydyti. Jėzus mums tai garantuoja.

Todėl krikščionybės žinia apima visą pykčio, nevilties ir tamsos gamą, taip iškalbingai išreikštą tokiose knygose kaip „*Naktis*“. Dievas visiškai susitapatina su kenčiančiu pasauliu. Bet tuo neapsiriboja. Centrinė krikščionybės žinia yra Prisikėlimas, pergalės akimirka, kai nugalimas paskutinis priešas – pati mirtis. Tariama Jėzaus nukryžiavimo tragedija padarė įmanomu visišką pasaulio išgydymą.

Ar Dievas norėjo holokausto? Paklauskime kitaip: Ar Dievas troško savo Sūnaus mirties? Savaime suprantama, dėl savo charakterio Jis negalėjo norėti tokių žiaurumų. Bet abu atvejai nutiko, todėl klausimas iš neatsakomo „Kodėl?“ turi pavirsti į kitą klausimą – „Kokiu tikslu?“

Skausmo akimirką atrodo neįmanoma įsivaizduoti, kad iš tragedijos būtų galima tikėtis kažko gero. (Turbūt taip atrodė Kristui Getsemanėje.) Iš anksto niekada nežinome, kaip kančios gali būti transformuotos į priežastį švęsti. Bet būtent tuo mes prašomi tikėti. Tikėjimas reiškia iš anksto tikėti tuo, kas bus prasminga tik žvelgiant atgal.

Dachau kapelionas

Perskaitęs Elio Vyzelio ir Korės ten Bom knygas, netrukus apsilankiau vienos nacių koncentracijos stovyklos vietoje. Dachau stovyklos teritorijoje netoli Miuncheno susitikau vyrą, kuris išgyveno holokaustą ir ėmėsi gyvenimo misijos – paskelbti pasauliui, kad Dievo meilė yra gilesnė nei žmogaus sugedimo liūnas. Jis padėjo man suprasti, kaip Korė ten Bom galėjo išsaugoti gyvenimo viltį net tokioje vietoje.

Šis vyras vardu Kristianas Rėgeris (Christian Reger) ketverius metus praleido Dachau kaip kalinys. Koks jo nusikaltimas? Jis priklausė „Išpažinimo“ bažnyčiai (vok. Bekennende Kirche – red. pastaba), Hitleriui pasipriešinusiai Vokietijos valstybinės bažnyčios atšakai, kuriai vadovavo Martinas Nymoleris (Martin Niemoller) ir Dytrichas Bonhoferis (Dietrich Bonhoeffer). Rėgeris, įskųstas valdžiai bažnyčios vargonininko, buvo suimtas ir išsiųstas už šimtų mylių į Dachau.

Kai buvo išlaisvinti, Rėgeris ir kiti Tarptautinio Dachau komiteto nariai sunkiai dirbo atkurdami koncentracijos stovyklą kaip išliekantį paminklą ir pamoką visai žmonijai. Jų šūkis – „Daugiau niekada“. Nepaisant to, stovyklą sunku rasti, nes vietiniai gyventojai, savaime suprantama, nenori atkreipti į ją dėmesio.

Diena, kai lankiausi Dachau, buvo pilka, žvarbi ir debesuota. Ryto rūkas tvyrojo žemai, prie pat žemės, ir man bevaikštant nuklojo veidą ir rankas mažais lašeliais. Kadaise čia stovėjo trisdešimt barakų, jų buvimo vietą dar žymi pėdų aukščio betoniniai pamatai. Vienas buvo atstatytas ir plakatai skelbė, kad kartais šiame 208 žmonėms skirtame ankštame barake būdavo sugrūdama iki 1600

žmonių. Vis dar stovi originalios kremavimo krosnys, paliktos nesugriautos sąjungininkų išvaduotojų.

Rūkas, visa apimanti pilkuma ir nebaigti statyti vaiduokliški pastatai sustiprino klaikios rimties nuotaiką. Prie barakų pamatų blokų šoko vaikas. Palei spygliuotą vielos tvorą žydėjo alyvos.

Kristianą Rėgerį radau protestantų koplyčioje, stovinčioje greta katalikų vienuolyno ir žydų memorialo. Jis klaidžioja po teritoriją ir ieško turistų, su kuriais galėtų pabendrauti vokiečių, anglų arba prancūzų kalbomis. Jis atsako į klausimus ir noriai pasakoja apie dienas, kurias čia praleido kaip kalinys.

Paskutinę žiemą, kai išseko anglies atsargos, krosnys pagaliau buvo išjungtos. Kaliniams nereikėjo kentėti nuolatinės deginamų bendražygių smarvės. Tačiau daugelis mirė nuo šalčio, o jų nuogi kūnai buvo kraunami kaip malkos ant sniego, kiekvienas jų mėlynu žymekliu pažymėtas numeriu. Jei paprašysite, Rėgeris papasakos daugiau tokių siaubingų istorijų. Bet tai ne viskas. Jis pasakoja apie savo tikėjimą ir kaip netgi Dachau jį aplankė Dievo meilė.

„Nyčė sakė, kad žmogus gali ištverti kankinimus, jei jis žino savo gyvenimo Kodėl, – pasakė man Rėgeris. – Bet čia, Dachau, sužinojau kai ką žymiai didesnio. Aš pažinau savo gyvenimo Kas. Jo pakako palaikyti mane tada ir Jo vis dar pakanka dabar.“

Bet taip buvo ne visada. Po pirmojo Dachau praleisto mėnesio Rėgeris, kaip ir Elis Vyzelis, atsisakė visų vilčių ir tikėjimo mylinčiu Dievu. Nacių kalinio požiūriu, Dievo egzistavimo tikimybė atrodė pernelyg maža. Tuomet, 1941 metų liepą, atsitiko kai kas, kas paneigė jo abejones.

Kiekvienam kaliniui buvo leista gauti tik vieną laišką per mėnesį ir lygiai po mėnesio nuo įkalinimo Kristianas Rėgeris

sulaukė pirmųjų naujienų nuo žmonos. Laiško, kurį cenzorius buvo kruopščiai sukarpęs į gabaliukus, fragmentuose ji pasakojo apie šeimą ir patikino jį savo meile. Pačioje apačioje Rėgerio žmona atspausdino Biblijos nuorodą: Apaštalų darbai 4:26–29.

Rėgeris, kuris slapčia buvo įsinešęs Bibliją, susirado šią vietą – tai buvo eilutės iš Petro ir Jono kalbos išleidus juos iš kalėjimo. „Žemės karaliai sukilo, valdovai susibūrė draugėn prieš Viešpatį ir jo Mesiją. Taip, šitame mieste iš tiesų susibūrė Erodas, Poncijus Pilotas su pagonimis ir Izraelio gentimis prieš tavo šventąjį tarną Jėzų, kurį tu patepei, kad įvykdytų, ką tavo galia ir valia buvo iš anksto nusprendusi. O dabar, Viešpatie, atkreipk akis į jų grasinimus ir suteik saviesiems tarnams drąsos atvirai skelbti tavo žodį." Tą popietę Rėgeris buvo kviečiamas į apklausą, pačią siaubingiausią patirtį stovykloje. Jo bus reikalaujama įvardinti kitus krikščionis iš „Išpažinimo" bažnyčios. Jei jis palūš, tuos krikščionis suims ir galbūt nužudys. Bet jei jis atsisakys bendradarbiauti, labai tikėtina, kad jį muš lazdomis arba kankins elektra. Jis iš patirties žinojo apie „valdovus, susibūrusius draugėn prieš Viešpatį", bet daugiau nieko šios eilutės jam nesakė. Kaip gali Dievas jam padėti tokiomis akimirkomis kaip ši?

Rėgeris nuėjo į laukiamąjį, esantį tardymo kameros prieškambaryje. Jis drebėjo. Durys atsivėrė ir išėjo jo kolega dvasininkas, kurio Rėgeriui anksčiau neteko susitikti. Nežiūrėdamas į Regerį ir nekeisdamas veido išraiškos, jis priėjo prie jo, įkišo kažką į Rėgerio palto kišenę ir nuėjo. Po kelių sekundžių pasirodė SS sargybiniai ir nusivedė Rėgerį į vidų. Tardymas pavyko gerai, jis buvo stebėtinai lengvas ir be jokios prievartos.

Kai Rėgeris grįžo į barakus, jis prakaitavo, nors buvo labai šalta. Keletą minučių giliai pakvėpavęs, kad nusiramintų, jis užsiropštė ant savo šiaudais dengto gulto. Staiga jis prisiminė netikėtą susitikimą su kitu dvasininku. Jis pasirausė kišenėje ir išsitraukė degtukų dėžutę. „*O,* – pamanė jis, – *koks gražus poelgis. – Degtukai yra neįkainojama prekė barakuose.*“ Tačiau viduje nebuvo jokių degtukų, tik sulankstytas popierėlis. Rėgeris išvyniojo skiautę ir jo širdis pradėjo daužytis krūtinėje. Ant popieriaus buvo tvarkingai užrašyta ši nuoroda: Apaštalų darbai 4:26–29.

Rėgeriui tai buvo stebuklas, tiesioginė žinutė nuo Dievo. Tas dvasininkas niekaip negalėjo žinoti apie Rėgerio žmonos laišką – jie buvo nepažįstami. Ar Dievas surengė šį įvykį kaip įrodymą, kad Jis vis dar yra gyvas, vis dar galintis sustiprinti, vis dar vertas pasitikėjimo?

Nuo tos akimirkos Kristianas Rėgeris visiškai pasikeitė. Tai buvo mažas stebuklas, palyginti su kitais, bet pakankamas jo tikėjimo inkarui įsikabinti į pamatinę uolieną, kurios niekas negalėjo pajudinti, net žiaurumai, kuriuos matys per ateinančius ketverius metus Dachau.

„Dievas neišgelbėjo manęs ir nepalengvino mano kančių. Jis tiesiog mane patikino, kad yra gyvas ir kad žino, jog aš esu čia. Mes, krikščionys, susibūrėme draugėn. Su kitais nuteistaisiais pastoriais ir kunigais pradėjome bažnyčią – priverstinį ekumeninį judėjimą, kaip ją vadinome. Supratome, kad priklausome vienam kūnui kaip Kristaus kūno dalys.

„Galiu kalbėti tik už save. Dėl patirties Dachau kai kurie nusigręžė nuo Dievo. Kaip galiu juos teisti? Aš težinau, kad Dievas mane pasitiko. Man Jo pakako net būnant Dachau.“

Kol leis jėgos, Kristianas Rėgeris vaikštinės po Dachau kalbindamas turistus šiltu balsu su ryškiu akcentu. Jis papasakos jiems, kur buvo Dievas ilgąją Dachau naktį.

IV DALIS

Kaip galime ištverti skausmą?

13 SKYRIUS

Kovos dėl išgijimo frontai

Neklausiu sužeistojo, kaip jis jaučiasi – aš pats tampu sužeistuoju.

VOLTAS VITMANAS
„Daina apie save“

Norėdamas sužinoti apie skausmą, tyrinėjau gyvenimus žmonių, kurių tapatybes beveik apibūdina kančia: Brajano Sternbergo, Džoni Erikson Tada, išgyvenusiųjų holokaustą. Dauguma iš mūsų kančią patiriame trumpesnius laikotarpius ir ne taip intensyviai. Bet viena tiesa galioja tiek didelėms, tiek mažesnėms bėdoms: žmonės reaguoja skirtingai.

Pažįstu žmonių, sergančių reumatoidiniu artritu, kurie vargiai sugeba kalbėti apie ką nors kita, o kiti pripažįsta skausmą tik po ilgo kamantinėjimo. Iš kur toks skirtumas? Ar yra būdas nuspėti žmogaus atsaką į skausmą ir kančias? Ar galime išmokti pasirengti skausmui, kad jo poveikis būtų mažesnis?

Reakcija į skausmą, nors ir atrodo instinktyvi, neveikia kaip paprastas atsakas į poveikį. Tiesa, neuronai siunčia signalus, kai pajunta grėsmę keliantį sutrikdymą, tačiau visus šiuos pranešimus filtruoja smegenys. Kaip asmuo patiria skausmą, neįtikėtinai priklauso nuo jo nusiteikimo ir skausmo suvokimo. Į netikėtą smūgį veidan reaguosite visiškai kitaip nei profesionalus boksininkas, kuriam mokamas didžiulis atlyginimas, kad ištvertų penkiolika raundų kumščiavimo.

Medicinos bendruomenė dabar noriai sutinka, kad platesniąja prasme asmens nuostata yra vienas svarbiausių veiksnių, nulemiančių visų kančių poveikį. Dr. Robertas Aderis (Robert Ader), Ročesterio medicinos mokyklos psichiatrijos profesorius, pripažįsta, kad beveik visos ligos turi emocinių veiksnių. Jis daro tokią išvadą: „Mikrobų teorija tiesiog negali visiškai paaiškinti, kodėl žmonės suserga; nežinau, kokio dydžio jūsų biuras, bet jei kas nors pasigauna gripą, tuomet nesuprantu, kodėl visi juo neužsikrečia.“[1]

Albertas Šveiceris (Albert Schweitzer) sakydavo, kad ligos linkusios jį greitai apleisti, nes jo kūne susilaukia mažai svetingumo. Arba, kaip ne mažiau taikliai pastebėjo kitas gydytojas, „kartais svarbiau žinoti, koks vaikinas užsikrėtė mikrobu nei koks mikrobas užkrėtė vaikiną“. Išankstinis pasirengimas gali turėti lemiamos įtakos, kaip patirsime skausmą ir kančią. O apie tai žinodami, galime išmokti patarnauti kenčiantiems, kai patys skausmo nejaučiame.

Šią knygą pradėjau nuo pasakojimo apie savo draugę Klaudiją Klakston, kuriai staiga teko susigrumti su Hodžkino liga. Paklausiau Klaudijos ir jos vyro Džono, kodėl ta krizė juos suartino, kai gyvybei gresiančios krizės dažnai sukelia įtampą ir atitolina sutuoktinius vieną nuo kito.

„Tuo metu dirbau kapeliono asistentu ligoninėje, – atsakė Džonas. – Mačiau sergančių ir mirštančių pacientų. Filmuose ilgus metus besivaidijusios poros pavojaus akivaizdoje staiga pamiršta nesutarimus ir kovoja išvien. Tačiau tikrame gyvenime taip nebūna.

Porai susidūrus su krize, ją sustiprina tai, kas jau yra jų santykiuose. Kadangi mes su Klaudija vienas kitą labai mylėjome ir stengėmės atvirai bendrauti, krizė mus suartino. Kaltės ir pykčio vienas kitam jausmai neįsibrovė. Jos ligos sukelta krizė tik iškėlė į paviršių ir sustiprino jau esamus jausmus."

Pasak Džono, geriausias būdas pasiruošti kentėjimui yra ugdyti tvirtus ir palaikančius santykius, kol esate sveikas. Negalėsite susikurti stiprybės pamato staiga, jis turi būti statomas visą laiką.

Kančios mokykla

Tik patys kenčiantieji gali išmokyti mus apie kentėjimą – kaip pasiruošti mums patiems ir kaip paguosti kitus. Tačiau kito žmogaus ligos, ypač mirtina liga, meta iššūkį mūsų pačių sveikatai. Ji iškelia tai, kas mumyse blogiausia: iš baimės į šoną nusukame akis, mus ištinka nerviniai traukuliai, daliname tuščius pažadus („Paskambink, jei tau ko prireiks"), pokalbiai virsta paistalais. Ką mes galime *pasakyti*? Ar verta, ką nors sakyti?

Turiu pripažinti, kad man nėra lengva būti su kenčiančiais žmonėmis. Negaliu įsivaizduoti blogesnio kandidato lankyti ligonius. Prarandu kalbos dovaną tik atidaręs tas plačias stiklines duris – turbūt dėl kvapo. Uoslė yra tiesioginiu sensoriniu kanalu sujungta su smegenimis, o tų antiseptikų kvapas iškelia gilius vaikystės prisiminimus, kai man darė tonzilektomiją. Kai prieškambaryje slaugė šypsosi ir linksi, mintyse matau milžinišką,

vaiduoklišką, virš manęs palinkusią slaugę su plastikiniu maišeliu, siekiančią mane uždusinti.

Po kelerių profesinės šizofrenijos metų – rašymo ir kalbėjimo apie skausmą, kai jaučiausi prieš jį bejėgis – nusprendžiau atsikratyti savo nejaukumo ir prisiversti reguliariai pabūti su kenčiančiais žmonėmis. Maždaug tuo metu draugas sužinojo, kad serga viena iš rečiausių ir sunkiausių vėžio formų. Kaip gydytojai Džimui pasakė, medicinos istorijoje buvo dvidešimt septyni žmonės, gydyti nuo šios konkrečios ligos. Visi kiti dvidešimt šeši mirė. Džimas vienas pats žengė į naujas teritorijas.

Jam buvo trisdešimt treji ir jis buvo tik dešimt mėnesių vedęs. Tais pačiais metais jis su žmona praleido medaus mėnesį buriuodami Karibų jūroje. Džimui labiausiai rūpėjo jo karjera, jo aistra – kalnų slidinėjimas – ir jo jaunoji žmona. Staiga jis susidūrė su mirties grėsme ir jam reikėjo pagalbos.

Džimo prašymu pradėjau jį lydėti į terapijos grupę gretimoje ligoninėje. Žmonės ima lankyti terapijos grupes dėl įvairių priežasčių: kad pagerintų savivertę, išmoktų bendrauti su kitais, įveiktų priklausomybę. Šią terapijos grupę, pavadintą „Padaryk šią dieną reikšminga“, sudarė mirštantys žmonės. Jie vartojo eufemizmą „gyvybei pavojingos ligos“, kuris reiškė įvairiausias vėžio formas, išsėtinę sklerozę, hepatitą, raumenų distrofiją ir kitas panašias ligas. Kiekvienas grupės narys žinojo, kad jo ar jos gyvenime yra tik du klausimai: išgyventi arba, jei nepasiseks, pasiruošti mirčiai.

Pirmas susitikimas man buvo labai sunkus. Mes susitikome laukiamajame sėdėdami ant ryškiai oranžinių kėdžių, kurių spalva aiškiai buvo parinkta džiugiai atmosferai sukurti. Nuobodžiaujantys sanitarai pirmyn atgal koridoriais stumdė ratukinius

neštuvus. Liftų durys atsidarydavo ir užsidarydavo. Bandžiau ignoruoti netoliese traškantį garsiakalbį, skelbiantį pranešimus arba iškvietimus pas gydytoją.

Daugumai žmonių buvo apie trisdešimt. Šios amžiaus grupės žmonėms, paprastai visiškai negalvojantiems apie mirtį, atrodė, labiausiai reikia pasikalbėti apie jos netikėtą įsibrovimą. Susitikimas prasidėjo kiekvieno asmens „registracija". Per mėnesį nuo paskutinio susirinkimo kažkas mirė ir socialinis darbuotojas papasakojo apie jo paskutines dienas ir laidotuves. Džimas man pašnibždėjo, kad tai buvo vienas labiausiai slegiančių šios grupės bruožų – jos nariai nuolat dingdavo.

Tikėjausi, kad susitikime vyraus rimtis, bet buvo priešingai. Ašaros, žinoma, tekėjo laisvai, bet šie žmonės lengvai ir nesivaržydami kalbėjo apie ligą ir mirtį. Ši grupė buvo vienintelė vieta, kur jie galėjo taip laisvai kalbėti ir tikėtis užjaučiančio atsako. Jie pasakojo, kaip liūdnai ir beveik keistai dauguma jų draugų vengia kalbėti apie svarbiausią dalyką – jų ligą. Šioje grupėje jie galėjo nusimesti visus apsauginius šarvus.

Nensė pademonstravo naują peruką, kurį įsigijo uždengti savo galvai, nuplikusiai dėl šalutinio chemoterapijos poveikio. Ji juokavo, kad visada norėjo tiesių plaukai, o dabar smegenų auglys pagaliau davė jai dingstį juos gauti. Styvas, juodaodis jaunuolis, pripažino, kad labai bijo, kas jo laukia. Būdamas paauglys, jis grūmėsi su Hodžkino liga ir, atrodė, išgijo, bet dabar, praėjus dešimčiai metų, simptomai netikėtai atsinaujino. Jis nežinojo, kaip apie tai papasakoti sužadėtinei. Lorena, kamuojama auglių stuburo smegenyse, visą susitikimą gulėjo ant grindų ir beveik nešnekėjo. Ji sakė, kad atėjo paverkti, ne kalbėti.

Mane labiausiai sujaudino vienintelis vyresnio amžiaus asmuo kambaryje – simpatiška, žilagalvė moteris plačiu, prakauliu veidu, imigrantė iš Rytų Europos. Su ryškiu akcentu ir paprastais konstatuojamaisiais sakiniais ji papasakojo apie savo vienatvę. Grupė paklausė, ar ji turi giminių. Ji atsakė, kad vienintelis sūnus, dirbantis Vokietijos oro pajėgose, bando gauti skubias atostogas. O jos vyras? Ji kelis kartus sunkiai nurijo ir tada pasakė: „Jis atėjo manęs aplankyti tik kartą. Buvau ligoninėje. Atnešė man chalatą ir dar keletą daiktų. Gydytojas stovėjo koridoriuje ir papasakojo jam apie mano leukemiją, – – jos balsas pradėjo užsikirsti ir ji nuleido akis prieš tęsdama. – Tą vakarą jis grįžo namo, susirinko visus savo daiktus ir dingo. Daugiau jo nemačiau."

„Kiek laiko buvote vedę?" – paklausiau po pauzės." Grupė garsiai aiktelėjo nuo jos atsakymo: „Trisdešimt septynerius metus." (Vėliau sužinojau, kad kai kurie mokslininkai praneša, jog išyra apie septyniasdešimt procentų santuokų, kuriose vienas iš partnerių suserga mirtina liga. Šioje trisdešimties žmonių grupėje nebuvo santuokos, kuri būtų išlikusi ilgiau nei dvejus metus, tarp jų ir mano draugo Džimo.)

Lankiausi toje grupėje apie metus. Kiekvieno jos dalyvio gyvenimas pasižymėjo savotišku intensyvumu, kurį gali sukelti tik mirtis. Tikrai negaliu sakyti, kad man „patiko" susitikimai – tai būtų netinkamas žodis. Tačiau jie tapo man vienu iš prasmingiausių kiekvieno mėnesio įvykių. Skirtingai nuo vakarėlių, kur dalyviai bando vienas kitam padaryti įspūdį savo statusu, valdžia ar sąmoju, šioje grupėje niekas nebandė kam nors daryti įspūdžio. Drabužiai, mada, buto baldai, pareigos, nauji automobiliai – ką tai reiškia besiruošiantiems mirti?

Susitikimai „Padaryk šią dieną reikšminga", rodos, patvirtino „kančių garsiakalbio" vertę. Labiau nei bet kurie kiti mano susitikti žmonės jie susitelkė į svarbiausius klausimus. Jie negalėjo paneigti mirties, nes kiekvieną dieną, kaip sakė Šv. Augustinas, buvo „kurtinami mirtingumo grandinių žvangesio". Pradėjau trokšti, kad kai kurie mano paviršutiniški, malonumų besivaikantys draugai galėtų sudalyvauti susitikime.

Tarp šių žmonių aš, kuris turėjo įžūlumo parašyti knygą šia tema, jaučiausi neišmanėlis. Visus metus mokiausi kančių mokykloje kaip tarnas prie mokytojų kojų. Dauguma to, ką parašiau keliuose kituose skyriuose apie pasiruošimą kančiai ir kaip padėti kitiems, sužinojau per patirtį toje grupėje.

Kas padeda labiausiai

Kaip galime padėti tiems, kuriems skauda? Ir kas gali padėti mums, kai kenčiame?

Pradėsiu nuo nuviliančios geros naujienos. Nuviliančios, nes negaliu pasiūlyti stebuklingos formulės. Nelabai ką galite *pasakyti*, kad padėtumėte kenčiantiems žmonėms. Kai kurie šviesiausi protai žmonijos istorijoje tyrinėjo skausmo problemą iš visų pusių, klausdami, kodėl žmonės kenčia, bet mes vis dar klumpame ties tais pačiais klausimais nerasdami palengvėjimo.

Kaip jau minėjau, net pats Dievas, atsakydamas Jobui, nebandė paaiškinti kančios priežasties ar ją logiškai pagrįsti. Didis karalius Dovydas, teisusis Jobas ir galiausiai net pats Dievo Sūnus į skausmą reagavo panašiai kaip ir mes. Jie gūžėsi nuo jo, laikė jį siaubingu, stengėsi jį sušvelninti ir, galiausiai, iš nevilties šaukėsi Dievo. Mane asmeniškai nuvilia, kad neran-

dame galutinio, patenkinančio atsakymo skausmo apimtiems žmonėms.

Tačiau, kita vertus, kad tokio atsakymo nėra, yra stebėtinai gera naujiena. Kai klausiau kenčiančių žmonių, kas padėjo labiausiai, nei vienas nepaminėjo mokslų daktaro iš Jeilio teologijos mokyklos ar garsaus filosofo. Kančių karalystė yra demokratija ir mes visi esame joje arba greta jos tuščiomis rankomis, išskyrus pliką žmogiškumą. Visi mes turime tokį patį gebėjimą padėti ir tai yra geroji naujiena.

Niekas negali supakuoti ar supilstyti į buteliukus „tinkamo atsako į kančią“. Ir žodžiai, skirti visiems, beveik visuomet pasirodys beverčiai vienam asmeniui. Jeigu paklausite pačių kenčiančiųjų, kokie žodžiai būtų naudingi, pamatysite, kad jų nuomonės skiriasi. Kai kas prisimins linksmą draugą, padėjusį atitraukti dėmesį nuo ligos, o kiti mano, kad toks požiūris yra įžeidžiantis. Kai kurie pageidauja sąžiningos ir tiesios akistatos, kitus tokie pokalbiai nepakeliamai slegia.

Trumpai tariant, nėra stebuklingo recepto kenčiančiam asmeniui. Tokiam žmogui labiausia reikia meilės, nes meilė instinktyviai pajunta, ko reikia. Žanas Vanjė (Jean Vanier), „Arkos“ judėjimo įkūrėjas, tai gerai išreiškė: „Sužeisti žmonės, kuriuos palaužė kančia ir liga, prašo tik vieno: širdies, kuri myli ir jiems įsipareigoja, širdies, kuri jiems teikia viltį.“ [2]

Iš tiesų atsakymas į klausimą „Kaip padėti kenčiantiems?“ yra lygiai toks pat kaip atsakymas į klausimą „Kaip mylėti?“ Jei paprašysite Biblijos ištraukos, kuri pamokytų, kaip padėti kenčiantiems, pasiūlyčiau 1 Korintiečiams 13 skyrių ir jo iškalbingą meilės aprašymą. Būtent to reikia kenčiančiam žmogui – meilės,

o ne žinių ar išminties. Kaip įprasta, išgydymui Dievas panaudoja labai paprastus žmones.

Tačiau pati meilė susideda iš konkrečių ir praktinių veiksmų. Kenčiančių žmonių sutiksime kiekvienoje mokykloje, kiekvienoje bažnyčioje, kiekviename viešame pastate ir kiekvienoje ligoninėje. Kiekvienas iš mūsų vieną dieną prisijungs jų draugėn. Jų klausydamas suformulavau keturias „fronto linijas“, ties kuriomis grumiasi kiekvienas kenčiantis žmogus: baimė, bejėgiškumas, prasmė ir viltis. Mūsų atsakas į kančią labiausiai priklauso nuo to, kaip mums sekasi kovoti ties šiomis fronto linijomis.

14 SKYRIUS

Baimė

Aš įžvelgiau didybėj keistą kaltę,
Ir amžinasis Tarnas šyptelėjęs padavė man paltą –
Trumpiau pasakius, aš pabūgau.

T. S. ELIOTAS
„J. Alfredo Prufroko meilės daina“

Baimė yra universalus pradinis atsakas į skausmą. Tačiau, be jokios abejonės, tai yra ir pats didžiausias „išgijimo priešas“.

Džonas Donas gerai žinojo, kas yra baimė. Savo apmąstymus jis rašė dienomis, kai buboninio maro, arba Juodosios mirties, bangos ritosi per jo miestą – Londoną. Vien paskutinė epidemija pareikalavo 40 000 aukų. Tūkstančiai kitų pabėgo į kaimą paversdami ištisas apylinkes vaiduoklių miestais. Šešias savaites Donas gulėjo ant mirties slenksčio tikėdamas, kad užsikrėtė maru.

Naudoti gydymai buvo bjaurūs kaip pačios ligos: kraujo nuleidimas, keisti kompresai, angių ir balandžių uždėjimas blogiems garams pašalinti.

Pastebėjęs jį lankančio gydytojo baimę, Donas štai kaip tai aprašė:

> Baimė įsiskverbia į kiekvieną proto veiksmą ir aistrą ir kaip žarnyne susikaupusias dujas galima palaikyti bet kokia liga, ar tai būtų podagra, ar akmenys, taip ir baimę galima palaikyti bet kokia proto liga... Liūto nebijantis žmogus bijo katės; nebijo badauti, bet bijo mėsos gabalo, padėto ant stalo jam pamaitinti... Nežinau, kas yra baimė, ir nežinau, ko aš dabar bijau; nebijau artėjančios mirties, tačiau bijau ligos paūmėjimo; turėčiau paneigti prigimtį, jei sakyčiau, kad to nebijau.[1]

Būtų galima manyti, kad medicinos pažanga nuo Džono Dono dienų turėjo stipriai sumažinti mūsų baimes. Toli gražu. Šiuolaikinėse ligoninėse pacientai guldomi į atskiras palatas, kuriose jie ištisą dieną guli neturėdami, kuo užimti savo minčių, kaip tik galvoti apie savo blogą būklę. Sudėtingos mašinos dūzgia ir zvimbia, kai kurios čiuptuvais įsiskverbia į paties paciento kūną.

Koridoriuose gydytojai ir slaugės pašnabždomis aptaria prognozę apžvelgdami sudėtingas diagramas ir fotografijas. Pacientą bado, tiria, ima kraujo mėginius ir sudaro diagramas, žinoma, jo paties labui. Trumpai tariant, ligoninė yra ideali vieta tarpti baimėms, kurios plinta koridoriais kaip stafilokoko infekcija.

Skausmo didintojas

Apie baimę kalbame kaip apie emociją, bet iš tiesų ji veikia panašiau į refleksą ir sukelia tiesioginį fiziologinį poveikį. Raumenys

nevalingai įsitempia ir susitraukia dažnai labiau suspausdami pažeistus nervus ir sukeldami daugiau skausmo. Kraujospūdis taip pat pakinta, todėl galime išblykšti arba išrausti. Labai išsigandusį žmogų gali ištikti ūminis kraujagyslių nepakankamumas ir jis gali apalpti. Visi gyvūnai jaučia baimę – net ameba bėga nuo karščio ir skausmo, – bet žmonės, rodos, yra jai ypač jautrūs. Pavyzdžiui, toks reiškinys kaip dirgliosios žarnos sindromas – įprastas žmonių nerimo požymis – beveik neaptinkamas tarp kitų rūšių individų. [2]

Kai baimės jausmas iš proto pasklinda po kūną, jis pakeičia skausmo suvokimą. Asmeniui, perdėtai bijančiam poodinių adatų, injekcijos tiesiogine prasme sukelia daugiau skausmo nei diabetikui, pripratusiam leistis injekcijas kiekvieną dieną. Abiejų žmonių fiziologija yra tokia pati, skiriasi tik baimė.

Asenat Petri (Asenath Petrie), Čikagos universiteto mokslininkė, sukūrė sistemą, suskirstančią žmones į tris kategorijas pagal atsaką į skausmą (sistema aprašyta knygoje *„Skausmo ir kančios individualumas“ (The Individuality of Pain and Suffering))*. „Didintojai“ pasižymi žemu skausmo slenksčiu ir yra linkę perdėti visus skausmus. „Reduktoriai“ pasižymi aukštesniu skausmo slenksčiu, gali pakelti žymiai stipresnį skausmą be pastebimo sutrikdymo. „Nuosaikieji“ patenka per vidurį. Petri atrado, kad baimė yra vienintelis veiksnys, geriausiai apibūdinantis didintojų reakciją į skausmą.

II pasaulinio karo metu Henris K. Byčeris (Henry K. Beecher) iš Harvardo medicinos mokyklos Italijoje tyrė mūšyje sužeistus kareivius. Jis apstulbo pastebėjęs, kad tik vienas iš trijų sunkiai sužeistų kareivių prašė morfijaus. Daugelis jų sakė, kad nejaučia skausmo arba kad skausmas buvo nedidelis. Tai labai skyrėsi nuo

to, ką Byčeris, kaip anesteziologas, pastebėjo konsultuodamas privačiai: aštuoniasdešimt procentų pacientų su labai panašiomis žaizdomis maldavo morfijaus arba kitų nuskausminamųjų.

Morfijus veikia, visų pirma, sumažindamas paciento baimės ir nerimo lygį. Matyt, kareivių baimę pakeitė pasididžiavimas reikšminga žaizda arba palengvėjimas pasitraukus iš mūšio lauko. Byčeris padarė išvadą, kad „tarp pačios žaizdos ir patiriamo skausmo nėra paprasto tiesioginio ryšio. Skausmą daugiausia nulemia kiti veiksniai.“ [3]

Daugumai iš mūsų lengva įvardinti skausmą lydinčias baimes. Mes bijome skausmo patirties ir nežinomybės. Taip pat galime bijoti mirties. Ar esu našta? Ką aš prarandu? Ar kas nors gero manęs laukia? Aš dar kada nors būsiu sveikas? Ar esu baudžiamas?

Kenčiantys žmonės, ar tai būtų fizinis, ar psichologinis skausmas, dažnai jaučia slegiantį vienatvės pojūtį. Jie jaučiasi apleisti Dievo ir žmonių, nes turi kęsti skausmą patys vieni ir niekas jų iki galo nesupranta. Vienatvė didina baimę, o tai savo ruožtu didina skausmą – ir taip spiralė sukasi žemyn.

Vieną vakarą grupės „Padaryk šią dieną reikšminga“ narys į susitikimą atnešė sergančių vaikų piešinių albumą. Jų pagaliukai-žmogeliukai ir paprasti žodžiai vaizdžiai išreiškė šias pagrindines baimes. Vienas berniukas nupiešė didelį, baisų ir labai ginkluotą tanką. O prieš jį, ties pabūklo galu, jis nupiešė mažą pagaliuką-žmogeliuką – save, laikantį raudoną STOP ženklą.

Kitas berniukas nupiešė milžinišką poodinę adatą su spygliuotu žvejo kabliuku gale. Aštuonerių metų mergaitė nupiešė save, gulinčią ligoninės lovoje, ir parašė: „Aš vieniša. Norėčiau gulėti savo pačios lovoje. Man čia nepatinka. Čia keistas kvapas.“ Dar

po keleto puslapių kitas tos pačios mergaitės piešinys vaizdavo gydytojo kabinetą. Kėdė, apžiūros stalas ir kartotekų spintos buvo milžiniško dydžio. Mergaitė pavaizdavo save labai mažą, sėdinčią ant stalo krašto. Balionėlyje iš jos burnos buvo du žodžiai: „Man baisu."

Kaip nukenksminti baimę

Tam tikra prasme visa pirmoji šios knygos pusė yra mano paties bandymas „nuginkluoti" baimę. Žinios apie skausmą ir jo vaidmens gyvenime supratimas padeda sumažinti mano baimę. Dabar suvokiu skausmą ne kaip priešą, kurį turiu įveikti, bet kaip apsauginį signalą, prie kurio turiu prisiderinti. Stebiuosi neįtikėtina nervų sistemos konstrukcija. Įsivaizduoti skausmą ne kaip suteptą vietą, kurią turėčiau išbalinti, bet kaip mano kūno kalbą su manimi gyvybiškai svarbia tema.

Skausmas yra pats veiksmingiausias mano kūno būdas atkreipti mano dėmesį. Todėl pradedu įsiklausyti į skausmą. Dabar, kai suprantu jo vertę, skausmas gerokai mažiau baugina. Taip pat pastebėjau, kad kartu su supratimu ateina *dėkingumas,* mano vienas veiksmingiausių emocinių ginklų prieš baimę.

Kalbant apie kitą – dvasinį – lygmenį, tyrinėdamas Bibliją įsitikinau, kad pats kančios faktas nereiškia, jog Dievas yra prieš mane. Daugiausia per Jėzaus pavyzdį supratau, kad Dievas yra mūsų pusėje; Paulius jį tinkamai vadina „gailestingumo Tėvu ir visokios paguodos Dievu" (2 Korintiečiams 1:3).

Biblija yra kelionės vadovas krikščionims ir tikiu, kad jos išmintingas mokymas apie kančias yra stiprus baimės priešnuodis. „Tobula meilė išveja baimę" – asmeniška tobulos Dievo meilės

patirtis gali nugalėti baimę, kaip šviesa sunaikina tamsą. Man nereikia karštligiškai stengtis „sukaupti tikėjimo“. Dievas jau yra pilnas meilės ir rūpesčio ir man nereikia padaryti Jam įspūdžio dvasine gimnastika.

Krikščionys turi daug išteklių baimei nuvyti. Lygiai kaip baimės jausmas iš proto išplinta po kūną sukeldamas tiesioginius fiziologinius pokyčius, maldos veiksmas gali slopinti šį poveikį atitraukdamas mano dėmesį nuo kūno į sielą ir dvasią. Malda leidžia man įveikti emocinę perkrovą ir nukreipti mintis į Dievą. Kai tai darau, mano kūnas nurimsta. Dėl baimės įtempti pilvo raumenys pradeda atsipalaiduoti. Vidinė ramybė pakeičia įtampą.

Žinoma, tokių pačių rezultatų galima pasiekti meditacijos pratimais, bet malda Dievui turi papildomų privalumų. Ji padeda kovoti su skausmo sukelta izoliacija, nes atitraukia mano dėmesį nuo manęs ir mano asmeninių poreikių, kadangi stengiuosi galvoti apie kitų poreikius. Prisiminkite, kaip varpo dūžiai paskatino Džoną Doną pagalvoti apie kaimyną, mirusį nuo maro.

Dono knyga *„Apmąstymai“* iš tiesų yra puikus pavyzdys, kaip krikščionis išmoksta nugalėti baimę. Kaip rodo citatos skyriaus pradžioje, Donas gerai žinojo, kas yra baimė. Didžiumą laiko jis kovojo su šiomis baimėmis vienas, nes tomis dienomis užkrečiamų ligų aukoms buvo taikomas karantinas. Gulėdamas lovoje jis svarstė, ar Dievas irgi dalyvauja karantine. Kurgi Dievo pažadėtas artumas?

Tikroji Dono baimė buvo ne laikinas skausmo ląstelių protestas visame jo kūne – jis bijojo Dievo. Jis vėl ir vėl klausė: „Kodėl aš?“ Kalvinizmas tada dar buvo nauja srovė ir jis svarstė, ar kartais maro nesukėlė Dievas. Kaltė dėl jo dėmėtos praeities lyg koks

demonas tykojo greta. Galbūt jis iš tiesų kenčia dėl kažkokios ankstesnės nuodėmės.

Donas taip ir neatrado atsakymo į klausimą „Kodėl aš?“, bet knygoje *„Apmąstymai“ jis* aprašė, kaip žingsnis po žingsnio įveikė savo baimes. Lyg apsėstas jis peržiūrėjo kiekvieną Biblijos vietą, kurioje paminėtas žodis *„baimė“*. Tai bedarant jam toptelėjo, kad gyvenime visada apstu aplinkybių, kurios sukelia baimę: jei ne ligos, tai finansiniai sunkumai, jei ne skurdas, tai atstūmimas, jei ne vienatvė, tai nesėkmės. Tokiame pasaulyje Donas turi pasirinkti: bijoti Dievo arba bijoti viso kito.

Ištraukoje, primenančioje Pauliaus litaniją iš Laiško romiečiams 8 skyriaus („Aš juk esu tikras, kad nei mirtis, nei gyvenimas, nei angelai, nei kunigaikštystės <...> negalės mūsų atskirti nuo Dievo meilės“), Donas suskaičiuoja savo galimas baimes. Galingi priešai? Jie nekelia jokios grėsmės, nes Dievas gali nugalėti bet kokį priešą. Badas? Ne, nes Dievas gali aprūpinti. Mirtis? Net ir ši didžiausia žmogaus baimė nėra nuolatinė kliūtis tiems, kurie bijo Dievo.

Donas nusprendžia, kad geriausias kelias yra ugdyti tinkamą Viešpaties baimę, nes ši baimė gali nuslopinti visas kitas. Galiausiai jis taip meldžiasi: „... kaip esi siuntęs atgailą, kurios nesigailėsiu, taip siųsk man, Viešpatie, baimę, kurios nebijočiau.“ Giliausia prasme buvo visai nesvarbu, ar jo liga buvo sudrausminimas ar tik natūralus nelaimingas įvykis. Šiaip ar taip jis pasitikės Dievu, nes galų gale *pasitikėjimas* yra tinkama Viešpaties baimė.

„Apmąstymuose“ Donas palygina šį procesą su jo besikeičiančiu požiūriu į gydytojus. Pradžioje jiems tyrinėjant jo kūną, ieškant naujų požymių ir pusbalsiu aptariant savo išvadas už palatos durų,

jis negalėjo atsikratyti baimės. Bet ilgainiui, matydamas jų užjaučiantį rūpestį, jis įsitikino, kad jie nusipelnė jo pasitikėjimo. Toks pats modelis galioja ir Dievui. Mes dažnai nesuprantame Jo veikimo būdų arba jų taikymo priežasčių. Bet pagrindinis klausimas yra, ar Jis yra patikimas „gydytojas". Donas nusprendė, kad taip.

Koks yra tinkamas būdas artintis prie Dievo, kurio bijome? Atsakydamas Donas cituoja frazę iš Mato pasakojimo apie moteris, radusias Jėzaus kapą tuščią: jos nuskubėjo iš tos vietos „apimtos išgąsčio ir didelio džiaugsmo". Jų atsaką, susidedantį iš „baimės ir džiaugsmo pusių", Donas naudoja sau kaip pavyzdį.

Prisikėlimo metu ore tikrai tvyrojo baimė. Kaip jos galėjo nebijoti Dievo, turinčio tokią stulbinančią galią? Juk moterys sode sutiko Jėzų vėl gyvą. Dėjosi keisti dalykai. Taip, jos bėgo iš tos vietos iš baimės, bet taip pat ir iš džiaugsmo, nes tie keisti įvykiai buvo geriausios įmanomos naujienos ženklas – Jėzus nugalėjo net mirtį. Ir su ta pačia viltimi Džonas Donas pagaliau atrado baimę, kurios jam nereikėjo bijoti.

Buvimas šalia

Kitaip yra tuomet, kai kenčiu ne aš, bet kitas, kuriam noriu padėti. Ką galiu padaryti, kad sumažinčiau jo baimę? Supratau, kad paprasčiausias buvimas šalia yra galingiausia jėga, kokia galime padėti nuraminti kitų baimes.

Instinktyviai esu linkęs trauktis nuo skausmo apimtų žmonių. Kas žino, ar jie nori kalbėti apie savo bėdą ar ne? Ar nori būti paguosti arba pralinksminti? Kas iš to, kad pabūsiu šalia? Mano galvoje sukasi šie pasiteisinimai ir, galų gale, padarau blogiausia, kas įmanoma – lieku nuošaly.

Kenčiantys žmonės, ypač mano draugai iš grupės „Padaryk šią dieną reikšminga", vėl ir vėl pabrėždavo, kiek daug jiems reiškia, kai sveiki žmonės leidžia su jais laiką. Labiausiai jiems reikia ne mūsų žodžių arba įžvalgų; jie tik nori, kad su jais pabūtume. Būdami kartu, kai žmonėms to reikia, suteikiame tokią pačią paguodą kaip tėvai pasimetusiam ar susižeidusiam vaikui: „Viskas gerai, viskas gerai." *Pasaulis nesustos. Esu su tavimi šią baisią valandą.*

Tonis Kampolo (Tony Campolo) pasakoja, kaip nuvyko į laidojimo namus pagerbti savo pažįstamo šeimos. Suklydęs jis atsidūrė ne toje salėje. Joje gulėjo senas vyras, o jo našlė buvo vienintelė gedėtoja. Ji atrodė tokia vieniša, kad Kampolo nusprendė pasilikti iki laidotuvių. Jis net nuvažiavo su ja į kapines.

Po laidotuvių apeigų, važiuodamas su ta moterimi iš kapinių, jis pagaliau prisipažino, kad nepažinojo jos vyro. „Taip ir maniau, – atsakė našlė. – Nepažinau jūsų. Bet tai visai nesvarbu." Ji taip stipriai suspaudė jo ranką, kad net suskaudo. „Jūs niekada, niekada nesužinosite, ką tai man reiškia."

Jau sakiau, kad, atsakydami į klausimą „Kas jums labiausiai padėjo?", niekas nepamini kokio filosofo. Dažniausiai jie atsako paminėdami ramų ir kuklų asmenį. Žmogų, kuris daugiau klausėsi, nei kalbėjo, kuris nežvilgčiojo į laikrodį, kuris apkabino, palietė ir verkė. Trumpai tariant, žmogų, kuris buvo šalia ir elgėsi kaip geriau ligoniui, ne jam pačiam.

Viena vėžiu serganti moteris iš grupės „Padaryk šią dieną reikšminga" paminėjo savo močiutę. Būdama drovi senutė, ji neturėjo ką duoti, išskyrus laiką. Ji tiesiog sėdėdavo kėdėje ir megzdavo, kol jos anūkė miegojo. Su ja buvo galima pasikalbėti, ji paduodavo stiklinę vandens arba paskambindavo telefonu. „Ji buvo vienintelis asmuo,

kuris nekėlė man jokių sąlygų, – pasakė anūkė. – Kai pabusdavau išsigandusi, nurimdavau vien ją ten pamačiusi."

Mes teisėtai peikiame tris Jobo draugus dėl jų nejautraus atsako į jo kančias. Bet perskaitykite tą pasakojimą dar kartą: Atėję jie tyliai prasėdėjo šalia Jobo septynias dienas ir septynias naktis prieš praverdami savo burnas. Kaip paaiškėjo, tai buvo pačios iškalbingiausios akimirkos, kurias jie su juo praleido.

Po mirties savo bendruomenėje žydai laikosi papročio, vadinamo *šiva*. Aštuonias dienas draugai, kaimynai ir giminės praktiškai okupuoja gedinčio asmens namus susėsdami ant savo atsineštų vaisių dėžių. Jie gamina valgį, valo namus, kalbina – trumpai tariant, gedinčiojo priverstinai nepalieka vieno. Gedinčiajam, kuris nori ramybės ir privatumo, tokia svečių gausybė gali erzinti. Bet žinia skamba garsiai: „*Mes nepaliksime tavęs vieno. Kęsime šį skausmą su tavimi.*" Baimė, kuri klesti vienatvėje, nuvysta.

Vieno labai simboliško valgio metu lankytojai maitina gedintįjį šakute ar šaukštu kaip kūdikį. Amžių išmintis išmokė juos šio priverstinio buvimo šalia ritualo, nes gedinčiajam reikia kitų žmonių, nesvarbu, ar jis šį poreikį pripažįsta.

Apie taktu nepasižymėjusį didįjį kompozitorių Bethoveną pasakojama viena istorija. Dėl kurtumo pokalbiai jam tapo sunkūs ir žeminantys. Sužinojęs apie draugo sūnaus mirtį, sielvarto apimtas Bethovenas nuskubėjo į gedinčiojo namus. Jis neturėjo jokių paguodos žodžių. Bet kambaryje jis pamatė fortepijoną ir atsisėdo prie jo. Visą pusvalandį jis grojo pianinu išliedamas savo jausmus pačiu ekspresyviausiu būdu. Baigęs groti jis išėjo. Draugas vėliau pastebėjo, kad jokio kito žmogaus apsilankymas nebuvo toks prasmingas.

Dievo pasiuntiniai

Ką dar galime pasiūlyti be buvo šalia? Ką pasakyti tokiu metu? Iš kenčiančių žmonių nuolat išgirstu vieną ir tą patį atsakymą: nelabai svarbu, ką pasakysi, – tavo rūpestis ir buvimas šalia yra kur kas svarbesni. Jei galime tiesiog išklausyti, tai gali būti labiausiai vertinama dovana iš visų.

Betsė Burnam (Betsy Burnham) knygoje, parašytoje prieš pat jos mirtį nuo vėžio, papasakojo apie vieną iš prasmingiausių laiškų, kuriuos gavo sirgdama:

> Brangioji Betse,
>
> Aš bijau ir man gėda. Kai tau iškilo tokios problemos, kokią teisę turiu tau sakyti, kad bijau? Radau vieną pasiteisinimą po kito tavęs neaplankyti. Visa širdimi noriu padėti tau ir tavo šeimai. Noriu būti šalia ir būti naudinga. Labiausiai noriu pasakyti žodžius, nuo kurių pasijustum geriau. Bet faktas lieka tas pats – aš bijau. Dar niekada nieko panašaus nesu rašiusi. Tikiuosi, kad suprasi ir man atleisi.
>
> Myliu,
> Ana[4]

Ana nerado savyje jėgų pabūti su drauge. Bet ji bent jau sąžiningai atskleidė savo jausmus Betsei ir išdrįso būti pažeidžiama. Tai irgi buvo buvimo šalia forma.

Kita moteris, prisiminusi laiškus, kuriuos ji su vyru gavo ištikus šeimos tragedijai, man pasakė, kad būtent tų laiškų nerišlumas ir darė juos prasmingus. Daugelis jų autorių atsiprašė, kad negeba rasti tinkamų žodžių. Bet ta skausminga žodžių paieška jai ir buvo visa esmė: jų „visiškas pasimetimas ir sutrikimas“ geriausiai išreiškė tai, ką jautė ji ir jos šeima.

Kenčiantis žmogus greičiausiai tikėsis, kad jūsų draugystė liks tokia pati kaip anksčiau. Tarp kenčiančių žmonių ir nepažįstamųjų retai užsimezga artimi santykiai. Priešingai, krizė priverčia kenčiančiuosius remtis į santykius, kuriuos išugdė būdami sveiki. Būk toks pat, koks būdavai kartu su šiuo žmogumi, kai jis dar buvo sveikas. Jei paprastai pasakoji anekdotus, pasakok ir dabar. Jei tau natūralu skaityti Bibliją ir kartu melstis, daryk tai. Jei jūsų ankstesnis bendravimas susidėjo iš lengvų pokalbių ir trupučio apkalbų, pradėkite šiame lygmenyje, kol pasijusite galintys eiti gilyn. Sergančio žmogaus pasaulyje pasikeitė viskas, išskyrus draugystę – jam ar jai reikia patvirtinimo, kad ji liko tokia pati.

Žinoma, mus riboja laikas ir ne visi esame laisvi atidėti kitus poreikius ir skirti ligoniui daug laiko. Bet visi galime melstis – tai galinga buvimo kartu forma. Galime reguliariai rodyti rūpesčio ženklus. Kenčiantys žmonės sako, kad baimė ir vienatvė įsibrauna netikėtomis akimirkomis, o reguliarumas dažnai svarbesnis nei laiko kiekis, kurį žmogus gali skirti. Reguliarumas tampa vis svarbesnis lėtinių ligų, tokių kaip Parkinsono liga, atveju.

Vienas vyras man pasakė, kad labiausiai padėjęs asmuo jo ilgos ligos metu buvo bendradarbis iš biuro, kuris skambino kiekvieną dieną vien paklausti, kaip sekasi. Jo apsilankymai, paprastai du kartus per savaitę, niekada neviršijo penkiolikos minučių, bet skambučių ir apsilankymų nuoseklumas tapo stabiliu tašku, į kurį jis galėjo atsiremti, kai visa kita gyvenime atrodė nestabilu.

Žinoma, yra ribos, iki kurių gali padėti paprasta draugystė. Dėl savigailos kenčiantys žmonės gali nuo jūsų atsitverti siena. Jie gali sakyti: „Tu niekada nesuprasi, tu nepatyrei nieko panašaus."

Tokiais atvejais geriausiai padėti gali asmuo, turėjęs panašios patirties, ypač susidūrus su baime.

Džonę Erikson Tada sukrėtė ir iš savigailos liūno išlipti padėjo ligoninėje apsilankęs linksmas ir švytintis kvadriplegikas (dabar ji tęsia darbą tarnaudama kitiems). Tėvo Damijano darbas su raupsuotaisiais Molokai saloje Havajuose nebuvo sėkmingas, kol jis pats nesirgo šia liga ir negalėjo jų atjausti kaip toks pat ligonis. Pripažindamos šį principą, ligoninės išmintingai bendradarbiauja su programomis, kuriose moterys, laukiančios krūties šalinimo operacijos, gali gauti tai jau patyrusios moters „draugišką konsultaciją".

Grupė „Padaryk šią dieną reikšminga" irgi yra tokia programa. Jos įkūrėjas Orvilis Kelis (Orville Kelly) suprato, kad niekas taip puikiai nesuprato jo baimės, kaip kiti vėžiu sergantys pacientai. Todėl jis organizavo pirmąjį savitarpio paramos tinklą žmonėms, sergantiems gyvybei pavojingomis ligomis. Dabar Amerikos vėžio draugija remia visą parą veikiančią konsultacijų telefonu liniją vėžiu sergantiems pacientams.

Vis dėlto tie, kurie būna šalia be jokių specialių žinių, neturėtų jaustis nenaudingi. Kenčiančiajam niekas kitas – nei išmoktos metodinės programos, nei brangios dovanos – nėra taip vertinga, kaip paguodą teikiantis jūsų fizinis buvimas šalia. Nors ir atsargiai, bet turiu tai pasakyti. Tikiu, kad mes, kaip Kristaus kūnas, esame pašaukti parodyti meilę, *kai atrodo, kad Dievas nemyli.*

Skausmo apimti žmonės dažnai jaučiasi, lyg Dievas juos apleido. Niekas neišreiškė to geriau už K. S. Luisą skaudžiame dienoraštyje, kurį jis rašė po žmonos mirties *(„Ištvertas sielvartas")*. Luisas rašė, kad didžiausio poreikio akimirką Dievas, kuris

visada būdavo šalia, staiga, atrodo, tapo nepasiekiamas. Luisas bijojo ir jautėsi apleistas, bet, galų gale, būtent kitų krikščionių bendruomenė padėjo jam atsigauti.

Taip pat prisiminkime Biblijos studijas, kurios padėjo Korei ten Bom ištverti nacių koncentracijos stovyklas, ir nepažįstamąjį, įkišusį Kristianui Rėgeriui į kišenę paprastą padrąsinimo žodį. Dievas jiems parodė, kad yra šalia per savo atstovus, kitus žmones. Taip ir mes, esantys šalia, kartais turime ištarti maldas, kuriomis skausmo apimtas asmuo dar negali melstis. Neapsakomos kančios ar gedulo akimirkomis Dievo meilė geriausiai suvokiama per paprastų žmonių, tokių kaip tu ir aš, fizinį buvimą. Taip mes iš tikrųjų galime veikti kaip Jėzaus Kristaus kūnas.

15 SKYRIUS

Bejėgiškumas

Gydytojas sako: „Tai ir tai rodo, kad jums blogai tas ir tas, bet jei to ir to tyrimas nepatvirtins mūsų diagnozės, turėsime įtarti, kad jums yra tai ir tai, tada...“ Ir taip toliau. Bet Ivanui Iljyčiui rūpėjo atsakymas tik į vieną klausimą: „Ar jo būklė yra pavojinga?“ Bet gydytojas ignoravo šį klausimą kaip nereikšmingą.

LEVAS TOLSTOJUS
„Ivano Iljyčiaus mirtis“

Dr. Kurtas Richteris (Curt Richter), psichologas iš Džono Hopkinso universiteto, atliko gana iškrypusį eksperimentą su dviem laukinėmis žiurkėmis. Jis įmetė „kontrolinę“ žiurkę į šilto vandens rezervuarą ir matavo reakcijos laiką. Žiurkės yra geros plaukikės, todėl padaras kapanojosi šešiasdešimt valandų, kol galiausiai išseko ir nuskendo.

Su antrąja žiurke Richteris atliko papildomą veiksmą – keletą minučių jis palaikė graužiką stipriai sugniaužtą rankose, kol šis liovėsi kovojęs. Įmestas į vandenį, jis elgėsi visiškai kitaip. Pasikapsčiusi keletą minučių, antroji žiurkė pasyviai nuskendo į rezervuaro dugną ir prigėrė. Richteris spėja, kad ji tiesiog „pasidavė". Bergždžia kova tyrėjo rankose žiurkę įtikino, kad jos likimas yra beviltiškas dar neįkritus į vandenį. Iš esmės, antroji žiurkė mirė dėl susitaikymo su bejėgiškumu[1].

Kiti eksperimentai rodo, kad, kaip ir baimė, bejėgiškumo jausmas gali iš tikrųjų pakeisti fiziologiją. Dvi skirtingos žiurkių grupės buvo purtomos tokiais pačiais elektros impulsais. Gyvūnai pirmoje grupėje, kurie gali šiek tiek kontroliuoti situaciją, greitai išmoksta išjungti srovę pajudindami svirtį. Antroji grupė tokios svirties neturi. Po kurio laiko tiesiog dėl streso – pati elektros įtampa yra nekenksminga – krauju pernešama imuninė sistema radikaliai pasikeičia ir žiurkės antroje grupėje tampa žymiai labiau pažeidžiamos ligų.

Eksperimentai su žmonėmis, nors ne tokie iškrypę, taip pat rodo, kad bejėgiškumo jausmas ne tik keičia asmens psichologinę nuostatą, bet ir faktinį paties skausmo suvokimą. Skausmo slenkstį galima pakelti net iki keturiasdešimt penkių procentų panaudojus paprastą dėmesio atitraukimo taktiką.

Vykdydami vieną eksperimentų seriją, mokslininkai bandė nukreipti tiriamojo dėmesį skambučio skambėjimu, kelis kartus paliesdami jo ranką, garsiai skaitydami nuotykių istoriją ir paprašydami tiriamojo perskaityti skaičių stulpelį. Kai mokslininkai panaudojo tokią taktiką karščio tolerancijos bandymo metu, karštį reikėjo padidinti keturiasdešimt penkiais procentais, kad užsiėmęs

tiriamasis pajustų skausmą. Mokslininkai buvo nustebinti matydami, kaip ant skausmo nepajutusių tiriamųjų rankų susidaro pūslės, kai jie susikaupę skaičiavo atgal nuo penkiasdešimties iki vieno. Kita vertus, jei tiriamasis nieko neveikė, o tik galvojo apie skausmą (kaip yra daugumoje ligoninių ir slaugos namų), jo jautris buvo žymiai didesnis[2].

Jaustis be vietos

Žmonės grupėje „Padaryk šią dieną reikšminga" pasakojo apie sindromą, kurį jie vadino „priešmirtine mirtimi" – pažengusią bejėgiškumo būseną. Bejėgiškumas išsivysto, kai gerų ketinimų vedini giminės ir draugai stengiasi padaryti paskutinius mirštančiojo mėnesius pakenčiamesnius. Sindromas prasideda nuo tokių pastabų kaip: „O, tu neturėtum to daryti! Žinau, kad visada išnešdavai šiukšles, bet *tik* ne dabar, kai šitaip jautiesi. Leisk man tai padaryti"; „Nesivargink tvarkydamas savo sąskaitas. Tai sukels tau bereikalingų rūpesčių. Nuo šiol aš tuo pasirūpinsiu"; „Manau, tau geriau likti namie. Tavo atsparumas toks žemas".

Ilgainiui ir nenumaldomai atimama viskas, kas teikė žmogui jo vietos ir vaidmens gyvenime jausmą. Motina paskatina dukrą parduoti savo namą ir grįžti gyventi pas ją. Dukra paklauso, tačiau netrukus supranta, kad priimdama pagalbą ji taip pat prarado savo nepriklausomą tapatybę. Savivertės jausmas, ligos ir taip palaužtas, nyksta toliau. Kaip vienas vyras man sakė: „Visą savo gyvenimą sulaukdavau atgalinio ryšio – pažymių mokykloje, įvertinimo ataskaitų darbe, skatinančių kalbų iš sporto trenerių. Staiga nebežinau, kaip pamatuoti savo gyvenimo pasiekimus. Jei ir turiu užduočių sąrašą, esu vienintelis, kuriam rūpi, ar tai bus padaryta."

Žinoma, labai sergantis asmuo kartais priklauso nuo kitų pagalbos praktiniais gyvenimo reikalais. Bet, kaip aš sužinojau iš šios grupės narių, mes, sveikieji, galime lengvai perimti elgesio modelį, kuris, jei nestabdomas, gali sunaikinti viską, kas teikia žmogui orumą. Dr. Erikas Kaselis (Eric Cassell), Kornelio universiteto terapeutas, padarė tokią išvadą apie savo pacientus: „Jei reikėtų įvardinti pacientui žalingiausią ligos aspektą, pasirinkčiau kontrolės praradimą.“[3]

Kenčiantys žmonės jau ir taip nuogąstauja dėl savo vietos pasaulyje. Dažnai jie turi nustoti dirbti, o ligos ar gydymo sukeltas nuovargis daro kiekvieną veiksmą sunkesnį ir labiau varginantį. Ir vis tik jiems, kaip ir mums visiems, būtinas užtikrinimas, kad jie turi sau vietą, kad gyvenimas nesitęstų kaip įprasta, jei jie tiesiog išnyktų, kad sąskaitos liktų nesutvarkytos be jų atidaus dėmesio. Išmintingi bendražygiai išmoksta ieškoti tos subtilios pusiausvyros, kaip padėti, bet ne per daug.

Šiuolaikinėje visuomenėje ši savo vietos problema dar labiau paaštrėja, nes joje nėra natūralios „vietos“ sergantiesiems. Mes patraukiame juos iš akių patalpindami už ligoninių ar slaugos namų sienų. Priverčiame juos gulėti lovose be jokios veiklos, tik su nuotoliniu televizoriaus valdymo pulteliu rankose. Jie gyvena ne pagal savo, bet pagal kitų žmonių tvarkaraščius: juos pažadina slaugė, ligoninė nusprendžia, kada juos maitinti, užsuka lankytojai, slaugė išjungia šviesas nakčiai. (Dėl šios priežasties daug pacientų, kurie džiaugiasi lankytojais, norėtų, kad šie pirma paskambintų – tai leistų jiems pasijusti labiau valdančiais savo tvarkaraštį.)

Atlikau savotišką atviručių vaistinėse ir knygynuose tyrimą. Atvirutes ligoniams galima suskirstyti į aiškias kategorijas: sen-

timentalios atvirutės su gėlių paveikslėliais ir lipšniomis eilėmis, nešvankios atvirutės apie visus patrakusius vakarėlius, kuriuos jų gavėjai praleido, nuoširdžios atvirutės su rimtai išreikšta užuojauta, šmaikščios atvirutės su „*New Yorker*" stiliaus karikatūromis. Visos jos nešą tą pačią žinią, kurią išreiškia jų pavadinimas: atvirutės „Linkiu pasveikti". Vienos atvirutės viršelyje parašyta: „Linkiu greitai pasveikti", o viduje: „kitaip kas nors kitas gali pavogti tavo darbo vietą". Kita sako: „Visi tikisi, kad greitai pasijusi geriau, išskyrus mane", o viduje: „Aš tikiuosi, kad geriau jautiesi jau dabar!" Bointono sveikatos centro begemotas riaumoja iš ligoninės lovos: „Nėra laiko sirgti – artėja savaitgalis." Kuo man nepatinka šios išmanios užuojautos išraiškos? Subtilia, neišsakyta žinia: „*Esi iškritęs iš rikiuotės, nenaudingas. Nederi nei darbe, nei vakarėliuose. Praleidi galimybes. Su tavimi ne viskas gerai. Turi pasveikti – tada galėsi grįžti į gyvenimą.*"

Mano draugai iš grupės „Padaryk šią dieną reikšminga", iš kurių greičiausiai nei vienas nepasveiks, man padėjo suprasti, kad net toks nekaltas daiktas kaip atvirutė gali pagilinti triuškinantį savo vietos ir svaraus vaidmens gyvenime praradimo jausmą.

Kartais svajoju išleisti nuosavą „Linkiu pasveikti" atviručių seriją. Jau sugalvojau, kaip turėtų atrodyti pirmoji. Viršelyje milžiniškomis raidėmis, galbūt su fejerverkais fone, būtų parašyta: „SVEIKINIMAI!!!" Viduje šie žodžiai: „...98 trilijonams tavo kūno ląstelių, kurios vis dar sklandžiai ir efektyviai veikia."

Ieškočiau būdų, kaip sergančiajam pasakyti, kad jis yra vertas ir vertingas, kad serga ne jis *kaip asmuo*, tiesiog kai kurios jo kūno dalys nustojo gerai veikti. Galbūt kurdamas šią atviručių seriją lengviau įveikčiau savo paties polinkį mintyse klijuoti žmonėms

sergančiųjų arba neįgaliųjų etiketes taip apsunkindamas jų kovą su bejėgiškumu.

Kreipdamasis į Vokietijos dvasininkes, dirbančias su neįgaliais žmonėmis, teologas Jurgenas Moltmanas (Jurgen Moltmann) sukritikavo modernų skirstymą, didinantį atskirtį tarp sveikųjų ir neįgaliųjų. Pasak jo, realybėje nėra tokio dalyko kaip įgalus gyvenimas; tik sveikatos idealas, kurį sukūrė gebančiųjų visuomenė, pasmerkia tam tikrą žmonių grupę būti vadinamais neįgaliaisiais. Mūsų visuomenė visiškai nepagrįstai apibrėžia sveikatą kaip gebėjimą dirbti ir jausti pasitenkinimą, tačiau „tikroji sveikata yra kai kas kita. Tikroji sveikata yra stiprybė gyventi, stiprybė kentėti ir stiprybė mirti. Sveikata nėra mano kūno būklė – tai mano sielos galia ištverti įvairias to kūno būkles“. Šiuo požiūriu kiekvieno žmogaus gyvenimas yra ribotas, pažeidžiamas ir silpnas[4].

Pasipriešinimas

Normanas Kazinsas (Norman Cousins), ilgametis žurnalo *Saturday Review* redaktorius, pats vienas pakilo į kryžiaus žygį prieš šiuolaikines sveikatos priežiūros sistemas, kurios skatina bejėgiškumą. Paguldytas į ligoninę dėl paslaptingos šliaužiančio paralyžiaus būklės (diagnozuotos kaip ankilozinis spondilitas, stuburo jungiamojo audinio degeneracinė liga), Kazinsas suprato, kad ligoninė yra tobulai suprojektuota sukaustyti ne tik jo kūnui, bet dvasiai. Knygoje „Ligos anatomija“ (Anatomy of an Illness) jis rašė: „Valia gyventi nėra teorinė abstrakcija, bet fiziologinė realybė su terapinėmis charakteristikomis.“ Tačiau ligoninės aplinka buvo linkusi užgniaužti tą valią gyventi.

Vaistai temdė jo tikrovės suvokimą. Dėl lovos režimo jis tapo neramus ir prislėgtas. Slaugės ir gydytojai skverbėsi į jo kūno angas ir traukė skysčius. Negalėdamas dirbti ir būdamas izoliuotas nuo pačių intymiausių santykių, jis jautė, kad palaipsniui praranda galią nulemti savo likimą.

Kazinsas pabandė įvardinti kliūtis, su kuriomis susidūrė, kaip matome šiame nepilname sąraše:

> Visų pirma tai tas bejėgiškumo jausmas – sunki liga pati savaime.
>
> Pasąmoninė baimė, kad jau niekada negalėsi vėl įprastai gyventi...
>
> Nenoras, kad kiti manytų tave esant niurzgliu.
>
> Nenoras šeimai didinti jau ir taip sunkią nuogąstavimų naštą; tai didino izoliaciją.
>
> Prieštaravimas tarp vienatvės baimės ir noro, kad būtum paliktas ramybėje.
>
> Savigarbos stoka, pasąmoninis jausmas, kad galbūt liga yra tik nepilnavertiškumo pasireiškimas.
>
> Baimės, kad sprendimai yra daromi mums už nugaros, kad mums sakoma ne viskas, ką norėtume, nors ir bijome, žinoti.
>
> Liguista įkyrių technologijų baimė, baimė būti asimiliuotam duomenų bazėse ir niekada nebeatgauti savojo veido.
>
> Pasipiktinimas nepažįstamaisiais, kurie ateidavo su adatomis ir ampulėmis – kai kurie jų išvirkšdavo tariamai magiškų medžiagų į venas, kiti ištraukdavo daugiau kraujo, nei mes manėme galį sau leisti prarasti.
>
> Kančia būti vežamam baltais koridoriais į laboratorijas keistiems susitikimams su įvairiausiomis kompaktiškomis mašinomis mirksinčiomis lemputėmis ir besisukančiais diskais.
>
> Ir visiška tuštuma, sukelta nenumalšinamo, nesiliaujančio, persmelkiančio žmogiško kontakto šilumos ilgesio.
>
> Šilta šypsena ir ištiesta ranka buvo vertingesni nei šiuolaikinio mokslo dovanos, bet pastarosios buvo lengviau pasiekiamos[5].

Normanas Kazinsas žinojo, kad gydytojai negalėjo jo „išgydyti“, kad, geriausiu atveju, jie tegalėjo panaudoti gyvybingumą, kuris buvo jo organizmo ląstelėse. Bet jis jautė, kaip tas gyvybingumas senka. Bandydamas atgauti savo likimo kontrolę ir atgaivinti savo valią gyventi, jis pradėjo visuotinę kampaniją prieš bejėgiškumą. Kaip aprašo savo knygoje, jis ėmėsi gana neįprastos taktikos.

Visų pirma, Kazinsas ant palatos durų pakabino ženklą, kuris skelbė, kad ligoninės personalas gali paimti vieną kraujo mėginį kas tris dienas, kuriuo jie turi dalintis. Jie imdavo iki keturių kraujo mėginių per dieną vien dėl to, kad kiekvienam ligoninės skyriui buvo patogiau gauti savo mėginius. Tai, kas ligoninės personalui atrodė paciento maištas, Kazinsui buvo svarbus žingsnis atgauti savo kūno kontrolę.

Kazinsas taip pat pasiskolino kino projektorių ir kiekvieną dieną suplanuodavo laiką žiūrėti brolių Marksų ir Čarlio Čaplino filmus. Jis manė, kad jei neigiamos emocijos organizme sukelia akivaizdžius cheminius pokyčius, galbūt teigiamos emocijos gali juos neutralizuoti. Jis padarė „džiaugsmingą atradimą, kad dešimt minučių juoko iš visos širdies man suteikia bent dvi valandas miego be skausmo“.

Kai tik leido jo sveikata, Kazinsas persikėlė iš ligoninės palatos į kambarį šalia esančiame viešbutyje. Jis kainavo triskart pigiau, suteikė malonesnę (ir prabangesnę) aplinką ir leido jam maitintis ir keltis sau pačiam patogiu metu.

Nors Normanas Kazinsas įspėja kitus žmones aklai nesekti jo pavyzdžiu, jo rezultatai buvo iš tiesų įspūdingi. Pradžioje jo gydytojas davė jam vieną galimybę iš penkių šimtų, kad visiškai pasveiks; tam tikras paralyžius atrodė neišvengiamas. Bet jis vi-

siškai pasveiko, laimingai pragyveno dar kelis dešimtmečius, o sulaukęs metų, kai dauguma jau seniai būna pensijoje, pradėjo naują mokymo sveikatos klausimais karjerą.

Jau ne bejėgis

Normano Kazinso siūlomi pokyčiai reikalauja pertvarkyti visas šiuolaikines sveikatos priežiūros sistemas ir mažai tikėtina, kad tai greitai nutiks. Tačiau mes galime imtis nedidelių veiksmų siekdami jo tikslo „sužmoginti" sveikatos apsaugą padėdami sau, kaip pacientams, jaustis ne kompiuterio mikroschemomis, bet labiau gydymo proceso dalyviais.

Kai kurie sprendimai yra paprasti. 1984 metais žurnale *Science* Rodžeris S. Ulrichas (Roger S. Ulrich) aprašė tyrimą, kuriuo nustatė, kad pacientai, sergantys tulžies pūslės ligomis, per langus žiūrėję į medžius, o ne į plytų sieną, greičiau išvyko po operacijos ir suvartojo mažiau vidutinio stiprumo vaistų nuo skausmo. Jis padarė išvadą, kad idealiu atveju ligoninės turėtų būti statomos šalia parkų arba vaizdingoje aplinkoje. Architektai šiandien vis labiau ir labiau atsižvelgia į tokius aplinkos veiksnius projektuodami medicinos įstaigas.

Bandydamos paversti pacientus partneriais kovoje prieš bejėgiškumą, kai kurios skausmo klinikos sudaro su savo pacientais „sutartis". Visų pirma, pacientų paprašoma suformuluoti tikslą: išmokti vaikščioti, pakelti ranką aukštai be skausmo, gauti kelių valandų per dieną darbą. Tuomet šie tikslai suskaidomi į etapus ir suformuluojami savaitės tikslai: stovėti penkias minutes, tuomet dešimt minučių; pereiti kambarį su ramentu, tada be ramento. Medicinos darbuotojai žymi kiekvieno paciento savaitės pažangą ir entuziastingai giria už kiekvieną pasiektą naują lygį.

Kodėl turėtume priklausyti nuo etatinių specialistų, kad gautume tokį padrąsinimą? Draugai ir artimieji gali padaryti tą patį sudarydami „sutartį“ su gyjančiu asmeniu ir tuomet apdovanodami jį už smulkias pergales prieš bejėgiškumą.

Taip pat turime įsitikinti, kad gyjantis pacientas turi kur prasmingai nukreipti dėmesį. Lygiai kaip skausmo intensyvumo pojūtis padidėja, kai tiriamasis neturi, kur nukreipti dėmesio, bejėgiškumo jausmas sustiprėja, kai pacientas guli vienas ir neturi, ką veikti ar ką galvoti, išskyrus apie skausmą. Negaliu įsivaizduoti sunkesnės vietos kovoti su skausmu nei ligoninės palata. Tačiau net ir šioje sterilioje aplinkoje galima rasti, kur nukreipti dėmesį.

Ligoninėse, kur tiek mažai ko vyksta, turite atkreipti dėmesį į smulkmenas. Vandens iš puodelio negerkite dideliais gurkšniais, bet lėtai, pajusdami ryjamųjų raumenų judesius, vandens burnoje tekstūrą ir skonį. Įsižiūrėkite į atskirus gėlių žiedlapius kambaryje, bandykite pamatyti subtilius raštus. Braukite ranka per paklodę, antklodę ir užklotus, kad pajustumėte tekstūrą.

Nenusimenanti žmogaus dvasia gali rasti neįtikėtinų būdų kovoti su izoliacija ir nepriteklium. Bendžeminas Veiras (Benjamin Weir), presbiterijonų misionierius Libano sostinėje Beirute, buvo pagrobtas šiitų musulmonų. Šešiolika mėnesių jis buvo laikomas itin slegiančiomis sąlygomis. Per langus jis nematė medžių, o didžiumą laiko praleido užrištomis akimis, todėl išvis nieko nematė. Jo rankos buvo surakintos, todėl jis negalėjo pirštais paliesti įvairių tekstūrų.

Veiras negalėjo pats susidaryti tvarkaraščio, nuspręsti, kada valgyti ar daryti kitus kasdieniškus darbus. Ir net šiomis aplinky-

bėmis jis rado pakankamai dvasinių išteklių įveikti bukinantį bejėgiškumo jausmą. Jis negalėjo nieko šauktis, išskyrus patį Dievą. Štai kaip jis aprašė vieną iš pirmųjų nelaisvės dienų.

Pabudau atgavęs jėgas. Kokių kitų dovanų duos man Dievas be miego, antklodės ir nenusimenančios bei gyvybingos dvasios? Vėl pakėliau nuo akių raištį ir pradėjau tirti kambarį. Ko čia yra, kas galėtų mane priartinti prie palaikančios Dievo akivaizdos? Suteikiau vaizduotei visišką laisvę.

Pažvelgęs aukštyn apžiūrėjau elektros laidą, pritvirtintą prie lubų. Lemputės ir lizdo nebuvo, todėl laidas baigėsi trimis plikais laidais. Man šie laidai atrodė kaip trys pirštai. Galėjau matyti ranką, siekiančią žemyn – tarsi Dievo ranką ir pirštus, ištiestus link Adomo, pirmojo žmogus, Mikelandželo freskoje Siksto koplyčioje Romoje. Tai Dievas ieškojo manęs primindamas man, sakydamas: „Tu esi gyvas. Tu esi mano; sukūriau tave ir pašaukiau tave gyventi dėl dieviško tikslo.“

Kas dar? Pradėjau skaičiuoti langinių, dengiančių stiklines balkono duris, horizontalias lentjuostes. Jų buvo 120. Ką galėtų vaizduoti šios horizontalios medinės lentjuostės, kai jų tiek daug? Štai ką! Jų daug – tai minia! Debesis liudininkų iš praeities ir dabarties, kurie išbandymų metu patyrė Dievo ištikimybę... Šis mano tikėjimo pagrindų pavaizdavimas nupurtė mane šiurpu. Kas per žinia! Man jos būtinai reikėjo šioje situacijoje.

Tuomet mano akys užkliuvo už dviejų baltų apskritimų netoli lubų, vieno ant dešiniosios sienos, kito ant kairiosios. Visi Libane žino, kas tai yra – plastikiniai dangteliai, dengiantys elektros jungtis. Bet kuo jie galėtų būti man? Kas būna poromis? Ausys! Jie buvo Dievo ausys. Viešpats girdi šventųjų dejones. *Todėl klausykis manęs, brangus Dieve, aš pasiduodu Tavo rūpesčiui ir valiai*[6].

Dienos pabaigoje Veiras niūniavo giesmę „Suskaičiuok savo palaiminimus, įvardink juos po vieną". Jis skaičiavo: sveikata, gyvybė, maistas, čiužinys, pagalvė, antklodė, žmona, šeima, tikėjimas, viltis, malda, Jėzus, Šventoji Dvasia, Tėvo meilė. Iš viso trisdešimt trys. Bemąstant apie šiuos palaiminimus, jis pajuto, kaip baimės ir bejėgiškumo jausmai išnyko. Šviesai per langines gęstant, jis atsipalaidavo ir ėmė ruoštis nakčiai.

Kaip padėti

Susidūręs su bejėgiškumu, Normanas Kazinsas kovojo su abejinga medicinos įstaigų kultūra. Bendžeminas Veiras kovojo labiau vienišą vidinę kovą su izoliacija ir neviltimi. Vienas iš geriausių būdų padėti žmonėms, turintiems ilgalaikę negalią, yra suteikti įrankius, kurie leidžia jiems tęsti „normalią" veiklą.

Naudodamas kompiuteriu valdomus įtaisus, visiškai paralyžiuotas žmogus dabar gali vairuoti vežimėlį, spausdinti ir įjungti televizorių ar muzikos grotuvą – visa tai įmanoma vien įvairiais oro traukimo ir pūtimo į vamzdelį deriniais. Tokie prietaisai gali lemti skirtumą tarp bejėgiškumo jausmų ir vilties, netgi tarp atsigavimo ir pralaimėjimo. Mėgėjiško radijo hobis Brajanui Sternbergui ir menas Džonei Erikson Tada tikriausiai labiau padėjo atgauti gerą psichinę savijautą nei draugų rūpestis ir parama.

Barbara Vulf (Barbara Wolf) parašė knygą *„Gyventi su skausmu"* (Living with Pain) apie savo ilgą kovą su lėtiniu skausmu. Ji suprato, kad vienintelės dienos valandos, kai ji visiškai pamiršdavo skausmą, būdavo, kai ji mokė anglų kalbos. Tuo metu aktyvi smegenų veikla užgoždavo visus kitus pojūčius. Ji išmoko taip pat sutelkti dėmesį ir kitu metu. Kai skausmo priepuolis ištikdavo vi-

dury nakties, ji susiplanuodavo kitą dieną, pasiruošdavo paskaitai arba suplanuodavo visą vakarienę, įskaitant visus receptus.

Kartais prieš savo pačios norą Vulf imdavo versti save užsiimti veikla, kuriai būtina visiška koncentracija. Ji atrado, kad dėmesio nukreipimas buvo jos pats geriausias ginklas prieš skausmą. „Dėmesio nukreipimas yra nebrangus ir nesukelia priklausomybės; jam nereikia gydytojo recepto.“[7] Be anglų kalbos mokymo ji užsiėmė pomėgiais, kurie reikalavo viso jos dėmesio: pobūviais, augintiniais, sportu, politika, rašymu.

Vulf atrado, kad iš įvairių jai pasiekiamų prasiblaškymo būdų jos skausmą veiksmingiausiai malšino buvimas su kitais žmonėmis. Kenčiantys žmonės dažnai atranda prasmingiausią savo vietos pojūtį išmokę padėti kitiems skausmo apimtiems žmonėms. Džonė Erikson Tada teigia, kad žmonės, kurie jai padėjo labiausiai, buvo kiti suparalyžiuotieji, kurie pasišventė ją palydėti sunkiausiu metu.

Psichologas iš Atlantos man pasakė, kad jis sutinka dviejų tipų žmones. Nesveikieji visą gyvenimą verkšlena: „Mylėkite mane, prašau, mylėkite mane.“ Kitos grupės žmonės yra pakankamai sveiki, kad ne tik priimtų meilę, bet ir mylėtų kitus. Jis sako, kad geriausias vaistas pirmosios grupės žmonėms yra padėti atrasti vietą, kurioje *jie* galėtų mylėti ir padėti kitiems. Jei taip nutiks, jie automatiškai patenkins gilų vidinį dėmesio ir meilės poreikį.

Taip pat ir su kenčiančiaisiais dirbantys konsultantai turi stengtis padėti pacientams pamatyti save kaip pagalbininkus ir duodančius, o ne visada tik priimančius. Džoni Erikson Tada atpasakojo man savo nuostabą sužinojusi, kad daugelis neįgaliųjų jos reabilitacijos namuose liko ten savo noru. Tai atrodė saugiau nei

rizikuoti žengti į „išorinį“ pasaulį su visais jo prietarais ir pavojais. Džonė jiems tapo vedliu atlikdama mankštas, įkvėpdama viltį ir *norėdama,* būti išleista. Pasirodė, kad pati veikla, atliepianti kitų žmonių poreikius, gydo. Ji sustiprėjo, nes jos savivertė paaugo, ir nustojo savęs gailėtis.

Kaip sako prancūzai: „Kančia praeina, kančios patirtis – niekada.“ Pernelyg dažnai apie pagalbą galvojame kaip apie vienkryptį eismą, kur aš, sveikasis, iš užuojautos turiu padėti sužeistajam. Tačiau geriausiai pasirengę padėti yra tie žmonės, kurie patys kentėjo, ir galutinė bejėgiškumo kliūtis yra peržengiama tada, kai žmogus išmoksta panaudoti pačią kančios patirtį kaip priemonę padėti kitiems.

Rabinas Haroldas Kušneris cituoja seną kiniečių pasaką apie moterį, užvaldytą gedulo po jos sūnaus mirties. Jai nuėjus pas šventą žmogų patarimo, šis pasakė jai: „Atnešk man garstyčių sėklą iš namų, nepažinusių sielvarto. Panaudosime ją išvaryti sielvartui iš tavo gyvenimo.“ Pasakoje moteris eina iš vienų namų į kitus klausdama, ar šie namai pažįsta sielvartą. Žinoma, visi jų sielvartą pažįsta ir moteris užtrunka guosdama šeimininkus, kol pagaliau pats tarnavimas kitiems išveja sielvartą iš jos gyvenimo.

Asmeniškai pažįstu dvi nedideles iniciatyvas, vykdomas privačių namų ir praktiškai įgyvendinančias šį principą. Pirmoji kilo tuomet, kai moteris Kalifornijoje sužinojo, kad jos sūnus, jos akių šviesa, yra homoseksualus ir miršta nuo AIDS. Ji nesulaukė beveik jokios paguodos ir paramos iš savo bažnyčios ir bendruomenės. Ji jautėsi tokia vieniša, kad nusprendė pradėti informacinį biuletenį, kuris dabar apjungia homoseksualių žmonių tėvus į tinklą. Ji siūlo mažai profesionalios pagalbos ir nežada stebuklingų vaistų, bet

perskaičiau dešimtis kitų tėvų laiškų, kurie tvirtina, kad ši drąsi moteris juos išgelbėjo. Pati patyrusi sielvartą ir gedulą, dabar ji siekia padėti kitiems.

Kita moteris iš Viskonsino valstijos prarado savo vienintelį sūnų sudužus jūrų pėstininkų sraigtasparniui. Tuomet ji ėmė pastebėti, kaip dažnai naujienose pranešama apie sraigtasparnių avarijas. Dabar, kai tik sudūžta karinis sraigtasparnis, ji siunčia laiškų ir kitos naudingos medžiagos paketą karininkui gynybos departamente, kuris persiunčia paketą gedinčioms šeimoms. Apie pusė šeimų reguliariai susirašinėja ir ši moteris iš Viskonsino, dabar išėjusi į pensiją, vadovauja savo „kančių bendruomenei“. Ši veikla, žinoma, nenumaldė sielvarto dėl prarasto sūnaus, bet jai suteikė jos vietos jausmą ir ji nebesijaučia bejėgė kovodama su gedulu.

Išmintingas kenčiantis žiūrės ne vidun, bet išorėn. Nėra geresnio gydytojo nei sužeistas gydytojas, o proceso metu ir sužeistojo gydytojo randai gali suminkštėti.

16 SKYRIUS

Prasmė

Nepakenčiama yra ne pati kančia,
kiek jos beprasmiškumas.

FRYDRICHAS NYČĖ

Merlinas Olsenas (Merlin Olsen), buvęs profesionalus futbolininkas, turi aiškią skausmo filosofiją:

> Žmogus yra prisitaikantis padaras. Jis atranda, ką gali daryti ir ko negali. Tai primena įžengimą į tvartą. Pirmas dalykas, kurį pajunti, tai mėšlo kvapas. Pastovėk ten kokias penkias minutes ir jo daugiau nebeužuosi. Tas pat yra su keliu. Tau skauda tą kelį. Tu suvoki šį skausmą. Bet tuomet įsijauti į žaidimą. Šiek tiek kitaip bėgi. Arba atsispiri kita koja. Galbūt pakeiti stovėseną.
>
> Po kelio operacijos man turėjo kas savaitę nusiurbti skysčius.

Galiausiai membrana taip sustorėjo, kad jiems beveik tekdavo įkalti adatą plaktuku. Pasiekiau tašką, kai tiesiog sakiau: „Po galais, įsmeikite tą adatą ir ištraukite tą mėšlą.“[1]

Visi sportininkai tokiose sporto šakose kaip amerikietiškas futbolas patiria blokavimų, smūgių šalmu ir susidūrimų, o visuomenė juos gausiai apdovanoja, kad iškenčia tokį skausmą. Taigi, žmonės yra pasiruošę iškęsti su tam tikra veikla susijusį skausmą – ne tik su futbolu, bet ir su alpinizmu, triatlonu, jūrų pėstininkų parengimu, priešo tardytojo kankinimu. Praėjusiais amžiais kai kurie žmonės net laikė sau sukeliamą skausmą didelio atsidavimo ženklu: kuo šiurkštesni marškiniai ir žiauresnė saviplaka, tuo dievotesnis maldininkas.

Dar labiau stebėtina, kad žmonės sąmoningai sukelia sau skausmą vien iš tuštybės. Šimtmečius Kinijos moterys žalodavo sau kojas, kad tik atrodytų gražiai. Šiuolaikinės moterys ne tik nešioja pernelyg siaurus batus, bet ir pešioja sau antakius, deginasi kenksmingais ultravioletiniais spinduliais, darosi plastines veido, krūtinės ir sėdmenų operacijas – kad tik atitiktų kultūrinius grožio standartus. Iškęsdami šiuos savanoriškus skausmus, padidiname asmeninį prestižą, nes visuomenė priskiria jiems tam tikrą prasmę, kuri padaro juos siektinais.

Palyginkite du intensyvius skausmus: gimdymo sėdmenine pirmaeiga košmarą ir inkstų akmenų sukeliamą skausmą. Atsižvelgus į sujaudintų nervų ląstelių skaičių, skausmo intensyvumą ir trukmę, abudu būtų gana panašūs. Tačiau gimdymas turi aiškiai suprantamą prasmę. „Gimdydama moteris būna prislėgta, nes atėjo jos valanda, bet, kūdikiui gimus, ji kančią užmiršta iš džiaugsmo, kad gimė pasauliui žmogus“, – pastebėjo Jėzus (Jono 16:21). Motinos skausmas sukuria kažką prasmingo – naują

gyvybę – ir dėl to ji ryžtasi pakartoti šią patirtį. Bet kokią prasmę turi inkstų akmenų sukeltas skausmas?

Daugiau nei bet kuri kita visuomenė žmonijos istorijoje mūsų šiuolaikinė visuomenė kovoja su kančios prasme. Mes jau nepriimame to kaip dievų teismo, bet kas tai yra? Mes suteikiame prasmę mažesniems skausmams, kuriuos sukeliame sau savanoriškai, bet kokią prasmę turi apsigimusio vaiko gimimas? Arba cistinė fibrozė? Arba protiškai atsilikusio vaiko gimimas? Mums kančia yra kažkas, ką reikia išgydyti ir nutraukti. O kas, jei kančia niekada nesibaigia?

Dažniausiai matome tik neigiamą kančios prasmę – ji sutrikdo sveikatą ir nepageidaujamai sustabdo mūsų pastangas siekti gyvenimo, laisvės ir laimės. Kaip minėjau, bet kuri atviručių parduotuvė aiškiai transliuoja šią žinią. Visa, ko galime palinkėti kenčiantiems žmonės, yra „Linkime pasveikti!" Tačiau, kaip man pasakė viena moteris, serganti nepagydomu vėžiu, „nė viena tų atviručių netinka mano palatos žmonėmis. Nei vienas iš mūsų nepasveiks. Mes visi mirsime. Likusiam pasauliui mes esame invalidai. Pagalvokite apie šį žodį. Negaliojantys" (angl. *invalid* reiškia „netinkamas, negaliojantis" – vert. pastaba).

Kokia yra nepagydomo vėžio prasmė?

Gavau laišką nuo pastoriaus iš vidurio vakarų, kuris aprašė, kas atsitinka, kai dalykai netenka prasmės. Šio žmogaus kančios buvo daugiau emocinės nei fizinės. „Nervinis išsekimas", kaip tai pavadino gydytojai, bet iš tiesų tai labiau buvo prasmės išsekimas*.

* Emocinis skausmas, toks kaip ūmi depresija, atstovauja milžinišką skausmo sritį, kurios negaliu net prabėgom panagrinėti šioje knygoje, daugiausiai skirtoje fiziniam skausmui. Rekomenduoju Džono H. Timermano (Multnomah Press, 1987) knygą „Kančios metas" *(John H. Timmerman A Season of Suffering)*, jautriai aprašančią vienos šeimos kovą su depresija.

Skausmingiausia buvo tai, kad atrodė, jog Dievas tyli. Atrodė, kad meldžiuosi į tamsią tylą. Daug apie tai galvojau. Tik *atrodė,* kad Jis tyli. Iš dalies problema slypėjo mano depresijoje, iš dalies – krikščionių bendruomenėje. Dauguma krikščionių varžėsi manęs. Jų žodžiai visiškai nesprendė to, ką išgyvenau. Vienas pastorius meldėsi už mane bendromis ir pamaldžiomis frazėmis, kurios buvo visiškai nesusijusios su situacija. *Jie nenorėjo pajusti mano skausmo.*

Kiti žmonės tiesiog manęs vengė. Ironiška, Jobo draugai tikriausiai jam padėjo, bent psichologiškai. Jie bent jau išreiškė jausmus, nors ir piktus. Jų pareiškimai buvo niekam tikę, bet jie bandė ieškoti atsakymų ir suteikė Jobui įspūdį, kad galbūt Dievas yra kažkur netoli. Niekas iš krikščionių bendruomenės, išskyrus žmoną, man net tiek nepadėjo.

Pagarba skausmui

Vienas iš svarbiausių dalykų, ką galime padaryti kenčiančiam asmeniui, yra sugrąžinti šios patirties prasmę arba reikšmę.

Tiesą sakant, problema ta, kad mes jau išreiškiame prasmę, nors santykinai. Kalbėdamas seminaruose apie skausmą, kartais iliustruoju šią mintį paprašydamas auditorijos padėti. Paprašau pakelti arba nuleisti nykštį kaip Romos koliziejuje: aukštyn, jei skausmas, kurį paminėsiu, yra priimtinas, liga yra verta užuojautos, ir žemyn, jei skausmas yra nepriimtinas ir nesulauks užuojautos. Paprastai sulaukiu tokių atsakymų:

Slidinėjant lūžo koja. Nykščiai aukštyn iki viršaus. Daugelį kartų perpasakojant paprastas užkliuvimas už buksyravimo lyno tapo dvigubu salto krentant nuo uolos. Draugai prirašo ant gipso juokingų pastabų ir ligonis tampa beveik tikru didvyriu. Dėmesys yra beveik vertas skausmo.

Raupsai. Nykščiai žemyn. Dirbdamas su Dr. Polu Brendu, pažinau raupsų pacientus. Jie labai stengiasi, kad raupsai būtų

vadinami „Hanseno liga“ dėl vienos paprastos priežasties – kaip žmonės reaguoja į raupsų įvaizdį. Nors liga beveik visais atžvilgiais skiriasi nuo jos stereotipo, raupsuotas asmuo vis dar susilaukia pasmerkimo, ne užuojautos. Vienatvė yra vienas iš blogiausių šios ligos aspektų.

Gripas. Mišri reakcija. Kai kurie žmonės nuleidžia nykščius, nes niekas iš tiesų *nemėgsta* karštinės, vėmimo ir kūno skausmų. Kita vertus, peršalimas yra universalus ir sulaukia daug simpatijų. Mes visi žinome, koks tai jausmas. „Nusiramink, – sakome mes. – Pabūk kelias dienas namie. Atgauk jėgas.“

Kiaulytė. Reakcija priklauso nuo sergančiojo amžiaus. Kiaulyte sergantys vaikai sulaukia daug užuojautos. Jie myluojami ir lepinami, galbūt jiems leidžiama ilgiau žiūrėti televizorių, jie vaišinami ledais. Vis dar su nostalgija prisimenu, kaip vaikystėje sirgau kiaulyte. Bet suaugęs, sergantis kiaulyte, yra beveik anekdotas, nors kiaulytė jam kelia žymiai didesnį pavojų.

Sąrašas tęsiasi. *Hemorojus:* labai skausminga būsena, kuri visuomenėje yra pajuokų objektas. *AIDS:* kokios reakcijos susilaukia AIDS auka? Pažįstu keletą žmonių, sergančių AIDS – iš bažnyčios jie girdi labai aiškią žinią: „Iš mūsų nesulauksite jokios užuojautos. Nusipelnei savo kančių kaip Dievo bausmės. Eik šalin.“ Negaliu sugalvoti baisesnės ligos arba susilaukiančios mažiau užuojautos nei AIDS.

Migrena, kaklo sužalojimas, vėžys – kiekviena jų turi skirtingą „įvaizdį“ ir šį prasmės įvertinimą kartais subtiliai, kartais grubiai perteikiame nukentėjusiam, jam padėdami arba jį apsunkindami.

Pradėjau tikėti, kad krikščionys labiausiai galėtų prisidėti neleisdami žmonėms kentėti dėl neteisingų priežasčių. Galime

skausmą „gerbti". Giliausia prasme visas skausmas yra skausmas; nesvarbu, nuo ko skauda: nuo migrenos, gerklės uždegimo ar ūmios depresijos. Pirmasis žingsnis padedant kenčiančiam asmeniui (arba priimant savo pačių skausmą) yra pripažinti, kad skausmas yra teisėtas ir vertas užuojautos. Tokiu būdu mes galime pradėti priskirti skausmui prasmę.

Krikščionys priskiria skausmui dar keletą prasmių visai kitoje srityje. Kaip ir Klaudijos Klakston lankytojai, kenčiančius galime apipilti degančiomis anglimis. Galime apkaltinti: „Argi tu nesimeldei? Ar neturi tikėjimo, kad Dievas tave išgydys?" Galime atnešti sumaištį: „Ar tai šėtonas sukelia šį skausmą? Gal tai tiesiog natūralus reiškinys? O gal Dievas pasirinko tave pavyzdžiu kitiems?" Sužinojau, kad skausmas yra patikimas kaltės generatorius. Mes visi padarome, ko nederėtų, todėl ištikus skausmui nesunku apkaltinti save dėl to, kas atsitiko.

Intensyvių kančių kontekste net geranoriški komentarai gali sukelti žalingą poveikį. Mums gali kilti pagunda pasakyti: „Dievas tikriausiai labai mylėjo tavo dukterį, kad taip anksti pasiėmė ją namo", – ir sielvartaujantiems tėvams beliks tik norėti, kad Dievas mylėtų jų dukterį mažiau. „Dievas neduos tau sunkesnės naštos, nei gali pakelti", – ir kenčiantysis gali užsimanyti silpnesnio tikėjimo, verto lengvesnės naštos.

Kalbinau pakankamai kenčiančių žmonių, todėl žinau, kad skausmas nuo tokių lankytojų pastabų gali viršyti pačios ligos sukeliamą skausmą. Viena moteris, gerai pažįstama krikščioniškame kontekste, skaudžiai aprašė agoniją, kurią sukėlė smilkininio žandikaulio sąnario disfunkcija. Skausmas paveikė visą jos gyvenimą. Bet, pasak jos, kur kas labiau skauda, kai krikščionys rašo

jai teisiančius komentarus pagal savo mėgstamiausias formules, kodėl Dievas leidžia kančias. Krikščionys turbūt labiausiai galėtų padėti neleisdami žmonėms kentėti dėl neteisingų priežasčių. Galime „gerbti“ jų skausmą.

Užkastas lobis

Sekdami Biblijos pavyzdžiu, ieškodami prasmės turėtume žvelgti į ateitį mąstydami apie kančios padarinius, o ne jos priežastis.

Atvirai kalbant, manau, kad daug kančių liktų beprasmės, jei sutelktume visas pastangas į neatsakomus klausimus „Kodėl?“ Kodėl Solženicynas turėjo praleisti aštuonerius metus alinančio darbo stovykloje tik už atsainią kritišką pastabą apie Staliną laiške draugui? Kodėl milijonai žydų turėjo žūti, kad būtų įvykdytas beprotiško diktatoriaus kaprizas? Tokia kančia pati savaime yra beprasmė ir tokia liks, nebent pats kentėtojas, kaip koks šachtininkas, ieškantis deimantų anglies gysloje, rastų joje prasmę.

Viktoras Franklis, pabuvojęs vienoje iš Hitlerio stovyklų, sakė: „Neviltis yra kančia be prasmės.“ Franklis ir Brunas Betelheimas išgavo prasmę iš beprasmiškų holokausto kančių: stebėdami žmonių elgesį ekstremaliomis stovyklos sąlygomis, jie įgijo įžvalgų, kurios tapo visų jų vėlesnių darbų pagrindu. Eliui Vyzeliui ir kitiems prasme tapo buvimas liudininkais. Jie dabar atsidėjo pagerbti tuos, kurie neišgyveno.

Kalėjime Dostojevskis gilinosi į Naująjį Testamentą ir šventųjų gyvenimus. Kalėjimas jam, kaip vėliau jo tautiečiui Solženicynui, tapo žaizdru, kuriame susiformavo jų tikėjimas Dievu. Abu aprašė procesą, kai šiurkšti žmogiško blogio tikrovė įtikino juos, kad jiems būtinas atpirkimas. Tuomet dėl gyvo tikinčiųjų

liudijimo stovyklose jie pamatė, kad transformacija yra galima. Kaip Solženicynas elegantiškai išsireiškė savo klasika tapusioje knygoje *„Viena diena iš Ivano Denisovičiaus gyvenimo“*, tikėjimas Dievu negali išlaisvinti jūsų iš stovyklos, bet Jo pakanka išgyventi kiekvieną dieną.

Nors mano paties kentėjimai atrodo nereikšmingi, palyginti su šių pionierių kančiomis, aš taip pat stengiuosi iš jų išgauti prasmę. Pradedu nuo Biblijos pažado, kad kančia gali sukurti manyje kažką vertingo. Perskaitau sąrašą, panašų į pateiktą Laiško romiečiams 5 skyriuje, kur Paulius mini ištvermę, charakterį, viltį ir pasitikėjimą. „Kaip kentėjimas gali tai pasiekti?“, – klausiu savęs. Jis pagimdo ištvermę arba tvirtybę priversdamas mane sulėtinti tempą ir gręžtis į Dievą; jis ugdo charakterį, nes turiu semtis iš vidinės stiprybės atsargų. Sąrašu keliauju toliau klausdamas savęs, kaip Dievas gali dalyvauti suteikiant prasmę kentėjimo procesui.

Džonas Donas kalbėjo apie kančią kaip apie „lobį liejinių pavidalu“. Kadangi tai ne pinigai, jis ne visada mums padeda padengti išlaidas čia, Žemėje. Bet mums artėjant link namų – dangaus, lobis, kuris „galbūt guli jo viduje kaip auksas kasykloje“, įgauna amžiną vertę, šlovės svorį.[2] Jei gręžiamės į Dievą su pasitikėjimu, gali būti atpirkta pati kančia, panaudojant ją formuoti mūsų charakteriui pagal paties Kristaus atvaizdą.

Tą pačią mintį galime išreikšti pasinaudodami šiuolaikine analogija. Kančia gali būti tuo, ką ekonomistai vadina „įšaldytu turtu“. Kartais tai gali būti visai nepanašu į turtą, tačiau palaipsniui jame galime rasti prasmę, išliekančią prasmę, kuri padės transformuoti skausmą.

Kartu patirta prasmė

Anksčiau šiame skyriuje citavau laišką nuo pastoriaus, kurio depresija iššaukė prasmės išsekimą. Jis negalėjo suprasti savo kančios prasmės, o krikščionių bendruomenė nesugebėjo jam padėti šio proceso metu. Galiausiai pastoriui teko ryžtis kreiptis dėl gydymo į psichiatrijos kliniką. Tačiau šeima jį palaikė ir jos bei gydytojų padedamas jis galiausiai vėl atgavo sveikatą.

Praėjus keliems metams tas pats pastorius, jau atgavęs psichinę pusiausvyrą, patyrė naują krizę. Pradėjus savaitei nuo gimimo mirė jo anūkas ir visa plati giminė pasinėrė į sumaištį ir sielvartą. Dabar jis turėjo būti stiprus savo vaikams, bet nežinojo, ar sugebės. Sekmadienį po laidotuvių, pamokslaudamas savo naujoje bažnyčioje, jis pradėjo skaityti 145 psalmę. Jis bandė sutelkti dėmesį į teksto žodžius, bet negalėjo susikaupti. Liežuvis pynėsi, smakras drebėjo, iš akių pasruvo ašaros. Jis negalėjo toliau skaityti tų giedrų žodžių apie Dievo gerumą ir teisingumą.

Pastorius atidėjo pamokslo užrašus į šalį ir prislopintu balsu nuščiuvusiai bendruomenei papasakojo apie savo anūko mirtį. Dar bekalbėdamas jis prisiminė savo ankstesnę bažnyčią, savo bejėgiškumo ir nesėkmės jausmus. Jis bijojo.

Bet šį kartą buvo kitaip. „Išeidami iš bažnyčios, – prisimena jis, – žmonės pasakė du svarbius ir naudingus dalykus:

1. „Ačiū, kad pasidalinote savo skausmu su mumis."

2. „Gedime drauge su jumis." Šie paprasti teiginiai buvo labiausiai padėję žodžiai. Nesijaučiau vienas. Skirtingai nei anksčiau, depresijos metu, nebuvau apleistas Dievo ir Jo žmonių. Jie priėmė mano sielvartą."

Keliais žodžiais ir be jokios ypatingos išminties antroji bendruomenė perteikė savo pastoriui bendrai patirtos prasmės jausmą. Prisiimdami jo skausmą, jie parodė, kad jo skausmas buvo jiems svarbus.

Prasmės paieška kančioje visada bus vieniša. Niekas kitas, tik aš vienas galiu įžvelgti savo kančios prasmę. Tačiau, priimdami sielvartą ir būdami greta kenčiančio asmens, mes tikrai galime jam padėti tą prasmę rasti.

Kad gebėtume padėti kitam žmogui atrasti prasmę, turime išmokti atpažinti įvairius kelio į išgijimą etapus. Šaron Fišer (Sharon Fisher) aprašė, kaip šis procesas vyko jai kovojant su kiaušidžių vėžiu:

> Man reikėjo laiko suvirškinti tai, kas vyko mano gyvenime, ir suvokti, kokie priverstiniai pasikeitimai ištiks mano kasdienybę, mano emocinę pusiausvyrą ir ateities planus. Galbūt puikiausias būdas suteikti kenčiantiems žmonėms laiko yra būti su jais kantriems – leisti jiems abejoti, verkti, klausti ir dorotis su stipriais ir dažnai prieštaringais jausmais.
>
> Patyriau, kad negalėjau visos savo patirties suvokti iš karto ir kad man reikėjo laisvės neskubant susigaudyti jausmuose. Elžbieta Kubler-Ros (Elisabeth Kubler-Ross) nurodo penkis etapus, kuriuos dažnai patiria gedintis žmogus savo paties mirties akivaizdoje ar kęsdamas mylimo žmogaus mirtį. Šie etapai – neigimas, pyktis, derybos, depresija ir priėmimas – ne visada patiriami šia seka ir ne kiekvienas patiria juos visus, bet jie iliustruoja, kiek laiko gali prireikti susidoroti su skausminga patirtimi. <...>
>
> Iš prigimties nesu tokia, kuri lengvai dalijasi jausmais. Todėl ne visada buvo lengva paaiškinti, net patiems artimiausiems žmonėms, kokie sudėtingi buvo mano jausmai ir kokia gili buvo mano reakcija

> į šią patirtį. Bet man reikėjo gerų klausytojų – žmonių, kurie buvo pasirengę skirti valandą ar dvi, kai buvau pasirengusi kalbėti, ir tiesiog klausytis. Laimei, turėjau ištikimus draugus, patarti įgudusią kaimynę ir šeimos narius, kurie buvo man atviri. Nežinau, ką būčiau dariusi be pasirengusių išklausyti žmonių.[3]

Fišer toliau pasakoja, kad mažiausiai padėjo tie žmonės, kurie atėjo pasiūlyti atsakymų. Viena moteris išsakė savo nuomonę, kad ligos priežastis buvo mityba – Šaron mėgo mėsainius ir ledus su šokolado gabaliukais. Kiti ragino ją mažiau pasitikėti medicininiu gydymu ir labiau – išgydymo malda.

Aš negaliu rasti tinkamų žodžių pabrėžti, kokie destruktyvūs gali būti tokie šabloniški atsakymai. „Džiaukitės su tais, kurie džiaugiasi, ir verkite su tais, kurie verkia“, – patarė apaštalas Paulius (Romiečiams 12:15) – išmintingi žodžiai, itin tinkantys krizės metu. Patarlių knyga griežčiau pasisako apie netinkamus atsakymus:

> „Kaip actas ant žaizdos yra žmogus,
> dainuojantis dainas kenčiančiai širdžiai.“ (25:20)

Rašydamas šią knygą, sulaukiau skambučio iš kitame mieste gyvenančio draugo, kuriam ką tik buvo diagnozuotas AIDS. Springstantį nuo kaltės dėl seksualinių praeities nuodėmių, jį graužė sąžinė, jis jautėsi bevertis, nekentė savęs ir jautėsi Dievo atstumtas. Jis buvo praradęs bet kokį norą gyventi. Jam beviltiškai reikėjo pagalbos.

Kai kurie žmonės suvokia AIDS kaip tiesioginę Dievo bausmę, konkrečią ir tikslią pasmerkimo žinią. Aš taip nemanau.

Suvokiu tai kaip bendros žinios dalį, kaip sveikatos principą: kaip piktnaudžiavimas alkoholiu ir tabaku kelia kūnui pavojų, taip ir netvarkingi lytiniai santykiai. Tačiau *net jei* klystu ir ši liga yra tiesioginė bausmė, kokia yra mano, kaip jo tikinčio draugo, pareiga?

Mano pareiga parodyti malonę, papasakoti jam, kaip švelniai Jėzus elgėsi su seksualines nuodėmes dariusiais žmonėmis, užtikrinti jį, kad Dievas myli ir atleidžia. Trumpai tariant, mano vaidmuo yra nukreipti jo dėmesį nuo praeities į ateitį. Net jo kaltė yra žinia. Jis gali gulėti ligoninės lovoje visą dieną ir raitytis nuodėmėse. Arba gali atnešti tą kaltę Dievui, kuris pažadėjo išsklaidyti išpažintą nuodėmę „kaip toli yra Rytai nuo Vakarų“.

Bendrai patirta kaltės prasmė yra ne teismas, bet atleidimas. Bendrai patirta kančios prasmė yra atstatymas ir santarvė su nukentėjusiuoju.

Dievo klaustukai

Kartais vienintelė prasmė, kurią galime pasiūlyti kenčiančiam asmeniui, yra užtikrinimas, kad jo kančia, jam neatrandant akivaizdžios prasmės, yra prasminga mums.

Henris Nuvenas (Henri Nouwen) plonoje knygelėje puikiu pavadinimu *„Sužeistas gydytojas“ (The Wounded Healer)* kelia klausimą apie vienišus ir apleistus žmones. Kokią galimą prasmę galime suteikti jų skausmui? Jis pateikia pavyzdį apie jauną dvasininką, kuris negali pasiūlyti senam operacijos laukiančiam vyrui prasmės – tik savo rūpestį. „Joks žmogus negali likti gyvas, kai niekas jo nelaukia“, – sako Nuvenas. – Kiekvienas, sugrįžtantis iš ilgos ir sunkios kelionės, akimis ieško kokio nors žmogaus, kuris laukia jo stotyje ar oro uoste. Kiekvienas nori papasakoti savo

istoriją ir pasidalinti savo skausmo ir džiaugsmo akimirkomis su žmogumi, kuris liko namie ir laukė jo sugrįžtant." [4]

Mano žmona dirba su vienais skurdžiausių žmonių Čikagos mieste – ji vadovauja LaSalle gatvės bažnyčios programai ieškoti vienišų ir apleistų vyresnio amžiaus žmonių, kuriais niekas nesirūpina. Daug kartų mačiau, kaip ji nuoširdžiai rūpinosi senoliais bandydama jį arba ją įtikinti, kad *ne tas pats*, ar jis arba ji gyvens ar mirs. Taip ji „pagerbia" jų kančias.

Vienas iš tų senolių, su kuriais Džanet dirba, devyniasdešimtmetis p. Kraideris, dvidešimt metų vis atsisakydavo kataraktos operacijos. Būdamas septyniasdešimties jis nusprendė, kad mažai į ką yra verta žiūrėti ir, šiaip ar taip, Dievas turbūt norėjo, kad apaktų, jei jį taip sukūrė. Pasak jo, galbūt, tai buvo Dievo bausmė už žvalgymąsi į merginas, kai buvo jaunas.

Mano žmonai teko dvejus metus meilikauti, ginčytis, atkakliai laikytis ir mylėti, kad įtikintų p. Kraiderį pasidaryti kataraktos operaciją. Galiausiai p. Kraideris sutiko, bet tik dėl vienos priežasties: Džanet jam įteigė, kad jai yra svarbu, jog jis vėl regėtų. Ponas Kraideris nusivylė gyvenimu, šis jam neturėjo jokios prasmės. Bet Džanet perdavė prasmę. Kažkam taip rūpėjo, kad, net būdamas devyniasdešimt dvejų, p. Kraideris nepasidavė. Pagaliau senolis sutiko operuotis.

Tiesiogine prasme Džanet prisiėmė dalį p. Kraiderio skausmo. Dažnai apsilankydama ji įtikino senolį, kad kažkam ne vis tiek, ar jis gyvens ar mirs, bus aklas ar matys. Tas pasidalinto skausmo principas yra Nuveno knygos apie *sužeistą* gydytoją tema ir galbūt vienintelis tikras būdas, kaip galime suteikti prasmę kančiai. Taip elgdamiesi sekame Dievo pavyzdžiu, nes Jis taip pat prisiėmė

skausmą. Jis tapo vienu iš mūsų ir gyveno tokį kančių ir skurdo kupiną gyvenimą, kokį nedaugelis iš mūsų kada patirs. Kančia niekada negali būti visiškai beprasmė, nes pats Dievas ją prisiėmė.

Tačiau kartais, nepaisant mūsų pastangų gerbti kitų žmonių skausmą, susiduriame su kančia, kuri atrodo visiškai beprasmė. Galvoju apie vieną vyrą, sergantį Alzheimerio liga; jo dukra bando tenkinti jo poreikius, tačiau kiekvieną dieną jos širdį skaudina tas apgailėtinas kevalas, likęs iš jos tėvo. Arba pagalvoju apie visiškai neįgalų vaiką, kurio intelekto koeficientas 30–40. Vaikas gali praleisti lovelėje ilgą gyvenimą negalėdamas pajudėti, kalbėti ar suprasti, suvartodamas valandų valandas brangios profesionalios sveikatos priežiūros.

Kokią prasmę turi tokio silpnapročio senolio ar tokio vaiko kančios? Daug pagalbos šiuo klausimu susilaukiau iš gailestingumo darbus vykdančių krikščionių Rytų Vokietijoje. Šie žmonės, kurie užaugo kančią labiau pažįstančioje visuomenėje nei mes Vakaruose, parodė mums visiems pavyzdį surasdami ir padėdami mažiausiai „vertingiems“ ar „naudingiems“ šiuolaikinės visuomenės nariams.

„Kokia yra gyvenimo prasmė? Ar jų gyvenimai turi kokią nors prasmę?“, – klausė daktaras Jurgenas Trogišas (Jurgen Trogisch), pediatras, dirbantis su labiausiai protiškai atsilikusiais žmonėmis. Jis galėjo gydyti išorę, bet kas dedasi jų viduje, tokiose pažeistose smegenyse?

Daugelį metų dr. Trogišas negalėjo atsakyti į šį klausimą apie prasmę. Nors atsakymo nežinojo, jis vis vien vykdė savo medicinines užduotis. Tuomet jis vedė įvadinį apmokymų kursą naujiems centro pagalbininkams, o vienerius metus trukusių apmokymų pabaigoje jis paprašė jaunuosius pagalbininkus užpildyti anketą. Tarp

klausimų buvo šis: „Kokie pokyčiai įvyko jūsų gyvenime nuo tada, kai pasišventėte dirbti su neįgaliaisiais?“ Štai keletas jų atsakymų:

– Pirmą kartą gyvenime jaučiu, kad darau kažką tikrai reikšmingo.

– Jaučiu, kad dabar galiu daryti tai, ko anksčiau nebūčiau pagalvojęs galįs.

– Per šį laiką laimėjau Sabinos prieraišumą. Gavęs galimybę dirbti su neįgaliu žmogumi, aš visiškai nebegalvoju apie ją kaip neįgalią.

– Dabar labiau reaguoju į žmonių kančias ir jos sukelia man norą padėti.

– Tai privertė mane susimąstyti, kas tikrai yra svarbu gyvenime.

– Darbas įgijo naują prasmę ir tikslą. Jaučiuosi esanti reikalinga.

– Aš išmokau būti kantrus ir vertinti net menkiausią pažangos ženklą.

– Stebėdamas neįgaliuosius aš atradau save.

– Tapau pakantesnis. Mano paties mažos problemos nebeatrodo tokios svarbios, išmokau priimti save su visais savo trūkumais. Svarbiausia, išmokau branginti mažus gyvenimo malonumus, o ypač dėkoju Dievui, kad parodė man, jog meilė gali pasiekti daugiau nei neapykanta ar jėga.

Perskaitęs šiuos ir kitus atsakymus, dr. Trogišas nustebęs suprato atsakymą į savo klausimą. Šių vaikų kančios prasmė skleidėsi kitų žmonių gyvenime, jų pagalbininkų, išmokusių pamokas, kurių jokia pažangiausia švietimo sistema negalėtų suteikti. Jis pagalvojo apie du savo pacientus, su kuriais dirbo daug metų be akivaizdžios pažangos. „Ar gali būti, kad Danielius ir Monika atėjo į šį pasaulį tik dėl manęs? Ar jų gilus ir atkaklūs klausimai – tai Dievo klausimai man? Ar šie du labai neįgalūs vaikai ir yra atsakymas – Dievo atsakymas man?“[5]

1- SKYRIUS

Viltis

Visa, ką gali prislėgtieji, – tai nenustoti viltis.
Po kiekvieno nusivylimo jie turi rasti naują priežastį viltis.

ALEKSANDRAS SOLŽENICYNAS

Šiuo metu vaistinės medžiagos išbandomos atliekant dvigubai aklus tyrimus, t. y. medžiagas pacientams duodantys gydytojai patys nežino, kurios yra tikrasis vaistas, o kurios – neveiksminga „kontrolinė“ medžiaga. Šis tyrimo būdas būtinas dėl vienos paprastos priežasties – žmogaus vilties galios. Prieš sukuriant dvigubai aklo tyrimo metodą, beveik visi nauji vaistai pasižymėjo įspūdingais rezultatais nepriklausomai nuo jų cheminės sudėties. Suglumę mokslininkai galiausiai atrado, kad pagrindinė naujų vaistų sėkmės priežastis buvo gydytojo elgesys: šypsena, balso tembru ir nuostata gydytojas, to pats nesuvokdamas, išreikšdavo

pasitikėjimą ir viltį, įtikindamas pacientą, kad pagerėjimas yra tikėtinas.

Dešimtys tyrimų patvirtino gydomąją vilties galią – kaip ir jos priešingybės keliamą pavojų. Ročesterio universiteto medicinos mokykloje buvo nustatyta, kad pacientams po atviros širdies operacijos esanti žymiai didesnė tikimybė mirti, jei jiems pasireiškia depresijos požymių.[1] Kitas garsus tyrimas, pavadintas „Sužeista širdimi" (angl. Broken Heart), ištyrė 4 500 našlių mirtingumą per šešis mėnesius nuo jų žmonų mirčių. Našlių, kurių dauguma buvo prislėgti, mirtingumas buvo keturiasdešimt procentų didesnis nei kitų to paties amžiaus vyrų.

Sprendžiant iš karo belaisvių pasakojimų, kai kurie belaisviai mirdavo be jokios aiškios priežasties, išskyrus prarastą viltį. Apsvarstykime, ką sako majoras F. Dž. Haroldas Kušneris (F. J. Harold Kushner), karo medicinos karininkas, penkerius su puse metų praleidęs Vietkongo nelaisvėje.

> Kušneris susipažino su vienu karo belaisviu, jaunu ir tvirtu jūrų pėstininku, kuris jau iškentėjo dvejus metus belaisvių stovykloje. Šis jūrų pėstininkas buvo pavyzdinis karo belaisvis, saugojo savo sveikatą ir vadovavo stovyklos minties reformų grupei daugiausia dėl to, kad stovyklos komendantas pažadėjo paleisti tuos, kurie bendradarbiaus. Tačiau laikui bėgant šiam kareiviui pamažu išaiškėjo, kad pagrobėjai jam melavo. Kai visiškai tai suvokė, jis tapo zombiu, atsisakė bet kokių darbų ir atmetė bet kokį siūlomą maistą ir padrąsinimus. Jis tik gulėjo ant gulto ir čiulpė nykštį. Po kelių savaičių jis buvo miręs.[2]

Rašydamas apie šį jauną jūrų pėstininką, dr. Martinas Seligmanas (Martin Seligman) iš Pensilvanijos universiteto tvirtina,

kad griežtai medicininių jo sunykimo paaiškinimų nepakanka. „Jį palaikė viltis ištrūkti iš nelaisvės, – sako Seligmanas. – Jis mirė, kai prarado viltį, kai patikėjo, kad visos jo pastangos žlugo ir toliau bus bergždžios.“

Kaip pasakė žymus fiziologas Haroldas Dž. Volfas (Harold G. Wolf): „Viltis, tikėjimas ir gyvenimo tikslas yra vaistai. Tai nėra vien mano nuomonė, bet kruopščiai kontroliuojamų mokslinių eksperimentų išvada.“[3]

Nepagaunama dovana

Ilgalaikės priežiūros įstaigose pacientai dažnai skirstomi į dvi kategorijas: *viltinguosius,* kurie stengiasi įveikti savo negandą ir grįžti į normalų gyvenimą, ir *pasidavusius.* Lankydamas Meningerio kliniką, pastorius ir rašytojas Briusas Larsonas (Bruce Larson) paprašė darbuotojų nurodyti pačią svarbiausią psichiškai nesveikų žmonių gydymo sudėtinę dalį. Jie vienbalsiai įvardijo viltį kaip svarbiausią veiksnį, bet čia pat prisipažino, kad nelabai žino, kaip „duoti“ vilties pacientui. Tai yra dvasios savybė ir todėl ši dovana yra sunkiai pagaunama. Tačiau jie galėjo lengvai atpažinti, kada pacientas įveikė ligos krizę ir pirmą kartą patikėjo, kad ateitis nebūtinai turi būti tokia pati kaip nerami dabartis.[4]

Kaip atrado Meningerio klinikos darbuotojai, šios drąsios vilties negalima išmokyti. Bet kartais ja galima užkrėsti. Mes galime ieškoti būdų, kaip sužadinti kenčiančių žmonių drąsą.

Organizacija Amnesty International yra geras užkrečiančios vilties pavyzdys. Jos įkūrėjui, politiniam kaliniui ant nevilties slenksčio, kažkas davė degtukų dėžutę su vieninteliu žodžiu, parašytu ant viršaus: „Drąsos!“ Tas mažas bendražmogiškas gestas

atnaujino jo viltį ir išlaikė jį gyvą. Kai šis vyras pagaliau atgavo laisvę, jis pašventė savo gyvenimą įkurti organizacijai, paremtai pačiais paprasčiausiais principais. Žmonės laisvose šalyse rašo laiškus kaliniams, kurie yra laikomi nelaisvėje ir kankinami dėl politinių priežasčių. Tūkstančiams kalinių vien tik žinia, kad jie kažkam rūpi, net jei tai nepažįstamas laiško autorius, vėl įžiebė viltį.

Kartais viltis atrodo neracionali ir beprasmiška. Turbūt ji taip atrodė koncentracijos stovyklų kaliniams. Tačiau, kaip Solženicynas tvirtina citatoje šio skyriaus pradžioje, žmonės be pagrįstos vilties vis tiek turi rasti vilties šaltinį, kaip duoną, kuri palaiko gyvybę. Solženicynui viltis buvo pasirinkimo klausimas, išlikimo mechanizmas, maitinantis jo valią gyventi. Vėliau jis surinko pasakojimus į knygą *„Gulago archipelagas"*, skirtą pagerbti lagerio draugams ir suteikti jiems vilties. Dostojevskiui išėjimo į laisvę viltis, buvimo „*ne namie,* bet svetur" pojūtis tapo viso gyvenimo alegorija, kuri padėjo jam įsitikinti, kad yra pomirtinis gyvenimas.[5]

Savo knygoje *„Dievo patirtys" (Experiences of God)* teologas Jurgenas Moltmanas pasakoja, kaip viltis padėjo jam išgyventi belaisvių stovykloje. Patekęs į nelaisvę kaip Vokietijos kareivis, jis buvo kilnojamas po kalėjimus Belgijoje, Škotijoje ir Anglijoje. Be įprastų kalėjimo sunkumų – šalčio, maisto trūkumo ir nuolatinių ligų – jam teko kovoti su neviltimi matant, kaip jo tauta patiria pralaimėjimą, ir sužinojus apie baisybes, padarytas Vokietijos vardu. „Mačiau, kaip kiti vyrai viduje palūžo, kaip jie palaidojo visas viltis ir nyko nuo jos trūkumo, o kai kurie iš jų mirė. Nedaug trūko, kad ir man taip pat būtų atsitikę. Mane nuo to apsaugojo tik atgimimas naujam gyvenimui dėl vilties, kuriai nebuvo visiškai jokio pagrindo."[6]

Ta viltis Moltmanui buvo krikščioniškoji viltis. Su savimi į karą jis pasiėmė dvi knygas: Gėtės eilėraščių ir Nyčės darbų. Nei viena iš jų nesuteikė jam jokios paguodos. Netekęs visų atraminių ramsčių, kurie iki tol palaikė jo gyvenimą, jis griebėsi Naujojo Testamento, kurį jam davė geranoriškas kariuomenės kapelionas. Psalmės, atspausdintos priede, knygos gale, atvėrė jam akis pamatyti Dievą, kuris „yra arti tų, kurie sielojasi, ir gelbsti nevilties apimtuosius".

Išėjęs į laisvę 1948 metais, Moltmanas paliko darbą fizikos srityje ir tapo žymiu teologu, geriausiai žinomu dėl novatoriškos knygos *„Vilties teologija" (The Theology of Hope).*

Įkvepiantis kitų žmonių pavyzdys gali būti vienintelis būdas žmogui išlipti iš beviltiškumo duobės. Šioje knygoje pasakojau apie žmones, kurie „sėkmingai ištvėrė" skausmą. Žinoma, yra daugybė priešingų pavyzdžių – žmonių, kuriuos skausmas sunaikino. Bet viltis yra toks esminis veiksnys įveikiant skausmą, kad pradedu abejoti, ar įmanoma perdėti „sėkmės istorijas" iš tikro gyvenimo. Žmogui neviltyje reikia asmens arba minties – kažko, už ko būtų galima užsikabinti kaip už gelbėjimo lyno iš esamos tamsos.

Sveikiems žmonėms galbūt pabodo istorijos apie „neįgalų asmenį, kuris rado laimę ir būdą būti naudingu" žurnaluose *Reader's Digest* ir *Guidposts.* Bet patys neįgalieji, su kuriais kalbėjau, daug rimčiau žiūri į tokias istorijas. Išgyvenusieji meta iššūkį savo polinkiui į savigailą. O kai kurie iš tų pasakojimų – apie Džoną Meriką (John Merrick, *The Elephant Man),* Helen Keler, Kristę Braun (Helen Keller, Christy Brown; *My Left Foot)* – yra iššūkis mums visiems.

Viltis – tai tiesiog įsitikinimas, kad kažkas gero laukia ateityje. Tai nėra tas pats kaip optimizmas ar svaičiojimas, kurie reiškia tikrovės neigimą. Manau, kad tie iš mūsų, kurie būname

greta kenčiančių žmonių, esame linkę painioti viltį su optimizmu. Ieškome ženklų padrąsinti, kuriuos galėtume naudoti kaip panacėją. „Taip, mama, tavo atmintis silpsta, bet argi ji svarbi?" „Tavo akys silpsta, bet mane vis dar gerai girdi. Tai puiku, ar ne?" „Žinau, ši savaitė tau buvo sunki, bet galbūt kitą savaitę mažiau skaudės."

Būdamas su žmonėmis iš grupės „Padaryk šią dieną reikšminga", išmokau, kad optimizmas yra ribotas. Dauguma tokių pareiškimų mirštantiems žmonėms skambėtų kaip įžeidimas, o ne vilties pagrindas. Jiems reikia kažko daugiau nei Polianos optimizmo*. Jiems viltis yra panašesnė į drąsą nei į džiaugsmingą nuotaiką. Tai yra ir šuolis, panašiai kaip tikėjimas: „Tačiau regima viltis nėra viltis, – sakė apaštalas Paulius. – Jeigu kas mato, tai kam jam viltis? Bet jei turime viltį nematydami, tada laukiame ištvermingai." (Romiečiams 8:24–25)

Bet viltis saugo mus ir nuo pesimizmo – įsitikinimo, kad visata yra chaosas be galutinio tikslo. Tikroji viltis yra sąžininga. Ji leidžia žmogui tikėti, kad, net jam kritus ir atsitikus blogiausiam, jis dar nepasiekė kelio galo. Jis gali keltis ir eiti toliau.

Tikroviška viltis leidžia mirštančiam žmogui matyti tikrovę, bet tuo pačiu metu suteikia stiprybės gyventi toliau. Orvilis Kelis (Orville Kelly), grupės „Padaryk šią dieną reikšminga" steigėjas, gražiai išreiškė šią drąsios vilties savybę: „Aš laikau save ne mirštančiu nuo vėžio, bet gyvenančiu nepaisant jo. Kiekvieną dieną

* Polianos optimizmas, Polianos principas arba polianizmas – tendencija prisiminti malonius dalykus dažniau nei nemalonius. Terminas kilo iš 1913 m. pasirodžiusios Eleanor H. Poter knygos „Poliana", kurioje aprašoma mergaitė, žaidžianti „laimės žaidimą" – kiekvienoje situacijoje besistengianti rasti ką nors, kuo galėtų džiaugtis.

pasitinku ne kaip priartinančią mane prie mirties, bet kaip dar vieną gyvenimo dieną, kurią turiu branginti ir kuria galiu mėgautis.“

Didi kantrybė

Žmonės mano ligoninės terapijos grupėje sirgo lėtinėmis ligomis, tokiomis, kurios niekada neišnyks, ir tokios būklės reikalauja, kad šalia būtume ypatingu būdu. Anomis dienomis vidurių šiltinės, raupų ar geltonojo drugio epidemijos numarindavo greitai; šiomis dienomis mirtinos ligos užtrunka ilgiau. Žmonės, kovojantys su ilgalaikėmis kančiomis, pasakoja apie nuovargio veiksnį. Iš pradžių, nesvarbu, kokia liga, jie sulaukia daug dėmesio iš geranorių ir draugų. Jų pašto dėžutes užpildo atvirukai, o gėlės kovoja dėl vietos ant staliukų. Bet laikui bėgant dėmesys nyksta.

Neišnykstančios problemos trikdo ir kelia nerimą daugeliui žmonių. Viena krikščionė moteris man pasakė, kad su kiekvienu paskutiniu vėžio atsinaujinimu ateina vis mažiau lankytojų. Ligai užsitęsus ji jautėsi dar labiau pažeidžiama, išsigandusi ir dar vienišesnė. Kai kurie krikščionys atrodė įsižeidę, kad jų malda dėl išgydymo nebuvo atsakyta, ir elgėsi beveik taip, lyg ji būtų kalta. Jie prarado tikėjimą ir laikėsi nuošaly palikę ją ištverti ne tik skausmą, bet ir kaltę bei neapykantą sau.

Apsigimusių vaikų tėvai pritaria šios moters skundui. Iš karto po gimimo jie sulaukia užuojautos šuoro, kuris greitai išgaruoja. Taigi, augant tėvų poreikiams ir emociniams sunkumams, pagalbos pasiūlymų mažėja. Skirtingai nei neišgydoma liga sergančiam asmeniui, labai neįgalaus vaiko tėvams kančių galo nematyti. Jie prisiima slaugos pareigą visam gyvenimui, o ją dar apsunkina rūpestis, kaip vaikui seksis po jų mirties.

Dvasios vaisių sąraše Paulius mini vieną vaisių, kuris verčiamas kaip „didi kantrybė“ (angl. long-suffering, „ištverminga kantrybė“ – vertėjo pastaba). Gerai padarytume, jei atgaivintume tą žodį ir pažodžiui pritaikytume šią sąvoką ilgalaikio skausmo problemai.

Kai kurie krikščionys mieliau linkę kalbėti apie stebuklingą išgydymą nei ištvermingą kantrybę ir turiu paaiškinti, kodėl vengiau šio svarbaus skausmo problemos aspekto. Šioje knygoje nekalbėjau apie stebuklingą išgydymą dėl dviejų priežasčių. Pirma, šia tema yra daug gerų knygų – nuo asmeninių liudijimų iki teologijos traktatų. Antra, aš rašau žmonėms, kurie jaučiasi tarsi skausmo spąstuose ir kurie abejoja Dievu. Išgydymas yra vienas iš būdų dilemai išvengti, tačiau turime pripažinti, kad ne visi sulaukia stebuklingo išgydymo. Paklauskite Brajano Sternbergo.

Visai nesiekiu sumenkinti fizinio išgydymo. Bet, kaip jau minėjau, visi, kurie buvo išgydyti (kaip ir tie, per kuriuos išgydymas juos pasiekė), galiausiai miršta. Todėl išgydymas nepašalina skausmo problemos, o ją tik atideda.

Stebuklingo išgydymo galimybė suteikia krikščionims didelę viltį. Bet išgydymo nesulaukus ši sudužusi viltis gali tapti didele tikėjimo kliūtimi ir sukelti išdavystės ir nevilties jausmus. Barbara Sandervil (Barbara Sanderville), jauna suparalyžiuota rašytoja iš Minesotos, taip man laiške aprašė šį procesą:

> Kai tapau krikščione, kažkas man pasakė, kad Dievas mane išgydys. Man tai pasirodė per gerai, kad būtų tiesa, ir nedrįsau tuo patikėti. Bet Biblijoje neradau nieko, kas tam prieštarautų, todėl pradėjau viltis, o vėliau patikėjau. Bet mano tikėjimas nebuvo stiprus, o kai

krikščionys kalbėjo: „Dievas neišgydo visų" arba „Kančia yra kryžius, kurį turime nešti", mano tikėjimas susvyruodavo. O praeitą rudenį atrodė, kad jį visai praradau. Nustojau tikėti, kad Dievas mane išgydys.

Tuo metu negalėjau susitaikyti su mintimi praleisti visą likusį gyvenimą vežimėlyje. Mintis, kad Dievas turėjo galią mane išgydyti, bet nenorėjo (kaip aš maniau), pripildė mane kartėlio. Skaitydavau Izaijo 53 skyrių ir 1 Petro 2:24 ir priekaištavau Dievui, kad mojuoja man išgydymo pažadu kaip mėsa badaujančiam šuniui. Jis viliojo mane rodydamas, kas įmanoma, bet neleisdamas man to pasiekti. Savo ruožtu tai sukėlė manyje gilius kaltės jausmus, nes iš Biblijos žinojau, kad Dievas yra mylintis Dievas ir neturi atsiskaityti nei vienam žmogui. Manyje užvirė toks gilus prieštaravimas, kad mano psichinė būsena tapo pavojinga ir daug kartų galvojau apie savižudybę.

Kaltei ir apmaudui statant vis didesnę sieną tarp manęs ir Dievo, pradėjau naudoti raminamuosius vien norėdama ištverti dieną. Maždaug tuo metu prasidėjo galvos skausmai ir akių problemos. Oftalmologas negalėjo rasti jokios fizinės priežasties.

Aš vis dar meldžiausi, nes žinojau, kad Dievas gyvas, bet paprastai baigdavau ašarodama ir koneveikdama Jį. Deja, patyriau daug savigailos, kuri buvo labai žalinga. Vėl ir vėl klausiau Dievo, kodėl Jis manęs neišgydo, kai taip aiškiai sakoma, kad išgydymas yra atpirkimo plano dalis.

Barbara galiausiai sulaukė psichinio išgydymo, kuris ištirpdė kartėlį. Ji vis dar laukia fizinio gydymo.

Dėl tokių patirčių kaip Barbaros manau, kad išgydymo viltį reikėtų pateikti realistiškai. Tai ir yra tik „viltis", ne garantija. Jei jo sulauksite, patirsite džiaugsmingą stebuklą. Jei nesulauksite, Dievas jūsų nenuvylė. Jis gali geram panaudoti net negalią. Jis tai pažadėjo be išimčių.

Galutinė viltis

Kaip ir kituose kovos dėl išgijimo frontuose – su baime, bejėgiškumu ir prasme – krikščionys turi tam tikrų unikalių išteklių kovoje dėl vilties. Paskutiniame šios knygos skyriuje kalbėsime apie konkretų krikščioniško tikėjimo indėlį. Bet būčiau aplaidus, jei čia nepaminėčiau galutinės prisikėlimo vilties, vilties naujo pasaulio, kuriame „skausmo problema" bus tolimas prisiminimas.

Krikščionys tiki, kad, nesvarbu, kaip liūdnai viskas atrodo šiuo metu, kažkas gero tikrai laukia ateityje. Bruno Betelhaimas, išgyvenęs Hitlerio stovyklas, pripažįsta, kad toks tikėjimas tikrai padeda: „Yra gerai žinomas faktas apie koncentracijos stovyklas, kad tie, kurie turėjo stiprius religinius ir moralinius įsitikinimus, pakėlė gyvenimą ten žymiai geriau nei kiti. Jų įsitikinimai, tarp jų – tikėjimas pomirtiniu gyvenimu, suteikė jiems stiprybės ištverti ir ta stiprybė buvo gerokai didesnė už daugumos kitų."[7]

Džonė Erikson Tada pasakoja apie savo apsilankymą protiškai atsilikusiųjų namuose. Paprastai, kai ji lankosi sveikatos priežiūros įstaigose ir pasakoja savo gyvenimo istoriją sėdėdama invalido vežimėlyje, auditorija klausosi sulaikiusi kvapą. Tačiau šiems įvairaus amžiaus pacientams su neišvystytais protiniais gebėjimais buvo sunku sukaupti dėmesį. Kai Džonė pasiūlė įsivaizduoti, kaip atrodytų dangus, ji pajuto, kad visiškai prarado jų susidomėjimą.

Diena buvo šilta ir Džonė jautė prakaito lašus, riedančius kūnu, jai besistengiant tęsti pasakojimą. Galiausiai iš nevilties ji pasakė: „O dangus bus tokia vieta, kur jūs visi gausite naujus protus." Šiems žodžiams dar tebeskambant, ji jau pradėjo jų gailėtis – gal jie nuskambėjo pernelyg globėjiškai arba per žiauriai?

Bet atmosfera kambaryje akimirksniu pasikeitė. Pacientai pradėjo spontaniškai džiūgauti ir garsiai ploti.

Džonė išsakė jų giliausią viltį. Geriau nei bet kas kitas jie žinojo, kad jų protai buvo nesusiformavę, neatitiko lūkesčių. Bet ji priminė Kristaus pažadą apie vietą, kur šių trūkumų neliks, apie galutinio išgydymo vietą. „O mes esame dangaus piliečiai", – Paulius priminė filipiečiams (3:20–21), – ir iš jo mes laukiame Išgelbėtojo, Viešpaties Jėzaus Kristaus, kuris pakeis mūsų vargingą kūną ir padarys jį panašų į savo garbingąjį kūną ta galia, kuria jis sau visa palenkia."

Mes, Vakarų krikščionys, tapdami vis labiau išsilavinę, manau, pradėjome šiek tiek gėdytis nemirtingumo ir būsimų apdovanojimų, kuriuos pabrėžia mūsų tikėjimas. Šiomis dienomis retai girdžiu pamokslų apie gyvenimo arba teisumo vainiką. Mūsų kultūra mums skelbia, kad realybė yra kančia, o amžinas gyvenimas – tik tuščia svajonė.

Bet kokią kitą tikrą viltį galime pasiūlyti suparalyžiuotajam arba kūdikio su pažeistomis smegenimis mamai? Ir ar verta viltis gyvenimo po mirties ir amžino išgydymo? Kad atsakyčiau į šį klausimą, turiu papasakoti jums apie Martą iš grupės „Padaryk šią dieną reikšminga". Tam tikra prasme jos istorija apibendrina viską, ką sužinojau apie skausmą per metus, praleistus toje grupėje.

Martą pastebėjau per patį pirmąjį susitikimą. Kiti žmonės turėjo akivaizdžių ligos požymių: retėjančius plaukus, buvo nesveikai išblyškę, kažkam trūko galūnės, kitą krėtė nekontroliuojamas drebulys. Bet Marta tokių požymių neturėjo. Jai buvo dvidešimt šešeri ir ji buvo labai patraukli. Pagalvojau, kad ji, kaip ir aš, lankėsi su drauge.

Atėjus Martos eilei kalbėti, ji pasakė, kad susirgo amiotrofine lateraline skleroze (ALS) arba Lou Gehrigo liga. Prieš metus nuo

šios ligos mirė jos tėvas, o prieš dvejus – dėdė. ALS retai būna susijusi su paveldimumu ir dar rečiau užpuola jaunas moteris, bet kažkokiu būdu jai žiauriai nepasisekė.

ALS naikina nervus. Pirmiausiai ji atima gebėjimą atlikti sąmoningus judesius, tokius kaip rankų ir kojų, tuomet plaštakų ir pėdų. Ligai progresuojant nyksta gebėjimas atlikti nevalingus judesius ir, galiausiai, sutrikdomas kvėpavimas, nuo ko žmogus miršta. Kartais žmogaus kūnas pasiduoda greitai, kartais ne. Martos giminaičiai nuo šios ligos sunyko per dvejus metus. Marta skausmingai tiksliai žinojo, kaip vystosi ši liga.

Mano pirmasis apsilankymas grupėje įvyko kovo mėnesį. Jau balandį Marta atvyko invalido vežimėlyje. Vaikščioti jai buvo labai sunku ir dėl to ji buvo ką tik atleista iš darbo universiteto bibliotekoje.

Iki gegužės Marta neteko gebėjimo naudotis dešine ranka ir nebegalėjo naudoti ramentų. Kineziterapeutas išmokė ją pakelti daiktus nuo grindų pasinaudojant įtaisu, pagamintu iš šepečio ir lipnios juostos. Jai buvo sunku rankomis valdyti vežimėlį.

Iki birželio ji neteko abiejų rankų ir pirštais vos galėjo judinti naujojo elektrinio vežimėlio valdiklius. Marta persikėlė gyventi į reabilitacijos ligoninę, nes jai reikėjo priežiūros kiaurą parą.

Pradėjau lankyti Martą reabilitacijos ligoninėje. Išveždavau ją trumpam pasivažinėti vežimėlyje, o kartais nuveždavau į grupės susitikimus. Patyriau, su kokiu pažeminimu buvo susijusi jos kančia. Prieš apaudamas batus, išmokau patikrinti jos pirštus (jei jie būdavo užsilenkę, batai skausmingai spausdavo), sugniaužti jos delnus ir atsargiai sukišti rankas į švarko rankoves. Taip pat turėjau saugoti jos kabančias rankas sodindamas ją ant automobilio

sėdynės. Nebuvo lengva įsodinti nejudrų 57 kg kūną kompaktiško automobilio vidun.

Martai visur reikėjo pagalbos: aprengti, padėti galvą ant pagalvės, išvalyti antį. Kai ji verkė, kažkas turėjo šluostyti jos ašaras ir valyti nosį. Jos kūnas visiškai nepaisė jos valios ir nepakluso jokioms jos komandoms.

Kartais kalbėdavomės apie mirtį ir viltį. Iškart prisipažinsiu, kad didžiosios krikščioniškos viltys – amžinas gyvenimas, visiškas išgydymas ir prisikėlimas – skambėjo tuščiai, silpnai ir neįtikimai, kai kalbėjau apie jas tokiam žmogui kaip Marta. Ji nenorėjo angelo sparnų, bet rankos, kuri netabaluotų į šonus, burnos, iš kurios nevarvėtų seilės, ir galinčių kvėpuoti plaučių. Prisipažįstu, kad amžinybė, netgi amžinybė be skausmo, atrodė keistai nesusijusi su Martos kenčiamu skausmu.

Ji, žinoma, galvojo apie Dievą, bet ji vargiai galėjo galvoti apie Jį su meile. Ji atkakliai vengė atsivertimo mirties patale tvirtindama, kad, kaip ji pati sakė, pasirinks Dievą iš meilės, o ne iš baimės. Ir kaip ji galėjo mylėti Dievą, kuris su ja taip pasielgė?

Maždaug spalio mėnesį tapo aišku, kad Martos atveju ALS greitai baigs savo siaubingą ciklą. Netrukus ji jau turėjo mokytis kvėpuoti su panašia į žaislą plastmasine mašina – pūsti iš visų jėgų, kad slėgio vamzdeliuose pakiltų maži mėlyni kamuoliukai. Gaudydama orą ji balsu svarstė, ką norėtų prarasti anksčiau: balsą ar kvėpavimą. Galiausiai ji nusprendė, kad geriau būtų, jei pirma nustotų veikti plaučiai, nei mirti nebyle, negalinčia išreikšti savęs.

Dėl sumažėjusio deguonies tiekimo į smegenis Marta dažnai užmigdavo viduryje pokalbio. Kartais ji pabusdavo naktį apimta panikos, jausdama, lyg springtų, ir negalėdama prisišaukti pagalbos.

Nepaisant logistinių sunkumų, Martai pavyko paskutinį kartą nuvažiuoti į mėgstamą vasarvietę Mičigane ir netoliese esančius motinos namus. Ji ruošėsi išeiti ir norėjo su visais atsisveikinti.

Marta labai norėjo bent dvi savaites praleisti savo pačios bute Čikagoje, kad galėtų po vieną pasikviesti draugus, atsisveikinti ir susitaikyti su savo mirtimi. Bet dvi savaitės jos bute kėlė didžiulę problemą. Kaip ji galėjo likti namuose, kai jai reikėjo nuolatinės priežiūros? Buvo galima sulaukti valstybės pagalbos prižiūrėti ją ligoninės palatoje, bet tik ne jos namuose, kai vien likti gyvai reikėjo tokios intensyvios priežiūros.

Visoje Čikagoje atsirado tik viena grupė, sutikusi suteikti nemokamą ir pasiaukojančią asmeninę priežiūrą, kurios Martai reikėjo – Rebos gatvės bendruomenė, krikščionių bendruomenė Evanstone. Viena iš Rebos gatvės bendruomenės narių buvo paralyžiuotoji vardu Sara, kuriai buvo gerai pažįstama gyvenimo neveikiančiame kūne agonija. Iš dalies dėl Saros visa bendruomenė apsiėmė globoti Martą ir savanoriškai atlikti viską, kad būtų įvykdyti jos paskutiniai norai.

Šešiolika moterų dėl jos pertvarkė savo gyvenimą. Jos pasiskirstė į grupes, suderino savo tvarkaraščius, pasidalino savo pačių vaikų priežiūra ir apsigyveno jos bute po dvi per pamainą. Septyniolika kitų žmonių pasiryžo melstis už Martą ir jos slauges kaip palaikymo komanda. Jie meldė stebuklingo išgydymo, bet taip pat jie meldėsi už tuos, kurie patarnaus jai, jei liga tęstų savo mirtiną darbą.

Šešiolika moterų gyveno su Marta, klausėsi jos pykčio protrūkių ir skundų, maudydavo, padėdavo atsisėsti, pernešdavo, sėdėdavo šalia visą naktį klausydamosi jos kvėpavimo, meldėsi

už ją ir mylėjo. Jos sugebėjo nutildyti jos baimes. Jos suteikė jai vietos jausmą, kad ši nebesijaustų bejėgė, ir prasmę jos kančioms. Martai jos buvo Dievo kūnas.

Rebos gatvės bendruomenės moterys taip pat paaiškino Martai krikščionišką viltį. Ir pagaliau Marta, matydama Dievo meilę, įsikūnijusią Jo kūne – tuo pat metu, kai pats Dievas jai atrodė neužjaučiantis ir net žiaurus, – atėjo pas tą Dievą per Kristų. Pasitikėdama ji padovanojo save Tam, kuris už ją mirė. Ji neatėjo pas Dievą iš baimės, pagaliau ji atrado Jo meilę. Per labai jaudinančias pamaldas Evanstone ji silpnu balsu išpažino tikėjimą ir buvo pakrikštyta.

1983 metais, dieną prieš Padėkos dieną, Marta mirė. Jos susuktas deformuotas ir atrofavęsis kūnas buvo tik apgailėtina jos buvusio grožio imitacija. Kai jis pagaliau nustojo veikti, Marta jį paliko. Tačiau šiandien Marta gyvena naujame kūne, sveika ir triumfuojanti. Ji gyva dėl pergalės, kurią Kristus laimėjo ir kurią jai parodė Jo kūnas iš Rebos gatvės. O jei mes tuo netikime, jei būdami tokie išprusę negalime pasidalinti šia tiesa su mirštančiu, traukulių krečiamu pasauliu, tada mes iš tiesų, kaip sakė apaštalas Paulius, iš visų žmonių esame labiausiai apgailėtini.

V DALIS

Kaip padeda tikėjimas?

18 SKYRIUS

Pamatyti pačiam

Dievas verkia su mumis, kad vieną dieną galėtume juoktis su Juo.

JURGENAS MOLTMANAS

Kiekviena religija – budizmas, induizmas, islamas arba Naujasis Amžius – turi kažkaip spręsti skausmo problemą. Daug iš to, ką parašiau – apie skausmo vertę žmogaus organizmui, kaip pasiruošti ir padėti vienas kitam kančioje, – tinka visiems žmonėms, nepriklausomai nuo religinių įsitikinimų. Bet kokį skirtumą daro konkrečiai krikščionių tikėjimas? Kuo gali remtis krikščionys?

Užduodami šį klausimą, mes, tam tikra prasme, grįžtame prie pradinio klausimo: „Kur Dievas, kai skauda?" Tai tas pats klausimas, kurio klausė ir K. S. Luisas, ir Klaudija Klakston, ir aktorė, kurios meilužis iškrito iš jachtos, ir Džonė Erikson Tada bei Brajanas

Sternbergas, ir koncentracijos stovyklų kaliniai. Tai klausimas, kurį galiausiai užduoda kiekvienas skausmo apimtas žmogus. Kur yra Dievas? Ką Jis mano apie mano padėtį? Ar Jam rūpi?

> Vieversys plasnoja
> Sraigė erškėčiu ropoja
> Dievas danguj
> Viskas pasauly puiku.

Šiuos žodžius Robertas Brauningas (Robert Browning) parašė XIX amžiaus viduryje, beribio optimizmo eroje. Bet po dviejų pasaulinių karų, dviejų atakų atominėmis bombomis, holokausto, daugybės genocido atvejų ir masinių bado protrūkių visame pasaulyje, mažai žmonių dabar išdrįstų pasakyti: „Viskas pasauly puiku." Dar blogiau, Dievas, atrodo, taip ir pasiliko danguje nepaisant visko, kas yra negerai šiame pasaulyje. Kodėl Jis nieko nedaro?

Fermos darbininko šauksmas

Paklausykite šių dienų skundo prieš Dievą iš imigrantės fermos darbininkės lūpų (užrašyto psichiatro ir rašytojo Roberto Koulzo (Robert Coles)).

> Pernai aplankėme mažą bažnyčią Nju Džersyje... Su mumis buvo visi mūsų vaikai, taip pat ir kūdikis. Ten buvo ir pastorius Džeksonas, negaliu pamiršti jo vardo, ir jis liepė mums tylėti ir kad turėtume džiaugtis būdami jo šalyje, nes tai krikščioniška, o ne „bedieviška" šalis.
>
> <...> Tada mano vyras prarado savitvardą; manau, kažkas nutiko jo nervams. Jis atsistojo ir pradėjo šaukti, taip, pone. Jis priėjo prie pastoriaus Džeksono ir liepė jam užsičiaupti ir daugiau niekada

nekalbėti, tik ne mums, imigrantams. Jis liepė jam grįžti į savo bažnyčią, kur ji bebūtų, ir palikti mus ramybėje ir nestovėti čia, lyg jis būtų geras ir darytų mums paslaugą.

Tada jis padarė blogiausia, ką galėjo: jis paėmė mūsų kūdikį, Anę, ir laikė ją tiesiai jam prieš veidą, tam pastoriui, ir rėkė, ir šaukė ant jo, to dvasininko, kaip dar negirdėjau, kad kas rėktų. Neprisimenu, ką jis kalbėjo, jo tikslių žodžių, bet jis jam pasakė, kad čia yra mūsų mažoji Anė, kad ji dar niekada nebuvo pas gydytoją, kad ji serga... o mes neturime pinigų nei Anei, nei kitiems, nei sau patiems.

Tada jis pakėlė Anę aukštai, virš pastoriaus galvos, ir paklausė, kodėl jis nesimeldžia už Anę ir kad ūkininkai būtų nubausti už tai, ką jie mums, visiems imigrantams, daro... Ir tada mano vyras pradėjo šaukti apie Dievą, kad Jis mus apleido, kai taip gerai rūpinasi visais kitais žmonėmis.

Tada pastorius atsakė ir, manau, tai buvo jo klaida, tikrai. Jis pasakė, kad mes turime būti atsargūs ir nepradėti kaltinti Dievo, Jo kritikuoti, Jam skųstis ir panašiai, nes Dievas neturi rūpintis, kaip elgiasi ūkininkai ir kaip mes čia, žemėje, gyvename. „Dievas nerimauja dėl tavo ateities“, – štai ką jis pasakė, ir, sakau jums, mano vyras vos nesprogo iš pykčio. Jis kokią dešimtį kartų sušuko pastoriui: „Ateities, ateities, ateities.“ Tada jis paėmė Anę ir beveik prikišo ją prie pastoriaus veido ir Anė, vargšas kūdikis, pradėjo verkti ir tada jis paklausė pastoriaus apie Anės „ateitį“ ir ką jis darytų, jei turėtų gyventi kaip mes ir jei turėtų tokią „ateitį“ kaip mūsų.

Tada sakė pastoriui, kad jis toks pat kaip visi kiti, kad pelnosi mūsų sąskaita ir pakėlė Anę kiek galėdamas aukščiau, prie pat kryžiaus, ir pasakė Dievui, kad nesiųstų dvasininkų už Jį kalbėti, kad Jis pats turėtų ateiti ir mus pamatyti ir kad neleistų „pamokslininkams“ – jis nuolat vadino juos „pamokslininkais“ – už Jį kalbėti.

<...> Baigęs kalbėti apie „pamokslininkus“, jis nutilo ir grįžo pas mus, o bažnyčioje nebuvo nei garso, taip, pone, nei garso, kol pora kitų vyrų pasakė, kad jis teisus, t. y. mano vyras... Ir visi plojo, o aš pasijutau tikrai keistai.[1]

Geriau apibendrinti skausmo problemos, kaip padarė ši imigrantų šeima, vargiai įmanoma. Kodėl Dievas leidžia egzistuoti pasauliui, kuriame serga vaikai ir nėra nei pinigų, nei vilties? Jų dilema nėra abstrakti ar filosofinė, bet labai asmeniška: jų vaikas Anė kenčia ir jie nemato sprendimo. Ar Dievui rūpi?

Niekas, ką pasakyčiau šioje ar bet kurioje kitoje knygoje, neišspręstų to fermos darbininko šeimos problemų. Jie šaukiasi užjaučiančios meilės atsako, o ne teorinio sprendimo. Šis užsidegęs ir įpykęs fermos darbininkas netyčia nurodė didžiausią krikščionybės indėlį sprendžiant skausmo problemą. Laikydamas savo vaiką prieš pastoriaus veidą, aukštai prie kryžiaus, jis pareikalavo, kad Dievas nusileistų ir pats pamatytų, kaip atrodo šis pasaulis. Neužtenka, sakė jis, kad Dievas ir toliau siųstų pamokslininkus kalbėti už Jį.

Tačiau Dievas jau buvo atėjęs. Jis atėjo į šį pasaulį žmogaus kūne, Jis pamatė ir pajuto, koks jis yra. Jei nebūtų įvykęs Įsikūnijimas, mūsų tikėjimas mažai ką galėtų pasakyti fermos darbininkui.

Laikytis savo paties taisyklių

Senojo Testamento veikėjai, tokie kaip Jobas ir Jeremijas, kartais balsu suabejodavo, ar Dievas nėra „užsikimšęs savo ausų“ jų aimanoms. Jėzus griežtai ir ryžtingai padarė galą tokioms spėlionėms. Dievas ne tik nebuvo užsikimšęs ausų – Jis staiga įgavo fizines, žmogiškas ausis su būgneliu, klausomaisiais kauleliais ir sraige. Sukepusiose ir dulkinose Palestinos lygumose Dievo Sūnus tiesiogiai girdėjo žmogaus aimanų sukeliamas molekulių vibracijas: sergančių ir skurstančių, taip pat vaitojusių daugiau nuo kaltės nei nuo skausmo.

Pabandykite apmąstyti ir pamatyti Jėzaus gyvenimą naujai. Jis buvo vienintelis asmuo istorijoje, kuris galėjo suplanuoti savo paties gimimą. Tačiau Jis nusižemino ir iškeitė tobulą dangišką kūną į silpną žmogišką kūną iš kraujo, sausgyslių, kremzlių bei nervų ląstelių. Biblija sako, kad nėra tokio žmogiško pagundymo, kurio Jėzus nepatyrė. Jis buvo vienišas, pavargęs, alkanas, šėtono asmeniškai puolamas, įsisiurbusių gerbėjų apgultas, galingų priešų persekiojamas.

Biblijoje yra tik vienas Jėzaus fizinės išvaizdos aprašymas, pateiktas pranašo Izaijo keli šimtai metų iki jam gimstant: „Jis buvo nei patrauklus, nei gražus: matėme jį, bet nepamėgome. Jis buvo paniekintas, žmogaus vardo nevertas, skausmų vyras, apsipratęs su negalia, kuris prieš žmones užsidengia veidą." (Izaijo 53:2–3)

Jėzui pradėjus tarnauti, žmonės tyčiojosi: „Ar gali būti kas nors gero iš Nazareto?" Senovinis tautinis pokštas: Jėzus, kaimo stuobrys, prasčiokas iš Nazareto. Lyg patvirtindamas šią reputaciją, jis laikėsi prie kitų atstumtųjų: raupsuotųjų, prostitučių, muitininkų, paralyžiuotųjų, pagarsėjusių nusidėjėlių.

Kartą Jėzaus kaimynai išvarė jį iš miesto ir bandė nužudyti. Jo paties šeima abejojo jo sveiku protu. To meto vadovai išdidžiai pranešė, kad nei vienas autoritetas ar religinis lyderis juo nepatikėjo. Jo pasekėjai buvo marga žvejų ir valstiečių minia, kurioje imigrantas fermos darbininkas būtų pasijutęs lyg namie. Bet, galų gale, net ir jie jį apleido, kai Jėzaus tautiečiai iškeitė jo gyvybę į teroristo.

Jokia kita religija – judaizmas, induizmas, budizmas ar islamas – nekalba apie unikalią visagalio Dievo, kuris noriai prisiėmė savo kūrinijos apribojimus ir kančias, auką. Kaip rašė Dorotė Sejers (Dorothy Sayers):

> Kad ir kokia būtų priežastis, dėl kurios Dievas nusprendė sukurti žmogų tokį: ribotą, kenčiantį, patiriantį sielvartą ir mirtį, Jis buvo pakankamai sąžiningas ir drąsus, kad paragautų savo paties vaistų. Kad ir kokį žaidimą Jis žaistų su savo kūrinija, Jis laikėsi savo taisyklių ir žaidė sąžiningai. Iš žmogaus Jis negali pareikalauti nieko, ko nebūtų pareikalavęs iš savęs. Jis pats išgyveno žmogiškos patirties visumą: nuo nereikšmingų šeimyninio gyvenimo dirgiklių, mėšlungį keliančio sunkaus darbo ir pinigų trūkumo iki siaubingiausių kančių, pažeminimo, pralaimėjimo, nevilties ir mirties. Kai Jis buvo žmogus, Jis elgėsi kaip žmogus. Jis gimė skurde ir mirė gėdoje, bet manė, kad tai buvo verta[2].

Tas faktas, kad Jėzus atėjo į žemę, kur kentėjo ir mirė, nepašalina skausmo iš mūsų gyvenimo. Bet tai rodo, kad Dievas nesėdi nieko neveikdamas ir iš tolo nežiūri, kaip mes kenčiame. Jis tapo vienu iš mūsų. Taigi, Jėzuje Dievas leidžia mums iš arti ir asmeniškai pamatyti Jo atsaką į žmonių kančias. Iš tiesų, visus savo klausimus apie Dievą ir kančias turėtume kelti atsižvelgdami į tai, ką žinome apie Jėzų.

Kaip tarp mūsų vaikščiojęs Dievas reagavo į skausmą? Sutikus skausmo apimtą žmogų, Jį apimdavo gili užuojauta. Nei karto jis nepasakė: „Kęsk alkį! Nuryk sielvartą!“ Kai mirė Jėzaus bičiulis Lozorius, Jėzus verkė. Jis labai dažnai gydė skausmą, o tiesiogiai paprašytas – kiekvieną kartą. Kartais Jis sulaužydavo giliai įsišaknijusius papročius, kad tai padarytų, kaip paliesdamas kraujuojančią moterį arba atstumtuosius dėl raupsų, ignoruodamas jų šauksmus „Nešvarus!“

Jėzaus reakcijų modelis turėtų įtikinti mus, kad Dievas nėra toks Dievas, kuriam patinka matyti mus kenčiančius. Abejoju, ar

Jėzaus mokinius kankino tokie klausimai kaip, pavyzdžiui, „Ar Dievui rūpi?" Jie kasdien matė jo susirūpinimo įrodymą – jie tiesiog pažvelgdavo į Jėzaus veidą.

O kai Jėzus pats susidūrė su kančia, Jis reagavo panašiai kaip bet kuris iš mūsų. Jis gūžėsi nuo jos ir tris kartus klausė, ar yra koks nors kitas būdas. Nebuvo jokio kito būdo ir tada Jėzus patyrė, turbūt pirmą kartą, labai žmogišką apleidimo jausmą: „Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?!" Evangelijos pasakojimuose apie paskutinę Jėzaus naktį žemėje aptinku nuožmią kovą su baime, bejėgiškumu ir dėl vilties – tas pačias kovas, kurias kovoja kiekvienas iš mūsų susidūręs su kančiomis.

Jėzaus gyvenimo žemėje aprašymas turėtų visiems laikams atsakyti į klausimą „Ką Dievas jaučia dėl mūsų skausmo?" Dievas atsakė mums ne žodžiais ar teorijomis apie skausmo problemą. Jis dovanojo mums save. Filosofija gali paaiškinti sudėtingus dalykus, bet neturi galios jų pakeisti. Evangelija, Jėzaus gyvenimo istorija, žada pokyčius.

Mirties bausmė

Meilė yra tokia negailestinga,
Meilė – tai tarsi vinis:
Buka, stora, pervėrusi nervus To,
Kuris, mus sukūręs, žinojo,
Ką Jis padarė,
Matė (su viskuo, kas yra)
Savo ir mūsų kryžių

(K. S. Luisas „Meilė šilta kaip ašaros")

Yra vienas pagrindinis simbolis, kuris mums primena Jėzų. Šiandien tas atvaizdas yra dengiamas auksu ir puošia sportininkų

ir gražių moterų kaklus – tai pavyzdys, kaip galime nudailinti šiurkščią istorijos realybę. Kryžius, žinoma, buvo mirties bausmės įrankis. Būtų ne ką mažiau keista, jei pradėtume kurti papuošalus, primenančius mažytes elektros kėdes, dujų kameras, mirtinų injekcijų adatas – šiuolaikinius mirties bausmės įrankius.

Kryžius, pats universaliausias krikščioniškosios religijos įvaizdis, pateikia įrodymą, kad Dievui rūpi mūsų kančios ir skausmas. Jis dėl to numirė. Šis simbolis yra unikalus tarp visų pasaulio religijų. Daugelis jų turi dievus, tačiau tik vienos Dievas rūpinosi tiek, kad taptų žmogumi ir mirtų.

Ta mušimo, karūnavimo aštriais spygliais ir lėto kankinimo dūstant scena buvo perpasakota tiek daug kartų, kad mes, kurie gūžiamės dėl pasakojimo apie lenktynių žirgo ar ruoniuko mirtį, net nekrūptelime ją atpasakodami. Priešingai nei greitos ir sterilios šių dienų egzekucijos, ši tęsėsi valandų valandas besityčiojančios minios akivaizdoje.

Jėzaus pažadai jo amžininkams turėjo atrodyti visiškai tušti. Šis žmogus karalius? Karaliaus parodija su erškėčių karūna. Kažkas užmetė ant jo violetinę skraistę, bet kraujas nuo Piloto plakimo sukrešėjo ant audinio.

Ar šis žmogus – dar mažiau tikėtina – yra Dievas? Net jo mokiniams, kurie sekiojo Jį trejus metus, tuo buvo per sunku patikėti. Jie laikėsi nuošaliai minioje bijodami būti sutapatinti su karaliaus parodija. Jų svajonės apie galingą valdovą, kuris gali panaikinti kančias, virto košmaru.

Jėzaus mirtis yra krikščionių tikėjimo kertinis akmuo, svarbiausias faktas apie Jo atėjimą. Evangelijose yra gausybė ją aprašančių detalių. Savo tarnavimo metu Jis pateikė užuominų ir

drąsių pranašysčių, kurios buvo suprastos tik joms išsipildžius. Ką skausmo problemai spręsti gali duoti religija, kuri remiasi tokiu įvykiu kaip kryžius, ant kurio pats Dievas mirė nuo skausmo?

Apaštalas Paulius pavadino kryžių „suklupimo akmeniu" tikėjimui ir istorija tai įrodė. Žydų rabinai klausia, kaip Dievas, kuris nepakentė matyti nužudyto Abraomo sūnaus, galėjo leisti mirti savo Sūnui. Koranas moko, kad Dievas, per daug švelnus, jog leistų Jėzų prikalti prie kryžiaus, sukeitė Jį su piktadariu. Netgi šiandien JAV televizijos įžymybė Filas Donahju (Philas Donahue) aiškina savo pagrindinį prieštaravimą krikščionybei: „Kaip galėjo visažinis, visa mylintis Dievas leisti, kad Jo Sūnus būtų nužudytas ant kryžiaus atpirkti mano nuodėmėms? Jei Dievas Tėvas yra toks „visa mylintis", kodėl Jis pats nenužengė ir nėjo į Kalvariją?"

Visi šie prieštaravimai praleido pačią Evangelijos esmę, kad kažkokiu paslaptingu būdu *pats* Dievas atėjo į žemę ir mirė. Dievas nebuvo „ten aukštai" stebėdamas tragiškus įvykius „čia žemai". Dievas buvo *Kristuje,* kai taikė pasaulį su savimi. Pasak Liuterio, kryžius parodė „Dievą, besipriešinantį Dievui". Jei Jėzus buvo tik žmogus, Jo mirtis įrodytų Dievo žiaurumą; faktas, kad Jis buvo Dievo Sūnus vietoj to įrodo, jog Dievas visiškai susitapatina su kenčiančia žmonija. Ant kryžiaus pats Dievas sugėrė baisų šio pasaulio skausmą.

Kai kam blyškus kūnas, boluojantis tamsią naktį, šnabžda apie pralaimėjimą. Kam tinka toks Dievas, kuris nesuvaldo savo Sūnaus kančios? Bet galima išgirsti kitą balsą – Dievo šauksmą žmonėms: „AŠ MYLIU JUS." Visiems laikams meilė tapo sukoncentruota toje vienišoje žmogystoje ant kryžiaus, kuri pasakė, kad galėtų bet kuriuo metu pakviesti angelus Jam išgelbėti, bet to nepadarė

dėl mūsų. Kalvarijoje Dievas priėmė savo paties nesulaužomas teisingumo sąlygas.

Ir taip kryžius, kai kuriems suklupimo akmuo, tapo kertiniu akmeniu krikščionių tikėjimui. Bet kokia diskusija apie tai, kaip skausmas ir kančia telpa į Dievo planą, galiausiai atveda atgal prie kryžiaus.

Jobo knygos pabaigoje, atsakydamas į klausimus apie kančias, Dievas pateikė puikią paskaitą apie savo galią. Po Kalvarijos dėmesys sutelkiamas nuo galios prie meilės:

> Nes Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo viengimį Sūnų, kad kiekvienas, kuris Jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą. (Jono 3:16)
>
> Jei Dievas už mus, tai kas gi prieš mus? Jeigu jis nepagailėjo nė savo Sūnaus, bet atidavė jį už mus visus, tai kaipgi jis ir visko nedovanotų kartu su juo?! (Romiečiams 8:31–32)

Kodėl tai svarbu

Kartą kalbėjau su kunigu, kuris ką tik atliko aštuonerių metų mergaitės laidotuvių apeigas. Jo parapija meldėsi, verkė ir kartu su šeima išgyveno agoniją mergaitei ilgiau nei metus kovojant bergždžią kovą su vėžiu. Laidotuvės išsekino kunigo jausmus, jėgas ir net tikėjimą. „Ką aš galiu pasakyti jos šeimai? – pasiguodė jis man. – Neturiu sprendimo, kurį galėčiau jiems pasiūlyti. Ką galiu *pasakyti?*“ Jis akimirką patylėjo ir pridūrė: „Aš neturiu sprendimo jų skausmui; turiu tik atsakymą. Ir tas atsakymas yra Jėzus Kristus.“

Jėzaus Kristaus mirtis ir prisikėlimas pateikia daugiau nei abstraktų teologinį atsakymą į skausmo problemą. Tai mums teikia

tikrą, praktinę pagalbą mūsų pačių kovose su kančia. Atradau mažiausiai keturis būdus, kaip šie prieš du tūkstantmečius atsitikę įvykiai daro tiesioginį poveikį mano paties kančioms.

Mokausi spręsti apie dabartį pagal ateitį.

Išmintingas žmogus vardu Džo Beilis (Joe Bayly) kartą pasakė: „Užslinkus tamsai nepamiršk, ko išmokai šviesoje." Tačiau tamsa kartais būna tokia tiršta, kad vos prisimename šviesą. Tikrai taip atrodė Jėzaus mokiniams.

Per patį intymiausią pokalbį su jais, žinomą kaip Paskutinė vakarienė, Jėzus padarė skambų pareiškimą: „Pasaulyje jūsų priespauda laukia, bet jūs būkite drąsūs: aš nugalėjau pasaulį!" (Jono 16:33) Galiu įsivaizduoti, kaip vienuolikos vyrų nugaras nupurto šiurpas išgirdus šį teiginį iš įsikūnijusio Dievo lūpų. Tą akimirką vienuolika iš dvylikos būtų mielai atidavę už jį savo gyvybes; vėliau tą vakarą Simonas Petras iš tiesų išsitraukė kardą Jėzui apginti.

Tačiau jau kitą dieną visi vienuolika prarado tikėjimą. Tie drąsūs žodžiai iš praeitos nakties juos turbūt žiauriai persekiojo, kai saugiai, iš toli stebėjo Jį, besikamuojantį ant kryžiaus. Atrodė, lyg pasaulis būtų nugalėjęs Dievą. Visi jie išnyko tamsoje. Petras prisiekė, kad to žmogaus niekada nepažinojo.

Be abejo, mokinių problema buvo požiūrio klausimas. Taip, buvusios šviesos atmintis buvo išdildyta, bet po kelių dienų tie patys vyrai išvys akinančią Velykų šviesą. Tą dieną jie sužinojo, kad Dievui jokia tamsa nėra per didelė. Jie suprato, ką reiškia spręsti apie dabartį pagal ateitį. Velykų vilties įkvėpti, šie buvę bailiai išėjo ir perkeitė pasaulį.

Šiandien pusė pasaulio mini Didįjį penktadienį ir tuoj po jo švenčia Velykas. Tas tamsiausias penktadienis dabar vadinamas

geru* dėl to, kas įvyko Velykų sekmadienį; ir dėl to krikščionys turi viltį, kad Dievas vieną dieną atkurs šią planetą ir sugrąžins jai deramą vietą savo Karalystėje. Velykų stebuklas padidės iki kosminio masto.

Kai užeina tamsios ir neramios dienos, gera prisiminti, kad gyvename Velykų šeštadienį. Kaip pasakė apaštalas Paulius: „Aš esu tikras, jog šio laiko kentėjimai negali lygintis su būsimąja garbe, kuri mumyse bus apreikšta." (Romiečiams 8:18) Manau, neatsitiktinai Jėzus ištarė tuos pergalingus žodžius „Aš nugalėjau pasaulį!" tuo metu, kai Romos kariai ruošė ginklus jam suimti. Jis mokėjo spręsti apie dabartį pagal ateitį.

Mokausi perkeisto skausmo modelio.

Krikščionybėje yra paradoksų, kurie neturėtų prasmės, jei Jėzus nebūtų gyvenęs ir miręs. Panagrinėkime vieną paradoksą, kurį jau minėjau šioje knygoje: nors skurdas ir kančios yra „blogi dalykai", su kuriais kovodamas elgiuosi teisingai, tuo pačiu metu jie gali būti vadinami „palaimingais". Šis blogų dalykų pavertimo gerais modelis visiškai išsipildė Jėzuje. Prisiimdamas skausmą Jėzus suteikė jam orumą ir parodė mums, kaip jis gali būti perkeistas. Jis parodė mums pavyzdį, kurį nori atkartoti mumyse.

Jėzus Kristus yra puikus visų Biblijos pamokų apie kančią pavyzdys. Dėl Jėzaus niekuomet negaliu sakyti apie žmogų: „Ji turbūt kažkaip nusidėjo, kad kenčia"; Jėzus, kuris nenusidėjo, taip pat jautė skausmą. Dievas niekada nežadėjo, kad viesulai aplenks mūsų namus pakeliui link mūsų pagonių kaimynų namų ir kad krikščionių kūnų nepalies mikrobai. Mes nesame apsaugoti nuo

---

* Didysis penktadienis angliškai vadinamas *Good Friday* – Geruoju penktadieniu – vert. pastaba.

šio pasaulio tragedijų, kaip ir pats Dievas nebuvo apsaugotas. Atminkite, kad Petras užsidirbo stipriausią Jėzaus pabarimą, kai užprotestavo, kad Kristui nebūtina kentėti (Mato 16:23–25).

Skausmas mums kelia pasipiktinimą; Jėzui taip pat, todėl Jis darė išgydymo stebuklus. Getsemanėje jis nesimeldė: „Ačiū už šią galimybę pakentėti“, bet desperatiškai meldė išsigelbėjimo. Tačiau Jis buvo pasirengęs patirti kančias dėl aukštesnio tikslo. Galiausiai jis paliko sunkius klausimus („jei įmanomas koks nors kitas būdas...“) Tėvo valiai pasitikėdamas, kad Dievas gali panaudoti net Jo mirties sukeltą pasipiktinimą geram.

Kaip pasakė Kornelijus Platinga jaunesnysis (Cornelius Plantinga, Jr.): „Mes nebadome į Kristaus kryžių vienas kitam, kad paaiškintume blogį. Nėra taip, tarsi mąstydami apie Kalvariją mes pagaliau suprasime gerklės vėžį. Mes pakeliame akis į kryžių, iš kur ateina mūsų pagalba, kad pamatytume, jog Dievas susiejo su mumis savo likimą ir todėl Juo galima *pasitikėti.*“[3] Dievas paėmė patį blogiausią dalyką, kuris galėjo nutikti – pasibaisėtiną savo nekalto Sūnaus egzekuciją, – ir pavertė ją galutine pergale prieš blogį ir mirtį – tai didžiausia alchemija visoje istorijoje. Tai buvo negirdėta gudrybė, panaudojusi piktojo kėslus pasitarnauti geram, veiksmas, kuriame mums visiems slypi pažadas. Neįsivaizduojamas kryžiaus skausmas buvo visiškai atpirktas: „mes buvome išgydyti Jo *žaizdomis*“ (Izaijo 53:5), Jo silpnumu buvome sustiprinti.

Kuo pasaulis būtų kitoks, jei Jėzus būtų atėjęs kaip koks Supermenas, apsaugotas nuo visokio skausmo? O kas, jei Jis nebūtų miręs, o tik pakilęs į dangų per teismą pas Pilotą? Nepadarydamas sau išimties, bet sąmoningai priimdamas blogiausia, ką pasaulis turi

pasiūlyti, Jis suteikia mums vilties, kad Dievas gali taip pat perkeisti kančias, kurias kiekvienas iš mūsų turime patirti. Dėl Jo mirties ir prisikėlimo galime drąsiai manyti, kad joks išbandymas – liga, skyrybos, nedarbas, bankrotas, gedulas – nėra didesni už Jo perkeičiančią galią.

Keturiose evangelijose aprašytas tik vienas atvejis, kai Jėzaus mokiniai kreipiasi į jį kaip į patį Dievą. Jį rasite Evangelijos pagal Joną pabaigoje, po Jėzaus mirties ir prisikėlimo. Visi mokiniai dabar tiki prisikėlusį Kristų, tik vienas ne – abejojantis Tomas. Betarpiškai pasaulį pažįstantis Tomas užsispiria, kad neįsitikins, kol neįbes savo pirštų į randus ant Jėzaus rankų ir šono. Netrukus pasirodo Jėzus nepaisydamas užrakintų durų ir pasiūlo kaip tik tokią galimybę. „Mano Viešpats ir mano Dievas!“ – sušunka Tomas. Šios žaizdos buvo stebuklų stebuklo įrodymas.

Mokausi atrasti gilesnę kančios prasmę.

Senajame Testamente ištikimi tikintieji atrodė priblokšti, kai jų kelyje pasitaikydavo kančia. Jie tikėjosi, kad Dievas apdovanos jų tikėjimą gerove ir paguoda. Bet Naujajame Testamente tai visiškai pasikeitė – jo autoriai tikėjosi kaip tik priešingo. Kaip Petras rašė kenčiantiems krikščionims: „Juk jūs tam pašaukti, nes ir Kristus kentėjo už jus, palikdamas jums pavyzdį, kad eitumėte jo pėdomis.“ (1 Petro 2:21)

Kitos ištraukos siekia dar toliau, o jose vartojamų frazių aš nebandysiu aiškinti. Paulius kalba apie „kentėjimą su juo [Kristumi]“ ir sako, kad jis viliasi „savo kentėjimais <...> ir savo kūne papildyti, ko dar trūksta Kristaus vargams “. Žvelgiant į šių ištraukų kontekstą, matyti, kad visos jos rodo, jog kančia gali įgyti prasmę, jei mes ją matome kaip „kryžiaus“, kurį priimame sekdami Jėzų, dalį.

Nors Kristus ne visada išgydo mūsų skausmus, Jis pripildo juos prasmės sugerdamas juos į savo kančią. Mes padedame Dievui pasiekti atpirkimo tikslus pasaulyje kaip Jo bendražygiai mūšyje vejant blogį iš šios planetos.

Haris Boeris (Harry Boer), ketverius metus tarnavęs kapelionu per II pasaulinį karą, paskutines karo dienas praleido su jūrų pėstininkais Ramiojo vandenyno fronte. „Antrasis divizionas dalyvavo sunkiose kovose ir patyrė didelių nuostolių, – rašė jis. – Tačiau dar neteko sutikti šauktinio ar karininko, kuris abejotų šio karo baigtimi. Arba sutikti jūrų pėstininko, kuris klaustų, kodėl negalime pergalės pasiekti iš karto, jei jau ji tokia užtikrinta. Tai buvo tik atkaklios kovos, kol priešas pasiduos, klausimas.“[4]

Žodžiai apie dalyvavimą Kristaus kančiose man užslėptai kalba apie panašią situaciją. Šioje planetoje vyksta žymiai didesnis karas, kuris nulems visos kūrinijos likimą. Ir tas karas pareikalaus tam tikrų aukų.

Pasak Pauliaus, ant kryžiaus Kristus nugalėjo kosmines galybes – ne galia, bet pasiaukojančia meile. Kristaus kryžius užtikrino galutinę pergalę, bet mums dar tenka kautis mūšiuose. Reikšminga, kad Paulius meldė „pažinti jį [Kristų], jo prisikėlimo galybę ir bendravimą jo kentėjimuose“ – tai apima ir agoniją, ir ekstazę, kurias patyrė Kristus gyvendamas žemėje (Filipiečiams 3:10).

Tačiau gera suprasti, kad patirti sužeidimai yra garbingos žaizdos, kurios vieną dieną bus apdovanotos. Šiame gyvenime mes taip ir nesužinosime visų mūsų veiksmų čia, žemėje, svarbos, nes daug kas mums nematoma. Kristaus kryžius taip pat rodo tokį patį modelį: tai, kas atrodė labai įprasta, dar vienu niūriu romėnų įgulos „teisingumo“ žygdarbiu, padarė galimu viso pasaulio išgelbėjimą.

Kai pastorius Pietų Afrikoje įkalinamas už taikų protestą, kai socialinis darbuotojas persikelia gyventi į miesto getą, kai pora atsisako nutraukti sudėtingą santuoką, kai tėvai atleisdami ir su negęstančia viltimi laukia grįžtant susvetimėjusio vaiko, kai jauni specialistai priešinasi turtų ir sėkmės pagundoms – visuose šiuose skausmuose, dideliuose ir mažuose, suteikiama gilesnės prasmės garantija – dalyvavimo paties Kristaus atpirkimo pergalėje. „Kūrinija su ilgesiu laukia, kada bus apreikšti Dievo vaikai." (Romiečiams 8:19)

Įgyju pasitikėjimą, kad Dievas tikrai supranta mano skausmą.

Dėl to, kad yra Jėzus, man niekada neteks šaukti į bedugnę: „Ei, Tu ten, aukštai, ar Tau rūpi?" Dabartinis skausmas nereiškia, kad Dievas mane apleido. Priešingai, tapęs vienu iš mūsų čia, žemėje, Dievas pateikė tvirtą, istorinį įrodymą, kad Jis girdi mūsų dejones ir netgi vaitoja su mumis. Kai kenčiame išbandymus, Jis stovi šalia mūsų kaip ketvirtasis vyras krosnyje*. Kodėl Jėzus turėjo kentėti ir mirti? Šis klausimas nusipelno atskiros knygos ir jau paskatino parašyti daug knygų, tačiau tarp visų Biblijoje pateiktų atsakymų šis yra pats paslaptingiausias: kančia Dievui pasitarnavo kaip „mokymosi patirtis". Šie žodžiai gali nuskambėti beveik kaip erezija, bet aš tik persakau, kas parašyta Laiške hebrajams.

Laiškas hebrajams buvo parašytas žydų auditorijai, įsigilinusiai į Senąjį Testamentą. Autorius siekia parodyti, kad Jėzus yra „geresnis" – tai esminis žodis visoje knygoje. Kuo Jis geresnis nei religinė sistema, prie kurios jie buvo pripratę? Galingesnis? Įspūdingesnis? Ne, Laiškas hebrajams pabrėžia, kad Jėzus yra geresnis, nes Jis nutiesė tiltą per bedugnę tarp mūsų ir Dievo.

---

* Iš Danieliaus knygos pasakojimo apie tris jaunuolius, kuriuos karalius Nebuhadnecaras įmetė į krosnį, nes atsisakė jį pagarbinti – vert. pastaba.

„Būdamas Sūnus, jis savo kentėjimuose išmoko klusnumo.“ (5:8) Kitoje šio laiško vietoje sakoma, kad mūsų išganymo vadovas buvo ištobulintas per kančias (2:10).

Šie žodžiai, pilni nesuvokiamos paslapties, be abejonės, reiškia bent jau tai: įsikūnijimas buvo prasmingas Dievui kaip ir mums. Žmonijos istorijos ašis yra ne kaip mes patiriame Dievą, bet kaip Jis patiria mus. Be abejo, tam tikrame lygmenyje Dievas suprato fizinį skausmą, nes Jis pats sukūrė nuostabią nervų sistemą, kuri įspėja apie žalą. Bet ar Jis, Dvasia, kada nors jautė fizinį skausmą? Tik po Įsikūnijimo – tą mažą laiko atkarpą, kai pats Dievas patyrė, ką reiškia būti žmogumi.

Per trisdešimt trejus žemėje praleistus metus Jėzus patyrė sunkumus, atstūmimą ir išdavystę. Jis taip pat patyrė skausmą, patyrė, ką reiškia, kai kaltintojo kumštis palieka raudoną pėdsaką ant tavo veido, kai geležimi kaustytas rimbas čaižo nugarą, kai grubi geležinė vinis kalama per raumenis, sausgysles ir kaulus. Dievo Sūnus visa tai sužinojo žemėje.

Kažkokiu nesuvokiamu būdu per Jėzaus patirtį Dievas girdi mūsų verksmus kitaip. Laiško hebrajams autorius stebisi tuo, kad Dievas pats išgyveno viską, ką mums tenka patirti. „Mes juk turime ne tokį vyriausiąjį kunigą, kuris negalėtų atjausti mūsų silpnybių, o, kaip ir mes, visaip gundytą, tačiau nenusidėjusį.“ (4:15)

Mes turime tokį vyriausiąjį kunigą, kuris, baigęs kančios mokyklą, „sugeba užjausti nežinančius ir klystančius, nes ir pats yra apgaubtas silpnumo“ (5:2). Per Jėzų Dievas supranta, tikrai supranta, mūsų skausmą. Mūsų ašaros tapo Jo ašaromis. Mes nesame apleisti. Fermos darbininkas su sergančiu vaiku, nuo

leukemijos ištinęs aštuonmetis, gedintys giminaičiai Juba Sityje, raupsų pacientai Luizianoje – nei vienas neturi kentėti vienišas.

T. S. Eliotas taip rašė viename iš *Keturių kvartetų:*

Chirurgas, sužeistas, plienu
Nesveiką tiria kūno dalį,
Gailestingumą kruvinų
Delnų skausmingai jaučiam – jis tegali
Įminti kūną mūs apėmusią negalią[5].

Gyvenimo operacija yra skausminga. Tačiau man lengviau, kai žinau, jog pats chirurgas – Žaizdotasis chirurgas – yra jautęs kiekvieną skausmą ir sielvartą.

19 SKYRIUS

Likusi kūno dalis

Tie, kurie giliai pažino skausmą, labiausiai vengia klišių apie kančias. Per kančios patirtį žmogus persikelia už idėjų sferos ir pradeda vengti arba bent įgyja santūrumo reikšti žodžiais paguodą, kurią gali išreikšti tik vienybės su kenčiančiuoju nuostata.

DŽONAS HOVARDAS GRIFINAS

Per trejus viešosios veiklos metus Dievo Sūnus parodė savo emocijas viešai. Bet kuris galėjo ateiti pas Jėzų su savo kančiomis. Kiekvienas galėjo Jį sekti ir, stebėdamas Jo reakcijas į ligonius ir vargstančius, gauti aiškų atsakymą į klausimą: „Kaip Dievas jaučiasi dėl mano skausmo?"

Bet, žinoma, Jėzus nepasiliko žemėje ir beveik du tūkstančius metų Bažnyčia gyvena be matomo Kristaus buvimo. Dabar

negalime nuskristi į Jeruzalę, išsinuomoti automobilio ir suplanuoti asmeninio susitikimo su Juo viešbutyje „Karalius Dovydas“. O kaipgi mes, gyvenantieji šiandien? Kaip mes galime pajusti Dievo meilę?

Naujojo Testamento autoriai, vis dar bandydami prisitaikyti prie Jėzaus iškeliavimo, atsakė į šį klausimą gana primygtinai. Jie pateikia du pagrindinius pasiūlymus.

Vienas jų yra Romiečiams 8: „Dvasia ateina pagalbon mūsų silpnumui. Mes juk nežinome, ko turėtume deramai melsti, todėl pati Dvasia užtaria mus neišsakomais atodūsiais.“ Evangelijos atskleidžia *Dievą kaip esantį su mumis*, Dievą, kuris priėmė kūną ir žmogaus ausimis girdėjo žmonijos dejones; apaštalų laiškai atskleidžia *Dievą kaip esantį mumyse*, nematomą mumyse gyvenančią Dvasią, kuri išreiškia mūsų bežodį skausmą.

Kadangi rašau apie skausmą ir nusivylimą, gaunu laiškų nuo žmonių, kurie išlieja savo asmenines dejones. Gerai pažįstu tą bejėgiškumo jausmą, kai nežinai, ko turėtum melsti, kurį, manau, kartais patiria kiekvienas krikščionis. Kaip melstis už į aklavietę panašią santuoką, kuri, atrodo, žlugdo, o ne ugdo? Arba už vaiko, kuriam diagnozuotas nepagydomas vėžys, tėvus? Arba už krikščionį Nepale, įkalintą už tikėjimą? Ko mes galime prašyti? Kaip galime melstis?

Laiško romiečiams 8 skyrius skelbia gerą naujieną, kad mums nebūtina suprasti, kaip melstis. Mums tereikia dejuoti. Skaitydamas Pauliaus žodžius, mintyse pamačiau motiną, klausančią bežodžio vaiko verksmo. Pažįstu motinų, kurios per daugelį metų išmoko atskirti verksmą dėl alkio nuo verksmo dėl dėmesio, verksmą dėl ausies skausmo nuo verksmo dėl skrandžio skausmo.

Man šie garsai atrodo identiški, bet ne motinai, kuri instinktyviai supranta bejėgio vaiko verksmo prasmę.

Dievo Dvasia jautresnė nei pati išmintingiausia motina. Paulius sako, kad Dvasia gyvena mumyse aptikdama poreikius, kurių negalime išreikšti žodžiais, ir išreiškia tai kalba, kurios negalime suprasti. Kai mes nežinome, ko melstis, Ji užpildo pauzes. Akivaizdu, kad Dievas žavisi pačiu mūsų bejėgiškumu. Mūsų silpnybė suteikia progą Jo galybei.

Dėl šios priežasties – dėl didesnio artumo su viduje gyvenančiu Dievu – Jėzus kalbėjo mokiniams, kad jiems iš tikrųjų yra geriau, jog Jis iškeliauja. „Jei neiškeliausiu, pas jus neateis Globėjas", – sakė Jis (Jono 16:7). Dabar Šventoji Dvasia gyvena mumyse kaip asmeninis Dievo buvimo antspaudas. Kitur Ji vadinama „paveldėjimo laidu", ateinančių geresnių laikų garantija.

Tačiau Šventoji Dvasia būtent ir yra dvasia: nematoma, greita kaip vėjas, žmogui nepaliečiama. O dangus laukia kažkur ateityje. Ką turime dabar? Kas gali fiziškai ir matomai patvirtinti Dievo meilę čia, žemėje?

Pateikdamas antrąjį atsakymą, Naujasis Testamentas kalba apie „Kristaus kūną" – ši paslaptinga sąvoka pakartojama daugiau nei trisdešimt kartų. Paulius pasirinko šią sąvoką kaip visa apimantį Bažnyčios įvaizdį. Iškeliaudamas Jėzus paliko savo misiją ydingiems ir neišmanantiems vyrams ir moterims. Jis prisiėmė Bažnyčios galvos vaidmenį ir paliko rankų, kojų, ausų, akių ir balso vaidmenis nepastoviems mokiniams – tau ir man. Prancūzų poetas Polis Klodelis (Paul Claudel) taip išreiškė šį pokytį: „Nuo įsikūnijimo Jėzus turi vienintelį norą: pakartoti iš naujo žmogiš-

ką gyvenimą, kurį Jis gyveno. Štai kodėl Jis ieško kitų žmogiškų būtybių, kurios leistų Jam viską pradėti iš naujo."[1]

Atidžiai skaitant keturias evangelijas, paaiškėja, kad šią naują tvarką Jėzus buvo numatęs nuo pat pradžių. Jis žinojo, kad Jo laikas žemėje buvo trumpas, ir paskelbė misiją, kuri viršijo net Jo mirtį ir prisikėlimą. „Aš pastatysiu savo bažnyčią, – pareiškė Jis, – ir pragaro vartai jos nenugalės." (Mato 16:18)

Jėzaus sprendimas veikti kaip nematomu didelio kūno su daugeliu narių vadovu keičia mūsų požiūrį į kančią. Tai reiškia, kad Jis dažnai pasikliauna mumis, jog padėsime vienas kitam ištverti. Sąvoka „Kristaus kūnas" gerai išreiškia tai, ką esame pašaukti daryti: rodyti kūnu, į ką yra panašus Kristus, ypač tiems, kuriems to reikia.

Apaštalas Paulius greičiausiai panašiai galvojo rašydamas šiuos žodžius: „[Dievas], kuris guodžia mus kiekviename sielvarte, kad ir mes galėtume paguosti bet kokio sielvarto ištiktuosius ta paguoda, kurią gauname iš Dievo. Kaip mums gausiai tenka Kristaus kentėjimų, taip per Kristų mes kupini ir paguodos." (2 Korintiečiams 1:4–5) Visoje savo tarnystėje Paulius vadovavosi šiuo principu rinkdamas aukas bado aukoms, siųsdamas padėjėjus į sunkumų patiriančias bažnyčias, priimdamas tikinčiųjų dovanas kaip dovanas iš paties Dievo.

Suvienyti skausmo

Niekas taip nevienija atskirų kūno dalių kaip skausmo receptorių tinklas. Užkrėstas kojos pirštas skelbia man, kad pirštas yra svarbus, jis yra mano, jam reikia dėmesio. Jei užlipsi man ant piršto, aš galiu sušukti: „Tai aš!" Aš žinau, kad tai aš, nes tavo pėda šią

akimirką spaudžia mano skausmo receptorius. Skausmas mane apibrėžia, nubrėžia mano ribas.

Pasakojama, kad vilkai apgraužia vieną iš savo užpakalinių kojų, kai ji nutirpsta dėl žiemos šalčio. Nutirpimas suardo kūno vienybę; akivaizdu, jie nebegali suvokti kojos kaip priklausančios jiems.

Prisimenate kūdikį, kuris nukramtė savo pirštą? Nejausdamas skausmo, jis negalėjo aiškiai suvokti, kad pirštas buvo jo ir kad jį reikia saugoti. Alkoholikai, raupsuotieji, diabetikai ir dėl kitų problemų sumažėjusio jautrumo asmenys nuolat vargsta palaikydami ryšį su savo galūnėmis.

Bendradarbiavimas su dr. Brendu man itin padėjo aiškiai suvokti, kaip gyvybiškai būtina kūnui jausti skausmą. Žmogaus organizme kraujo ir limfos ląstelės galvotrūkčiais skuba į bet kokio įsiveržimo vietą. Kūnas išjungia visas nesvarbias funkcijas ir sutelkia išteklius žalai gydyti. O fizinis skausmas ir sukelia šį vieningą atsaką.

Skausmas yra tas mechanizmas, kuris priverčia mane nutraukti veiklą ir atkreipti dėmesį į skaudamą kūno narį. Jis priverčia mane nutraukti krepšinio rungtynes, jei patempiu kulkšnį, pakeisti batus, jei jie spaudžia, eiti pas gydytoją, jei nuolat skauda skrandį. Trumpai tariant, sveikiausias yra tas kūnas, kuris jaučia silpniausio nario skausmą.

Lygiai taip mes, Kristaus kūno nariai, turime išmokti gydyti likusio kūno skaudulius. Taip darydami mes tampame prisikėlusio Kristaus įsikūnijimu.

Dr. Polas Brendas išvystė šią idėją kaip kertinę savo asmeninės filosofijos dalį.

Kad būtų galėję atsirasti ir išgyventi veiksmingi daugialąsčiai organizmai, atskiros ląstelės turėjo atsisakyti savarankiškumo ir išmokti kentėti drauge su kitomis. Tas pats kūrėjas sukūrė žmoniją turėdamas naują ir aukštesnį tikslą mintyse.

Dabar ne tik ląstelės bendradarbiaus viena su kita atskiro asmens viduje, bet asmenys pakils į naują tarpusavio atsakomybės lygį, į naują santykį vienas su kitu ir su Dievu.

Kaip kūno, taip ir šio naujos rūšies santykio sėkmės raktas yra skausmo pojūtis. Visi mes džiaugiamės dėl harmoningai veikiančio žmogaus kūno. Tačiau galime tik sielvartauti dėl santykių tarp vyrų ir moterų. Žmonių visuomenėje *mes kenčiame, nes kenčiame nepakankamai.*

Tiek daug širdgėlos pasaulyje kyla dėl to, kad vienam gyvam organizmui tiesiog nerūpi, jog kitam skauda. Jei organizme viena ląstelė ar ląstelių grupė auga ir klesti kitų sąskaita, tai vadiname vėžiu ir žinome, kad kūnas yra pasmerktas, jei leisime tam plisti. Bet vienintelė alternatyva vėžiui yra kiekvienos ląstelės absoliutus lojalumas kūnui, galvai. Dievas mus šiandien kviečia mokytis iš žemesniųjų kūrinijos formų, pakilti į aukštesnį evoliucijos lygį ir dalyvauti šioje bendruomenėje, kurią Jis ruošia pasaulio išgelbėjimui.[2]

Šauksmai ir šnabždesiai

Mums būtų žymiai lengviau vengti vargstančių žmonių. Bet tarnavimas vargšams krikščioniui nėra pasiūlymas, bet paliepimas. Mes – tu ir aš – esame Dievo atsakymo į didžiules pasaulio kančias dalis. Kaip Kristaus kūnas žemėje, esame priversti eiti ten, kur ėjo Jis – pas kenčiančiuosius. Dievas pas juos ėjo per visą istoriją.

Artimieji Rytai, Pietų Afrika, Šiaurės Airija – tai garsios Kristaus kūno aimanos. Skandalai, supantys kai kuriuos krikščionių vadovus. Trečiojo pasaulio skurdas. Ar mes jų klausome, girdime,

atliepiame į juos? O gal mes pasidarome nejautrūs ir ignoruojame skausmo signalus taip iš esmės paaukodami Kristaus kūno galūnę? Ne visos aimanos yra taip toli – kai kurios skamba kiekvienoje bažnyčioje ir biure. Bedarbiai, išsiskyrę, našliai, prikaustyti prie patalo, benamiai, seneliai – ar mes jais rūpinamės?

Kaip liudija šimtmečiai, krikščionių Bažnyčia dažnai nesielgė kaip Kristaus kūnas. Kartais atrodė, kad ji naikina pati save (inkvizicija, religiniai karai). Tačiau, būdamas atsidavęs žmogaus laisvei, Kristus vis dar pasikliauna mumis, kad parodysime Jo meilę pasauliui. Ir, nepaisant jos nesėkmių, Bažnyčia tikrai iš dalies atsiliepė. Visuose didesniuose JAV miestuose rasite ligoninių su tokiais pavadinimais kaip Liuteronų bendroji, Kristaus, Šv. Marijos, Gailestingojo samariečio ar Baptistų. Šias institucijas, nors ir valdomas kaip pasaulietiški verslai, kažkada įkūrė grupės tikinčiųjų, kurie tikėjo, kad gydymas buvo jų, kaip Kristaus kūno dalies, pašaukimas.

Tokioje šalyje kaip Indija mažiau nei trys procentai gyventojų vadina save krikščionimis, bet krikščionys yra atsakingi už daugiau nei aštuoniolika procentų sveikatos priežiūros. Jei Indijos valstiečiui, kuris galbūt niekada negirdėjo apie Jėzų Kristų, pasakysite žodį „krikščionis", pirmas vaizdas, kuris iškils jo mintyse, gali būti ligoninė arba medicininės pagalbos automobilis, kartą per mėnesį nemokamai aplankantis jo kaimą Kristaus vardu. Žinoma, tai tikrai nėra pilna Evangelija, bet tai visai gera pradžia.

Vakarų šalyse didžiąją dalį sveikatos priežiūros perėmė kiti sektoriai, bet didžiuosiuose miestuose iškilo nauja problema – benamystė. Ar mūsų visuomenė atsilieps į aimanas milijonų benamių, nakvojančių miesto parkuose, po tiltais ar ant šildymo

grotelių? Bažnyčios ir vėl buvo tarp pirmųjų, steigusių prieglaudas ir sriubos virtuves.

Gavau kopiją laiško nuo moters iš Grand Rapids, kuri asmeniškai patyrė išgydantį Kristaus kūno prilietimą, tik mažesniu mastu. Septynerius metus ji slaugė savo vyrą, gerai žinomą bažnyčios muzikantą, sirgusį ALS arba Lou Gehrigo liga. Per pirmąsias jo mirties metines našlė išsiuntė dėkingumo laiškus daugeliui draugų bažnyčioje. Štai laiško ištrauka:

> Nuo pat pirmųjų ALS simptomų prieš daugiau kaip aštuonerius metus jūs apsupote mus meile ir parama. Jūs drąsinote mus nesuskaičiuojamomis žinutėmis, laiškais ir atvirukais, kai kurie jų buvo juokingi, kiti giliamintčiai, dar kiti – tiesiog šilti ir rūpestingi, bet visi labai vertingi.
>
> Jūs mus lankėte ir mums skambinote, dažnai iš labai toli... Daugelis iš jūsų paruošėte ir atnešėte mums nuostabių valgių, kurie pamaitino ne tik mūsų kūną, bet ir dvasią. Jūs rūpinotės mūsų pirkiniais ir reikalais, taisėte mūsų daiktus atidėję savo reikalus. Jūs valėte mūsų kiemą, atnešdavote mums paštą, išmesdavote mūsų šiukšles. Mes galėjome dalyvauti bažnyčios pamaldose, nes jas mums įrašydavote. Savo meilės dovanomis praskaidrindavote mūsų valandas – jų neįmanoma suskaičiuoti.
>
> Jūs „gydėte“ ir... net užplombavote dantį čia, mūsų namuose. Jūs sumeistravote išradingų įtaisų, kurie palengvino gyvenimą mums abiem, tokių kaip „kosėjimo švarkas“ ir signalo jungiklis, kuriuo Normas galėjo naudotis iki pat paskutinių gyvenimo dienų. Jūs dalinotės ištraukomis iš Šventojo Rašto, o kai kurie jūsų pasišventėte melstis už tuos, kurie mūsų namuose reguliariai atliko kvėpavimo procedūras. Jūs leidote jam jaustis vis dar gyvybiškai svarbiam muzikos industrijai ir bažnyčios muzikos grupei.
>
> O kaip jūs meldėtės!!! Diena iš dienos, mėnuo po mėnesio, net metai iš metų! Tos maldos kėlė mus, drąsino ypač sunkiu metu,

suteikė mums žmogiškai neįmanomų jėgų ir padėjo mums patiems siekti Dievo malonės. Kada nors mes suprasime, kodėl Normas nebuvo išgydytas čia, žemėje. Bet žinome, kad jis išbuvo su mumis daug ilgiau ir daug geresnės būklės nei įprasta ALS aukoms. Meilė nėra pakankamai stiprus žodis pasakyti, ką jums jaučiame!

Galėčiau grįžti į 4 dalį („Kaip galime ištverti skausmą?") ir parodyti, kad šios našlės bažnyčios nariai instinktyviai padarė viską, kas rekomenduojama šioje knygoje. Jie tapo jai Dievo akivaizda. Dėl jų pasiaukojančio rūpesčio jos nekankino abejonės, ar Dievas ją myli. Ji galėjo jausti Jo meilę per žmogišką Kristaus kūno, Jo vietinės bažnyčios, prisilietimą.

Naštų nešiojimas

Paklausykime žmogaus, kuris supranta, ką reiškia būti atsidavusiam kūnui: „Jei kas silpsta, ar aš nesilpstu? Jei kas piktinasi, ar aš nedegu apmaudu?!" (2 Korintiečiams 11:29) Arba: „Prisiminkite kalinius, tarsi patys būtumėte kartu įkalinti, prisiminkite skriaudžiamuosius, nes patys tebesate kūne." (Hebrajams 13:3)

O štai dar vienas balsas, šį kartą Džono Dono:

> Bažnyčia yra visuotinė, universali, tokie yra ir visi jos veiksmai; visa, ką ji daro, priklauso visiems. Kai ji pakrikštija vaiką, šis veiksmas liečia mane, nes šiuo veiksmu tas vaikas prijungiamas prie galvos, kuris yra ir mano galva, ir įsodinamas į kūną, kurio narys ir aš esu. Ir kai ji palaidoja žmogų, šis veiksmas liečia mane: visa žmonija yra vieno autoriaus ir yra viena visuma...
>
> Nė vienas žmogus nėra tarsi atskira sala, vienas pats savyje; kiekvienas žmogus yra žemyno dalis, visumos dalis. Jeigu jūra grumstą nuplautų, Europa jau liktų mažesnė; taip pat, jei užlietų iškyšulį

arba dvarą tavo ar tavo draugų. Bet kurio žmogaus mirtis nusineša dalelę manęs, kadangi aš priklausau visai žmonijai. Ir todėl niekada neklausk, kam skambina varpai – jie skambina tau.[3]

Nešiokite vieni kitų naštas, kaip liepia Biblija. Tai pamoka apie skausmą, su kuria visi galime sutikti. Kai kurie iš mūsų niekada nemanys, kad skausmas yra dovana; kai kurie visada kaltins Dievą, kad jį leidžia. Tačiau skausmas ir kančia yra tarp mūsų ir mes turime kažkaip į tai reaguoti. Jėzus reagavo paimdamas tų, kuriuos Jis palietė, naštas. Kad gyventume pasaulyje kaip Jo kūnas, Jo emocinis įsikūnijimas, turime sekti Jo pavyzdžiu.

Kūno įvaizdis tiksliai vaizduoja, kaip Dievas veikia pasaulyje. Kartais Jis įsikiša pats retkarčiais padarydamas stebuklą, tačiau dažniau – suteikdamas antgamtinę stiprybę, kuriems jos reikia. Bet dažniausiai Jis pasikliauna mumis, savo atstovais, savo darbui pasaulyje atlikti. Mūsų prašoma *gyventi pasaulyje* Kristaus gyvenimą, o ne tik jį paminėti ar apibūdinti. Mes skelbiame Jo žinią, siekiame teisingumo, meldžiame pasigailėjimo <...> ir kenčiame su kenčiančiais.

Alanas Patonas, Pietų Afrikos rašytojas, knygos „Verk, mylima šalie" (Cry the Beloved Country) autorius, nurodo Šv. Pranciškų Asyžietį kaip į Kristų panašaus žmogiško atsako pavyzdį. Viena iš perkeičiančių akimirkų Pranciškaus Bernardonės gyvenime įvyko, kai jis, kaip jaunas didikas, jojo žirgu ir sutiko raupsuotąjį. Tuo metu Pranciškus niršo ant Dievo ir sergančiajam pajuto kažkokį pasibjaurėjimą. Bet kažkas jo viduje įveikė abi šias reakcijas. Jis nulipo nuo žirgo, priėjo prie elgetos, apkabino jį ir pabučiavo lūpas.

Šv. Pranciškus galėjo prakeikti Dievą arba raupsuotąjį, sako Patonas. Bet to nepadarė. Užuot eikvodamas savo jėgas kaltinti Dievą dėl

žaizdos kūrinijoje, jis pavertė savo gyvenimą Dievo taikos įrankiu. Šis veiksmas perkeitė abu – ir davėją, ir gavėją: „Kas man atrodė kartu, buvo perkeista į saldybę kūnui ir sielai", – sakė Šventasis Pranciškus.[4]

Lygiai toks pat kaip Šv. Pranciškaus buvo Aliošos atsakas broliui Ivanui knygoje *„Broliai Karamazovai"*. Jis negalėjo atsakyti į Ivano ir savo paties klausimus apie skausmą. Bet jis pasirinko būti su ligoniais ir juos priimti. Dostojevskis taikliai vaizduoja Jėzų, taip pat atsakantį savo priešui, Didžiajam inkvizitoriui.

Jei Bažnyčia nuolat sektų šiuo pavyzdžiu ir į klausimus apie kančią atsakytų ne argumentais, bet meile, galbūt šie klausimai nebūtų keliami su tokiu nerimastingu atkaklumu. Vieningos Kristaus kūno pastangos gali būti galinga jėga vardan vienišų, kenčiančių ir skurstančių. Jos gali būti kaip tas medis Evangelijoje, kuris taip plačiai išauga, kad paukščiai pradeda sukti lizdus jo šakose.

Besilankydamas ligoninėse atkreipiau dėmesį, kaip labai skiriasi paguodos saikas, kurį gali duoti tikintieji („Meldžiamės už jus") ir netikintieji („Geriausios kloties – laikysime špygą kišenėje"). Jei šiandien manęs paprašytų atsakyti į klausimą „Kur Dievas, kai skauda?" vienu sakiniu, atsakyčiau klausimu: „Kur Bažnyčia, kai skauda?"

Mes stovime Dievo atsako į pasaulio kančias pirmose linijose. „Mes iš to pažinome meilę, kad jis už mus paguldė savo gyvybę. Ir mes turime guldyti gyvybę už brolius. Bet jei kas turėtų pasaulio turtų ir, pastebėjęs vargo spaudžiamą brolį, užrakintų jam savo širdį, tai kaip jame pasiliks Dievo meilė? Vaikeliai, nemylėkite žodžiu ar liežuviu, bet darbu ir tiesa." (1 Jono 3:16–18)

20 SKYRIUS

Visiškai naujas pasaulis lauke

Kaip sniegas gegužę gedulas tirpsta,
Lyg tokio šalto dalyko iš viso nebuvę.

DŽORDŽAS HERBERTAS
„Gėlė“

Kenčiančiajam krikščionybė teikia dar vieną paguodą, didžiausią iš visų. Kaip jau matėme, visa Biblija, aprėpianti 3 000 metų istorijos, kultūros ir žmogiškų dramų, kaip koks lęšis sutelkia dėmesį į mirties bausmę ant Kalvarijos kalno. Tai svarbiausias įvykis istorijoje, kertinis akmuo. Bet mirtimi istorija akivaizdžiai nesibaigia.

Po trijų dienų, kurias Jėzus praleido tamsiame kape, liudininkų Jis vėl buvo paskelbtas esąs gyvas. Gyvas! Ar taip galėjo būti?

Naujiena per daug gera, kad būtų tiesa. Net mokiniai neišdrįso patikėti gandais, kol Jis neatėjo pas juos ir nedavė patiems pačiupinėti savo naujo kūno. Dar daugiau, Jis pažadėjo, kad vieną dieną kiekvienas iš jų taip pat gaus prisikėlusį kūną.

Jo prisikėlimas ir pergalė prieš mirtį skausmo ir kančių žodyną papildė lemiamu nauju žodžiu: „laikina". Jėzus Kristus pažadėjo stulbinantį dalyką: pomirtinį gyvenimą be skausmo. Kad ir kokį skausmą jaustume dabar, jis nesitęs amžinai.

Taigi, galutinė krikščionių viltis yra beskausmė ateitis su Dievu. Tačiau, stebėtina, žmonės šiandien beveik drovisi kalbėti apie tikėjimą pomirtiniu gyvenimu. Ši mintis atrodo keista, baili, lyg pabėgimas nuo šio pasaulio problemų.

Juodaodžiai musulmonai turi laidojimo paprotį, kuris simboliškai išreiškia modernų požiūrį. Kai kūnas paguldomas, artimi draugai ir šeima apjuosia karstą ir tyliai stovi žiūrėdami į mirusįjį. Ten nėra ašarų, gėlių ar giesmių. Musulmonų seserys apeina susirinkusius su mažais padėklais, nuo kurių kiekvienas pasiima po ploną, apvalų pipirmėčių saldainį. Davus ženklą išlydintieji įsideda saldainius į burną ir, saldainiui lėtai tirpstant, apmąsto mirusiojo gyvenimo saldybę. Kai saldainio nebelieka, tai irgi turi prasmę, nes simbolizuoja gyvenimo pabaigą. Kai jis ištirpsta, gyvenimo paprasčiausiai nelieka.

Tiesą sakant, dauguma šiuolaikinių žmonių ištveria mirties perspektyvą apskritai vengdami apie ją galvoti. Mes slepiame jos šiurkščius priminimus – šarvojimo patalpas, intensyviosios terapijos palatas, kapines – už aukštų sienų. Bet kai mirties išvengti negalima, šiuolaikiniai žmonės elgiasi panašiai kaip juodaodžiai musulmonai. Plintanti pagonybė kviečia mus matyti mirtį kaip

paskutinį gyvenimo ciklo etapą, o ne kaip prievartinį perėjimą į kitą gyvenimą. Elizabeta Kubler-Ros (Elisabeth Kubler-Ross) apibrėžė penkis pasiruošimo mirčiai etapus aiškiai parodydama, kad galutinis „priėmimo" etapas yra pats tinkamiausias. Nuo tada sveikatos priežiūros darbuotojai nuolat stengėsi padėti pacientams siekti šio idealo.

Prisimenu, kaip vieną vakarą grupėje „Padaryk šią dieną reikšminga" moteris vardu Dona, kuriai buvo viena paskutinių leukemijos stadijų, paminėjo, kaip labai ji laukia dangaus. Ši pastaba sukėlė nesmagią grupės reakciją: visi ilgam nutilo, kažkas atsikosėjo, keli užvertė akis. Tuomet socialinė darbuotoja nukreipė pokalbį į tai, kaip Dona gali įveikti savo baimes ir pereiti į priėmimo etapą.

Iš to susitikimo išėjau apsunkusia širdim. Mūsų materialistinė, tikėjimo tiesų nepripažįstanti kultūra prašė savo narius ignoruoti savo giliausius jausmus. Vadovaudamasi vien jausmais, Dona netikėtai aptiko krikščioniškos teologijos pamatą. Mirtis yra priešas, žiaurus priešas, kuris bus sunaikintas paskutinis. Kaip galėjo grupės nariai, kurie kiekvieną mėnesį matė akivaizdžiai nykstančius kūnus, norėti negyvos priėmimo dvasios? Galėjau sugalvoti tik vieną tinkamą atsaką į artėjančią Donos mirtį: „Būk prakeikta, mirtie!"

Netrukus po to aptikau citatą iš Blezo Paskalio darbų, kuris gyveno epochoje, kai mąstytojai pirmą kartą pradėjo niekinti „primityvų" tikėjimą siela ir pomirtiniu gyvenimu. Paskalis apie tokius žmones pasakė: „Ar jie apsimeta, kad mus nudžiugino pasakydami, jog laiko mūsų sielą tik trupučiu vėjo ir dūmų, ypač pasakydami tai pasipūtusiu ir savimi patenkintu tonu? Ar tokį

dalyką galima sakyti džiaugsmingai? Kita vertus, argi apie tai galima kalbėti tik liūdnai kaip apie liūdniausią dalyką pasaulyje?“ [1]

Kaip turėjo apsiversti vertybės, kad pagirtume tikėjimą išnykimu kaip drąsų ir atmestume palaimingos amžinybės viltį kaip bailią? Kaip gali būti kilnu sutikti su juodaodžiais musulmonais, materialistais ir marksistais, kad šis pasaulis, pritvinkęs blogio ir kančių, yra dėsninga žmogaus pabaiga? Ši mintis atsirado tik praėjus 7 000 užrašytos istorijos metų. Kiekviena žinoma pirmykštė bendruomenė ir kiekviena senovės kultūra turėjo detalius įsitikinimus apie pomirtinį gyvenimą. (Dėl tokių įsitikinimų senovės žmonės laidojo savo kultūros simbolius sandariuose kapuose, kas archeologams taip patogu, o priešingu atveju jiems kiltų labai sudėtingas uždavinys.)

Biblija kalba apie pomirtinį gyvenimą visiškai kitu tonu – su džiaugsminga nuojauta ir nesidrovėdama. Tai dejuojanti planeta, o krikščionys viltingai laukia pasaulio, kur kiekviena ašara bus nušluostyta.

Velykų tikėjimas

Mūsų sąvokos išreiškia tik būsimos būsenos šešėlį, ilgesį, kad netrikdomas džiaugsmas, kurio dabar nepasiekiame, vieną dieną mus užpildys. Esame užrakinti tamsiame kambaryje, kaip Sartro pjesės „*Išėjimo nėra*“ scenoje. Bet į vidų prasiskverbia šviesos spinduliai – dorybė, šlovė, grožis, užuojauta, tiesos ir teisingumo užuominos, – rodantys, kad už šių sienų egzistuoja kitas pasaulis, pasaulis, dėl kurio verta ištverti.

Krikščionių tikėjimas nesiūlo mums taikiai susitaikyti su mirtimi. Ne, vietoj to jis siūlo būdą įveikti mirtį. Kristus yra už

Gyvenimą ir Jo prisikėlimas turėtų būti įtikinamas įrodymas, kad Dievas nėra patenkintas bet kokiu „gyvenimo ciklu", kuris baigiasi mirtimi. Jis imsis bet kokių priemonių – Jis *jau ėmėsi* – šiam ciklui sulaužyti.

1988 metų spalį vienas iš mano artimiausių draugų žuvo nardydamas Mičigano ežere. Tą pačią popietę, kai Bobas nėrė paskutinį kartą, aš sėdėjau nieko nenutuokdamas ir universiteto kavinėje skaičiau žymaus terapeuto ir rašytojo Rolo Mei (Rollo May) knygą *„Kaip aš ieškojau grožio" (My Quest for Beauty)*. Knygoje Rolas Mei pasakoja, kaip visą gyvenimą ieškojo grožio, ir kaip vieną iš patirčių atpasakoja apsilankymą Atono kalne, Graikijos pusiasalyje, kur gyvena tik vienuoliai.

Tuo metu, kai važiavo į Atono kalną, Rolas Mei buvo pradėjęs atsigauti nuo nervinio išsekimo. Jis atvyko kaip tik tuo metu, kai vienuoliai šventė graikų ortodoksų Velykas atlikdami simbolių prisotintas reto grožio apeigas. Visur kabėjo ikonos. Oras buvo tirštas nuo smilkalų. Apeigoms pasiekus aukščiausią tašką, kunigas davė kiekvienam dalyviui po tris Velykų kiaušinius, nuostabiai dekoruotus ir suvyniotus į šydą. *„Christos Anesti!*, – sušuko jis, – Kristus prisikėlė!" Kiekvienas žmogus, taip pat ir Rolas Mei, atsakė kaip įprasta: „Jis iš tiesų prisikėlė!"

Rolas Mei nebuvo tikintis. Bet savo knygoje jis rašo: „Tuo metu mane pagavo dvasinės tikrovės akimirka: ką tai reikštų mūsų pasauliui, jei Jis iš tiesų prisikėlė?"[2] Netrukus, perskaitęs šį skyrių, grįžau namo, kur prie durų mane pasitiko žmona ir pranešė naujienas apie Bobo mirtį. Per ateinančias kelias dienas man daug kartų iškilo Rolo Mei klausimas. Ką tai reiškia pasauliui, jei Kristus iš tiesų prisikėlė?

Kalbėdamas per savo draugo laidotuves, aš uždaviau Rolo Mei klausimą šiek tiek kitaip, atsižvelgdamas į gedulą, slegiantį mus iš visų pusių. Ką mums reikštų, jeigu Bobas prisikeltų? Mes sėdėjome koplyčioje apkvaitę nuo trijų liūdesio dienų. Aš garsiai įsivaizdavau, kas būtų, jei, išėję į automobilių stovėjimo aikštelę, ten, savo didžiai nuostabai, sutiktume Bobą. *Bobą!* Žvitriai einantį, plačiai besišypsantį, su žiburėliais giedrose pilkose akyse.

Tas įsivaizduojamas vaizdas leido man šiek tiek pajusti, ką Jėzaus mokiniai jautė Velykų sekmadienį. Jie taip pat gedėjo tris dienas. Bet sekmadienį jie pamatė kai ką kita – ateities blyksnį.

Be Velykų, be gyvenimo, kuris tęsiasi šiam pasibaigus, be naujos pradžios, be atkurtos žemės – be viso šito mes iš tiesų galėtume vertinti Dievą kaip nepakankamai galingą, nemylintį ar net žiaurų. Pagal Bibliją, Dievo reputacija kybo ant Jo gebėjimo atkurti kūriniją į pradinę tobulą būseną.

Prisipažinsiu, kad man taip pat būdavo nejauku kalbėti apie dangų ir pomirtinį gyvenimą. Tai atrodė kaip išsisukinėjimas, kaip ramentas. Maniau, kad turėtume praskinti sau kelią pasaulyje, tarsi jis yra viskas, kas yra. Bet metams bėgant aš pasikeičiau, daugiausia, matydamas mirštant žmones. Koks Dievas būtų amžinai patenkintas tokiu pasauliu kaip šis – prislėgtu kančių ir mirties? Jei be vilties ateitimi turėčiau stebėti, kaip nutrūksta tokie gyvenimai kaip Bobo – staiga ir negrįžtamai, – abejoju, ar tikėčiau Dievu.

Naujojo Testamento ištrauka iš 1 Laiško korintiečiams 15 skyriaus išreiškia panašią mintį. Paulius pirma peržvelgia savo pilną sunkumų gyvenimą: įkalinimus, plakimus, laivų sudužimus ir gladiatoriaus stiliaus kovas su laukiniais žvėrimis. Tuomet jis aiškiai pasako, kad būtų beprotis save taip kankindamas, jei visa

tai baigtųsi mirtimi. „Ir jei vien dėl šio gyvenimo dėjome savo viltis į Kristų, tai mes labiausiai apgailėtini iš visų žmonių.“ Kartu su Paulium sudedu savo viltį į prisikėlimą, kai Kristus „pakeis mūsų vargingą kūną ir padarys jį panašų į savo garbingąjį kūną“ (Filipiečiams 3:21).

Namai anapus

Škotų rašytojas ir teologas Džordžas Makdonaldas (George MacDonald) kartą parašė paguodos laišką savo pamotei po jos geros draugės mirties. „Dievas neleistų jai [mirčiai] būti savo visatos įstatymu, jei ji būtų tai, kas mums atrodo“, – sakė jis.[3] Tai mūsų, tikinčiųjų, reikalas pasakyti pasauliui, kaip atrodo mirtis tam, kuris sutiko ją su baime ir siaubu, bet tada grįžo į gyvenimą.

Apčiuopiama pagalba, kurią šis tikėjimas gali suteikti mirštančiajam, akivaizdžiai parodoma dokumentiniame filme „*Mirštant*“, rodomame per *Public Broadcasting System*. Prodiuseris-režisierius Maiklas K. Riomeris (Michaelas K. Roemer) gavo leidimą sekioti kelis nepagydomai vėžiu sergančiuosius paskutiniais gyvenimo mėnesiais. „Žmonės miršta taip, kaip gyveno. Mirtis tampa išraiška visko, kas esi, ir į ją gali atsinešti tik tai, ką atnešei į savo gyvenimą“, – po filmavimo pasakė Riomeris. Dvi Bostono šeimos ypač akivaizdžiai parodė nevilties ir vilties kraštutinumus.

Matome, kaip trisdešimt trejų Harietai ir Bilui pakrinka nervai. Vienoje scenoje Harieta, apimta nerimo dėl savo pačios, kaip našlės su dviem sūnumis, ateities, užsipuola savo mirštantį vyrą. „Kuo ilgiau tai tęsis, tuo blogiau bus mums visiems“, – sako ji jam.

„Kas atsitiko tai mielai merginai, kurią vedžiau?", – klausia Bilas atsakydamas. Harieta pasisuka į kamerą: „Mielą merginą kankina jo vėžys. Kas norės našlės su aštuonių ir dešimties metų sūnumis? Nenoriu, kad jis mirtų, o jei jis vis tiek išeis, kodėl nemiršta dabar?"

Per paskutines bendro gyvenimo savaites ši šeima išyra negalėdama įveikti savo baimių. Jie verkšlena ir šaukia puldami vienas kitą, sudaužydami į šipulius visą likusią meilę ir pasitikėjimą. Mirties šmėkla atrodo pernelyg grėsminga.

Mirštančio penkiasdešimt šešerių metų juodaodžių baptistų bažnyčios pastoriaus Brajanto (Bryant) atsakas įstabiai skiriasi. „Dabar išgyvenu kai kurias pačias gražiausias savo gyvenimo akimirkas, – sako jis. – Nemanau, kad Rokfeleris gali būti toks laimingas kaip aš."

Kamera fiksuoja, kaip pastorius Brajantas pamokslauja savo kongregacijai apie mirtį, skaito Bibliją savo anūkams ir vyksta į pietus aplankyti gimtinės. Jis spinduliuoja ramybe ir pasitikėjimu, kad paprasčiausiai vyksta namo, į vietą be skausmo.

Per jo laidotuves baptistų choras gieda „Jis užmigo". Laidotuvininkams žengiant pro karstą, kai kurie siekia paspausti jam ranką ar patapšnoti krūtinę. Jie prarado mylimą draugą, bet tik kuriam laikui. Jie tiki, kad pastorius Brajantas patyrė naują pradžią, o ne pabaigą.

Sprendžiant pagal mano žmonos patirtį dirbant su senoliais Čikagoje, filmo ištraukos iš pastoriaus Brajanto bažnyčios man atrodo autentiškos. Maždaug pusė jų yra baltaodžiai ir pusė – juodaodžiai. Visi jie, septyniasdešimtmečiai ir aštuoniasdešimtmečiai, gyvena nuolat suvokdami artėjančią mirtį. Tačiau Džanet

pastebėjo ryškų skirtumą, kaip baltaodžiai ir juodaodžiai, bendrai paėmus, sutinka mirtį.

Daugelis jos baltaodžių klientų ima vis labiau baimintis ir įsitempia. Jie skundžiasi savo gyvenimu, šeimomis ir prastėjančia sveikata. Juodaodžiai, priešingai, išsaugo gerą nuotaiką ir pergalingą dvasią, nors dauguma jų turi daugiau priežasčių kartėliui ir nevilčiai. (Dauguma gyveno pietinėse valstijose ir priklausė pirmajai kartai po vergijos ir visą gyvenimą kentė ekonominę priespaudą ir neteisybę. Daugelis jų jau buvo vyresni, kai buvo išleistas pirmasis Pilietinių teisių aktas.)

Nuo ko priklauso toks požiūrių skirtumas? Džanet padarė išvadą, kad tai viltis – viltis, kuri remiasi į pamatinį juodaodžių tikėjimą dangumi. „Šis pasaulis nėra mano namai, čia aš tik praeivis“, – sako jie. Šie žodžiai ir kiti į juos panašūs („Nusileisk žemyn, mielas vežime, atvykęs parvežti mane namo“) atsirado tragiškame istorijos laikotarpyje, kai viskas šiame pasaulyje atrodė niūru. Bet kažkaip juodaodžių bažnyčios sugebėjo įdiegti gyvą tikėjimą namais anapus.

Jei norite išgirsti, kaip dabar įsivaizduojamas dangus, apsilankykite keliose juodaodžių laidotuvėse. Pamokslininkai žodžiais nutapo tokį giedrą ir jausmingą gyvenimą, kad kiekvienas iš susirinkusiųjų pradeda nekantrauti ten patekti. Žinoma, laidotuvininkai sielvartauja, bet tinkamai: mirtis jiems yra kaip sutrukdymas, laikina nesėkmė mūšyje, kurio pabaiga jau apspręsta.

Žinoma, neteisinga pasinaudoti dangumi kaip dingstimi vengti mažinti skurdą ir vargus čia, žemėje. Bet ar nėra vienodai neteisinga nesuteikti tikros vilties dangumi žmogui, kurio gyvenimas baigiasi?

Viena koja ore

Tikėjimas būsimais namais anapus turi pakeisti ne tik kaip mes mirštame. Jis turi pakeisti ir tai, kaip gyvename.

Į Dž. Robertsoną Makilkiną (J. Robertson McQuilkin), buvusį Kolumbijos Biblijos koledžo prezidentą, kažkada kreipėsi viena pagyvenusi dama, susidūrusi su senatvės išbandymais. Jos kūnas silpo, grožį pakeitė išretėję plaukai, odos raukšlės ir dėmės. Ji nebegalėjo daryti to, ką anksčiau, ir jautėsi našta kitiems. „Robertsonai, kodėl Dievas leido mums pasenti ir nusilpti? Kodėl man turi taip skaudėti?“ – paklausė ji.

Kelias akimirkas pagalvojęs, Makilkinas atsakė: „Manau, kad Dievas suplanavo, jog jaunystės jėga ir grožis būtų fizinis. Bet senatvės jėga ir grožis yra dvasiniai. Mes pamažu prarandame jėgą ir grožį, kurie yra laikini, kad būtinai sutelktume dėmesį į jėgą ir grožį, kurie yra amžini. Dėl to mes labiau norime palikti laikiną, nykstančią savo dalį ir tikrai pasiilgstame savo amžinųjų namų. Jei liktume jauni, stiprūs ir gražūs, galbūt norėtume čia pasilikti!“

Jei ir yra kokia kančios suvaldymo paslaptis, pokalbiuose dažniausiai girdėdavau kažką panašaus į tai. Kad liktų gyva, dvasia turi būti maitinama, jog galėtų ištrūkti iš kūno apribojimų. Krikščionių tikėjimas ne visada pagelbėja kūnui. Nei Brajanas Sternbergas, nei Džonė Erikson Tada nebuvo išgydyti nepaisant tūkstančių maldų. Tačiau Dievas pažada maitinti dvasią, kuri vieną dieną sugrįš į tobulą kūną. Brajanas vėl šokinės su kartimi kaip ėriukas, išleistas iš gardo, pasak Malachijo; Džonė vėl stovės ant kojų ir šoks.

„Nebijokite tų, kurie žudo kūną, bet negali užmušti sielos“, – pasakė Jėzus išsiųsdamas savo mokinius. Mes neturime pernelyg

bijoti fizinės mirties, nes ji ne pabaiga. Bet jos nereikia ir sveikinti, nes ji yra Gyvenimo priešas.

Trumpai tariant, dėl tikėjimo namais anapus krikščionys gali būti realistai kalbėdami apie mirtį, bet neprarasti vilties. Mirtis yra priešas, bet nugalėtas priešas. Kaip Martynas Liuteris pasakė savo pasekėjams: „Net ir būdami kuo puikiausios sveikatos, turėtume nepamiršti apie mirtį, kad nesitikėtume šioje žemėje pasilikti amžinai, bet gyventume, lyg viena koja jau būtų pakilusi į orą."

Kai viena mano koja pakyla į orą, įgaunu naują požiūrį į skausmo ir kančių problemą. Bet kokia diskusija apie kančias nėra išsemta nepanagrinėjus jos amžinybės požiūriu.

Įgudęs retorikos meistras galėtų apginti skausmą kaip gerą dalyką, geresnį už bet kokias alternatyvas, kurias Dievas galėjo sukurti. Galbūt. Bet iš tiesų skausmas ir kančia yra tik nedidelė viso paveikslo dalis.

Kaip įsivaizduoti amžinybę? Ji trunka daug ilgiau nei mūsų trumpas gyvenimas čia, kad net sunku įsivaizduoti. Ant trijų metrų rašomosios lentos galite nubrėžti liniją nuo krašto iki krašto. Tuomet ant tos linijos padėkite tašką. Mikroskopinei bakterijai, besiraitančiai jo viduje, tas taškas atrodytų milžiniškas. Ji galėtų praleisti visą gyvenimą tyrinėdama šį tašką. Bet jei tu, žmogus, pasitrauksi nuo lentos per kelis žingsnius, pamatysi, kokia ši trijų metrų linija didesnė už mažą taškelį, kurį bakterija laiko namais.

Lygiai taip amžinybę galima palyginti su šiuo gyvenimu. Septyniasdešimt metų yra ilgas laiko tarpas, pakankamai ilgas prigalvoti visokių teorijų apie Dievą ir kodėl Jis kartais atrodo abejingas žmonių kančioms. Bet ar teisinga spręsti apie Dievą ir Jo planus visatai pagal laiko atkarpą, kurią praleidžiame žemėje?

Ne ką teisingiau nei spręsti bakterijai apie visą lentą pagal mažą kreidos dėmelę, ant kurios ji praleidžia gyvenimą.

Gal mes užmiršome apie tai pagalvoti visatos ir amžinybės požiūriu? Ar skųstumėmės gyvenimu žemėje, jei Dievas leistų pakentėti tik valandą, o visus kitus beveik septyniasdešimt metų gyventume patogiai? Dabar mūsų gyvenime yra kančių, bet, palyginti su amžinybe, jos trunka mažiau nei valandą. Kaip drąsiai pasakė Šv. Teresė Avilietė, iš dangaus net ir labiausiai apgailėtinas žemiškas gyvenimas atrodys kaip viena bloga naktis prastame viešbutyje[4].

Krikščioniškoje visatos sampratoje šis pasaulis ir jame praleistas laikas nėra viskas, kas egzistuoja. Žemė yra išbandymo vieta, taškas amžinybėje – bet svarbus taškas, nes Jėzus sakė, kad mūsų likimas priklauso nuo mūsų paklusnumo čia. Kai kitą kartą apimti kankinančios nevilties norėsite šaukti ant Dievo kaltindami dėl apgailėtino pasaulio, prisiminkite: matome mažiau nei vieną milijoninę realybės dalį, o ir tą vieną gyvename po maištininkų vėliava.

Kad galėtume tinkamai įvertinti skausmo ir kančių vaidmenį, turime palaukti, kol pamatysime visą paveikslą. Pažadų apie tai gausu Biblijoje: „O visų malonių Dievas, pašaukęs jus į savo amžinąją garbę Kristuje Jėzuje, pats jus, trumpai pakentėjusius, ištobulins, sutvirtins, pastiprins, pastatys ant tvirto pagrindo.“ (1 Petro 5:10) „O lengvas dabartinis mūsų vargas ruošia mums neapsakomą, visa pranokstančią amžinąją garbę. Mes nežiūrime to, kas regima, bet kas neregima, nes regimieji dalykai laikini, o neregimieji amžini.“ (2 Korintiečiams 4:17–18)

Man visada buvo įdomi viena dažnai pamirštama detalė Jobo knygos, didžiojo pasakojimo apie žmogiškas kančias, pabaigoje. Autorius labai stengiasi pabrėžti, kad galų gale Jobas atgavo dvi-

gubai viso, ką prarado išbandymų metu: 14 000 avių vietoj 7 000; 6 000 kupranugarių vietoj 3 000; po tūkstantį jaučių ir asilų vietoj 500. Tačiau su viena išimtimi: Jobas vėl gavo septynis sūnus ir tris dukteris – tiek pat, kiek anksčiau, ne dvigubai. Ar tik autorius čia neužsimena apie amžinybę? Tuo požiūriu Jobas iš tiesų atgavo dvigubai: dešimt naujų vaikų čia, žemėje, ir dešimt, su kuriais jis vėl vieną dieną susitiks.

Mirtis ir gimimas

Kaip ironiška: mirtis, tas įvykis, kuris sukelia didžiausią emocinį skausmą, iš tiesų atveria duris į didįjį amžinybės džiaugsmą. Kalbėdamas apie savo mirtį, Jėzus palygino ją su moters gimdymo skausmais: ji kenčia iki gimimo akimirkos, kai staigus džiaugsmas pakeičia skausmą (Jono 16:21).

Mirtis kaip gimimas – ir panašumas tuo dar nesibaigia. Įsivaizduokite gimimą negimusio kūdikio požiūriu.

Tavo pasaulis yra tamsus, šiltas ir saugus. Plūduriuoji šiltame, švelniame skystyje. Nieko pats nedarai. Esi maitinamas automatiškai, o tylūs širdies tvinksniai užtikrina, kad kažkas didesnis už tave patenkina visus tavo poreikius. Gyvenimas yra tik paprastas laukimas – lauki nežinia ko, tačiau bet kokie pokyčiai atrodo tolimi ir baisūs. Nepatyrei jokio skausmo, jokių pavojų, nepalietei jokių aštrių daiktų. Gražus, ramus buvimas.

Vieną dieną pajunti spustelėjimą. Sienos, rodos, susispaudė. Tos švelnios, minkštos sienos dabar beprotiškai pulsuoja ir spaudžia tave žemyn. Tavo kūnas yra sulenktas pusiau, galūnės susuktos ir iškreiptos. Tu krenti žemyn galva. Pirmą kartą gyvenime jauti skausmą. Esi įaudrintos medžiagos jūroje. Gniuždymas

sustiprėja, tampa beveik nepakeliamu. Nuo slėgio galva subliūkšta ir esi vis stipriau stumiamas į tamsų tunelį. Oi, skauda. Triukšmas. Gniuždymas dar sustiprėja.

Skauda visą kūną. Išgirsti vaitojimą ir tave staiga užplūsta klaiki baimė. Tai vyksta – tavo pasaulis griūna. Esi tikras, kad tai pabaiga. Pamatai aštrią, akinančią šviesą. Šaltos, šiurkščios rankos sugriebia tave, ištraukia iš tunelio ir laiko žemyn galva. Skausmingas pliaukštelėjimas. A-a-a-a!

Sveikiname, tu ką tik gimei.

Mirtis yra panaši. Iš šio galo gimdymo kanalas atrodo kaip baisus, tamsus tunelis, į kurį esame traukiami nenugalimos jėgos. Nei vienas iš mūsų to nelaukiame. Mes bijome. Jis pilnas spaudimo, skausmo, tamsos... Nežinomybės.

Tačiau už tamsos ir skausmo slypi visiškai naujas pasaulis. Kai po mirties pabusime tame šviesiame, naujame pasaulyje, mūsų ašaros ir skausmai bus vien prisiminimai[5].

Ar tau kartais atrodo, kad Dievas negirdi? Kad tavo aimanos ištirpsta tuštumoje? Dievas nėra kurčias. Pasaulio trauma Jį liūdina taip pat kaip tave. Juk čia mirė Jo vienintelis Sūnus.

Leiskite istorijai baigtis. Tenuskamba paskutiniai graudulingi simfonijos disonansai prieš pratrūkstant džiaugsmingai giesmei. Kaip sakė Paulius: „Aš esu tikras, jog šio laiko kentėjimai negali lygintis su būsimąja garbe, kuri mumyse bus apreikšta. Kūrinija su ilgesiu laukia, kada bus apreikšti Dievo vaikai.

Juk mes žinome, kad visa kūrinija iki šiol tebedūsauja ir tebesikankina. Ir ne tik ji, bet ir mes patys, kurie turime Dvasios pirmuosius vaisius, ir mes dejuojame, laukdami įsūnijimo ir mūsų kūno atpirkimo." (Romiečiams 8:18–19, 22–23)

Kai prisiminsime tą amžinybės akimirką, kuri buvo šios planetos istorija, būsime nustebinti ne jos reikšmės, bet jos mažumo. Žiūrint iš Andromedos galaktikos, visos mūsų Saulės sistemos sunaikinimas būtų vos matomas, lyg silpnas tolimas degtuko blykstelėjimas, galutinai išnykstantis tamsumoje. Tačiau šiam perdegusiam degtukui Dievas paaukojo save.

Skausmą galima suprasti, kaip sakė Berkaueris (Berkouwer), kaip didįjį amžinybės „dar ne". Jis primena mums, kas esame dabar, ir sukelia troškimą būti tuo, kuo vieną dieną tapsime. Galiu su pasitikėjimu tikėti, kad vieną dieną kiekviena mėlynė ir kiekviena leukemijos ląstelė, kiekviena gėda ir kiekviena skriauda bus ištaisyta ir visos tos niūrios akimirkos, kai be vilties vylėmės, pagaliau sulauks atpildo.

Savo kančių viršūnėje Jobas kalbėjo:

O, kad mano žodžiai būtų užrašyti!
O, kad jie būtų surašyti į knygą!

O, kad geležies plaktuku ir švinu
jie būtų amžinai iškalti ant uolos!

Juk aš žinau, kad mano Atpirkėjas gyvas;
galų gale jis pakils kaip liudytojas žemėje.

Matysiu jį savo, o ne kieno kito akimis!
To trokšta širdis mano krūtinėje!
(Jobo 19:23–25, 27)

Kur Dievas, kai skauda?

Didelę gyvenimo dalį pritariau tiems, kurie plūsta Dievą, kad šis leidžia skausmą. Kančia pernelyg stipriai badė akis. Negalėjau rasti jokio paaiškinimo tokiam nuodingam pasauliui kaip šis.

Bet kai lankiau žmones, kurių skausmas gerokai viršijo mano paties, buvau nustebintas jo poveikio. Atrodė, kad kančia gali vienodai sėkmingai sustiprinti tikėjimą kaip ir pasėti agnosticizmo sėklą. Ypač daug apie skausmo vertę sužinojau lankydamas sergančius raupsais.

Skausmo problema nebus galutinai išspręsta, kol Dievas neatnaujins Žemės. Mane palaiko tikėjimas šia didele viltimi. Jei iš tiesų netikėčiau, kad Dievas yra Gydytojas, o ne Sadistas, ir kad Jis, Džordžo Makdonaldo žodžiais tariant, „savyje kankinančiai jaučia kiekvieną poilsio nerandantį nervą", atsisakyčiau visų bandymų ištyrinėti kančios paslaptis.

Mano pyktis dėl skausmo ištirpo daugiausia dėl vienos priežasties: aš pažinau Dievą. Jis davė man džiaugsmą ir meilę, laimę ir gėrį. Šios dovanos aplankė mane netikėtais blyksniais pačiame mano supainioto, netobulo pasaulio vidury, bet jų pakako man įtikinti, kad mano Dievas yra vertas pasitikėjimo. Verta ištverti viską, kad Jį pažintum.

Kas pasikeis, kai kitą kartą stovėsiu prie ligoninės lovos artimam draugui susirgus Hodžkino liga? Galų gale, ši paieška prasidėjo prie ligoninės lovos. Turėsiu pasitikėjimą Asmeniu – tokį tvirtą, kad jokia kančia negalės jo pakirsti.

Kur Dievas, kai skauda?

Jis buvo ten nuo pat pradžių, kai kūrė skausmo receptorių sistemą, kuri net puolusiame pasaulyje vis dar pažymėta genialaus kūrėjo pėdsakais ir parengia mus gyventi šioje planetoje.

Jis perkeičia skausmą panaudodamas jį mums pamokyti ir sustiprinti, jeigu leisime skausmui pastūmėti mus link Jo.

Su didele kantrybe Jis stebi, kaip tęsiasi gyvenimas šioje maištingoje planetoje, gailestingai leisdamas žmonijai toliau savarankiškai vykdyti savo projektą.

Jis leidžia mums šaukti kaip Jobui, piktai prieš Jį plyšauti kaltinant Jį dėl pasaulio, kurį patys sugadinome.

Jis stoja vargšų ir kenčiančiųjų pusėn steigdamas jų naudai pakreiptą karalystę. Jis lenkiasi, kad nugalėtų.

Jis pažada antgamtinę pagalbą pamaitinti dvasiai, net jei mūsų fizinė kančia nepalengvėja.

Jis tapo vienu iš mūsų. Jis buvo sužeistas, kraujavo, verkė ir kentėjo. Pasidalindamas jų skausmu, Jis visiems laikams suteikė orumo kenčiantiems.

Jis yra su mumis dabar ir tarnauja mums per savo Dvasią ir per savo kūno narius, kuriuos pasiuntė mums padrąsinti ir palengvinti mūsų kančioms galvos labui.

Jis laukia ir renka gėrio kariuomenę. Vieną dieną Jis mes ją į kovą ir pasaulis pamatys paskutinę bauginančią kančios akimirką, kol bus pasiekta visiška pergalė. Tada Dievas sukurs mums naują, neįtikėtiną pasaulį. Skausmo daugiau nebus.

> Štai aš jums atskleidžiu paslaptį: nors mes ne visi užmigsime, bet visi būsime pakeisti – staiga, viena akimirka, gaudžiant paskutiniam trimitui. Trimitas nuaidės, ir mirusieji bus prikelti jau negendantys, ir mes būsime pakeisti. Juk reikia, kad šis gendantis [kūnas] apsivilktų negendamybe, šis marus [kūnas] apsivilktų nemarybe.
> Kada šis gendantis [kūnas] apsivilks negendamybe ir šis marus [kūnas] apsivilks nemarybe, tuomet išsipildys užrašytas žodis:
> Pergalė sunaikino mirtį!
> Kurgi, mirtie, tavoji pergalė?
> Kurgi, mirtie, tavasis geluonis?!
>
> (1 Korintiečiams 15:51–55)

Sources

1 skyrius: AMŽINAS KLAUSIMAS

[1] C. E. M. Joad, *God and Evil* (New York: Harper & Brothers, 1943), 28.

2 skyrius: DOVANA, KURIOS NIEKAS NENORI

[1] R. J. Christman, *Sensory Experience* (Scranton, Pa.: Intext Educational Publishers, 1971), 359.
[2] Ibid., 361.
[3] Maurice Burton, *The Sixth Sense of Animals* (New York: Taplinger Publishing Company, 1972), 9.
[4] Thomas Lewis, *Pain* (New York: The Macmillan Company, 1942).

3 skyrius: BESKAUSMIS PRAGARAS

[1] Ronald Melzack, *The Puzzle of Pain* (New York: Basic Books, Inc., 1973), 1 skyrius.

4 skyrius: AGONIJA IR EKSTAZĖ

[1] Aurelijus Augustinas, *Išpažinimai,* vertė Eugenija Ulčinaitė, Vaidilė Stalioraitytė (Vilnius: Aidai, 2004).

5 skyrius: DEJUOJANTI PLANETA

[1] G. K. Chesterton, *Ortodoksija,* vertė Rasa Drazdauskienė (Vilnius: Aidai, 1998).
[2] Ibid.
[3] C. S. Lewis, *Kančios problema,* vertė Rasa Drazdauskienė (Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2006).
[4] Blaise Pascal, *Mintys* (Vilnius: Aidai, 1997).
[5] Chesterton.
[6] John Donne, *Devotions* (Ann Arbor, Mich.: University of Michigan Press, 1959), 108.
[7] Ibid., 141.

6 skyrius: KĄ DIEVAS BANDO MUMS PASAKYTI?

[1] "A Luckless City Buries Its Dead", *Time* (June 7, 1976).
[2] Klaus Kloch, "Is There a Doctrine of Retribution in the Old Testament?" rinkinyje *Theodicy in the Old Testament,* James L. Crenshaw, ed. (Philadelphia: Fortress Press, 1983), passim.

7 skyrius: KODĖL ČIA ESAME?

[1] C. G. Jung, *Answer to Job* (Princeton, N.J.: Princeton Publishing/ Bollingen Series, 1973), 15ff.

[2] C. S. Lewis, 39–42.

[3] John Hick, *Philosophy of Religion* (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1963), 3 skyrius.

[4] Bernard Seeman, *Man Against Pain* (New York: Chilton Books, 1962), 96.

[5] Albert Camus, *Maras* (Vilnius: „Baltų lankų" leidyba, 2006).

[6] Daniel Defoe, *Journal of a Plague Year* (New York: Penguin Books, 1966), 33.

[7] "In Tornados, Some Trust God", *Psychology Today* (August 1974, 36).

[8] Anita and Peter Deyneka, Jr., "A Salvation of Suffering: The Church in the Soviet Union", *Christianity Today* (July 16, 1982): 20.

[9] David Watson, *Fear No Evil* (Wheaton, Ill.: Harold Shaw Publishers, 1984), 7.

8 skyrius: PER TRUMPOS RANKOS KUMŠČIUOTIS SU DIEVU

[1] Harold Kushner, *When Bad Things Happen to Good People* (New York: Schocken Books, 1981), 43–44.

[2] Frederick Buechner, *Wishful Thinking* (San Francisco: Harper & Row, 1973), 46.

[3] Quoted in William James, *The Varieties of Religious Experience* (New York: The Modern Library, 1936), 281.

9 skyrius: PO NUOPOLIO

[1] Brian Sternberg with John Poppy, "My Search for Faith", *Look* (March 10, 1964): 79–80.

[2] Ibid.

11 skyrius: KITI LIUDININKAI

[1] Paul Tournier, *Creative Suffering* (San Francisco: Harper & Row, 1982), 2.

[2] Ibid., 29, 37.

[3] Citata iš David J. Garrow, *Bearing the Cross* (New York: William Morrow and Co., 1986), 532.

[4] C. S. Lewis, 108.

[5] Monica Hellwig, "Good News to the Poor: Do They Understand It Better?" rinkinyje *Tracing the Spirit*, James E. Hug, ed. (Mahwah, N.J.: Paulist Press), 145.

12 skyrius: KRAŠTUTINIAI ATVEJAI

[1] Terrence Des Pres, *The Survivor* (New York: Oxford University Press, 1976), 162–63.

[2] Bruno Bettelheim, *Surviving and Other Essays* (New York: Alfredas Knopf, 1979), 313–14.

[3] George Mangakis, "Letter in a Bottle", *Atlantic Monthly* (October 1971): 253.

[4] Viktor Frankl, *Žmogus ieško prasmės* (Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2008).

[5] Reeve Robert Brenner, *The Faith and Doubt of Holocaust Survivors* (New York: The Free Press, 1980), 94–95, 103–4.

[6] Elie Wiesel, *Night* (New York: Avon Books, 1969), 44.
[7] Ibid., 8–9.
[8] Ibid., 79.
[9] Ibid., 75–76.

13 skyrius: KOVOS DĖL IŠGIJIMO FRONTAI
[1] Citata iš Douglas Colligan, "That Helpless Feeling: The Dangers of Stress", *New York* (July 14, 1975): 32.
[2] Jean Vanier, "Hearts Awakened by the Poor", *Sojourners* (January, 1982): 17.

14 skyrius: BAIMĖ
[1] Donne, 36.
[2] Steven Brena, *Pain and Religion* (Springfield, 111.: Charles C. Thomas, 1972), 78–81.
[3] Melzack, 29–30.
[4] Betsy Burnham, *When Your Friend Is Dying* (Grand Rapids: Chosen Books/Zondervan, 1982), 71–72.

15 skyrius: BEJĖGIŠKUMAS
[1] Colligan, 28.
[2] James D. Hardy and Harold G. Wolff and Helen Goodell, *Pain Sensations and Reactions* (New York: Haffner Publishing Co., 1967), 117.
[3] *Eric J. Cassell, M.D., The Healer's Art: A New Approach to the Doctor-Patient Relationship (New York: Harper & Row, 1976), 44.*
[4] Jurgen Moltmann, *The Power of the Powerless* (San Francisco: Harper & Row), 142.
[5] Norman Cousins, *Anatomy of an Illness* (New York: W. W. Norton, 1979), 153–54.
[6] Benjamin M. and Carol Weir, with Dennis Benson, *Hostage Bound, Hostage Free* (Westminster/John Knox Press, 1987), ištrauka žurnale *Leadership* (Winter 1989): 54.
[7] Barbara Wolf, *Living with Pain* (New York: Seabury Press, 1977), 107.

16 skyrius: REIKŠMĖ
[1] Citata iš Mark Krum, "The Face of Pain", *Sports Illustrated* (March 8, 1976): 62.
[2] Donne, 109.
[3] Sharon Fischer, "What to Do When You Don't Know What to Do", *Worldwide Challenge* (June 1983): 20.
[4] Henri Nouwen, *The Wounded Healer* (Garden City, N.Y.: Doubleday & Company/Image Books, 1979), 66.
[5] Jurgen Trogisch, "Congenital Subnormality", rinkinyje *God and the Handicapped Child* (London: Christian Medical Fellowship Publications, 1982), 41–45.

17 skyrius: VILTIS

1 Armand Mayo Nicholi II, "Why Can't I Deal with Depression?" *Christianity Today* (November 11, 1983): 41.

2 Colligan, 30.

3 Citata iš Nicholi, 40.

4 Bruce Larson, *There's a Lot More to Health Than Not Being Sick* (Waco, Tex.: Word Books, 1981), 90.

5 Citata iš Joseph Frank, *Dostoyevsky: The Years of Ordeal* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1983), 157.

6 Moltmann, *Experiences of God* (Philadelphia: Fortress Press, 1980), 7.

7 Bettelheim, 296.

18 skyrius: PAMATYTI PAČIAM

1 Robert Coles, *Children of Crisis, Vol. 2: Migrants, Mountaineers, and Sharecroppers* (Boston: Atlantic Monthly Press, 1967–71), 612–13.

2 Dorothy L. Sayers, *Christian Letters to a Post-Christian World* (Grand Rapids, Mich.: William B. Eerdmans Publishing Company, 1969), 14.

3 Cornelius Plantinga, Jr., "A Love So Fierce", *The Reformed Journal* (November 1986): 6.

4 Harry R. Boer, "And a Sword..." *The Reformed Journal* (December 1984), 3.

5 T. S. Eliot, *Collected Poems 1904-1962* (New York: Harcourt, Brace & World), 187.

19 skyrius: LIKUSI KŪNO DALIS

1 Citata iš Brennan Manning, *Lion and Lamb: The Relentless Tenderness of Jesus* (Old Tappan, N.J.: Fleming H. Revell/Chosen Books, 1986), 77.

2 Dorothy Clarke Wilson, *Ten Fingers for God* (Grand Rapids, Mich.: Zondervan, 1989), 145ff.

3 Donne, 107–9.

4 Alan Paton, et al., *Creative Suffering, The Ripple of Hope* (Kansas City, Mo.: National Catholic Reporter Publishing Company, 1970), 17.

20 skyrius: VISIŠKAI KITAS PASAULIS LAUKE

1 Pascal, 57.

2 Rollo May, *My QuestforBeauty* (Dallas: Saybrook Publishing Company, 1985), 60.

3 William Raeper, *George MacDonald* (London: Lion Publishing, 1987), 133.

4 Peter Kreeft, *Making Sense Out of Suffering* (Ann Arbor, Mich.: Servant Books, 1986), 139.

5 Šis palyginimas pasiskolintas iš Joseph Bayly.

Žurnalo *Tapati* išleistos knygos:

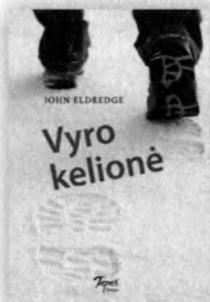
John ir Stasi Eldredge
ŽAVINGOJI: ATSKLEIDŽIANT MOTERS SIELOS GROŽĮ

Kodėl mažos mergaitės mėgsta dėvėti pūstus sijonėlius? Kodėl jos svajoja, kad vieną dieną jų princas ateis ir kartu jie patirs nuostabų nuotykį?
Dėl to, kad tokią širdį Dievas davė kiekvienai moteriai. Tokį vaidmenį jai skyrė suvaidinti – būti žaviai ir gražiai būtybei, kurios gyvenimas pakeis pasaulį.
Kodėl moterys apleidžia savo troškimus užaugusios?

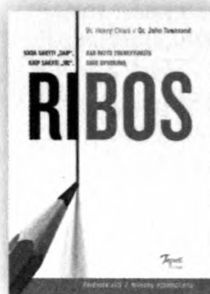
John ir Stasi Eldredge
MEILĖ IR KARAS

Kaip ir anksčiau (knygose „Žavingoji" bei „Laukinis Širdyje"), taip ir šįkart, autoriai stebina savo gebėjimu atidengti žaizdas ir asmenines paslaptis kitų žmonių labui. Tuomet nėra ko stebėtis, kad Dievas visa tai taip išradingai panaudoja. Ši knyga stulbina savo atviru nuogumu ir santuokinės realijos piešinio tikslumu. Tai nėra dar viena knyga apie tobulą santuoką, dažnai pasitaikantys 10 žingsnių ar taisyklių rinkinukas, tačiau realus bei taiklus mūsų – susituokusių – kovų bei išgyvenimų aprašymas. O svarbiausia, kad ją skaitant po truputi grįžta viltis, jog tavo santuoka gali būti graži ir vertinga.

John Eldredge
VYRO KELIONĖ

Nėra rizikingesnio užmojo kaip „tapimo vyru" reikalas, tas kelias pilnas pavojų, klastų ir nesėkmių. Tai Didysis išbandymas, vykstantis kiekvieno vyro gyvenime, ir kiekvienas vyras, jaunas ir senas, yra šios kelionės dalyvis, nors tik nedaugelis sėkmingai pasiekia tikslą. Mūsų pavojinga kelionė tapo dar sunkesne, nes gyvename metu, kai maža krypties. Metu, kai maža tėvų, galinčių parodyti kelią. Mums, vyrams, desperatiškai reikia ne daugiau taisyklių, ne dar vieno principų sąrašo, ne formulių, bet patikimo tako, išminto šimtmečiais anksčiau už mus gyvenusių vyrų.

Dr. Henry Cloud ir Dr. John Townsend
RIBOS. Kada sakyti „taip", kaip sakyti „ne", kad patys tvarkytumėte savo gyvenimą

Jei norite gyventi sveikai ir harmoningai, privalote išsiaiškinti savo ribas. Ribos – tai asmeninės atsakomybės linijos, kurios apibrėžia, kas mes esame ir kas ne. Ribos veikia visas gyvenimo sritis: fizinės ribos padeda mums nustatyti, kas ir kokiomis aplinkybėmis gali mus liesti, protinės ribos suteikia mums laisvę turėti savo mintis ir nuomonę, emocinės ribos padeda mums suvaldyti savo emocijas ir atsiriboti tuo žalingų ir manipuliatyvių kitų asmenų emocijų, dvasinės ribos padeda mums atskirti Dievo valią nuo mūsų pačių valios ir atnaujinti pagarbą savo Kūrėjui.

Joyce Meyer
ŽODŽIO GALIOJE MIRTIS IR GYVENIMAS

Žodžiai yra svarbūs. Dievas žodžiu sukūrė Visatą. Nors mūsų žodžiai toli gražu ne tokie galingi, jie irgi turi savyje galios, nes esame sukurti pagal Dievo paveikslą. Žodžiais konstruojame savo tikrovę ir savo tapatybę: „Ką žmogus mąsto apie save savo širdyje, toks jis ir yra". Žodžiu drąsiname ir laiminame, lygiai taip pat žodžiu galime prakeikti ir užmušti.

Brené Brown
NETOBULUMO DOVANOS

Knygoje *Netobulumo dovanos* Brené Brown, žinoma gėdos, pažeidžiamumo ir bendrumo problemų specialistė, pateikia dešimt kelrodžių, kaip gyventi iš visos širdies – būdą bendrauti su pasauliu jaučiant savivertę. Brené Brown Lietuvai žinoma kaip knygos „Didi drąsa" autorė. Visuomenė ir žiniasklaida kas dieną užtvindo mus srautu vaizdinių ir pranešimų, aiškinančių, kokie privalome būti ir kaip turime gyventi. Mus verčia patikėti, kad jeigu tik atrodysime tobuli ir gyvensime tobulą gyvenimą, daugiau nebesijausime nevisaverčiai. Taigi daugelis mūsų stengiasi viską atlikti, visiems patikti ir viską ištobulinti.

Ginny Yttrup
ŽODŽIAI

Tai dviejų moterų atpirkimo istorija.
Dešimtmetė Keilė Ren nekalba nuo tada, kai narkomanė mama išėjo ir paliko ją atokioje trobelėje, apsuptoje aukštų sekvojų, gyventi su žmogumi, pavojingu kaip pats blogis. Sjera Don – vienišа trisdešimt ketverių metų menininkė. Ji leido praeities nuodėmių gėdai nuslopinti dabartines viltis ir nusprendė slėpti savo skausmą kontroliuodama aplinkybes. Tačiau per dvyliktas dukters mirties metines Sjeros kontrolė ima irti, nes Dievas iš vaikystės laikų kviečia ją atgal pas save. Apvaizdos suvestos draugėn, Keilė ir Sjera kartu patirs gydančio Žodžio – Jėzaus Kristaus – malonę.

DOVANINIS ŠVENTOJO RAŠTO LEIDIMAS MOTERIMS

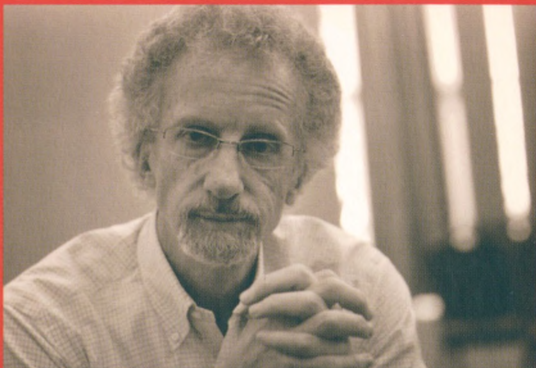
10-ies metų jubiliejaus proga „Tapati" žurnalas drauge su Lietuvos Biblijos draugija dovanoja ekumeninį Šventojo Rašto leidimą moterims. Išskirtinis moteriškas dizainas – sepijos spalvos tekstas, spalvotos ir nespalvotos nuotraukos, spalvotas drobinis viršelis, vokas slaptiems Viešpaties pabučiavimams. Dienoraščio puslapiai, kur norėsi susirašyti Dievo ištikimybės ženklus, atsakymus į maldas, įklijuoti savo mylimiausių nuotraukoms, už kuriuos meldiesi. Apmąstymui skirti tekstai iš žurnalo „Tapati", B. Ferrero knygelių bei kitų leidinių. Tai šiuolaikinės istorijos skirtos meditacijai.

UDK 27-184
Ia-02

Kur Dievas, kai skauda? / Philip Yancey. – Vilnius, 2015. 320 p.
ISBN 978-609-8153-02-6

Tiražas: 2000
Redagavo Akvilė Širvaitytė

Leidėjas VšĮ „Abigailė“, S. Žukausko g. 39, Vilnius
Spaustuvė UAB „Balto Print“

Philip Yancey (gimęs 1949 m.) yra vienas populiariausių krikščionių amerikiečių autorių. Visame pasaulyje parduota daugiau kaip 14 milijonų jo knygų. Dvi jo knygos pelnė ECPA krikščioniškos metų knygos apdovanojimą: 1996 metais *Jėzus, kokio niekada nepažinojau (Katalikų pasaulis,2002 m.)* ir 1998 metais *Kodėl malonė tokia nuostabi (What's So Amazing About Grace).*

Kai Philip Yancey buvo vieneri, jo tėvas mirė nuo poliomielito bažnyčios nariams paraginus atsisakyti gyvybę palaikančios įrangos, tikintis, kad Dievas jį išgydys. Įtakotas šios ir kitų blogų patirčių sustabarėjusioje bažnytinėje aplinkoje, Yancey vienu metu buvo praradęs tikėjimą. Baigęs mokyklą, mokėsi Kolumbijos Biblijos kolegijoje, kur sutiko savo žmoną Janet. Čikagos universitete ir Vytono kolegijoje įgijo anglų kalbos ir komunikacijos magistro laipsnius.

Yancey ilgus metus dirbo žurnalų *Campus Life* ir *Christianity Today* vyriausiuoju redaktoriumi. Jis taip pat rašo straipsnius periodiniams leidiniams *Reader's Digest, The Saturday Evening Post, Publishers Weekly, Chicago Tribune Magazine, Eternity, Moody Monthly* ir *National Wildlife*. Šiuo metu jis gyvena Kolorado valstijoje ir dirba žurnalo *Christianity Today* laisvuoju radaktoriumi.

2007 metų vasarį Yancey patyrė sunkių sužeidimų autoavarijoje, bet sėkmingai pagijo. 2007 m. rugpjūtį jis pasiekė savo tikslą įkopti į visas 54 viršukalnes Kolorado valstijoje, aukštesnes nei 14 000 pėdų (4 300 m), į tris paskutines viršūnes įkopė jau po avarijos.

Skausmas ir kančia mus sukrečia. Apėmus skausmui dėl ligos ar netekties mes neišvengiamai pradedame klausti, kodėl? už ką? Nepagydoma liga suserga vaikas, sudūžta lėktuvas. Kodėl tai turėjo įvykti?

Instinktyviai mūsų žvilgsnis nukrypsta į Dievą. Ar Dievas negalėjo, o gal nenorėjo užkirsti tam kelio? Net ir žmonės, kurių kasdienybėje Dievui nėra vietos, pradeda klausti: „Kaip galėjo mylintis Dievas tai leisti?“ Krikščionys pasijunta Dievo, kuriuo pasitikėjo, apleisti ir išduoti.

Dar galime prisiminti siaubingas nekaltų žmonių žudynes per visą kruviną žmonijos istoriją iki dabar. Kaip suderinti Dievo meilę su žmonių kančiomis visame pasaulyje ir tos vėžiu sergančios mergytės tėvų sielvartu.

Kodėl Dievas iš viso leido mūsų kūnams jausti skausmą? Ką iš tiesų apie skausmą ir kančias sako Biblija? Kodėl nekaltieji kenčia? Kaip iškentė ir nepalūžo baisias traumas ar holokausto žiaurumus pergyvenę žmonės? Kaip mes galime padėti kenčiantiems? Kuo jiems gali padėti tikėjimas?

Į šiuos klausimus bandys atsakyti žymus autorius Philip Yancey, Lietuvos skaitytojams pažįstamas kaip knygos „Jėzus, kurio niekada nepažinojau“ autorius. Ieškodamas atsakymų iš šiuos klausimus, jis perskaitė gausybę knygų, lankėsi leprozoriume, kalbino visiškai paralyžiuotus sportininkus, metus laiko lankėsi nepagydomai sergančiųjų paramos grupėje, susirašinėjo su daugybe kenčiančių žmonių.

Kai kurie jo atrasti atsakymai bus netikėti, kai kuriuos klausimus teks užduoti kitaip, kiti taip ir liks neatsakyti. Tačiau bet kuriuo atveju, į kenčiančius žmones ir į savo pačių skausmą pradėsite žiūrėti kitaip. Kai kurie šią knygą perskaitę žmonės sakė: „Ačiū Dievui už skausmą“.

ISBN 978-609-8153-02-6

